

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

191254 SAYI: 2009/02

Şubat 2009 6 TL (KDV DAHİL)

express 92

ENTERNASYONAL ŞALALA

ÖDP'NİN YENİ BAŞKANI HAYRİ KOZANOĞLU

İstikâmet üçüncü yol

KORKUT BORATAV'LA KRİZ ÜZERİNE

9.8'lik efelik

AKP'NİN KURUCULARINDAN ERTUĞRUL YALÇINBAYIR

Parti-devlet zihniyeti

DAVOS FATİHİ VE İSRAİL

Aynalar yalan söylemez

29 YIL SONRA BASINDA İLK GREV

DUVAR ÇATLADI

ISSN: 1307-461X

9 771307 461009

Millî Tarih

İSTE TARİH İSTE SALİH

AYLIK MÜSTAKİL SİYASİ GAZETE

Âlemlerin kralı CÜNEYT ARKIN

'70'li yıllarda yazdığı yazılarda içkiye methiyeler düzen Cüneyt Arkin, sarhoşken çıkardığı olaylar nedeniyle defalarca gözaltına alınmış.

27 Şubat 1972 tarihli Günaydın gazetesinin Okey ekine "Arabamın torpido gözündeki her zaman bir şişe viski bulunur" başlıklı bir yazı yazar Cüneyt Arkin, içkiyi neden sevdiğini "Dördüncü dubleden sonra insanın beynine çöreklenen o tatlı his var ya, ben onu seviyorum. O sisin ardından bakarken daha hoşgörülü oluyorum" diye açıklamış.

Diğer taraftan '70'li yılların gazeteleri, ünlü aktörün "içince daha hoşgörülü oluyorum" sözlerini yalanlayan çok sayıda haberle dolu. Arkin, içkiliyken çıkardığı olaylar ve karıştığı trafik kazaları yüzünden defalarca gözaltına alınmış.

12 Ocak 1975 tarihli Hürriyet'te, bir barda bir buçuk şişe viski içen ve daha fazla içki getirmeyen garsonlara sinirlenen Arkin'in mekânın camlarını kırdığı ve rezalet çıkardığı için gözaltına alındığı haberi var örneğin. 17 Şubat 1976'da bir kulüpte bir mühendis ve eşiyle kavgaya tutuşup silah çektiğini ve karakola götürüldüğünü birkaç gazetede okumak mümkün. 1978 nisan ayında kendisini gazonlardan birlikte çıktığı kadınlarla görüntülemek isteyen gazetecilerin üzerine otomobilini sürmesini de unutmayalım.

Arkin'in belki de en acayip icraatı ise gazetelere yansımayan bir alkoyma ve darp olayıdır. 1976'da Levent'teki evinde bir parti vermek isteyen Cüneyt Arkin, kapıda gazeteciler beklediği için kadın misafirlerini arka kapıdan içeri alır. Ön kapıdan sadece erkek konuklar girer. Kapıda bek-

'70'lerin gazeteleri, Arkin'in içkiliyken çıkardığı olaylar yüzünden defalarca gözaltına alındığına dair haberlerle dolu

leyen gazetecilerden biri (kendisi '80'lerin sonu ve '90'lı yıllarda ünlü bir sinema yazarı olacaktır) ertesi gün "Cüneyt Arkin evinde erkek arkadaşlarıyla sabaha kadar âlem yaptı" diye haber yapar. Bundan sonra peşine düştüğü ve bir barda karşılaştığı gazeteciyi konuşma bahanesiyle evine götürür aktör, gazeteciyi önce döver, ardından şömineye bağlar. Kendisi de şöminenin karşısında belinde silahıyla içkisini içen Arkin, gazeteciyi ertesi güne kadar alıkoymaz. Son atraksiyon olarak bir filmde kullandığı ok ve yayı getirip adamın başına elma koymaya ve ok atmaya karar verir. O sırada gazeteci Arkin'in elinden kurtulmayı başarır ve kaçır. Yapımcı Türker İnanoğlu araya girdiği için olay büyümeden kapatılır.

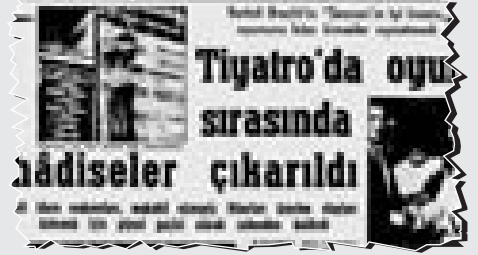
Aynı zamanda tıp doktoru olan Cüneyt Arkin, Okey gazetesinde başladığı gazete yazarlığını da değişik biçimlerde sürdürür. Bir gazeteyle hayatını yazar, Okey gazetesine de "Aktör Cüneyt - Doktor Cüneyt" diye bir yazı dizisi hazırlamaya başlar. Yazı dizisinin bütün bölümleri doktor Cüneyt'in

aktör Cüneyt'in hızlı yaşam biçimini eleştirmesiyle başlayıp aktörün doktorun ağzından payını vermesiyle bitiyor. Dizinin birinci bölümünde doktorun "Her gece bir şişe viskiyi devirip ertesi gün sete tabanca gibi gitmeyi nasıl başarıyorsunuz?" sorusuna aktör "Doktorcum, bildiğin gibi bende de doktorluk var" diye şizofrenik bir şekilde başlayıp "Esas formülüm yatarken soğuk duş, kalkınca soğuk duş. Akşam yemeklerinde rakı içerim, yemekten sonra viski. Burada mühim mesele, rakıdan sonra arada bir şişe soda içmektir" diye devam eden bir yanıt veriyor. Dizinin bir diğer bölümünde doktor ve aktör "votkanın erkekliliği öldürdüğü" konusunda birleşip "mutlaka içilecekse rakı veya viski içilmesi" tavsiyesi veriyorlar.

Hatırlanacağı üzere Cüneyt Arkin '90'lı yıllara gelindiğinde içkiyi bırakmış, İslamcı yönetmenlerle "içki tüm kötülüklerin anasıdır" temalı filmler çekmeye ve Türkiye'nin dört bir yanında içkinin zararlarını anlattığı konferanslar vermeye başlamıştı.

Çekirdekten provokatör

1964'te Brecht'in oyununun sahnelenmesini engelleyen anti-komünist gençlerin başındaki kişi, ilerleyen yıllarda ünlü bir provokatör olarak ün yapar.

23 Şubat 1964'te İstanbul Şehir Tiyatrosu'ndaki Brecht'in "Sezuan'ın İyi İnsanı" adlı oyununun temsili sırasında salondaki 150 kişi olay çıkarıp oyunun sahnelenmesine engel olmuş. Brecht'in komünist olduğunu söyleyen göstericiler, afişleri yırttıktan sonra dağılmış. Milliyet'in yazdığına göre çoğu üniversite öğrencisi olan gürhün başındaki kişi Toprak dergisini çıkaran 43 yaşındaki İlhan Darendelioğlu'ymuş.

Darendelioğlu'nun adı ilerleyen yıllarda daha çok duyulacaktır. Ertesi yıl Komünizmle Mücadele Derneği Genel Başkanı seçilen Darendelioğlu, 1969'da iki solcu gencin öldürüldüğü Kanlı Pazar'da saçlılara "Pazar günü komünist mitingine gidip savaşıcağız. Silahı olan silahıyla, olmayan keseriyle, baltasıyla gelsin" çağrısı yapan provokatör olarak çıkar karşımıza. Darendelioğlu aynı yıl Demirel'in Adalet Partisi'nden milletvekili seçilir. Deniz Gezmişlerin idamı için Meclis'te en çok çaba gösteren kişi olarak dikkat çeker. '70'ler boyunca Hergün ve Ortadoğu gibi ülkücü gazetelerde yazan Darendelioğlu, 19 Kasım 1979'da hâlâ aydınlatılmayan bir suikast sonucu öldürülür.

Atlı minibüs İstanbul trafiğinde

Yeni aldığı minibüsün sürekli bozulmasına sinirlenen dolmuş şoförü, minibüsüne iki tane at koşup işine devam etmek istemiş.

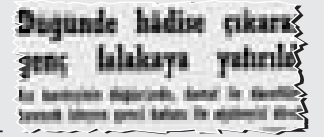
16 Şubat 1965 tarihli Yeni Sabah'a göre, Naci Kara adlı dolmuş şoförü, bir yıl önce aldığı minibüsünün sürekli arızalanmasına sinirlenmiş ve minibüse iki tane at koşmaya karar vermiş. Kara, at bağladığı aracının fotoğrafını da "protesto mahiyetinde" minibüsü aldığı galeriye yollamış. İki gün sonra Kara'nın aracının trafikten men edildiği haberi var.

Millî boksöre baba dayacağı

Düğünde olay çıkardığı için babasından dayak yiyen genç haberi, gencin millî boksör olduğunun anlaşılmasıyla boyut değiştirmiş.

Milliyet'in 2 Şubat 1958 tarihli haberinde, ablasının düğünde olay çıkaran gencin ailesi tarafından dövüldüğü anlatılıyor. Habere göre, düğünde damadı evden kovmaya kalkan Sadık Güney adlı genci babası ve abisi falakaya yatırmış. Güney, evden kaçmak için pencereden atlayınca ayağını kırmış. Ertesi gün dayak yiyen gencin millî boksör olduğu anlaşılınca haberin içeriği değişmiş. Milliyet'in haberinde bu kez "İhtiyar baba boksör oğluna sinirlenip bir yumruktan 20 metrelik yokuştan yuvarlamış ve nakavt etmişti" yazıyor.

Kimyaya giriş

29 yıl önce, 29 yıl sonra...

- Sabah-atv grevi 4
- Ortadoğu'da Tayyip faktörü 17
- Filistin-Türkiye-İsrail ilişkileri 19
- Filistin gözüyle İsrail 21
- Yerel seçimlere doğru AKP 24
- Korkut Boratav'la krize dair 26
- Olağanüstü kongrede ÖDP 30
- ÖDP genel başkanı Hayri Kozanoğlu .. 31
- Radyo Express 37
- Uşak'ta altın madeni direnişi 44
- İzmir'de altın madeni direnişi 48
- Kiraat 52
- Dumanı Üstünde 54
- Kâğıt toplayıcılar ve STARGEM ... 56
- Extramücadele'den "Köle" filmi ... 58
- Müzik Dolabı 60
- Depo'da "Gerçeklik Bitti" sergisi .. 62

Abdurrahim Soğan, Ali Kesgin, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Asena Günel, Aykut Kılıç, Ayşe Çavdar, Ayşegül Oğuz, Baran Özdemir, Batu Boran, Bilge Ceren Şekerciler, Cengiz Savaş, Çiğdem Öztürk, Didem Danış, Didem Yazıcı, Erdir Zat, Feza Kürkcüoğlu, Fırat Genç, Gaye Çankaya Eksen, Gönül Kivılcım, Gülcan Evrenos, Hakan Lokanoğlu, Haziran Düzkan, HknKrtsh, Hüseyin Ustaoglu, Işıl Eğrikavuk, İlker Aksoy, İrfan Aktan, Merve Erol, Murat Meriç, Murat Toklucu, Mustafa Horuş, Ogan Güner, Onur Yazıcıoğlu, Özyaz Selmo, Özhan Özgün, Pelin Özer, Pınar Ögünç, Pınar Uygun, Reha Öztunalı, Saner Şen, Sinan Yusufoglu, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoglu, Tora Pekin, Tuna Kuyucu, Tuncer Erdem, Ulaş Gürşat, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Yasemin Akıncı, Yasin Kaya, Yücel Gökçürk, Zeynep Özdal **baskı** Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Şubat 2009 **dağıtım** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri**: Süslü Sakı Sok. no: 5/3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks**: 0.212.251 87 67 **e-mail** expressdergisi@yahoo.com **abonelik** expressroll@gmail.com **yıl 6 sayı 92 Şubat 2009 imtiyaz hakkı** Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışmaları** müdürü Merve Erol **ilan iribat** Özyaz Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR.** ISSN 1307 - 461X

Mavi Jeans'in bir modeli vardı: "Grevv". Reklam sloganı da "Bu işyerinde grevv vardır"... Onlar için şık ve eğlenceliydi o adı koymak, o sloganı kullanmak. Bizim içinse acı bir şakaydı. Ne doğru dürüst grev vardı, ne de 1990'ların arefesindeki gibi "Çankaya'nın şişmanı, işçi düşmanı" sloganıyla Ankara'ya yürüyüp iktidarı sarsabilecek bir sendikal hareket. Grevi reklam hokkabazlığına malzeme yapanların, sendikaları her fırsatta aşağılayanların, sendikasılaştırma operasyonlarını yürütenlerin keyfi gücardı, istedikleri gibi at oynatıyorlardı. 12 Eylül darbesini "gülme sırası bizde" diye selamlayan TİSK başkanı Halit Narin'in öngörüsü gerçekleşti, 29 yıldır gü-lüyorlar. Öyle olduğu için, Turku-vaz Medya'nın İnsan Kaynakları yetkilisi, greve çıkmaya hazırlanan basın emekçisine pişkin pişkin nasihat ediyor: "Komik olacaksınız." Fotomuhabiri Alper Tunga Çatal bozuntuya vermemiyor: "Hep beraber güleriz."

Bu satırların yazıldığı saatlerde Turkuvaz Medya'nın on çalışanı grevde. 12 Eylül'den beri, yani 29 yıldır ilk basın grevi bu. Evet, sadece on kişiler, ama kimse gülmüyor. Daha doğrusu, "içerdekiler" gülmüyor. Dışardakilerin, plazanın kapısına "bu işyerinde grev vardır" pankartını asanlarına gözleri ışıldıyor. Sabah gazetesi spor servisinden Selim Suner güle güle anlatıyor. "Sen özel okul mezunusun, sendikada ne işin var" demişler. O da "bize lisede 'Germinal'i okuttular" demiş, "orada maden işçileri madeni patlatıyor, dua edin biz molotof atmıyoruz binaya".

Molotofa ne hacet, pankartları ve bizatihi varlıkları binada o tesiri yaratıyor, eksiği yok, fazlası var. O bina ki, orada grev ne kelime, sendikalaşma akla, hafsalaya sığmayan bir şeydi. Ama oldu işte, önce sendika oldu, sonra da grev.

Evet, on kişiler. Kimse onlara gülmüyor. İmrenen var, mahcubiyet duyan var, vicdan azabı çeken var, öfkelenen var, kara çalan var, küfreden var. Dayanışan var, düşman bilen var. Basamakları tırmandıkça dayanışma azalıyor, düşmanlık artıyor. En dramatik mevkidekiler, "orta kat" takiler. Alttakilerin üstünde, üsttekilerin altındalar. Ya alttakilerle (ve dışardakilerle) kader birliği yapacaklar ya da üsttekilerle. Birinci yolu seçenler parmakla gösterilecek kadar az, büyük çoğunluk ikincisini seçenler. Eski dilde kâhır ekseriyet denirdi, kahreden ekseriyet de de-

nebilir bu durumda. Sol geçmiş-i olanlar, sınıfı, sendikayı, grevi bilenler, yaşayanlar, hatta bu konularda söylev çekenler, makale-kitap yazanlar... Ama, Murathan Mungan'ın dediği gibi, "liberalin yenisinden, solcunun eskisinden" korkulur. Asıl kahredici olan hâlâ solcu olanlar. Üstelik solculukları kendi halinde bir örgüt-parti üyeliği veya sempatizanlıkla sınırlı olmayanlar, sol adına kürsüye çıkıp söz söyleyenler... Sabah'ta, atv'de, grubun dergilerinde, sahip oldukları etkili konumlarını çalışanların hak mücadelesine seferber etmemeleri nasıl açıklanabilir? Onlara Marx'ın küçük burjuvazi tarifini mi hatırlatmalı, Lenin'in "en gerici sendikalarda bile çalışmak gerekebileceği" yolundaki sözlerini mi? Bizimkisi de amma kaba solculuk, değil mi? Ama ne yapalım, Marksist-Leninist olan onlar(dı), biz Marx'la Lenin'i bitişik düşünmeyiz, onları da, öteki "sakallılar"ı da ayrı ayrı severiz, kavramlarına ve yöntemlerine kulak kesiliriz. Tıpkı, mesela John Lennon'ın, mesela Pink Floyd'un ve başka eski tüfeklerin şarkılarına kulak kesildiğimiz gibi.

Hazır söz şarkılara gelmişken, grevdeki "güzel 10'lu"ya önce

Talu'nun şu sözlerine mim koyalım: "Sabah-atv bir laboratuvar olabilir. Ama örgütlü olmaya çalışanların o laboratuvara belki eski kimyalarla girmemeleri gerekir. Bu söylediklerimden çok da emin değilim." Talu'yu sevmemizin sebeplerinden biri de, "belki"den ve "söylediklerimden çok da emin değilim"den kaçınmaması... Evet, Sabah-atv bir laboratuvar olabilir. Ama örgütlü olmaya çalışanların o laboratuvara "belki" de bazı "eski" kimyaları -hiç eskimeyen kimyaları- hatırdı tutarak girmeleri gerekir. O kimyaların ne olduğunu, o laboratuvara örgütlenmeye çalışanlara ve onlara karşı koyanlara bakarak görmek mümkün. Zira, Turkuvaz Medya'da greve giden süreç turnusol kağıdı gibi. Müteakip sayfalarda enine boyuna anlatılan süreçten çıkarılacak "kimya" dersi çok. Kısa bir alıntıyla "kimyaya giriş" yapalım:

- Patronun iki dudağı arasında olmayalım diye buraya (greve) çıktık. Niye teslim olalım? Burada, Emine Aslan'ı analım. Kendime örnek aldığım kişi Emine Aslan oldu.

- Bende de çok etkili oldu Emine Aslan.

- Tek başına DESA'yı alt etti. Biz de on kişi Turkuvaz'ı alt edebiliriz.

29 yıl önce: Ankara - Beşevler'deki banknot matbaasında grev şenliği. Grev, 12 Eylül itibarıyla sona erdirildi

Fotografilar: Saim Tokaçoğlu

"The Wall"u, sonra "Imagine"ı ardından da "Working Class Hero"yu armağan edelim.

Onlar kendilerini kahraman olarak görmüyorlar, haklılar. Yapılması gerekeni yaptılar. Ama bu zamanda yapılması gerekeni yapmak zor zanaat. Öyle olmasa, 800'e yakın çalışanın olduğu bir müessesede sendikalı oranı yüzde 50'den yüzde 5'e kadar düşmez, greve çıkanların sayısı 10'da kalmazdı. Ne var ki, böyle olması, böyle süreceği anlamına gelmiyor. Umur Talu'nun Turkuvaz Medya'daki greve dair Express'e görüş verirken dediği gibi, "daha iyisini de gördük, yine daha iyisini görebiliriz".

Peki, nasıl görebiliriz? Umur

- Emine Aslan ilham kaynağımız.

- Tek başına mücadele etti kadın.

Bize güç verdi onun örneği. Biraz kemikli olmak lâzım. Bükülmekle olmuyor. Zaten büküldük bu kadar yıl. Artık bükülmemeye karar verdik.

- Bazı arkadaşlarım arıyor, "helâl olsun" filan diyor, bunlar hiç etkilemiyor. Ne kendimle gurur duyuyorum, ne "helâl olsun" diyorum. Böyle olması gerekiyordu, oldu. Şuna kızıyorum ama: "Helâl olsun" diyenler arasında, bizim yaptığımızı yapmaktan kaçanlar da var. Benimle gurur duyma, yap, kendinle gurur duy.

Sayfayı çevirmeden o üç klasik şarkıyı bir daha dinleyelim mi?

29 YILDIR OLMAYAN OLDU: MEDYA ÇALIŞANLARI GREVE ÇIKTI

Güzel 10'lu

Başbakanın değişimiyle "bizim Çalık"ın sahibi olduğu, bünyesinde Sabah, atv ve başta Yeni Aktüel olmak üzere birçok dergiyi barındıran Turkuvaz Medya'da tarihî bir adım atıldı, 29 yıldır olmayan, olmasına ihtimal dahi verilmeyen oldu: 13 Şubat 2009'da medya çalışanları greve çıktı. Grevcilerin sayısı iki elin parmaklarını aşmıyor, ama olan oldu ve çok güzel oldu: Duvar çatladı, hak mücadelesi hayatîyet kazandı. Büyük medya istediği kadar görmezden gelsin, 12 Eylül'den beri adım adım örülen, 1990'lardaki sendikal temizlikle birlikte medya çalışanlarının neredeyse tamamını kuşatan duvar çatladı bir kere, o çatlak eninde sonunda onlara da sirayet edecek. Turkuvaz yönetimi, elinden geleni ardına koymadı, sendikalı sayısını 400'lerden 30'lara indirdi, toplu sözleşmeyi tıkadı, ama hak mücadelesini önleyemedi. Greve çıkan 10 Turkuvaz çalışanı, nicelikle ölçülemeyecek güzellikte bir ufuk açtı. Onları yalnız bırakmayalım, yanlarında duralım. Güzel 10'luya kulak kesiliyoruz...

Hangi yayınlarda, hangi konumda çalıştığınızla başlayalım isterseniz...

Perihan Özcan (35): Üç buçuk senedir Aktüel dergisinde muhabir olarak çalışıyorum, 212'den kadroluyum. İki sene önce, TMSF döneminde, herkesle beraber sendikalı oldum.

Uğur Güç (39): Sinema dergisinde görsel yönetmenim. Daha önce, dokuz yıl Para dergisinde çalıştım. Muhteşem bir şekilde beraber çalıştığımız yayın yönetmenimiz Aydın Demirel ayrıldıktan sonra, yeni ekiple uyum sağlayamadım. Sinema dergisine geçtim. 12 yıldır bu müessesedeyim. İşimden memnundum, 212'den kadroluydum, iyi denebilecek bir maaş alıyordum.

Mete Öztürk (38): On yıldır Sabah'ın spor servisindeyim, editörüm. Onan önce Yeni Yüzyıl'da, Takvim ve Taraf'ta çalıştım. Ben de 212'liyim. Toplam 13 yıldır bu binadayım.

Alper Tunga Çatal (35): Fotomuhabiriyim, beş yıldır dergilerin fotoğraf havuzunda çalışıyorum. Daha önce Yeni Yüzyıl'da, NTV'nin Mag dergisinde ça-

Müdürümüz "bir düşün, sonuçları kötü olacak" deyince, "sendikadan çıkmam için bir sebep göster" dedim. "Desen ki 'sendikacılar kedi kesiyo, yaşlıları tekmeliyor', tamam, çıkayım. Ama gösterebildiğin tek sebep, "mainstream medyada gazetecilik yapamazsın." Bu sebep değil ki, tehdit.

Selim

ıştım. 15 yıldır basındayım, 212'den değil, 1475'ten kadroluyum.

Hamdi Kurt (43): Sekiz senedir bu gruptayım. Dergi grubunda fotomuhabiriyim. Bir süredir "havuz sistemi" denen tatsız bir sistem var, yirmi küsur derginin her birine iş yapmak zorundayız. 1475'le çalışıyorum.

Özsel Tortop (33): Aktüel dergisindeyim. Ocak ayında beşinci yılım doldu. 12 yıldır bu sektördeyim ve 212'li değilim. 2007'de, TMSF döneminde sendikalı oldum ben de. Hep beraber güle oynaya gittik, üye olduk. Hiçbir beklentim yoktu. Haklarımın ne olabileceğini de bilmiyordum açıkçası. Sendikaya gittiğimizde "ben öyle grevlere giremem, eylem yapamam, yürüyüşe çıkamam" demiştik. Ama işte başımıza geldi, şimdi grevdeyiz.

Selim Suner (28): Ben Sabah gazetesi spor bölümünde editör olarak çalışıyorum. Dört buçuk senedir 212'den kadroluyum. Sendikaya girişler başladığında askerdeydim. Döndüğümün ertesi günü sendikaya girdim.

Niye girdiniz sendikaya?

Selim: Doğru olduğu için. Olması gereken bu. Anayasa tarafından "müsaade edilen" değil, "teşvik edilen" bir örgütlenme sendika. Müdürümüz "bir düşün, sonuçları kötü olacak" demişti, ben de düşünecek bir şey olmadığını söyledim. "Niye bu kadar ısrarlısın, anlayamıyorum" deyince, "ben de diğer arkadaşların niye bu kadar ısrarlı olduklarını anlayamıyorum" dedim.

Alper: Örgütlenmeyi duyduğum anda sendikaya üye oldum. Dergiler grubunda örgütlenme daha gizli kapaklı başlamıştı. Bir hafta sonra haberim oldu. Şefimize "niye bana söylemediniz" diye sitem ettim. "Ben tasvip etmiyorum" dedi. "Tasvip edip etmediğini değil, niye haberdar edilmediğini soruyorum. Ben üye olacağım, herkesin olması için de elimden geleni yapacağım" dedim. Öyle başladı, hak olduğu için. Patronun iki dudağı arasındaki insanlar, hiçbir güvencemiz yok. "Sendikalı olursak iş güvencemiz olacak" dediğimizde herkes "eyvallah" dedi, katıldı.

Hamdi: Duyduğumda hiç tereddüt etmeden dahil oldum. Hep olmasını düşündüğüm, olmadığı için de hayıflandığım bir şeydi.

Daha önce hiç sendika girişiminiz olmuş muydu?

Mete: İlk defa TMSF’de oldu. Sendika mevzuunu tabii ki konuşurduk. Doğrusu, çoğunluğu sağlayamamak gibi bir kesinlik vardı. Zaten gördük: Patron olunca, 400 kişiden 30’a düştük. “TMSF bir fırsattır, hukuksuzluk yapamazlar” dedik. Ki onlar da yaptı aslında; ilk sendikalaşma çalışmaları sırasında üç kişi bu nedenle işten atıldı.

Uğur: O arkadaşlar mahkemeye başvurdu ve kazandı; davaları şu anda Yargıtay’da.

Alper: Hep konuşurduk, “sendika olsa ne iyi olur” diye. Üç-dört yıl önce konuşurken, “iyi hazırlanırsa, aslında bir gecelik iş, bir sabah herkes sendikaya gidip üye olur, ertesi gün çoğunluğu kazanırsınız” demiştim. Pek öyle değilmiş. Bir kıvılcım gerekiyordu. O kıvılcım yandı.

Hamdi: Konuşulur, konuşulur, ama olmazdı.

Uğur: Müessesenin her el değiştirmesinde biz de satıldık, her satılışta bir sürü hakkımız yok oldu. 2001 krizinde ikramiyemiz gitti. Ciner zamanında da “sendikalı olalım” diye konuşuyorduk. TMSF el koyunca, “fırsat bu fırsat” dedik.

Selim: TMSF olmasaydı, muhtemelen sendika olmayacaktı. İnsanlar bir güç boşluğu gördüğü için bu adımı atabildi.

Özsel: Aktüel’de yayın yönetmeni ve bir kişi hariç, hepimiz sendikalıydık.

Uğur: “Ne kazanacağız?” diyen arkadaşlara Anadolu Ajansı’nın toplu iş sözleşmesini örnek gösterdik. “Haklarımız bunlar, bunları istiyoruz” dedik. Neticede, sayıyı tutturduk, hatta fazlasıyla aştık. Sonuçta, 400 küsur kişi sendikalı olmuştu. 393 kişiyle yetki alındı. Sinema dergisinde beş kişi çalışıyorduk, dördümüz sendikalıydık. Diğer üç arkadaş sonradan ayrıldı.

Sendikadan çıkmanız konusunda baskı ya da telkin oldu mu?

Uğur: Yetkinin alındığı belli olunca baskılar başladı.

Özsel: Ekim ayına kadar pek bir şey olmadı, toplu iş sözleşmesi imzalanacağı haberleri geliyordu. Ekim ayında başladı tehditler, genel müdürümüz Levent Tayla tarafından.

Alper: İşin aslına bakılırsa, Balmumcu’daki arkadaşlarla uğraşmaktan bizi unuttular. Bir farkettiler ki, biz 100 küsur sendikalı orada (Sefaköy’de) duruyoruz. Ondan sonra, genel müdürümüz çok sıkı bir şekilde üzerimizde çalışmaya başladı. Dergileri topladı konuştu, Aktüel’i topladı konuştu, Forbes’a geldi konuştu. Pazarlıklar döndü: 212, maaş zammı vaatleri... Ve millet sendikadan ayrılmaya başladı.

Özsel: Sendikalı olmayan bazı çalışanların notere gidip, sanki sendikalıymış gibi istifa dilekçesi verip 212’den kadrolu olduklarını duyduk. (gülüyor)

Alper: Başta uyanık davrananlar bir şeyler kopardı, bazıları bedavaya sattı kendini, hiçbir şey kazanamadılar.

Hamdi: Genel müdür beni çağırdı, konuştu. Almanya’da bile basında sendika örgütlenmesinin olmadığını söyledi. Tehdit etmedi. Fakat çok somut bir şey oldu. Taşeron olarak bir dergi hazırlıyorduk, onun bir telif bütçesi vardı. Sendikalı olduğum için bana telif yazamadığını, o yüzden üzgün olduğunu söyledi. (gülüyor) Ben de ne ilgisi var diye sordum. 212’li olmayan elemanların 212’ye geçirilmesi talimatı vardı, öngörülen şartları haiz olduğum halde geçirilmemiştim. Sebebini sordugumda, İnsan Kaynakları müdürü, sendikalı olduğum için 212’li olamayacağımı açıkça söyledi.

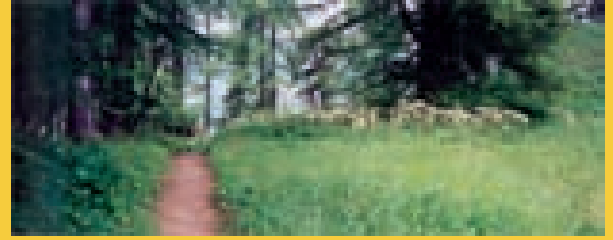
Alper: Şefimiz, “genel müdür fotoğrafçılarla konuşmak istiyor” dedi. “Benim söyleyecek lafım yok, onun lafı varsa, gelsin söylesin” dedim. Gitmedim. Bir kere de İnsan Kaynakları’ndaki bayan “sayınız azalıyor, komik duruma düşeceksiniz” dedi. Ben de “hep beraber güleriz” dedim.

Özsel: Birkaç toplantı olmuş, ben denk gelmemiştim. Bir gün, genel müdür “sendikalı arkadaşlar odama gelsin” dedi. Gittik, beş kişiydik. “Sendikadan çıkacaksınız” dedi. “Patronlar neden sendikayı istemiyor?” diye sorduk. “Bilmiyorum” dedi. “Sendikadan çıkmazsak ne olur?” diye sorduk. “Kaşının altında gözün var” derim, bir bahane bulurum, çıkarırım” dedi, “şu anda mesela, ben dahil, hiçbirimizin yaka kartı yok, bu suç” dedi. “Oradan ihtar veririm, geliş-gidiş saatlerinizi gerekçe gösteririm” dedi. Haber için dışarıda olduğumuz sürede çalışıyor görünmüyoruz zaten. “Sendikadan çıkmamız karşılığında ne yapacaksınız?” dediğimizde de, “daha ne yapayım, size işinizi veriyorum” dedi sinirlenerek.

Perihan: Bu toplantıların ilki yapıldığında, Akşam henüz eleman çıkarmamış, Ciner’de dergiler kapanmamış, kriz de bu kadar ağır bastırmamıştı. O zaman genel müdür “Arkadaşlar, sendikadan çıkın. Size insanî ilişkiler çerçevesinde söylüyorum, bu şirketin geleneğinde ikramiye vermek var, ama sendikalıysınız diye bunu alamıyorum. Sendikanın sağlayabileceğinden daha fazlasını şirket zaten veriyor, sendikalı olmaya ne gerek var?” diyordu. İlk toplantıda, “sendikadan çıkın, ikramiyeler verilecek” diyordu; sonra, “işinizi veriyoruz”a geldi. İşimizi vermekle bize lütufta bulunuyormuş gibi davrandı. “Olayın ciddiyetinin farkında değilsiniz” dedi. Biz de farkında olduğum

ENİS BATUR

Mekik

Dönüş yolu uzun sayılmaz, bu nedenle de, bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla, uzatabilirim onu. Topografyanın bir yüzündedir Coğrafya, sırtını Zaman oluşturur, işler. Yıllardır, iki tarafta dokuyorum. Gitgide büyüyen kapkara bir ağız hızla yaklaşıyor karşıdan.

E. B.

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 351 83 24
www.norgunk.com / info@norgunk.com

muzu söyledik.

Uğur: Daha sendikadan çıkış baskısı başlamadığı dönemde, yazın genel müdürümüz dergilerin çalışanlarına bir parti vermişti. O gece, "iktidar partisine çok yakın, İslâmî olarak bilinen bir grup şirketi satın alıyor. Doğrudan editoryal müdahaleyle karşı karşıya kalırız, gazete ve dergiler AKP'nin borazanı olabilir. Böyle bir şey yaşamak istemeyiz" diye çekincelerimizi söyledik. O da "ben de eski solcuyum" dedi, "kesinlikle böyle bir şey olacağını sanmıyorum, olursa, ceketimi alır giderim" diye ekledi. Dediklerinin tersi oldu. Ben ceketini alıp gitmesini bekliyorum. Neticede biz bu yola sürüklendik. Başka çaremiz yoktu. Ne düşünerek, bekleyerek girmiştin sendikaya?

Uğur: Hak ve özgürlüklerin örgütlenme üzerinden geçtiğini düşünüyorum. Örgütlenme dönemi güzel bir süreçti, çok heyecan duydum, bir işe yaradığını hissettim. Güzeldi, heyecanlıydı. Hâlâ heyecanım sürüyor.

Selim: Müdürüm bana "düşün" dediğinde, ben de "sendikadan çıkmam için bana bir sebep göster" dedim. "Desen ki 'sendikacılar kedi kesiyor, yaşlıları tekmeliyor', tamam, çıkayım. Ama gösterdiğin sebep, İnsan Kaynakları'nın 'işten çıkarırsınız, bütün grupların İnsan Kaynakları beraber hareket ediyor, medya sektöründe iş bulamazsınız' demesi. Adam beni tehdit ediyor diye

Gayet ciddi, "sendika nedir?" diye soran arkadaşlarımız oldu.

Perihan

"Sendikaya üye olursam solcu olacak mıyım?" diye soranlar oldu.

Mete

Örgüt deyince, PKK geliyor akıllarına. Bir arkadaş "bu PKK gibi bir örgüt değil, değil mi?" diye soruyor.

Selim

Meslektaşımız bir kız "ben işçi miyim?" dedi. "Patron değilsen, nesin?" dedim. Ya o taraftasın, ya bu taraftasın. Bizi tehdit edenler de işçi. Onlar da her an işten atılabilir.

Alper

sendikadan çıkamam. Varsınlar sokmasınlar medyaya" dedim. "Sendika hakikaten çok ters bir oluşum olsun, çok ters işler yapsın, o zaman çıkayım sendikadan. Ama senin bana gösterebildiğin tek sebep, 'mainstream medyada gazetecilik yapamazsınız.'" Bu sebep değil ki, tehdit.

Uğur: Bize saldıkları en büyük korku, "bütün grupların İnsan Kaynakları irtibat halinde, isimleriniz oralara verildi, bir daha medyada iş bulamazsınız". Bu telkinleri bizzat İnsan Kaynakları müdürü Şefik Çalık yaptı. Benimle görüştü, sendikanın çağdışı olduğunu, ücret sendikacılığı yapıldığını, daha çağdaş, yeni yollar olabileceğini söyledi. Ben de "biz yola çıktık, bu yolu devam ettirmek istiyoruz, sonu nereye varırsa varacak" dedim. Hatta sonra Forbes'tan bir arkadaşla görüşmüş, ona "Uğur'u da ikna ettik" demiş. Bu teke tek görüşmeler ortalığa dedikodular yaymak için de kullanıldı biraz.

Sendikanın ücret sendikacılığı yaptığı söyleniyor; çalışma anlayışı, yayın politikası, editoryal konularla ilgili sorunlarınız, talepleriniz yok mu?

Selim: Sendikanın editoryal bağımsızlığı düşünmediğini, ücret sendikacılığı yaptığını düşünüyorlarsa, hadi içerideki arkadaşlara editoryal bağımsızlık versinler.

Alper: Hiçbir grupta editoryal bağımsızlık yok, burada da yok. Coca-Cola'da

direnış vardı, Para dergisindeydim, direnişteki işçilerin fotoğraflarını çektim, yayınlanmadı. Coca Cola acayip reklam veren bir şirket, fabrika Sefaköy'de, burnumuzun dibinde. Her gün oradaki işçilere bakıp işe gidiliyor. DESA'daki direnişi de yayınlatmadılar.

Perihan: Üç ay içinde beş insan polis şiddetiyle ölüyor, ben bunu zar zor üçüncü ay haber yapabiliyorum. Böyle sıkıntılarım var.

Mete: Çok somut bir örnek vereyim. 22 Temmuz seçimlerinden önce, bir araştırma kuruluşunun AKP'nin oylarını düşük gösteren bir anketini, gazetenin internet sayfasına koyan arkadaşımız işten çıkarıldı.

Hamdi: Meslekî yönden binlerce eleştirim var. En başta, bu havuz sistemine karşıyım. Bizden her şeyi çekmemizi bekliyorlar: Yemek fotoğrafından dekorasyona, portreden haber fotoğrafına, gezi fotoğrafına. Hepsini aynı derecede iyi yapmamız bekleniyor. Meslekî gelişime yönelik hiçbir çalışma yok. Ben karanlık odalarda eğitim gördüm, dia çektim. Şimdi her şeyi dijital ortamda ve bilgisayarda yapmak durumundayım, bunun eğitimini almadım, el yordamıyla öğreniyorum. Bir seminer, bir kurs düzenlemek İnsan Kaynakları'nın ya da işverenin hiç aklına gelmiyor. İnsan Kaynakları'nın adı eskiden "Personel"di, şimdi böyle havalı bir isim bulmuşlar, ama yaptıklarının eski "Personel Müdürlüğü"nden bir farkı yok.

Selim: Bence medyanın sendikal faaliyetlerden bu kadar korkmasının esas sebebi, kısa vadede yüklenmeleri gereken maddî sorumluluklar değil. Sendika burada bir kere toplu sözleşme yaptığı anda, pandoranın kutusu açılacak. İlk sözleşmede belki ücretlerde, sosyal haklarda bir iyileşme olacak; ikincisinde, editoryal bağımsızlık gündeme gelecek. Şefik Çalık demiş ya, "sendika çağdışı" diye, başka uygulamaları söyleyeyim ben size, Avrupa'da ve ABD'de genel yayın yönetmenini çalışanların seçtiği medya kuruluşları var. Bu iş güçlenir ve yaygınlaşırsa, verilecek paralardan ziyade, sonucun buraya gelmesinden çekiniyorlar. Editoryal bağımsızlığa, yazdığın yazıya, yaptığın habere patronun karışmamasına, en sonunda yayın yönetmenini çalışanların seçmesine gelecek iş. Esas korkulan bu. Grubun yayın danışmanı Ahmet Tezcan, abartılı rakamlarla, "personel giderimizde yüzde 57 fazlalaşma olacaktı, bu kriz ortamında bu mümkün değil" gibi açıklamalar yapıyor. Esas korktuklarının bu olmadığına inanıyorum. Pandoranın kutusu bir kere açıldı mı, bir daha kapatamayacaklar.

Uğur: Neticede, biz bir şey başlatmak istedik, bir hareket olsun, giderek editoryal bağımsızlığımızı elde edelim. Aktüel'den bir arkadaşımız DESA'da greve çıkan Emine Aslan'ın haberini yapmıştı. Güzel karşılandı, beğenildi, basılacaktı. Sonra, ilan verenden, DESA'dan telefon geldi, haber iptal edildi. Bu, editoryal bağımsızlığın olmadığını

Greve nasıl gelindi?

Daha önce Ciner Grubu'na bağlı olan atv televizyonu, Sabah gazetesi ve gruba bağlı çeşitli dergiler, 1 Nisan 2007 itibarıyla, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) yönetimine geçti. Bu süreçte 400'ü aşkın kişi sendikaya katıldı ve Türkiye Gazeteciler Sendikası, 15 Mayıs 2007 tarihinde atv'de toplu iş sözleşmesi yetkisi almak için gerekli çoğunluğa ulaştı. Toplu sözleşme görüşmeleri başlamadan evvel, Çalık Grubu, Turkuvaz Medya olarak Sabah, atv ve gruba bağlı dergilere yönelik ihaleyi Aralık 2007'de kazandı ve Ciner döneminin parçalı şirket yapısı tek bir çatı altında toplandı. Devrin ardından Turkuvaz Medya, sendikaya karşı yetki itirazında bulundu. İtiraz mahkeme reddedildi ve sendika toplu sözleşme görüşmelerine devam etti. Görüşmeler uzlaşmazlıkla sonuçlanınca grev kararı alındı ve 13 Şubat'tan itibaren grev fiilen başladı. Çalık mülkiyetindeyken sendikal çalışan sayısı beşte bire, onlu rakamlara kadar düştü. Mevcut sendikalılardan ancak 10 kişi greve katıldı.

Grevin beşinci gününde işveren, söz konusu grevin sadece atv çalışanlarını kapsadığını, yazılı basın kuruluşlarında çalışanların greve dahil olamayacağını, sürdürülen grevin kanunsuz olduğunu, greve katılanların iş akitlerinin feshedildiğini basın açıklamasıyla bildirdi. Nitekim greve katılan on kişi de yazılı basından; atv televizyonundan greve katılım bulunmuyor. Sendikanın iddiası ise, sözleşmenin Turkuvaz Grubu'nun İstanbul Balmumcu, Sefaköy ve Ankara Balgat işyerlerinde çalışan tüm işçileri kapsadığı, bağlayıcı olanın işyeri değil, işletme olduğu yönünde.

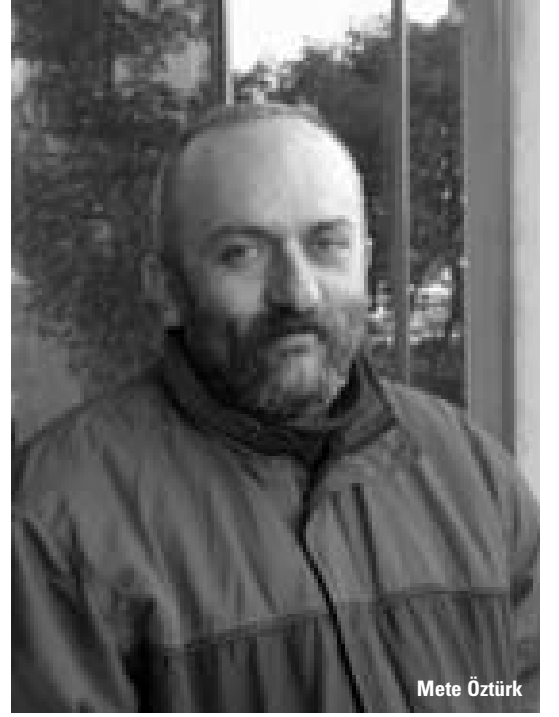
Turkuvaz Medya, grevci çalışanların iş akitlerinin feshedilmesini Toplu İş Sözleşmesi ve Grev ve Lokavt Kanunu'nun 45. maddesine dayandırıyor. Halbuki 46. madde, bir grevin kanundışı olup olmadığının tespiti için yetkili iş mahkemesinin kararına bağlıyor. Bu aşamada Turkuvaz Medya'nın açıklaması ancak işverenin iddiası olarak kalıyor, hukukî bir dayanağı bulunmuyor.

gösteriyor.

Özsel: Benim aslında arkadaşlardan bir farkım var. Sendikadan istifa etmiştim. “Kaşının altında gözün var, seni bir şekilde tazminatsız işten çıkartırım” diyen bir genel müdür var karşında. Bir baha-neyle bizi mutlaka işten çıkaracaklar endişesi sürekli kafamda vardı. O sıkıntıyı yaşamak istemedim, kafam rahat olsun diye sendikadan istifa ettim. Açıkçası, korktum. Ama geçen hafta tekrar girdim sendikaya. Girmemin nedeni de son dönemde yaptığım bir haber. Geniş çaplı bir kanser dosyası hazırlıyordum. Ünlü bir kanser profesörü var, Erkan Topuz, İstanbul Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü’nün müdürü. Posta gazetesinde de köşe yazarı. Bütün kadın programlarına çıkıyor, sürekli insanları korkutuyor: “Onu ellemeyin, kanser yapar, bunu yemeyin, içmeyin, kanser yapar...” Ve bir takım bitkileri, mantarları tavsiye ediyor. Haberi yaparken bu bitkilerin ithalatını karısının ve oğlunun yaptığını öğrendim. Profesörün eşi geçen dönem AKP milletvekili olan Gülseren Topuz. Gittim, Ticaret Odası’ndan şirketin kayıtlarının dökümlerini çıkardım, karısının, oğlunun isimlerini... Bunu genel yayın yönetmenime söyledim, ilginç buldu. Eşi eski AKP milletvekili olduğu için haberi durdurma ihtimali var diye, profesörle söyleşi yapmaya gittiğimde, eşiyle oğlunun ithalatına değinmeden, “çok enteresan mantarlar bunlar, nereden bulabiliriz?” diye sordum. Bana “sus sus, bunu ithal eden zengin olur” dedi. Haberi teslim ettiğimde, başlık “Profesör babanın önerdiği mantarları oğlu ithal ediyor”du. Üst başlık da soyadlarına göndermeyle “Kanserin topuzu mu kaçıyor?”. Yayın yönetmeni haberin bu şekilde giremeyeceğini söyledi. Halbuki ben daha önce her şeyi anlatmışım, “bizim elimiz sağlamısa, hiçbir sorun yok” demişti. Her şeyin belgesi vardı elimizde. “Karınızla oğlunuz bu mantarları ithal ediyormuş, doğru mu?” diye profesöre sor” dedi. “O arada, haber engellenebilir” dedim. “Profesöre de sor, pazartesi sayfasını yapalım” dedi. Profesörü arayıp ulaştığım bilgileri söyledim. “Bunu ithal eden zengin olur demıştiniz, oğlunuz zengin oldu mu?” diye sordum. O da oğlunun ithalatı yaptığını kabul etti, kayıtlar var elimizde zaten. İşten çıktım, eve gittim. Beni AKP eski milletvekili olan karısı aradı. “Öncelikle size şunu söyleyeyim, biz sizinle aynı gruptanız” dedi. “Nasıl yani?” dedim. “Turkuvaz grubu” dedi. “Ben ilgili kişilerle gerekli görüşmeleri yaptım, haberiniz olsun. Sizi uyarıyorum, canınız yanmasın” dedi. “Ben bunu bir uyarı olarak değil, tehdit olarak alıyorum” dedim. “Lütfen haberi çarpıtmayın” dedi. “Haberin çarpıtılacak bir yanı yok, her şey ortada, belgeli” dedim. Her şey çok net olduğu için, bu tehdidi umursamadım. Onun üzerine yayın yönetmenimi aradım, hatta gülererek anlattım. “Sizi arayan da oldu mu?” diye sordum, “yok” dedi. Pazartesi, yayın yönetmeni-ne “haftasonu bir ses seda çıktı mı, ara-

Çilem Dalgıç

Mete Öztürk

yan oldu mu” diye sordum. “A evet” dedi, “senden sonra milletvekili beni de aradı, ben senin haberini çıkardım”. “Ama neden? Nasıl kaldırırsınız? Bu kadının bu kadar gücü olsa, beni aramaz. Ben onun için küçük bir insanım. Genel yayın yönetmeni de çok küçük bir insan.” Bence yukarının kesinlikle haberi yok. AKP kanadından, bu milletvekilinin Meclis’teyken de ciddiye alınmadığı, “hoş kadın” diye, AKP’ye imaj olsun diye milletvekili yapıldığı bilgisini almıştım. “Neden çıkartıyorsunuz haberi” sorusuna, yayın yönetmeni “haber sağlam değil” dedi. “Neresi sağlam değil, belgeler var, kendileri de kabul ediyor.” “Adamın yaptığı ahlâksızlık değil ki.” “Nasıl ahlâksızlık değil, tabii ki ahlâksızlık. Bir tıp doktoru televizyonlara çıkıyor, popüler bir gazetede köşe yazıyor. Kanser gibi hayatî bir hastalığa karşı bir takım bitkiler öneriyor. Ve bu bitkileri oğlu ve karısı ithal ediyor. Kemal Unakıtan’ın oğlunun yumurta haberinden nesi eksik, fazlası bile var” dedim. “Bence o da haber değildi” dedi. Birden “adamın yaptığı da ahlâksızlık değil ki, bunun haber değeri yok ki”ye geldi olay. “Sansasyonel haber istemiyorum” dedi. Unakıtan’ın haberi de önüne gelse, koymazmış. Bana habercilikten ve ahlâktan bahsetmeye başladı. Daha sonra, konuyu önemsedığım için başka gazeteci arkadaşlarıma bahsettim. Habertürk’te köşe yazarı bir arkadaşım “ben yazayım mı?” dedi. Ben de “bizde yayınlanmıyor nasıl olsa, istiyorsan tabii ki yaz” dedim. Ben daha büyük bir yerde, Hürriyet’te filan çıkmasını isterdim açıkçası, ama profesörümüz Posta gazetesinin de köşe yazarı! Habertürk’te yayınlandı, ortalık birbirine girdi. Habertürk televizyonu iki defa yayınladı. Bu şekilde gazetecilik yapmaktansa, hiç yapmam diye düşündüm, tekrar girdim sendikaya ve işte greve çıktım. **İşyerinde çalışanların genel olarak sendikalılığa bakışı nasıl?**

Hiçbir grupta editoryal bağımsızlık yok, burada da yok. Coca-Cola’da direniş vardı, yayınlanmadı.

Alper

Aktüel’den bir arkadaşımız DESA’da greve çıkan Emine Aslan’ın haberini yapmıştı. Beğenildi, basılacaktı. Sonra, ilan verenden, DESA’dan telefon geldi, haber iptal edildi.

Uğur

Üç ay içinde beş insan polis şiddetiyle ölüyor, ben bunu zar zor üçüncü ay haber yapıbiliyorum.

Perihan

Hamdi: “Sendika ne yapacak ki” diye bir inançsızlık, umutsuzluk var.

Perihan: Gayet ciddi, “sendika nedir?” diye soran arkadaşlarımız oldu.

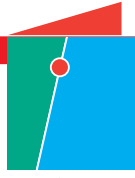
Uğur: İnsanlar sendikanın ne olduğunu, nasıl bir örgütlenme olduğunu, ne işe yaradığını bilmiyor. Kendi haklarından bihaber gazeteci arkadaşlarımız var. 1475’ten kadrolu oluyorlar, “ha iyi” deyip seviniyorlar. Bu çok acı bir şey, bir gazeteci kendi hakkını bilmiyorsa, başkasının hakkını nasıl savunabilir ki?

Mete: “Sendikaya üye olursam solcu olacak mıyım?” diye soranlar oldu.

Selim: O kadar komik tepkiler geliyor ki. Örgüt deyince, PKK geliyor akıllarına. Örgütlenmekten bahsedilince, bir arkadaş “bu PKK gibi bir örgüt değil, değil mi?” diye soruyor.

Alper: Sendika örgütlenmesi için çalışırken, meslektaşımız bir kız “ben işçi miyim?” dedi. Ben de “patron değilsen, nesi?” dedim. Ya o taraftasın, ya bu taraftasın. Çok net bir çizgi değil mi? Ya işçisin, ya patronsun. Bizi tehdit edenler de işçi. Onlar da her an işten atılabilirler.

Selim: Gazeteciler kendilerini işçi sınıfından görmüyor kesinlikle. Elit bir iş yaptıklarını düşünüyorlar. Evet, nitelikli bir iş yapıyor gazeteciler. Daha doğrusu, nitelikli bir iş yapıyor olmamız gerekiyor normal şartlarda. Gazeteciler, işçi sınıfı denen kategorideki herkesten çok yüksek, müthiş paralar kazanıyor, bambaşka koşullarda yaşıyor olsa, örgütlenmeden uzak durmalarını bir derece anlayacağım. Ama kazandığın para da para değil ki. Kendi kendine bir elitizm yanılsaması var. Halbuki elit melit değilsin, o senin yarattığın bir illüzyon. Adam sendikayı Sovyetler’de kalmış zannediyor. Mesela dizi seyrediyor, “Lost”u takip ediyor. Ben de seyrediyorum, çok seviyorum. “Bunun her bölümünü üç kere seyrediyorsun. Peki geçen sezon 16 bölüm yerine 13 bölüm yayınlandı. Niye?” diye soruyorum. Bilmiyor. “Çünkü Amerika’da senaristler grev-

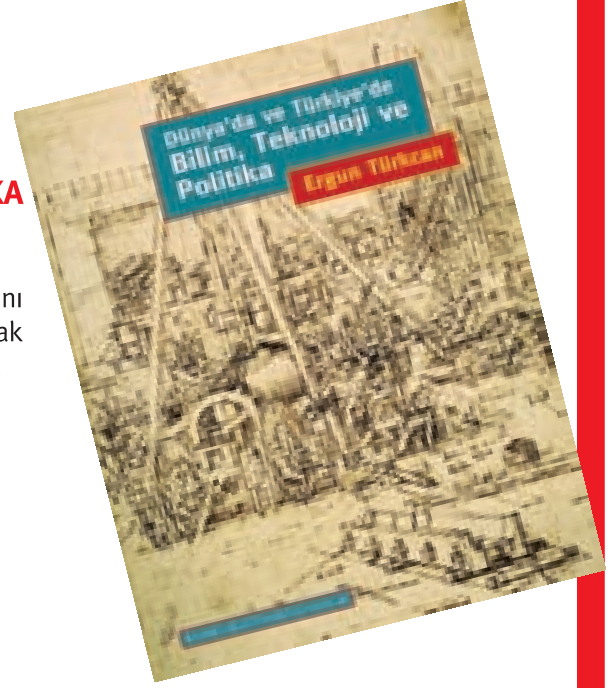

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE BİLİM, TEKNOLOJİ VE POLİTİKA **ERGUN TÜRKCAN**

Ülkemizde bilim ve teknoloji politikalarının oluşturulması için yıllarını veren Prof. Dr. Ergun Türkcan, bu eserinde Osmanlı'dan başlayarak Cumhuriyet'in ilk yıllarına ve daha sonra TÜBİTAK'ın kuruluşuna ve bugünkü faaliyetlerine değin Türkiye'nin bilim ve teknoloji tarihinin bir dökümünü veriyor.

750 sayfa, ISBN: 978-975-6176-73-3

“TEHCİR VE TAKTİL” **Divan-ı Harb-i Örfî Zabıtları** **İttihad ve Terakki'nin Yargılanması 1919-1922**

DERLEYENLER: VAHAKN N. DADRİAN / TANER AKÇAM

Ermenilerin “tehcir ve taktil” edilmeleri (sürgün ve katledilmeleri) ile ilgili, harp dönemi Kabine üyeleri, İttihad ve Terakki partisi yöneticileri, katib-i mesuller ve bazı diğer sanıklar aleyhine açılan davalarla birlikte Vahakn N. Dadrian ve Taner Akçam'ın makalelerini de içeren kitabın 1915 Ermeni Tehciri ve etrafını saran olaylar üzerindeki sis perdesini aralayacağını ümit ediyoruz.

746 Sayfa, ISBN: 978-605-399-074-1

ORTADOĞU HAKKINDA 100 MİT **FRED HALLIDAY**

Fred Halliday bu kitabında Ortadoğu üzerine 100 tane yerleşmiş kaniyi ele alarak farklı boyutlarda cevaplar veriyor. Kitapta, Arap-İsrail çatışmasından, ABD'nin emperyalist politikalarına, Arap milliyetçiliğinden İsrail terörüne, petrol savaşlarından 'medeniyetler çatışması'na uzanan tüm sorunlar, yapılagelmekte olan tahlillerin ötesinde farklı paradigmalarla yorumlanıyor.

242 Sayfa, ISBN: 978-605-399-063-5

www.bilgiyay.com

Kurtuluş Deresi Caddesi No:47 34440 Dolapdere / İSTANBUL

Telefon: 0212 311 52 59

Satış/Dağıtım Telefon: 0212 311 52 62 Fax: 0212 311 253 47 00

E-mail: yayin@bilgiyay.com - dagitim@bilgiyay.com

Arzu Gündüz

Özsel Tortop

deydi.” Hollywood’da senin hayatında kazanmadığın parayı dizinin bir bölümünden kazanan senarist sendikalı ve grev yapıyor. Ondan da fazla kazanan aktörler bu greve destek veriyor, “ne kadar çağdışıdır, sendika da ne!” demiyor. Senin bütün medya kuruluşlarından daha büyük bütçesi olan ABC televizyonu prime time’da en çok reklam geliri olan diziyi üç hafta ya-yın-la-ya-mı-yor! Neden? Sendika var, grev var. Lufthansa gibi bir şirkette hostesler, pilotlar grev yapıyor, uçuşlar aksıyor. Almanya’da herkes komünist olduğu için herhalde! Fransa’da zaten herkes Karl Marx’ın torunları, postacılar, öğretmenler herkes greve çıkıyor orada! İnanılmaz bir yanlış algı, kasten yerleştirilmiş algılar var. İnsanlar da bunu değiştirmek için bir çaba sarfetmemişler. Madem “Lost”la ilgilisin, sıkı takip ediyorsun, bir bölümünü üç kere seyrettiğin bir dizinin üç hafta yayınlanmamasının sebebini merak edersin. Google’a gersen, karşına bu konuda bir milyon haber çıkacak. İlgilendiğini zannettiğin şeyle bile düzgün ilgilenmiyorsun.

Perihan: “Mesleğiniz ne?” sorusuna “gazeteciyim” demek çok havalı geliyor. Sendika deyince akıllarına pos bıyıklı, yollara dökülen işçiler geliyor. Grevi de işçiler yapar. “Biz işçi değiliz” anlayışı çok güçlü. Sendika doğal ola-

rak solcuların işidir, solculuk da zaten kötü bir şeydir. Böyle bir zincir var.

Özsel: Çalışıp ücret alan herkes işçi değil midir?

Mete: İşçiler kaybedecek bir şeyleri olmadığı için bu tür mücadelelere girerler ya, gazeteciler kaybedecek şeyleri olduğunu düşünüyor. Aslında, onların da kaybedecek bir şeyi yok. İllüzyon doğru kelime. Aslında, köküne kadar işçi; sömürünün dikâlsını yaşıyor. Otuz yıldır grev olmamış sektörde, sendika yok. Patronun iki dudağının arasında-sın. Başka sektörlerde, işçiler hiç değil-se doğal bir işçi olma refleksi veriyor. Bizde adam kendisini işçi olarak görmüyor. Ama o kadar “şey” ki, kötü bir kelime kullanmayayım, 400 kişiyi Anadolu Ajansı’nın sözleşmesindeki dört ikramiye sözüyle üye yaptık. Başka hiçbir talebi yok insanların. Bana kimse “sendika süreci ne oldu, mahkemeye gittik, sonuçlandı mı” filan diye sormuyor, “bizim ikramiyeler ne oldu?” diyor. Bir-iki kişi değil, çok kişi böyle. Gazetecinin durumu bu.

İstifalardan sonra kalan otuz-kırk sendikalının da büyük çoğunluğu greve çıkmadı. Greve çıkma kararı alırken zorlandınız mı?

Hamdi: Ben zorlandım tabii, kolay bir karar değil. Geçim şartlarını düşündüğünüzde, o kararı vermek zorlaşıyor.

İnsanların bilgisini, birikimini, zamanını, emeğini verdiği işinin karşılığında onurlu bir ücret ve sosyal haklarını talep etmesi çirkin, aşağılayıcı bir şey gibi sunuluyor. “Sana işini veriyorum ya, daha ne istiyorsun” tavrı var.

Uğur

Bunu bir de eşinize anlatmanız lâzım. İlk duyduğunda “emin misin” dedi. Hoşnut olmadığını halinden anlayabildim. Benim için en ağır durum oydu. Karşı çıkmadı ama, “çaresiz mi kalırız” gibi bir moralsizlik oldu. “Ne zaman sonuçlanacak?” “Bilmiyorum.” Ben de çok uzun sürmesini istemiyorum. Bir an önce işime dönmek istiyorum. Çok sevdiğim bir alan fotoğrafçılık. Dilerim kısa zamanda çözüme kavuşur.

Bütün bunlara rağmen, niye yine de greve çıkma kararı verdin?

Hamdi: Greve çıkmazsam, çıkan arkadaşlarıma karşı çok vicdan azabı çekeceğimi düşündüm. Çıkacak olanları düşündüğümde, yerimin onların safında olması gerektiğini düşündüm. Beni tek düşündüren ekonomik şartlardı, borçlar, harçlar... “Acaba içinden çıkılmaz bir duruma sokar mı yaşantımı?” Tek düşüncem oydu.

Eşin çalışıyor mu?

Hamdi: Üniversitede öğretim üyesi.

O sendikalı mı?

Hamdi: Değil.

Çocuğunuz var mı?

Hamdi: Yok. Bir fotoğrafçı arkadaşım çocuklarını ileri sürdü, “iki çocuğum var” dedi. Bir şey diyemiyorsun.

Alper: Ben de buraya gelsin istemiyordum. Ama bu işe girerken, buraya kadar dayanabileceğini tahmin ediyordum. İşin sonunda grev varsa, grev. Ben daha rahatım, evli değilim. Başka gelirim yok, ama taşı tarağı toplar, annemin evine giderim. Bir senedir bunu düşünüyorum. Görüşmelerin kitlenmesi altı-yedi ay oluyor. Sonuçta, adam masadan çekilmiş, ya bu işi yapacağız ya da yapmayacağız. Yapmayacak olsaydım, baştan girmezdim. Buraya kadar getirip de vazgeçmek olmaz.

Greve çıkarak neleri göze almış oldunuz?

Perihan: Bir daha ana akım medyada çalışamayacağı göze aldık. Ama göze almak durumundaydık, göze almasaydık nasıl olacaktı? Bilgisayarın arkasına saklanıp “hadi bugün de işten atmadılar, ne güzel” deyip ertesi gün aynı şekilde işe mi gelecektik? Bundan gurur kırıcı bir şey olabilir mi? Aynada kendimden utanmamak için greve çıktım ben. Ne düşündüğümü, ne söylediğimi, eleştirdiğim insanları ne kadar ağır eleştirdiğimi biliyorum. Bu eleştirileri bir başkasından duymayı bırakın, kendimi bu şekilde eleştirmeyeyim diye greve çıktım.

Selim: Bu soruya muhalefet edeceğim: “Göze almak” yanlış bir ifade bence. Kaybedebileceğimiz tek şey gazetecilik olur. Bu da çok büyütülmesi, önemsenmesi gereken bir şey değil.

Uğur: Birilerinin bir şey yapması gerekiyordu, biz de yaptık.

Selim: Doğru olan, normal olan bu esasında. Sürekli “nasıl göze aldın, nasıl yaptın? Sonucu şöyle olacak, böyle olacak” deniyor. “Sen niye aynı şeyi yapmıyorsun asıl?” diyemiyorsun, çünkü etrafta kanıksanan davranış o. O kadar büyütülecek bir şey yok, en fazla işimizi kaybederiz sonuçta.

212 ve 4857

Kısaca “212” ya da “Basın İş Yasası” diye bilinen yasanın tam adı, 212 Sayılı Kanun ile Değişik 5953 Sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun. Kanuna göre, “Türkiye’de yayınlanan gazete ve mevkutelerle haber ve fotoğraf ajanslarında her türlü fikir ve sanat işlerinde ücret karşılığı çalışanlara” gazeteci deniyor. Bu kanuna tâbi çalışanlar, icra ettikleri meslek itibarıyla, çalışma ve izin süreleri, kıdem tazminatı hakları, mesai ücretleri, iş sözleşmesi fesih koşulları

vs. açısından 4857 Sayılı İş Kanunu’na tâbi çalışanlardan farklı ve genellikle daha avantajlı. Basın sektöründe mutad bir uygulama olarak işverenler, bu yasanın kendilerine getirdiği yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla, çalışanları gazeteci oldukları halde iş kanununa göre “işçi” tanımına göre çalıştırıyor. “Gazeteci” olarak çalıştırmak ya da çalıştırmamak, basın işvereni tarafından kâh tehdit, kâh ödül olarak kullanılıyor. Yani halihazırda pek çok gazetede 212’ye tâbi gazeteci sayısı çok az. Büyük basın işletmelerinde kadrolu yapılmadan çalıştırılanlar, telifli denilerek mesai yaptırılanlar, stajyerlik süresi uzadıkça uzayanlar da hayli fazla.

Yakınlarınızın tepkileri, yorumları nasıl? “Bu kriz ortamında insan işini riske atar, greve çıkar mı, deli misin?” mi dediler, yoksa desteklediler mi?

Alper: Annemin haberi yok. Söylesem, biz toplu sözleşmeyi imzalayana kadar uyuyamaz. Kardeşim gazeteci, biliyor, destekliyor. Yakın çevremde gazeteciler, başka mesleklerden insanlar var, “deli misin?” diyen çıkmadı. “Arkadayız” diyorlar.

Met: Eşimden ve çocuğumdan tam destek var bana. Eşim öğretmen, Eğitim-Sen’li. Hatta eve girebilmem için greve çıkmam gerekirdi, yoksa eve alınmayabilirdim. (gülüyor) Annem de destekledi; en azından, kösteklemedi. Eşim anneme gidip anlatmış, “bir yıl da sürebilir” deyince, annem o kadar paniğe kapılmış ki eşim korkmuş. Ama açıkladık, rahatladı. Oğlum da duruma hazır, on yaşında, ama şu andan itibaren benden harçlık da dahil hiçbir şey istemiyor. Ailece hâzırız. Ama birçok kişi için bunun ciddi bir problem olduğunu düşünüyorum.

Selim: Ayrı yaşamama rağmen, önemli konuları ailemle paylaşıyorum. Konuyu anlattığımda, “ne olacak bunun sonu?” diye sordular. Onların bana dediği şeydi: “Biz seni beş-on milyar para kazan diye değil, bu tarz adamlar seni işten kovmakla tehdit edemesinler diye okuttuk.” Orada olay bitti zaten.

Uğur: Ben evliyim, iki çocuğum var, biri onbir, biri iki buçuk yaşında. Karım kriz mağduru. Patrondu kendisi. (gülü-

Sefaköy’de 70 Çevik Kuvvet bizi karşıladı. Dergi grubunda greve çıkan yedi kişiydik. Her birimize onar Çevik Kuvvet düşüyordu. Polislere sorduk, “Niye bu kadar kalabalıksınız? Biz ne yapacağız ki?” Onlar da “şirket öyle istemiş” dedi.

Özsel

yor) Ve işini kapattı. Tekstil tasarımı, imalatı yapıyordu. Küçük bir atölyesi vardı. İşler o kadar kötüleşti ki, bir buçuk ay kadar önce, kapatmaktan başka çaremiz kalmadı. Krizi biz bir sene önceden hissetmeye başlamıştık zaten, bir senedir işler yokuş aşağı gidiyordu.

Bu durumda, eşin sana “sakın ha” demedi mi?

Uğur: Ben de çok düşündüm, ne yaparız diye. Ama başka çıkar yol bulamadım. 18 senedir gazeteciyim. Emeklilik açısından iş günümü doldurdum, çok az bir zamanım kaldı. Ne yapayım? Gazeteci olamazsam, başka bir iş yaparım, emeklilik hakkını kazanırım. Bu dönemi de bir şekilde, dayanışmayla aşacağız, yemekleri annelerde yiyeceğiz...

Özsel: Ben yalnız yaşıyorum. İlk gün, sabah Balmumcu’ya gelirken, annem aradı, “kalben yanınızdayım” dedi, destek verdi. Akşam eve gittiğimde,

“kaç kişisiniz grevde” diye sordu, “on kişiyiz” dediğimde, “eh be kızım, bu kadar da sivri olunmaz ki” dedi. (gülüyor) Ailede tek bilmeyen abim; Amerika’da yaşıyor, işadamı. Ona söylemek istemiyorum, eminim ki beni suçlayacak, tipik bir işadamı çünkü.

Perihan: Ben de yalnız yaşıyorum. Babam işçi emeklisi. Grevin ne olduğunu çocukluğumdan hatırlıyorum. Grev benim için çok net parasız kalmak demek.

Selim: Hiçbirimizin tuzu kuru değil. **Greve çıkmadan önce, çıkıp çıkmamayı, endişelerinizi tartıştığınız bir toplantı yaptınız mı?**

Perihan: “Acaba çıkmasak mı?” diye bir tartışma konusu olmadı. Nereye kadar gider, ne kadar sürebilir, onu konuştuk.

Özsel: “Greve çıkıyorum” dedikten sonra, “acaba çıkmasam mı” diye tereddüt yaşanmadı.

SABAH GAZETESİ YAZARI UMUR TALU

Demokratlar nerede?

Sabah-atv binalarında başlayan grev hakkında ne düşünüyorsunuz?

Umur Talu: Bir: Grev ve toplu sözleşme elbette haktır. İki: O hak, maalesef tek bir işyerinde savunulabilecek türden bir hak değil. Üç: Kimseyi sendikalı, örgütlü diye işten atamazsınız. Dört: Sendika kimseyi üye olmaya veya üyelikten ayrılmaya zorlayamaz, aynı işveren gibi. Beş: Grev, bizim gibi soldan bakanlar için bir anlamda kutsal bir kelime ama, aynı zamanda, sadece ekonomik değil, siyasi bir mânâsı da var. Siyasi derken, sendika siyaseti, sosyal siyaset açısından söylüyorum. Bu açılardan da grevin doğru ve yerinde olup olmadığı tartışılabilir... Ben sendikalı değilim, grevde de değilim. Dolayısıyla greve gidenleri, sendikalı olanları yargılamam ayıp kaçır. Ama bir dengesizlik de görüyorum. Sendika burada TMSF döneminde, bir gazete açısından en kötü dönemde örgütlendi. Böyle paradokslar var.

Ama başka bir dönemde böyle bir şans da bulunamıyordu...

Evet. “Şans” diyorsak buna, bu şansın iyi kullanılması, “bu kadarlık” örgütlenmeye bile izin verilmeyen yerlere de dönülüp bakılması gerekiyor diye düşünüyorum. Bu şansın Sabah-atv’de bile tam kullanılıp kullanılmadığı tartışılabilir. Bütün sendikaların greve katılıp katılmadığının, sendikasız olanların niye sendikasız olduğunun da konuşulması gerekir. Bir de tabii özel bir paradoks var: Bu, iktidara yakın gözükken bir gazete. Bir de, bildiğim kadıyla, işçi çı-

karmayan kurumlardan biri.

Ama sendikadan ayrılma yönünde çalışanlara tehdit ve telkinlerin olduğu yolunda açılmış davalar da var, 400 kadar sendikalı sayısı da Turkuvaz Grubu mülkiyetinde onlu rakamlara indi...

Zorlanmaları da, kendi kendilerine, zorlanmadan bırakmaları da söz konusu olabilir. Bu piyasanın birçok yönü sakat. İnsanların dik durabilme, cesur kalabilme, kendi iradeleriyle bir şey yapabileme imkânları, sırf sendikal meselede değil, haber konusunda da, bir yazıyı sonuna kadar savunma meselesinde de, dayanışma, özgürlüklerine sahip çıkma meselelerinde de geçerli. O kadar genç olmadığımız için daha durgun mu bakıyoruz, nedir, ben bu çok önemli, çok değerli adımın hakikaten hak ettiği güçle, katılımı ve yaygınlıkla atılabilmesini isterdim. Ama bu kadarı da bir şeyse, evet, bu kadarı da bir şey.

Gazetecilik, son yıllarda yaygınlaştırılmaya çalışılan esnek çalışma metodlarının ilk uygulandığı, doğası itibarıyla zaten esnek olduğu söylenen bir iş...

Çok renkli, çok yönlü bir işten bahsediyoruz. Çalışma saatleri açısından da enteresan bir iş. Mesai sekiz saat, ama yoğunlaştırılmış biçimde üç saat de çalışabilirsiniz, 18 saat de. Bu istismara açık bir esnekliktir, insanlara angarya yüklemek, dört kişinin işini bir kişiye yaptırmak, bir haberle dört gazete çıkarmak, bütün bunlar var. Ama nokta operasyonlarıyla mı gider bu, yoksa

biraz daha sabırla, daha geniş katılımı, biraz da yeni tip bir sendikacılığı içeren bir modelle mi gider, onu konuşmak, düşünmek lâzım.

Ama çalışanların örgütlenmesi de şart. Halbuki sendikanın da gazeteciliğin doğasına aykırı olduğu iddia ediliyor...

Öyle bir şey olabilir mi? Basında sendika olur, ama belki bu klasik model olmaz. Sırf toplu sözleşmeye dönük değil, gazeteciliğin nitelikleri üzerine de kafa yoran, bunun için diğer meslek örgütleriyle de ilişki kurabilen bir model olabilir. Bu meslek kolektifiğe mi itiyor insanı, yoksa bireyselliğe mi, belki bu da tartışılmalı. Sendika buralardan mânâ kazanacak gibi geliyor bana. Mücadele içinde bir şeyler değişecektir, tamam ama, hiç teorisi olmayan bir pratik de zayıf kalıyor, bazen de çaresiz, aciz kalıyor. İnsanların sendikaya katılmamasını, sendikalı olanların önemli bir bölümünün greve çıkmamasını sadece işyeri baskısıyla da açıklayamıyorum. İşyeri korkusu, işsizlik korkusu çok net vardır, ama insanlar eğer başka tür bir kolektif bilinçten ziyade sendikadan sadece “toplular sözleşme eşittir ücret artışı”nı anlıyorlarsa, bir yerde iyi kötü ücret artışı yapıyorsa, beklentiler zayıflar zaten. Nitekim geçmişte sendikanın çöküşü de böyle oldu. Sabah-atv bir laboratuvar olabilir. Patron kalıbı iyi kötü aynı noktaya çıkar, ama bunun karşısında örgütlü olmaya çalışanların o laboratuvara belki eski kimyalarla girmemeleri gerekir. Bu söylediklerimden çok da emin değilim. Gazetecilikten önce sendikacılık yaptım ama, bugün yeniden kafa yormak lâzım.

Sendika yıllar içinde korkulan bir kelime haline geldi, ama son zamanlarda apolitik

Alper: Çıkmasak mı acaba diye konuşmadık hiç.

Selim: Biraz ÖSS psikolojisi gibi. ÖSS'ye girene kadar çok bunalırsın, sınavı girdikten sonra, sonucu ne olursa olsun, artık hafiflersin. Onun gibi.

Alper: Greve çıkmadan önceki sürede kafanda bir sürü soru oluyor, arkadaşların geliyor, bir şeyler sorup duruyor, sürekli kuruyorsun, huzursuzluk veriyor sonuçta. Ama "greve çıkacağım" dediğinde ve çıktığında, "oh, rahatladım" diyorsun. Bitti. Daha ötesi yok. Grevden bir gece önce dayanışma partisine gittik. Sendika başkanının Ahmet Tezcan'la görüşmekte olduğunu söylediler. Bir yandan seviniyorum, bu iş olumlu sonuçlanacak galiba diye, bir yandan da o önlüğü giyemeyecek miyiz diye de üzülüyorum. Başkan geldi, durumu söyledi. "İyi oldu valla" dedim.

Özsel: Cuma günü (13 Ocak) buraya, Balmumcu'ya pankart astık. Sonra Sefaköy'e gittik. Orada 70 Çevik Kuvvet bizi karşıladı. Dergi grubunda greve çıkan yedi kişiydik. Her birimize onar Çevik Kuvvet düşüyordu. Grev kararı asıldığı gün de Çevik Kuvvet gelmişti. **Uğur:** Valilik zaten kural gereği Sendikalar Masası'ndan polis ekibi gönderiyormuş.

Perihan: Polislere sorduk: "Niye bu kadar kalabalıksınız? Biz ne yapacağız ki?" Onlar da "şirket öyle istemiş" dedi.

Alper: Arbede çıkabilir diye polis çağırırsan, Çevik Kuvvet geliyor. Yakıp yı-

kacağız diye mi korktular? Yoksa içerdekilere mi gözdağı vermek istediler?..

Özsel: İlk gün Sefaköy'e gittiğimizde, şakır şakır yağmur yağıyordu. Biz pankartı açtık. Yaklaşık otuz-kırk arkadaşımız bizi desteklemek için dışarı çıkmıştı. Aralarında son dakikada vazgeçenler de, sendikaya hiç üye olmamışlar da, sendikaya hâlâ üye olanlar da vardı. Bize karşı sanki biraz mahcubiyet duyduklarını hissettim. Şirketin güvenlik görevlileri onların fotoğrafını çekti. "Destek verenlere maaşları ödenmeyecek" dendiği haberini aldık. Bu doğru değildir tabii, korku ortamı yaratmak, sindirmek içindir.

Mete: Bundan sonraki destekleri çekmek içindir. Dergilerde bu baskılar çok daha şuursuzca ve açıktan yapıyor. Bizde "sendikadan çıkın" diye hiç toplantı yapılmadı, iki kişiye aynı anda bir şey söylenmedi. Hep tek tek söylendi. Ama dergilerde bu hukuksuzluk çok aleni yapıldı.

Uğur: Dergilerde beklenenin üzerinde bir katılım sağlamıştı, oran olarak çok fazla sendikalı vardı.

Mete: Dergiler olmasa çoğunluğu sağlamayabilirdik. Gazete-dergi grubu olarak örgütlenmeye başladığımızda, dergiler, Takvim, Sabah, Fotomaç'ta toplam 770-780 civarında çalışan vardı. O dönem, Merkez Gazete ve Dergi A.Ş. idi. Atv ayrıca örgütlenmiş ve çoğunluğu sağlamıştı zaten. 780 civarında çalışan içinde yaklaşık 410 sendikalıyla çoğun-

Bu mücadelenin karşısındaki en büyük engel sendikacılığın kitabını yazmış olan Şefik Çalık. Karşımızdaki adam bu.

Alper

Hakikaten de en kaba, en açık örnek İnsan Kaynakları Müdürü Şefik Çalık. Eski TKP'li, Emeğin Alinteri dergisinde çalışmış...

Mete

Sendika, iş güvencesi konusunda kitabı bile var. O insan "ben bu sendikayı tek başıma bitiririm" diyor.

Uğur

luğu sağladık. Fakat bize "yetkiniz yok" diyen sadece şirket olmadı, Çalışma Bakanlığı da başvurudan tam sekiz ay sonra, "290 küsur üyeniz var, çoğunluğunuz yok" diye bir cevap verdi. Sekiz ayda ancak sayabilmişler 293 kişiyi. Sonra, sendika dava açtı. Mahkeme sayımızı 393 olarak tespit etti. Çoğunluğu bakanlıktan almadık yani, mahkemeden aldık. Çalışma Bakanlığı bu işi sekiz ay nasıl geciktirdi, sonra da sayıyı nasıl yanlış tespit etti, anlaşılır gibi değil. Sendika üyelik formlarıyla bordroları eşleştirip sayacaksınız, ilkokul dörde giden çocuğum yapar bunu. Sonra sendikalı sayısı da 400'den 30'a, 40'a düştü. Atv'de beş-altı kişi kaldı galiba. Ahmet Tezcan "atv'de işyeri temsilciniz bile greve katılmadı" diyor. Doğru. Adnan (Orun) tek başına kaldı. Şefik Çalık onunla bir görüşme yaptı, Adnan tansiyon problemi yaşıyordu, hastanelik oldu. Grev öncesi de tansiyonunun çok yükseldiğini duyduk, sağlık durumu bunu kaldıramayacaktı. Hayatından korkuttular onu.

Greve katılmayan mesai arkadaşlarınız sizce neden katılmadı?

Özsel: Biz grev kararı aldıktan epey sonra, son bir haftada, Aktüel'de altı kişi daha sendikaya üye oldu. Beşi son dakikaya kadar greve çıkacağını söylüyordu, son gün yapılan toplantıdan sonra vazgeçtiler. "Greve çıkanlar mücadelesini etsin, toplu iş sözleşmesi imzalanırsa biz de o haklardan yararlanırsınız" diye düşünenler de var. Son gün, yayın yönetmeni

olduğu düşünülen futbol âleminde, mankenler ve dizi oyuncularını arasında da telif-fuz edilir oldu.

Tabii. Postmodern denebilecek işlerde bile birlik-telik sağlanmaya çalışılıyor. Ama biliyorsunuz, sendika tarihi de her zaman doğru ve iyi şeylerle dolu değildir. Yani Birleşik Metal de sendika, Türk Metal de. Sendika, içinde ne yaptığınan bağımsız olarak tek başına kutsanacak bir şey değil. Amerika'daki Hoffa'ları filan da düşünürseniz, bazen sendikaya karşı da durmak gerekir. Bu grev, bu sendika için söylemiyorum bunu, bir kelimeye, bir kavrama hemen bir değer, bir kutsallık atfetmemek için söylüyorum.

Peki grevciler seslerini nasıl duyuracak, kitle iletişim araçlarına nasıl girecek? Sabah-atv grevi kendi yayınlarında haber olmadı gibi, başka grupların yayınları da bunda bir haber değeri görmüyor ya da bil-hassa görmezden geliyorlar...

Esas hikâye zaten bu. Bu medyada bir sürü güya demokrat yazar-çizer var, değil mi? Demokrat-san, o zaman bununla ilgili bir şey yaz, bir şey söyle. Benim bunu söylemeye hakkım var diye düşünüyorum, en azından sendikanın greve çıktığını köşemde yazdım, oradan duyurdum. Diğer gazeteler bu grupla kavgalı değil mi, niye bu argümanı hayatta hiç kullanmıyorlar? TÜSİAD, TE-SEV, bu tür demokrat kuruluşlar neden bunları mesele yapmıyor? Neden Basın Konseyi'nin böyle bir sorunu yok? Greve çıkan on kişi bir yana, geride kalan yüzlerce, binlerce insana da, tabii sendikaya da bunları sormak lâzım: Niye bu grev haber olmuyor? Niye bir dayanışma eylemi yapılmıyor? Bir araya geldiğinizde muhalif da-

marlarınız kabanyor, bir şeyler yapma arzunuz artıyorsa, ama sonra dönüp filanca'nın emrinde, ötekinin altında, berikine gülümseyerek belli iş-letme hiyerarşileri içine giriyorsanız, başkaldırınız da çok zayıf, hafif kalıyor. Haberiniz atılırken, yazınız kesilirken, doğru haberler sansür edilirken, gazeteniz manipüle edilirken hiçbir şey demeyip sonra sadece toplu sözleşme diyorsanız, aradaki bir cepheyi atlayıp başka bir cepheye geçmiş gibi kendinizi yalnız da bulabiliyorsunuz.

Nasıl kırılabilir peki bu yalnızlık?

İşin doğrusu tabandan örgütlenme ama, belki de en dirençli olabilecek, toplumda güvenilirliği daha fazla olabilecek insanları ikna etmeli. Bu belki doğru bir şey değil ama, taktik bir şey. Sadece burası için değil, diğer medya kuruluşları için de söylüyorum, tabandan beş kişi atıldığında kimse-nin ruhu duymuyor. Ben beş senedir Sabah'ta yazıyorum, sürgünler, atılmalar olduğunda, kendi gazetemedkiler için iki paragraf, üç paragraf, neyse yazmaya çalıştım. Ama bir de öteki demokrat yazarlar var, ben onlar kadar demokrat da değilim. (gülüyor) Benim en çok kanıma dokunan bu. Beş tane güçsüz insanın kırılması ses getir-miyor ki. Büyük dalın kırılması ya da büyük dalın kırılmayacak kadar direnç göstermesi ses getiriyor. O yüzden bizim hikâyemiz baş aşağı bir hikâye. Sağlam ve şöretli olanlar çok demokrat ve bağımsız geçinirken bu konulara zerre kadar gir-miyorsa, burada ciddi bir yamukluk var demektir.

Basın sektöründe, son yirmi yılda, şöretli yazarlar ve yayın yönetmenleriyle muhabirler arasında anormal bir ücret ve statü farkı da yaratıldı. Bu durum okuduğumuz

yayınların niteliğine de yansıyor...

Tabii ki. Basında bir aristokrasi yaratıldı. Ama şunu da düşünelim: Tek başına sendika bunu dü-zeltecek bir şey değildir. Kendi niteliğini de de-ğiştirmiş, dönüştürmüş bir sendika gerekiyor. Ka-dıköy mitingi için Türk-İş ve KESK bir çağrı yap-tı, "ne olur bir gün bizi yazın" diye. Sırf medyada-ki sendikaya değil, genelde sendika meselesi-ne soğuk bakan ve sözde temel hak ve özgürlük-lere düşkün olan, her bir yayınında demokrat ya-zarları mebzul miktarda bulunan bir medyadan söz ediyoruz. En çok demokrasi laflarını eden ga-zeteler, aynı anda "işçilerin eylemi yüzünden yol-lar kapandı, vatandaş çile çekti" diye haberler de yazıyorlar. Genel bir demokratik kültür sorunu var. Bu tek başına Sabah'ın, medya çalışanlarının meselesi değil. Aynı zamanda parlamentoya, iktidara, kanunlara dair de bir meseledir. Bu iktidar bir ara muhalefettydi, muhalefet de geçmişte iktidarın parçaları olmuştur, hiç bunların medyada sendikayı savunduğunu duyabildiniz mi? Hikâye sadece on tane genç gazetecinin gazeteciler ta-rafından yalnız bırakılması meselesi değil, genel olarak medyada bu anlamda bir örgütlülükten hoşlanılmaması. Sendikaların çağrısını ele aldığımı yazıda bunu söyledim: Bizim demokratlığımız, Hristiyan demokratlarınki gibi. Herhangi bir Avrupalı Hristiyan demokrat milletvekili, çoğu yakıcı olan konularda Türkiye için demokratlık kriterlerimizi ilkesel olarak savunabilir. Ama bir noktadan sonrası sosyal ve sınıfsal bir meseledir. Oraya gelmeden bir demokratlık türü tutturmuş-sanız, ülkenizde de sendikalar "ne olur bir gün de bizi yazın" diye yalvarır. Ama daha iyisini de gör-dük, yine daha iyisini görebiliriz.

toplantı yaptı. "Grev ve Lokavt Kanunu'na göre yarın herkes 9.30'da burada olmak zorunda, gelmeyen greve çıkmış sayılıyor. Hastaysanız rapor getireceksiniz" dedi. İnsanlar korkutuldu. "Grev kanununda böyle bir şey yok, bu tamamen korku salmak için" dedim. "Sen greve çıkmayanlara korkak mı demek istiyorsun" diye tersten alındı sözüm. Korku salmak başka, korkmak başka halbuki. O toplantıdan sonra, beş kişi greve çıkmaktan vazgeçti.

Eskiden öyle yapanlara "grev kırıcı" denirdi, bu çok ağır bir sözdü. Şimdi greve katılmamak çok normal görülüyor galiba.

Mete: Bin kişi greve çıkar da, yüz kişi çıkmaz, "grev kırıcı" olur; bin kişinin çalıştığı yerde on kişi greve çıkınca, biz "çalışma kırıcı" durumuna düşüyoruz. (gülüyor)

Perihan: Greve çıkmayan, son anda çıkmaktan vazgeçen arkadaşlara neden diye sordum açıkçası. Neyin ne olduğu ortada. Benim hiçbir zorum yokken, maaşımı alırken, yüzde 6 zam almışken, diğerleriyle kıyaslandığında rahat bir çalışma ortamına sahipken, istifa etmeye yöneltildiğim halde bile kalkıp sendikadan istifa etmediysem, bu zaten bir şey söylüyordur. Biz greve işten atılmayalım diye çıkmadık ki. İkramiyeydi, yol parasıydı, daha iyi çalışma koşullarıydı, sosyal haklardı, bunlar elbette çok önemli. Ama bizim asıl arzumuz, o hep söylenen "bağımsız gazetecilik"e gelmekti, oraya ulaşmak üzere biz bu greve çıktık. İşverenin yarın çıkıp hemen toplu sözleşme imzalamayacağını biliyoruz, deli miyiz?

Selim: Bir yandan da "bunlar kellelerini koydular giyotin altına, kelleleri gitmez de sendika gelirse, biz de üye oluruz" diye bekleyen de çok kişi var. Greve çıktıktan sonra mesai arkadaşla-

Hamdi Kurt

Selim Suner

Zorlandım tabii, kolay bir karar değil. Greve çıkmazsam, çıkan arkadaşlarıma karşı çok vicdan azabı çekeceğimi düşündüm. Çıkacak olanları düşündüğümde, yerimin onların safında olması gerektiğini düşündüm.

Hamdi

rınızın yorumları, tepkileri neler oldu?
Perihan: Aramadılar. Belki sert bir tepkiyle karşılaşmaktan çekiniyorlar.

Mete: Belki de utanıyorlardır.

Alper: Tavrım net olduğu için kimse bana bir şey demedi. Zaten deli gözüyle bakıyorlardı.

Uğur: En çok Selim şaşırttı, "Allah alah, o yakışıklı çocuk neden greve çıktı?" dediler. (gülüyor)

Selim: "Sen özel okul mezunusun, sendikada ne işin var?" diye tepki geldi. Ben de "valla bize lisede 'Germinal'i okuttular, orada maden işçileri madenleri patlatıyordu, dua edin, burada biz molotof atmıyoruz binaya" dedim.

Alper: Bazı arkadaşlar yüzümüze bakmakta biraz zorlanıyor. Cuma günü, servis saatinde, bazı arkadaşlar etrafımıza geldi, bir şey söylemek istiyor, ba-

kıyor yüzüne, bir şey söyleyemiyor. "Üşüdünüz mü?" filan dediler. Para dergisinden bir arkadaşım çocukları yüzünden greve çıkamadı, ağlayacak gibiydi. Bazıları son gün vazgeçti.

Mete: Bir günah çıkarma durumu, doğrudan söylenmese de, bir özür dileme hali var. Bir arkadaşım gelip çaktırmadan kulağıma "hakkını helal et" dedi. Onun üzerinde bir hakkım doğduğunu düşünüyor anlaşılan. Aslında birkaç farklı tarz var: Kapıdan geçerken selam verenler, ama yanımıza yaklaşmaya cesaret etmeyenler var; hiç bakmadan çok hızla girip çıkanlar var; bir de bu kapıyı kullanmayıp arka kapıyı kullanmaya başlayanlar var.

Uğur: Onlar içerde, biz dışardayız. Resmen hapis gibiler. Biz rahatladık.

Alper: Çalışanlara "greve katılıyorum-

SABAH YAZARI HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Sendika teknolojisi benim meselem değil

Sizin de yazdığınız Sabah'ta ve atv'de başlayan grev, neredeyse otuz yıldan bu yana basın sektöründe yaşanan ilk grev. Ne düşünüyorsunuz basında sendikalaşma hakkında?

Hasan Bülent Kahraman: Doğrudan doğruya bu grevle ilgili çok fazla söyleyecek bir şeyim yok, geçmişine, olayların gelişmesine dair bir bilgim yok çünkü. Fakat benim Türkiye'deki sendika yapılarıyla çok ciddi problemlerim var. Çok eskimiş, mevcut iş hayatının ve dünyanın temel meselelerini anlamaktan çok uzaklaşmış bir yapı bu. Hem içinde bulunduğu dünyanın koşullarını bilmiyor, hem de Türkiye'de olması gereken yerin çok gerisinde. 1970'lerde, hatta 1980'lerdeki DİSK'le bugünkü DİSK'i mukayese ettiğiniz zaman, aradan geçen sürede ne sendikanın kendisini ilerlettiğini, ne de sendikal düşünce ve pratik bakımından bir gelişme olduğunu söyleyebilirsiniz. "Sendika ağalığı", "sarı sendika" gibi laflar 1970'lerin meseleleriydi, işçi sınıfının gayet etkin olduğu bir dönemde çıkmış laflardı. Bugün işçi sınıfı nerededir,

teknolojik ilerlemeyle emek arasındaki ilişkinin sendika bağlamında çözümlenmesi gereken sorunları nelerdir gibi problemlerin önümüzde bulunduğu bir dönemde, sendikalara dönük böyle bir sorgulama dahi yok. Böyle bir koşul içinde Türkiye'de sendikal hareketin meşruiyetinden genel olarak söz etmek bana çok zor görünüyor.

Sendika lafını asla duymak istemeyen sermaye sınıfı "partner sendikacılık" gibi kavramlar da üretiyor. Ayrıca, özellikle medyada, örgütlenmenin önünde her türlü engel var. Mesela Sabah-atv grevini diğer gruplar da haber yapmıyor...

Hangi işveren, hangi patron sendikayı ister? Hangi patron, işçiye bir takım tavizler verme önkabulü içindedir? Bence onun olduğu gün emek/sermaye ilişkisi ortadan kalkmış demektir. Zaten bence solun dünyada çok önemli momentum kaybetmesine bizzat solun 1970'lerde yükseldiği sendikal hareket yol açmıştır. İkincisi, otuz senedir dünya neoliberal, Yeni Sağ politikalarla, sınırsız, koşulsuz piyasa ekonomisi heyecanı ve vecdi içinde bir mo-

delle idare ediliyor. Bunun uzantısı, emek politikası yapan kesimin büsbütün ortadan kaldırılmasıdır. Türkiye'deki sorun, medyalar düzeyinden baktığınız zaman, bunların bir monopol haline gelmesidir. O medyanın bir başka medyadaki veya emeğin bir başka alanındaki sendika haberini vermesi gibi bir beklentimiz olabilir mi? Sendikaların yeri göğü yıkararak kendi imkânlarını üretmesi lâzım.

Bu imkânlar nasıl üretilebilir?

Bilmem. Emek kavramının teknoloji performansı bakımından anlam ve içerik değiştirdiği bir dünyada, sendikanın bugünkünden daha farklı hareket etmesi ve daha farklı bir toplumsal kavrayışla ortaya çıkması lâzım. Sendika teknolojisi benim meselem değil, ben daha makro planda bakan birisiyim. Ama bir greve gitmiş olan otuz-kırk kişinin seslerini duyurmasının da imkânı yok, bunu da kabul edelim. 1979'da kurulmuş olan model yayını yine kuruyor, kapitalizmin bilmem kaçınıcı krizinden sonra. Belki bir yirmi sene daha gidecek. Böyle bir dünyada tedbir alabilecek olan burada grev yapan işçiler değildir, onlara destek sağlayacak olanların bireysel girişimleri değildir, çok daha kapsamlı biçimde sendika teknolojisinin bunu üretmesi gerekir.

katılmıyorum” diye form doldurtmuşlar. Bir arkadaşımız “katılmıyorum, ama destekliyorum” yazmış. Bu bile bir cesaret.

Uğur: O arkadaşın anarşist dövmesi var. (gülüyor)

Hamdi: Sefaköy’de, yöneticilerin pankart asılırken çalışanların dışarı çıkmamalarını, sigara içmek istiyorlarsa yan kapıdan çıkmalarını söylemelerine rağmen, birçok arkadaş yanımıza geldi. Turnikelerden çıkarken isimleri de alınmış. Ona rağmen, oldukça kalabalık bir grup yanımıza geldi, ben desteklerini hissettim açıkçası.

Özsel: Pankartı astıktan sonra kafeteryaya geçtik, Para dergisinden bize pasta geldi.

Perihan: Sendikaya girip istifa edenlerden, greve çıkmaktan vazgeçenlerden ziyade, bizim şirkette ve dışarıdaki “solcuyum” diye tanınanların ilgisizliğine, destek vermemesine kızgınlık duyuyorum. Bir telefon bile etmiyorlar. Onlara çok öfkeliyim. Bir sol tartışması olduğunda, gazetelerin sayfaları doluyor taşıyor; liberal solu var, demokratik solu, devrimcisi, Kemalisti, osu var, busu var... Ama biri çıkıp gelmiyor. Şimdiye kadar bir tek Roni Margulies geldi. Adamlar nerede?

Mete: Pankart asılırken, desteğe gelenler arasında Ertuğrul Kürkçü de vardı.

Uğur: Sendika Türk-İş’e bağlı olduğu için belki de böyle davranıyorlar.

Mete: Solcuyum diyenlerin çoğu, “TGS sarı sendika, benim orada işim olmaz” tavrında. Tamam, senin işin başka yerde olsun, biz de oraya gelelim.

Perihan: Benim hoşuma mı gidiyor, Mustafa Özbek’in fotoğraflarının dalgalandığı yerde pankart açmak?

Uğur: 15 Şubat’ta Kadıköy’deki Emek ve Demokrasi mitingde, Türk-İş tarafında yer almaktan çok rahatsız olduk. Keşke DİSK’e bağlı olsaymış sendika.

Perihan: Ben emeğimin peşindeyim, onların da bunu düşünmesi gerekiyor.

Mete: ÖDP’nin parti meclisi üyesi arkadaşlar var bu şirkette. Sürecin başından itibaren hep uzak durdular. Bu işlerle uğraşanların, partili olmaların bir örgütlenme çabasına öncülük etmesi gerekmez mi?

Selim: Soldan bahsedenden geçtim, bu sektörde, bizim gazetede de, soldan, sol jargondan, sol edebiyattan, sol sayesinde para kazanan, kimlik edinen insanlar var. Onlar yok mesele aramızda. Bizimle tartışmadılar, konuşmadılar bile. Onlar nerede? Konjonktür neyi gerektiriyorsa, kimse onun bir adım dışına çıkamıyor. Çok acı, değil mi?

Özsel: Bizi sendikaya götüren arkadaş da şu anda yukarıda çalışıyor, greve çıkmadı. “Hadi sendikaya gidelim, üye olalım, şöyle önemli, böyle önemli” diye konuşuyordu. Sendikaya üye hâlâ. Sabah’ta Pazartesi

Sohbetleri’ni yapıyor, ismi, imzası biliniyor; greve çıksa bir parça daha etki uyandırabilirdi...

Alper: Greve çıkacağını söylemişti.

Perihan: “Çıkacağım” diye telefonumda mesajı var.

Mete: Bu sürecin başından beri aktif olanların, ortada atıp tutanların böyle yapması çok zoruma gidiyor.

Perihan: “Öğretmen bana takar” psikolojisi gibi, “patron bana takar” psikolojisi var.

Mete: Görüştüğüm arkadaşların hemen hepsi, “herkes greve çıkarsa ben de çıkarım” diyor. Prensip olarak greve karşı olduğunu söyleyen, “burada grev mi olur, grev yapılmamalı” diyen yok.

Selim: Askerdeki kural vardır ya, ne en önde ne de en arkada duracaksın, göze batmayacaksın... Normal hayatta da öyle davranıyor insanlar.

Özsel: Ne kadar acıklı aslında.

Alper: Bize köstek olan, bu mücadelenin karşısındaki en büyük engel sendikacılığın kitabını yazmış olan Şefik Çalık, daha ötesi var mı? Karşımızdaki adam bu.

Mete: Hakikaten de en kaba, en açık örnek İnsan Kaynakları Müdürü Şefik Çalık. Eski TKP’li, Emeğin Alınteri dergisinde falan çalışmış...

Uğur: Sendika, iş güvencesi konusunda kitabı bile var. O insan “ben bu sendikayı tek başıma bitiririm” diyor.

Mete: “Nesnel durum” bunu gerektiriyormuş. Neyse o nesnel durum? Solu, solcuları kötüliüyormuşuz gibi olmasın ama, ben de “solcuyum” deyip de aramızda olmayanlara daha çok bozuluyorum. Üstelik bunlar sıradan solcular değil, solu temsilen kürsülere çıkanlar, konuşanlar. Çatı partisi girişimlerini yürüten arkadaşlardan biri içinde çalışıyor.

Perihan: Sadece sol meselesi değil ki, bugün Ergenekon davasıyla pislikler ortaya çıksın diyenler, darbe karşıtı olanlar –ki hepimiz zaten darbe karşıtı olalım– bizim emeğimiz için, en temel hakkımız için yanımızda bulunmuyorlar. Gazetelerinde ekonomi sayfasında küçücük bir haber olarak girdi grev.

Selim: Taraf’taki o haberi bizim arkadaşlar bile görmekte zorlanmış.

Perihan: Aslında ekonomi haberi değil ki, “şirket” açısından bakıyorlar olaya.

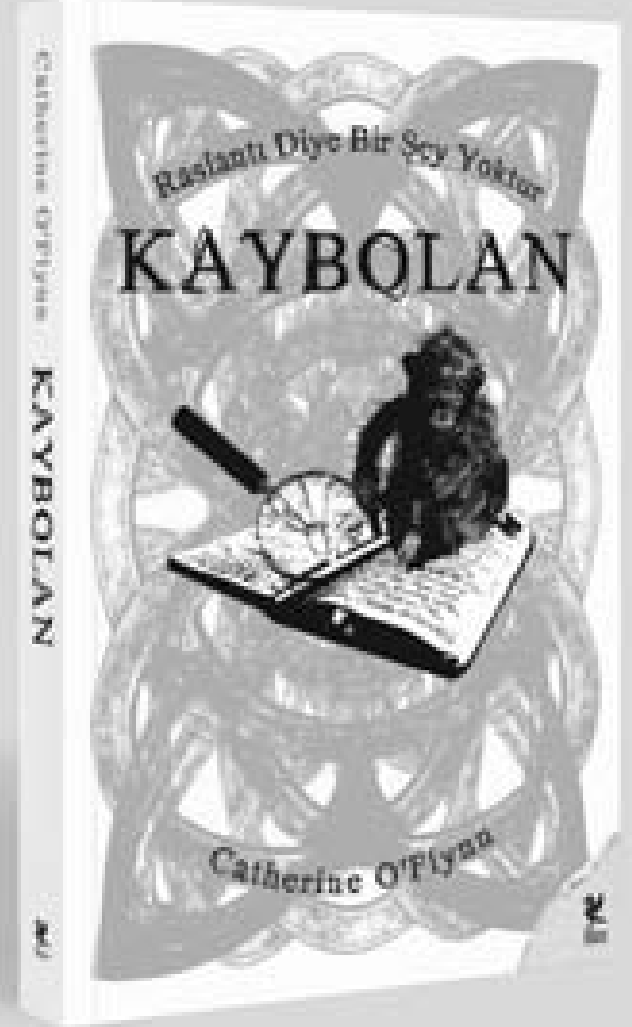
Uğur: Gariptir ki, Radikal’in, Hürriyet’in, Milliyet’in internet sitelerinde Anadolu Ajansı’nın bülteni konmuş, ama gazetelerde yok.

Perihan: Darbeye karşı olalım, ama emeğinin, hakkının peşinde koşanların da yanında duralım; ne sakıncası var ki?

Mete: Haber olmadığı gibi, köşe yazarlarından yazan da olmadı.

Alper: En büyük şanssızlığımız Deniz Seki’nin kokainden yakalanması oldu. (gülüyor) O her yerde birinci haber, bize sıra gelmiyor tabii.

Kayıplarımızın Gölgeleleri Üzerimizde

COSTA İLK ROMAN ÖDÜLÜ
MAN BOOKER ÖDÜL ADAYI
ORANGE BROADBAND ÖDÜL ADAYI

Kaybolan, yol ayrımları karşısında nereye gideceklerini bilemeyenlerin, kayıplarıyla yaşamayı bir türlü öğrenemeyenlerin, içinde yaşadığımız şu tuhaf ve karmaşık dünyada zaman zaman yolunu şaşırmanın edemeyenlerin hayata bambaşka gözlerle bakmasını sağlayacak, akıllardan kolay kolay silinmeyecek bir roman.

Tünel Geçit Hanı, B Blok, 304-312 Beşiktaş - İstanbul
Tel: 0212 243 49 49 Fax: 0212 251 05 32
www.alemciyayinlari.com

Yüzlerce kişinin çalıştığı yerde on kişi olarak grev yapmak sizde nasıl bir his uyandırıyor? “Gülünç duruma düşürdüler kendilerini” diyeler var mıdır? **Özsel:** Vardır tabii.

Mete: Önce, öyle düşünmüştüm, ama içerideki arkadaşlarla konuşunca, kendimizle gurur duyabiliriz diye düşünüyorum. İnsanların arka kapıdan çıkıyor olması, önümüzden hızlı hızlı geçmesi gülünç durumda olmadığımızı gösteriyor. Komik duruma düşen, utanç duyması gerekenler biz değiliz. Bize başka bir şans bırakılmadı. Ya kendimizden utanacak, korku karşısında istifa etmenin ezikliğini yaşayacaktık ya da devam edecektik. Patronun iki dudağının arasında olmayalım diye buraya çıktık. Niye teslim olalım? Burada, Emine Aslan’ı da analım. Benim kendime örnek aldığım kişi Emine Aslan oldu.

Uğur: Bende de çok etkili oldu Emine Aslan.

Mete: Tek başına DESA’yı alt etti. Biz de on kişi Turkuva’ı alt edebiliriz.

Özsel: Emine Aslan ilham kaynağımız.

Uğur: Kesinlikle. Yaşasın Emine Aslan!

Mete: Tek başına mücadele etti kadın. Bize güç verdi onun örneği. Biraz kemikli olmak lâzım. Sürekli bükülmele olmuyor. Zaten büküldük bu kadar yıl, artık bükülmemeye karar verdik.

Perihan: Dışardan bazı arkadaşlarımız arıyor, “helâl olsun” filan diyor, bunlar da hiç etkilemiyor. Ne kendimle gurur duyuyorum, ne “helâl olsun” diyorum. Böyle olması gerekiyordu, oldu. Şuna kızıyorum ama: “Helâl olsun” diyenler arasında, bizim yaptığımızı yapmaktan kaçanlar da var. Benimle gurur duyma, yap, kendinle gurur duy.

Uğur: Bu bir sürecin başlangıcı olabilir. Sadece bizimki değil tabii, Yörsan var, DESA var, Yatağan var. Bunlar bir zincirleme reaksiyon olsa, ortaya bir şey çıkabilir.

Selim: Basındaki arkadaşlarımızın Yörsan’dan, DESA’dan ilham almaları pek

ÖDP’nin parti meclisi üyesi arkadaşlar var bu şirkette. Sürecin başından itibaren hep uzak durdular. Partili birinin bir örgütlenme çabasına öncülük etmesi gerekmez mi? Solu, solcuları kötüledünüz gibi olmasın ama, “solcuyum” deyip de aramızda olmayanlara daha çok bozuluyorum. Üstelik bunlar solu temsilen kürsülere çıkarlar, konuşanlar. Çatı partisi girişimlerini yürüten arkadaşlardan şimdi içerde çalışan var. Solcuyum diyenlerin çoğu, “TGS sarı sendika, benim orada işim olmaz” tavrında. Tamam, senin işin başka yerde olsun, biz de oraya gelelim.

Mete

mümkün değil, Lufthansa’dan, Hollywood’dan örnek almalarını diliyorum. **Alper:** Geçen gün, bir araba durdu bizim binanın önünde, bir arkadaş koşarak çıktı, arabaya yöneldi. Maça gideceklerdi galiba, üzerinde Beşiktaş forması vardı. Direksiyondaki, camı açtı, pankartı okudu, “ulan grev varmış, arkadaşların burada, sen niye içerdesin?” diye bağırdı. Sonra ne muhabbet döndü aralarında, bilemiyorum.

Mitingden rahatsız olduğunuzu söyle-diniz, neydi sizi rahatsız eden?

Perihan: Kimse bizim grevimizi duyurmuyor, oraya sesimizi duyurmak için gittik. Yoksa Türk Metal’in gövde gösterisi yapacağı tahmin edilebilirdi.

Grevi duyurmak gibi bir maksadınız olmasa, mitinge gitmez miydiniz?

Perihan: Gitmezdim, çünkü orada Mustafa Kemal’i akışlayan da var, Mustafa Özbek’i öpüp koklayan da var. Aynı tarafta değiliz. Tek ortak noktamız emektir, mitingin saptırılacağı da belliydi, ama sesimizi duyurmak için oradaydık. Başka seçeneğimiz yok ki.

Özsel: Herkes orada ortak bir amaç için toplanmıştı, krizin bedelinin çalışanların sırtına yıkılmaması için sesimizi yükseltmemiz gerekiyor. Dertler ortak, ama birbirlerini yiyorlar.

Uğur: İşçi dayanışması yerine, işçi karşılaşması oldu.

Selim: Şu anda grevde olmasaydık, istesem de gidemezdim mitinge, çünkü biz pazar günleri çalışıyoruz. Çok elit bir iş yapıyoruz ya!

Mete: Ben pazar günleri izin yapıyorum. Dedim ya, benim şartlarım iyiymi. *(gülüyor)* Bu mitinge giderdim, ama yerim Türk-İş olmazdı, KESK’te olurum büyük ihtimalle.

Daha önce hiçbir partide, bir siyasal örgütte bulunmuşluğunuz var mı?

Uğur: Hayır.

Selim: Hayır. Sanırım hiçbirimizin öyle bir deneyimi yok.

Perihan: Türk olmakla mı ilgili, bilmi-

yorum ama, hep insanların ortak amaçlarla yola çıkıp sonra çatıştıklarını gördüm. Onun için şimdiye kadar hiçbir örgütlenmede yer almadım. Bu ilk örgütlenme faaliyetim.

Mete: Ben daha önce öğrenci derneklerinde, halkevlerinde bulundum. Ama, böyle kayıtlı üye şeklinde değil.

Uğur: Sendikayla, üye olmaya gittiğimizde tanıştık.

Ahmet Tezcan’ın basın açıklamasına ve önerilerine ne diyorsunuz?

Mete: Ahmet Tezcan editoryal bağımsızlıktan bahsetmiş. Madem bundan yanasınız, sendikanın talebini beklemeden bunu tanıyabilirsiniz. Ücret sendikacılığı eleştirisi geliyor sürekli, fakat onların şikâyetine bakıyoruz, maliyet artışı. Onların kafasında başka bir şey yok. Maliyet artmasın diye sendika ücret artışı talep etmeyecek bunlardan. Ahmet Tezcan’ın en son teklifi şu: “Grev kararını tek taraflı kaldırın, sizin iyi niyetinize inanırsak bir şeyler yaparız.” Bugüne kadar kötü niyet adına her şeyi yapmış bir şirketin danışmanı, bizden iyi niyet istiyor.

Ahmet Tezcan artık çağdaş olanın “partner sendikacılık” olduğunu söylüyor. Partner sendikacılıktan siz ne anlıyorsunuz?

Mete: Sendika, çalışanların bir araya geldiği bir örgüttür. Sendika, çalışanların partneridir. Patron kendisine partner arıyorsa, başkasını bulsun. Benim anlamadığım şu: Sendika ücret talep etmemeli mi? TGS başkanı Ercan İpekçi şunu söylüyor: “Şu ana kadar anlaştığımız maddeler üzerinden ikili protokol yapalım, greve çıkmayalım, ama ikili yapalım. Diğer konuları da zamana yayalım, sonra görüşelim.” Adam bunu kabul etmiyor, çünkü sendika girsin istemiyor. Sendikal örgütlenmenin ucunun eninde sonunda editoryal bağımsızlığa uzanacağından korktukları için istemiyorlar.

Alper: Sendikanın otuz yıl önceki taleplerle geldiğini söylemişler. Demek ki, sosyal ve ekonomik haklar otuz yıldır alınamamış ki, bugün de talep ediliyor. Bugün daha iyi koşullarda olsak, niye daha geri bir durumu talep edelim ki?

Mete: Diyelim ki bizim taleplerimiz otuz yıl öncesine ait. Diyelim sendika ücret sendikacılığı yapıyor, sarı sendika, uzlaşmacı sendika... Bizim emeğimizin karşılığını istememiz ücret sendikacılığıysa, onlar da maliyet yöneticiliği yapıyor. Başka bir şey yaptıkları yok. Biz taleplerimizi söylüyoruz. Sen de bir teklif yap, sıfır zam, sıfır ikramiye öner. Ama prensip olarak sendikayı tanımıyor. “Önce siz tek taraflı olarak grevi kaldırın, yetki düşsün” diyor. Sendikanın varlığının bitmesi koşuluyla, Çalışma Meclisi, think tank, ıvır zıvır, sık isimli bir şeyler öneriyor. Sendikal haklardan feragat edeceğiz, bizim önerilerimiz uygun görüldüğü takdirde geçerli olacak, uygun görülmezse bir gücümüz, yaptırım imkânımız olmayacak, yine patronun iki dudağının arasında olacağız: Uygun görecektir ya da görme-yecek, zam yapacak ya da yapmayacak,

Ender Ergün

kovacak ya da kovmayacak, haberleri sokacak ya da sokmayacak...

Uğur: İnsanların bilgisini, birikimini, zamanını, emeğini verdiği işinin karşılığında onurlu bir ücret ve sosyal haklarını talep etmesi çirkin, aşağılayıcı bir şey gibi sunuluyor. "Sana işini veriyorum ya, daha ne istiyorsun" tavrı var.

Alper: İşin tuhaf yanı, gazete TMSF'ye, yani devlete geçince bazı haklar tanınmaya başladı. Özel sağlık sigortası, yemek fişi, sendika örgütlenmesi, hepsi TMSF zamanında oldu. Bir yandan çok komik.

Özsel: Çalık grubu burayı TMSF'den alırken, burada sendikal örgütlenme olduğunu biliyorlardı. İnternet sitelerinde sendikal çalışmayla ilgili haberler çıkıyordu. Genel müdür sürekli şunu söylüyor: "Patron diyor ki, çalışanların bize niye böyle bir tavrı var?" Bizim tavrımız Çalık'a değil, TMSF'den burayı Ciner de geri alabilirdi, Aydın Doğan da ya da bir başkası da... Burada bu örgütlenme vardı zaten.

Alper: Çalık'ın başka hiçbir fabrikasında, işyerinde sendika yok muymuş?

Mete: Patron hiçbir zaman sendika istemez ki. Niye istesin? Sorun işçilerin niye isteksiz olduğu. Bu işin başarısız olmasından sevinecek bir sürü "işçi" olacaktır.

Sendikaya eleştirileriniz var mı?

Mete: Eleştirileri sürecin sonunda yapacağız.

Alper: Çok partner sendika, çok uzlaşmacı... Tam partner sendikası. Ahmet Tezcan bundan daha partner bir sendika yönetimi bulamaz. Bu sendikayla anlaşamıyorsa, başka bir sendikayla kesinlikle anlaşamaz.

Perihan: Ayrıca, bunu tartışmanın zamanı ve yeri başka olmalı.

Selim: İnsanlar noterde üyelik formunun altına imza atıyor, "sendikalı oldum" diyor, sonra haklarını bekliyor. Fakat sendikalı olmak bu olmamalı. Sendika dediğin, notere gidip üye olan kişinin kendisi aslında. Sen bir şey talep et-

mezsen, arkasında durmazsan, sendika bir şey yapmaz. Biz daha iyi çalışma koşulları, daha iyi ekonomik koşullar, daha rahat bir çalışma ortamı talep edeceğiz, sendika bunun peşinden koşacak. Sendika biziz sonuçta. Ne kadar kalabalık olursak, sendikayı da dönüştürürüz. **Mete:** Şöyle bir sorun da var, sen sendikacılık yapıyorum diyorsan, çalışanların sana gelmesini beklememelisin, sen gideceksin, onları örgütleyeceksin. Onların örgütlenmelerinin önündeki engelleri hafifletmeye çalışacaksın. Şu anda mesela Doğan Grubu'nda sendikal örgütlenme adına ne yapılıyor kurum tarafından?

Sendikalaşma sürecinin size kattığı olumlu şeyler oldu mu?

Selim: Bu süreç bize dostluklar kazandırdı. Beraber greve çıktığımız arkadaşlar içinde sadece Mete abiye tanıyorum, sekiz "adam" daha tanıdım. "Adam"ı erkek anlamında söylemiyorum, "gerçek insan" anlamında "adam". Greve çıkan on arkadaş, sosyal konularda asgari bir hassasiyet sahibi olduk, ama bu konulara daha çok eğilme, bilgi sahibi olma, muadil örnekleri araştırma, muadil olmasa da benzer mücadeleleri, çabaları takip etme çabası gelişti. Bunlar hakkında daha çok bilgi sahibi oldukça, yaptığımızın ne kadar doğru olduğundan daha çok emin olduk. Bizim altyapımız da güçlendi aslında. Bilmediğimiz ne kadar çok örnek olduğunu, sorunlarımızın ne kadar yaygın olduğunu gördük. Bu da önemli bir katkıydı bence.

Alper: Aydınlandık. Toplu Sözleşme Yasası, İş Kanunu, Grev ve Lokavt Kanunu, bunları bayağı öğrendik.

Uğur: Biz sendika yönetimine ve avukatına çok soru sorduk. Onlar da bizim sayemizde çok şey öğrendiler.

Mete: Bayağı bir çevre genişlemesi, sosyalleşme oldu. Bizim spor servisi, erkek servisi, dışa kapalı. Açıldık.

Selim: Ayı servisiz biz. "Ayı servis, ayı servis" dediler, Sabah'tan greve katılan bir tek bizden çıktı.

Mete: Bu binada birkaç yüz kişi çalışıyor, birlikte bir şey üretiyorduk ama, "apartman hayatı" gibi bir iş hayatımız vardı. Birbirini tanımıyorsun ya da sadece dedikodulardan biliyorsun.

Selim: 16 metrekaare yerde, bizden başka üç-dört servis var. Dört buçuk senedir buradayım, aynı yerden giriyoruz, aynı yerden çıkıyoruz, aynı gazete için çalışıyoruz, birbirimizle tanışmıyoruz, selamlaşmıyoruz bile. Onlar burada olsaydı, onlarla da tanışmış olacaktık.

Mete: Güzel kızlardı diye mi söylüyorsunuz? (gülmüyorlar)

Uğur: Nasıl devam edeceğini, nasıl sonuçlanacağını bilemiyorum ama, bunun iyi bir ruh hali olduğunu, yalnız olmadığımı gördüm.

Bu grev nasıl sonlarsa, başarılı olduğunuzu hissedeceksiniz?

Özsel: Grev nasıl sonuçlarsa sonuçlansın, on kişi onurlu insanlar olduğumuzu göstererek başarılı olduk diye düşünüyorum.

Adam sendikayı Sovyetler'de kalmış zannediyor. Mesela dizi seyrediyor, "Lost"u takip ediyor. "Lost" geçen sezon 16 bölüm yerine 13 bölüm yayınlandı. Niye?" diye soruyorum. Bilmiyor. "Çünkü Amerika'da senaristler grevdeydi." Hollywood'da senin hayatında kazanmadığın parayı dizinin bir bölümünden kazanan senarist sendikalı ve grev yapıyor. Ondan da fazla kazanan aktörler bu greve destek veriyor, "ne kadar çağdışıysınız, sendika da ne!" demiyor. Senin bütün medya kuruluşlarından daha büyük bütçesi olan ABC televizyonu prime time'da en çok reklam geliri olan diziyi üç hafta yayınlamıyor! Neden? Sendika var, grev var.

Selim

Perihan: Şu anda başarılı zaten, "büyük medya" denen bir yerin kapısına "grev vardır" pankartı astık, daha ne olsun ki? Biz bir şey elde edemesek de, birileri bizden sonra elde edecektir. Bizden önce, üç kişi sendikal faaliyet nedeniyle işten atıldı. Onlar "başarısız" oldular diyelim, ama biz onlara bakarak çıktık bir yandan da. On kişinin greve çıktığını gören de sonra bir şey yapacaktır mutlaka.

Alper: "Plazanın kapısına grev pankartı asılamaz" diye bir inanış vardı. Astık, olabiliyormuş.

Mete: Sendikadan çıkmamız yolundaki baskılar sırasında, şu anda grev gözcülüğü yapan Ender (Ergün) arkadaşımız Levent Tayla'ya örgütlenme özgürlüğünü engellemekten suç duyurusunda bulunmuştu. O dönemde avukatı, memlekette TCK 118/1-2'den açılmış bir dava, yani kabul edilmiş bir suç duyurusu bulunmamıştı. Çalışanın tehditle, baskıyla, rüşvetle, şantajla, korkutarak örgütlenme özgürlüğünden alıkonmasına, sendikadan istifa etmek zorunda bırakılmasına, sindirilmesine karşı bir kanun var aslında. Sen birisine "sendikadan ayrıl, sana ikramiye vereceğim" diyemezsin. Ama bu konuda bir tane örnek dava yoktu. Ama savcı Ender'in suç duyurusunu kabul etti, davanın açılması bile şimdilik önemli bir durum. Üstelik, dava sonucunda karşı taraf kaybederse, yarın öbür gün Tuzla tersanesinde ya da bir başka yerde sendika nedeniyle biri baskı görürse, örnek olarak gösterebilecekleri bir dava olacak. Bu bütün çalışanları ilgilendiren bir durum. Ender'in dediği gibi, "boyumuzdan büyük bir şey yapıyoruz". Ayrıca, herkes "plazalarda örgütlenme olmaz, grev olmaz" derdi. İşte pankartımız burada, on kişi de olsa, altında duruyoruz.

Alper: Bence de bu kadarı bile başarı. Kimse ihtimal vermiyordu greve çıkacağımıza, çıktık.

Hamdi: Valla sözleşme imzalandığı zaman esas olarak başarılı olduğunu düşünürüm.

Selim: Ziyarete gelen herkes bizi şımartıyor, nesli tükenen hayvan muamelesi görüyoruz. Bir yandan da belki öyledir. Biz on kişi, on kişiden fazlasını temsil ediyoruz. Başarı konusuna gelince, 212 rüşvetleri döneminde, yaklaşık 100 kişi yasal hakkında kavuştuk burada; birçok insan sendikadan istifa karşılığında zam aldı, işten çıkarma olmadı. Bunlar da sendikal örgütlenme çalışmasının başarısı olarak görülebilir.

Alper: Bizim payımıza bir şey düşmedi ama... Sendikal örgütlenmeden en çok, sendikadan istifa eden arkadaşlar yararlanmış oldu.

İşveren sözleşme imzalamaya yanaşmazsa ne olacak?

Mete: Teknik olarak, biz grevi devam ettirdiğimiz sürece, grev devam ediyor. Grevin bitmesi durumunda, biz işbaşı yapacağız. Patron ne yapar, bilmiyoruz. Biz hâlâ bu grubun çalışıyoruz, sadece iş bıraktık.

Alper: Yaşlanınca da bastonla bura-ya geleceğiz herhalde. (gülmüyor)

COMANDANTE BÜTÜN KİTAPLARIYLA

SADECE EVEREST'TE

Ticarethane 56, No: 53 34410 Çarşıoğlu/İSTANBUL, Tel: 0212) 513 34 20-21 Faks: 0212) 512 33 76 E-posta: everest@ulfakitap.com EVEREST

DAVOS FATİHİ VE ORTADOĞU'NUN YENİ DENGELERİ

Aynalar yalan söylemez

Erdoğan'ın Davos'taki çıkışı Ortadoğu'yu geri dönülmez biçimde değiştirdi. Artık İslâm âleminin gözünde "lider" vasfı kazanmış bir Türkiye var. ABD'nin dış politikasına vizyon değişikliği getiren Obama yönetimi, "bölgesel süpergüç" Türkiye'yle stratejik ortaklığını geliştirmek arzusunda. Küresel kapitalizmin yeni evresinde Ortadoğu'nun dengeleri altüst olurken "aynadaki görüntüye" bir kez daha bakmak elzem...

Sezar'ın hakkı Sezar'a... Başbakan Erdoğan'ın Davos'taki çıkışı, her şeyden önce, gözümüze sokarak yapılan Gazze soykırımının külleri henüz soğumamışken, gerek İsrail cumhurbaşkanı Şimon Peres, gerekse panelin moderatörlüğünü yapan Washington Post yazarı David Ignatius tarafından sahnelenen küstahlığın altında kalmadığı için tebriği hak ediyor. Peres'in sözleri tartışmasız biçimde "söz hakkı" doğurmuştu. Panelin öylece kapanması bir başka skandal olacaktı. Nitekim, sadece Türkiye halkını değil, Gazze'de yaşanan trajediye tepki duyan herkesin duygularını inciten bu "sözünü kesme" durumu, panelin öteki iki katılımcısını da rahatsız etmişti; Erdoğan'a yakın fikirler savunan Arap Birliği genel sekreteri Amr Musa sıcaklığına elini sıkarak, BM genel sekreteri Ban Ki-Mun ise kişisel olarak arayıp Erdoğan'a arka çıktı...

Erdoğan'ın İsrail'in Gazze politikasını "katliam" ve "insanlık suçu" gibi doğru tanımlarla eleştiren sözlerinin içeriği bir yana, mazlumların gönlünü asıl fetheden, böyle bir platforma meydan okuyarak yaptığı "konuşturmu yorsunuz" vurgusuydu. Hamas'a yapılan ona da yapılmış, konuşturulmamıştı. Çekip gitme eylemi, Filistinli stencil sanatçıların duvarları donattığı "Terörist değilim" sloganında anlatılan ruh haliyle özdeşleşti. Ertesi gün Gazze'de yapılan destek mitingi bunun en açık göstergesiydi. Bağdat'ta Bush'a

fırlatılan pabuçla açılmış bir parantezi, Erdoğan, Davos'u terkederek kapattı. Doğal olarak Ortadoğu'nun yeni kahramanı oldu: İstanbul'da "Davos Fatih-i" namıyla karşılanmasına benzer görüntüler, İran, Irak, Lübnan, Suriye, Ürdün ve Sudan sokaklarına taşdı; Tahran'ın "fahri hemşehrisi" ilân edildi; Gazzeli şarkıcı İslam Atallah "teşekkür" şarkısı besteledi; Google'da aranma, YouTube'da (elbette Türkiye dışındakilerden) izlenme rekoru kırdı...

Dramatik final sahnesi değil, ama Erdoğan'ın panel konuşmasında sergilediği duruş, "her şey planlıydı" iddiasını destekliyor. Panel sonuçta Türkiye'nin ısrarlı girişimleriyle düzenlendi. Gazze saldırısı başlamadan birkaç gün önce Ankara'da görüştüğü Ehud Olmert tarafından "sırtından bıçaklandığını" düşünen Erdoğan'ın, İsrail'e uluslararası platformda "bunun bedelini ödetmek için" sabırsızlandığını, görüşmeyle ilgili detaylar basına sızınca öğrendik. Bir Türk dışişleri yetkilisi tarafından İsrail'in Haaretz gazetesine anlatılan hikâyenin içinde Ortadoğu'nun şipşak fotoğrafını veren başka detaylar da mevcut. Türkiye'nin İsrail-Suriye barış görüşmelerindeki arabuluculuk misyonunda yol almak üzere bir araya gelen Erdoğan-Olmert ikilisi, Şam'da bulunan Beşir Esad'la dört saat süren telefon diplomasisine girip uluslararası topluma yönelik bir ortak açıklama metni oluşturmaya çalışmış. Metin neredeyse hazır, sadece birkaç

Türkiye'nin Filistin'e barışgücü askeri göndermesi önerisi, hiçbir dönemde bu kadar destek bulamazdı. İşin garip yanı, bu İsrail'in öteden beridir istediği bir şey. Zira Türkiye'nin Filistin'e girmesi, aynı zamanda NATO'nun da girmesi demek. Ama bunu Hamas da, üstelik NATO güvencesini özellikle vurgulayarak istiyor. İşte Türkiye-İsrail ilişkilerinin ikircikli doğasının bir başka özelliği: Çatıştıkça yakınlaşıyorlar.

sözcük üstünde uzlaşma sağlanması gerekiyormuş ki, Olmert, hakkındaki yolsuzluk iddiaları ayyuka çıkınca istifa eden, görevini vekâleten sürdüren, siyasi olarak bitik İsrail başbakanı, "dönmem gerek" deyip ayrılış! Söz konusu metinde İsrail, "kalıcı barış ve güvenlik garantisi" karşılığında "Golan Tepeleri'nden tamamen çekilmeyi" taahhüd edecekti. Gelgelelim tarih öyle akmadı, o bitik adam, Washington'daki öteki bitik adamın onayıyla Gazze'yi ateşe verdi...

Obama ve neo-konservatizmin sonu
Aslında panel olaylı bitmeseydi de Erdoğan anlamlı bir tavır takınmış olacaktı. Üstünde hayli çalışıldığı belli olan konuşmasında, seçimle iktidara gelen Hamas'ı barış sürecinin dışında bırakma çabalarını eleştirdi. Bush yönetiminin dayattığı ve Filistin'i temsil eden sadece muhalefet partisi El Fetih'i muhatap alan Annapolis Antlaşması'na temelde karşıt olan bu görüş, ilk kez dile getirilmeyordu. Hamas, 2006'da, seçim zaferinden sonraki ilk dış gezisini Ankara'ya yaptı. Türkiye, iktidar partisi AKP'nin tabanından gelen basıncın da etkisiyle, o zamandan beri uluslararası düzeyde Hamas'ın meşruiyetini savunuyor. Ama bu savunma Davos ortamında bir kez daha telifaz edildiğinde etkisi katbekat fazla oldu. Çünkü uluslararası âlemde hareket haline geçmiş yeni bileşenler vardı: 1. Dünya ülkelerinin çoğu Gazze'deki kıyım yüzünden İsrail'e kızgındı. 2. Savaşın siyasi galibi dünya kamuoyunun gözünde meşruiyet kazanan Hamas oldu. 3. Bush yönetimi yolun sonuna gelmişti. 4. Bush'un İsrail'deki müttefiklerinin "demir yumruk" politikaları, ABD ve Avrupa'da daha fazla göze batmaya başladı. 5. Washington'a "yeni bir Clinton kabinesi" yerleşti. 6. Türkiye, BM Güvenlik Konseyi geçici üyesi olmuştu...

Ortadoğu tarihçisi Juan Cole şu saptamada bulunuyor: "2009 Gazze Savaşı, ABD dış politikasındaki neo-konservatif hareketin mutlak bir başarısızlığa uğradığının ispatıdır." Neo-con'ların ilk manifestosu, İsrail'de, Likud Partisi'nin aşırı sağcı lideri Binyamin Netanyahu'nun seçim zaferinin (1996) ardından yayınlanmıştı ve ABD'nin Ortadoğu politikasında "kesin bir kopuş" öneriyordu. Bu düşünce akımının Bush dönemine damga vuran kanaat önderleri, Saddam Hüseyin'i şiddetle devirip Irak'ta parlamenter bir rejim kurmayı Ortadoğu'daki bütün problemleri çözecek sihirli çözüm olarak gösterdiler. Bağdat düştüğünde, Lübnan'da Hizbullah'ı uysallaştırmayı, Suriye'deki Baas Partisi iktidarını ve İran'daki Humeynici rejimi yıkmayı, Türkiye'yle stratejik ortaklığı derinleştirmeyi, Ürdün'ü kendi tarafına çekmeyi, Suudi Arabistan'ı marjinalize etmeyi, yeni bir ucuz petrol dönemi başlatmayı ve Filistin-İsrail çatışmasını İsrail'in çıkarlarını kollayan bir nihaî çözüme kavuşturmayı öngörüyorlardı. Neo-con'ların hastalıklı vizyonu, bugün içinde bulunduğumuz harabeden

başka bir şey getirmedir.

Taze başkan Barack Obama'nın Be- yaz Saray'a yerleşmesiyle birlikte, ABD, artık Clinton döneminin çok ta- raflı dış politika anlayışına geri dönü- yor. Obama'nın İran'a "yumruğunuzu açın, karşınızda [tokalaşmak üzere açıl- mış] bir el bulacaksınız" diye çağrıda bulunması, yeni dönemin başlangıcı sayılabilecek, en azından neo-con'ların "İslâmofaşizm tehdidi" söyleminin biti- tiğini gösteren tarihsel bir açılmıdır. Bu hareket Ahmedinecad tarafından olumlu karşılandı. Hemen ardından ılımlı politikalarıyla bilinen eski İran li- deri Hatemi'nin haziran ayında yapılacak devlet başkanlığı seçimlerine katılacağı haberi geldi. Benzer biçimde, Obama yönetiminin Suriye'ye uygula- nan bütün yaptırımları kaldıracağı ve 2005'ten beri kesilmiş bulunan diplo- matik ilişkileri yeniden kurmak için en kısa zamanda başkent Şam'a bir bü- yükkelçi atayacağı duyuruldu. Suriye li- deri Beşir Esad, yeni Amerikan yöneti- miyle önkoşulsuz diyaloga girecekleri- ni açıkladı.

Böyle bir ortamda, Hamas'ı şiddeti bırakıp siyasi zeminde mücadele etme- ye ikna etmeyi, İran, Suriye ve Lü- bnan'la yaşanan sorunların çözümünde arabuluculuk yapmayı, Irak'ın stabili- zasyonunda etkin rol almayı, Kafkaslar ve Orta Asya'daki ortak çıkarları sa- vunmayı vaat eden Türkiye'yle ilişki- ler, Obama yönetimi için büyük önem taşıyor. Nitekim, Gül ve Erdoğan'ı ara- yan Obama, "stratejik ortaklık" vurgu- sunu yineledi. Davos krizine hiçbir atıfta bulunmadığı gibi, Erdoğan'a Gazze konusunda şunları söyledi: "Or- tadoğu barış sürecinde şahsınızın lider- liğinin hayati önem taşıdığını ifade et- mek isterim. Amerika, Türkiye'nin has- sasiyetlerini her zaman anlayışla karşı- lamaktadır."

Aynanın içindekiler

Sezar'ın hakkı Sezar'a, ama hakkı ol- mayanları da Sezar'dan almak gerek... Erdoğan, Davos'ta Peres'e, "Siz öldür-meyi çok iyi bilirsiniz" derken, belki şu sıralar tavan yapan popülizmine gere- ken yakıtı verdi, ama bu sözün yarata- cağı kronik başağrısını hesaplayamadı. "Önce aynaya bak" diyen İsraili gene- ral kadar "veciz" ifade edilmese de, Er- doğan'ın çıkışı genel olarak "küstah- ça" bulan Batı medyasında, tarihteki Ermeni soykırımını ve günümüzün Kürt politikasını hatırlatan yazılar ya- yındı. Türkiye'de DTP çevresinden de benzer tepkiler geldi. "İğneyi önce kendinize batıracaksınız" diyen DTP genel başkanı Ahmet Türk şöyle ko- nuştı: "Türkiye, Ortadoğu'daki bölge- sel barış girişimlerine öncü olmak isti- yorsa, bunun yolu Diyarbakır'dan ge- çer, Gazze ve Davos'tan değil."

Erdoğan ve partisinin ait olduğu si- yasî geleneğin âlâmet-i farikası olan pragmatizmi eşeleyerek biraz daha yol alabiliriz. 2007 kasımında TBMM'de yaptığı konuşmayı Cahit Sıtkı Taran- cı'nın "Memleket İsterim" şiiriyle bitir- ip çoğunluğu AKP'li vekillerce ayakta alkışlanan Peres, acaba o zamanlar öl-

dürmeyi çok iyi bilmiyor muydu? Ya da Turgut Özal'ın "bir koyup üç alma" nasihatının peşine düşen Erdoğan, kendi vekillerini Bush'la birlikte Irak'a girmeye ikna edebilseydi, bugün ölü sayısı 1 milyon 300 bini aşan savaşın fa- turası karşısında acaba ne hissediyor olacaktı? Peres'e ağzının payını verdik- ten sadece birkaç gün sonra, "öldürme- yi çok iyi bilen", bu yüzden "Darfur Kasabı" diye anılan bir dostunun, Su- dan devlet başkanı Ömer El Beşir'in soykırımla suçlanan özel temsilcisi Ali Osman Taha'yı Ankara'da ağırlamayı, bu yetmiyormuş gibi El Beşir hakkında Uluslararası Ceza Mahkemesi'nden çıkması beklenen tutuklama emrinin ertelenmesi için BM Güvenlik Konse- yi'nde lobi yapma sözü vermeyi acaba hangi ahlâka sığdırıyordu? İsrail'in çe- kilmesinin ardından Gazze'de "hain" ilân ettiği savunmasız muhaliflerine, hatta El Fetih üyelerine karşı yargısız infaz kampanyası başlatan Hamas'a bir şeyler söylemek için acaba neyi bekli- yordu?

Özalist "Ok Siyaseti"

Erdoğan'ın başkanışmanı Prof. Ahmet Davudoğlu'nun Türkiye'nin yeni dış politikasının çerçevesini çizerken baş- vurduğu "stratejik derinlik" kavramı, bütün bu esneklikleri, kaygınlıkları, kıvrımları, burkulmaları, sıçramaları vs. izah etme yeteneğine sahip sihirli bir kavram. Pratikte Türkiye'nin tek bir telefonla yapabileceklerine işaret edi- yor. Kendini Bosna'dan Özbekistan'a, Çeçenistan'dan Sudan'a uzanan geniş bir coğrafyada "bölgesel süpergüç" olarak gören Türkiye'nin taşıdığı po- tansiyel enerjiyi betimliyor. Davudoğ- lu, temelleri Özal döneminde atılan ye- ni-Osmanlıcı dış politika anlayışının bi- ze neden lâzım olduğunu ata yadigarı bir mecazla anlatıyor: "Yayı ne kadar geriye doğru gererseniz, ok o kadar ile- riye fırlar."

Doğrusu, geçtiğimiz bir ay içinde "ok teorisi"ni doğrulayan çok sayıda örnekle karşılaştık. Örneğin, Pakistan Observer gazetesinde yayınlanan bir makalede, ilk yüz gün içinde müslü- man bir ülkenin başkentinden dünyaya hitap etmeye hazırlanan Obama'nın Ankara'yı seçmesi gerektiği savunul- du. Müslüman ülkelerin hemen hepsi- ne sirayet eden post-Davos ruhu, Tür- kiye'yi İslâm dünyasının "yeni lideri" pozisyonuna yerleştirdi. Genellikle diktatörler tarafından yönetilen Arap ülkelerinin halklarında aniden başgös- teren bu Türk sempatisinin demokra- tikleşmeye öncülük ederek hayırlara vesile olacağı bile tartışıldı. Nedense bunun küresel kapitalizmin yeni evre- sinde ortaya çıkan bir neo-emperyalist yayılmacılık anlayışı olabileceğine ihtimal veren yoktu. Oysa Muhammed ka- rikatürleri krizi yaşanırken müslüman- lar nasıl Danimarka ürünlerini boykot ettirirse, post-Davos hissiyat içinde pa- zardaki Türk Malı damgalı ürünlere de öyle destek verebilirler. Gazze'ye yar- dım kampanyasına büyük miktarda bağış yapan şirketler bunu düşünme- miş olamaz!

Ortadoğu'nun yeni dengeleri

Davos'ta yaşanan gerilimin Türkiye-İs- rail ilişkilerini etkilemeyeceğine ilişkin uluslararası görüş birliği meselesinin bir başka ilginç boyutuydu. Seçim kam- panyasında mütemadiyen "durmak yok, yola devam" sloganını kullanan Erdoğan'a, "madem öyle, İsrail'le an- laşmaları iptal et" diyen çok az kesim vardı. AKP, CHP, MHP ve TSK, Türki- ye'nin Filistin üstünden Ortadoğu'da etkinleşme politikasına destek verdi. Aynı şey İsrail için de geçerliydi. Peres hemen Erdoğan'ı arayıp özür diledi. Diasporadaki Yahudilerin öfkeli çıkış- larına karşın İsrail'dekiler temkinli davrandı. Her eleştirinin arkasına bir "stratejik ortaklık" sözü eklediler. Çün- kü herkes iki tarafın da seçime gittiğini biliyor, seçimlerden sonra normale dö- nüleceğini düşünüyordu.

Sarkozy'nin ateşkes girişimi çerçe- vesinde gündeme gelen Türkiye'nin Fi- listin topraklarına barışgücü askeri göndermesi önerisi, herhalde hiçbir dö- nemde bu kadar geniş bir kamuoyu desteği bulamazdı. İşin garip yanı, bu İsrail'in öteden beridir istediği bir şey. Zira Türkiye'nin Filistin'e girmesi, aynı zamanda NATO'nun da girmesi de- mek. Ama gariplik burada bitmiyor, çünkü bunu Hamas da istiyor, üstelik NATO güvencesini özellikle vurgula- yarak istiyor. İşte Türkiye-İsrail ilişki- lerinin ikircikli doğasının bir başka özelli- ği: Çatıştıkça yakınlaşıyorlar. Örneğin, bu hengame içinde bir dizi anlaşma im- zalamak için Rusya'ya giden Gül, Med- vedev ve Putin'le Mavi Akım doğalgaz boru hattının İsrail'e kadar uzatılmasını konuşuyor. Başka bir deyişle, AKP ta- banının beklentisinin aksine, Türkiye-İsrail arasındaki askerî ve ekonomik bağların artırılmasına çalışıyor.

Madem öyle, bütün bunların Oba- ma-Clinton ikilisinin Ortadoğu'ya gör- kemli bir giriş yapması için sahnelenen bir danışıklı dövüş olduğunu, aslında Türkiye-İsrail gerilimi üstünden başka- larına mesajlar verildiğini neden dü- şünmeyelim? Ortadoğu'ya yeni denge- ler getirip Irak'tan çekilmeye, başka bir deyişle savaşı Afganistan'a hapsetme- ye çalışan Obama yönetimi, işe iki stra- tejik ortağından başlamış olamaz mı? Davudoğlu'nun Washington'da Oba- ma'nın bürokratlarıyla ince ayar tuttur- mak için bitmek bilmeyen toplantılar yaptığını biliyoruz. Gene bu süreçte Türkiye'nin Kuzey Irak'a yönelik önemli girişimlerde bulunması, Gül'ün Kerkük'teki Kürt, Türkmen ve Arap temsilcileri bir bölge zirvesi yapmak üzere Ankara'ya davet etmesi, Abant Platformu'nun "Kürt Sorunu: Barış ve Geleceği Birlikte Aramak" başlıklı son toplantısını Erbil'de yapması, eşza- manlı olarak PKK ile Barzani'nin arası- nın açılması ve İran'ın Kürdistan eyale- tinde yıllardır bağımsızlık mücadelesi veren PJAK'ın tam da böyle bir kon- jonktürde silah bırakması Ortado- ğu'nun pek yakında tanışacağı yeni po- litikaların ilk sinyalleri sayılabilir.

Davos'un hemen öncesinde Maca- ristan'da toplanan Nabucco Zirvesi de genişletilmiş Ortadoğu coğrafyasında-

ki yeni denge arayışlarını yansıtan bir platform oldu. Geçtiğimiz günlerde Rusya-Ukrayna arasında yaşanan gaz anlaşmazlığı nedeniyle Avrupa'nın haftalarca doğalgaz alamaması, Macaristan başbakanı Ferenc Gyurcsany'nin sözleriyle, "Nabucco'yu bir hayal olmaktan çıkardı, bir zorunluluk haline getirdi". AB projesi 2 milyar avroluk ek kaynak ayıracak, bunun 250 milyon avrosu hazır. Ne var ki, Rusya'nın geçen yıl Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan'la uzun süreli anlaşmalar yaparak bu ülkelerden gelen hidrokarbonu GazProm'un tekeline alması, Nabucco'ya tek doğalgaz kaynağı olarak Azerbaycan'ı bıraktı. Bu durumda Nabucco'yu hayata geçirmenin yolu, zengin doğalgaz yataklarına sahip olan (dünyada ikinci), ama üstündeki ekonomik yaptırımlar yüzünden bunu pazarlayamayan İran'la anlaşmaktan geçiyor. Bu da İran'ın nükleer programından vazgeçmesine veya uluslararası toplumu bunun sadece sivil amaçlı olduğuna ikna etmesine bağlı.

Ve Obama'nın Gül'le yaptığı telefon görüşmesinde uzun uzun konuşulan Ermenistan. Rusya müdahalesinden sonra Gürcistan'ın artık güvenli bir rota olmadığını öne süren Erivan, hiç de akılcı olmayan bir biçimde kendi topraklarının etrafından dolaşan Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hatlarının -dolayısıyla onu bir ticaret köprüsü haline getiren Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun- Ermenistan topraklarından da geçmesi için ABD ve AB nezdindeki faaliyetlerini artırdı. Bu, Gül ile Sarkisyan'ın Ermenistan-Türkiye maçını beraber izlemesiyle başlayan yumuşama sürecini süratle birkaç adım öteye taşıma isteğinin göstergesiydi. "Türklerden özür dileme" kampanyasıyla kendini aşan, bir bakıma Hrant'ın cenazesinde oluşan ruhla ilk kez gerçek anlamda bütünleşen Ermeni diasporası da, Erivan'daki neoliberal milliyetçiler de böyle bir ortamda Obama'ya Ermeni soykırımını tanıması için baskı yapmak istemeyebilir. Aksi takdirde çabaların boşa gideceği aşikâr. Türkiye'nin önerdiği "iş tarihçilere bırakalım" çözümü, bu ötelemeden çıkarı olanların sayısının arttığı düşünüldüğünde, Obama'ya mâkul gelebilir. Öte yandan, İsrail'deki ırkçı siyonistlerle Türkiye'deki ulusalcıların -ki artık Hamas dahil birçok konuda ortak fikirleri var- Obama'nın 24 Nisan'da Ermeni soykırımını tanımasını deli gibi arzularması ise yaşadığımız altüst oluşun ne menem bir şey olduğunu gösteriyor.

Ortadoğu'da dengeler değişiyor. Önümüzdeki aylar karşımıza pek çok sürprizli gelişme çıkaracak gibi görünüyor. Obama yönetimi, genişletilmiş Ortadoğu coğrafyasında girişeceği restorasyonda, Davos'ta güç kazanan Türkiye'ye önemli görevler vermeye hazırlanıyor. Irak ve Türkiye'deki Kürt sorununu da kapsayan bir dizi barış projesinin gündeme geleceği şimdiden anlaşılıyor. Ama bunların Ortadoğu'nun gerçek sorunlarına çözüm getirmesini bekleyemeyiz. Çünkü bunu ancak o sorunların gerçek sahipleri başarabilir...

Erdir Zat

FİLİSTİNLİ SOSYOLOG TAMARI'NIN GÖZÜYLE FİLİSTİN-TÜRKİYE-İSRAİL İLİŞKİSİ

Osmanlı referansının pratik işlevi

Arap sokakları, AKP hükümetinin Irak işgaline katılmaya ne kadar hevesli olduğunu, sadece dört oy farkla muradına erişemediğini ne bilsin? Erdoğan, Davos'taki çıkışıyla halk kahramanı ilan edilmekle kalmadı, AKP'nin epeydir kısık ateşte pişirdiği "Osmanlı vizyonu" rağbet görmeye başladı. Bu rağbeti, İsrail-Türkiye ilişkisini ve Filistin'deki siyasi tabloyu Arafat'la birlikte Madrid ve Oslo barış görüşmelerine katılan Filistinli sosyolog Salim Tamari'den dinliyoruz.

İsrail Gazze'ye niye saldırdı?

Salim Tamari: Gazze uzun zamandır ağır bir kuşatma altında. Kuşatma, Sharon'un Gazze çevresindeki Yahudi yerleşimlerinden vazgeçmesiyle başladı. Bu yerleşimlerden vazgeçilmesini Gazze'ye ambargo izledi. Ambargo konusunda Avrupalı ve ABD'li devlet adamları Sharon'la hemfikir. İsrail'in fiziksel saldırısı, Hamas'ın seçim zaferinden sonra başladı. Görünür sebep Kassam füzeleriydi, ama gerçek sebep, İsrail'in Hamas'ın seçim zaferinden duyduğu hoşnutsuzluktu. İsrail hem Hamas'ı hem de Filistinlileri cezalandırmak istedi. Neden bu dönemin seçildiğine gelince, birincisi, Olmert ve özellikle Savaş Bakanı Ehud Barak, Obama'nın göreve başlamasından sonra böyle bir saldırının zor olacağını biliyorlardı. Obama göreve başlamadan işlerini bitirmek istediler. Ama asıl sebep İsrail iç politikasından kaynaklanıyor. Hükümetteki koalisyonun (Ehud Barak'ın İşçi Partisi ve Olmert'le Livni'nin Kadima'sı) seçmen desteği son derece azalmış durumdaydı. Dolayısıyla, son Lübnan Savaşı'nda ve 1982'deki saldırılarda yazılan senaryo yeniden sahnelendi. O zaman gerçek bir çatışma vardı. Şimdi o da yok. Kassam füzelerinin verdiği zararın sembolik düzeyde olduğunu artık herkes biliyor. Üçüncü bir sebep daha

British Gas (BG) beş yıl önce Gazze'de büyük bir doğalgaz yatağı buldu. Kaynağın dağıtım ve pazarlamasını da üstlendi. 2011'de bu kaynaktan çıkan gaz dağıtılmaya başlanacak. İsrail, Filistin Yönetimi'nin bu doğalgaz üzerinde tekel oluşturmamasından memnun değil. Gazze saldırısının nedenlerinden biri de, Filistin Yönetimi'nden ve BG'den doğalgazın geliri konusunda taviz koparmak.

var, bundan kimse bahsetmiyor: Ortada bir doğalgaz sorunu var. British Gas (BG) beş yıl önce Gazze'de büyük bir doğalgaz yatağı buldu. Kaynağın dağıtım ve pazarlamasını da üstlendi. 2011'de bu kaynaktan çıkan gaz dağıtılmaya başlanacak. İsrail, Filistin Yönetimi'nin bu doğalgaz üzerinde tekel oluşturmamasından memnun değil. Gazze saldırısının nedenlerinden biri de, Filistin yönetiminden ve BG'den doğalgazın geliri konusunda taviz koparmak.

Gazze saldırısı Filistin iç politikasını nasıl etkiledi? Filistin'de altı-yedi parti var, ama en güçlülere Hamas ve El Fetih. El Fetih, Filistin Yönetimi'nin partisi ve erk sahibi. Hamas, faaliyetlerine 1988'de başladı. Gazze'de güçlendi ve Mısırlı Müslüman Kardeşler'le yakın ilişkileri vardı. 2006'daki seçimlerden sonra gücünü artırdı ve hükümetle rekabete girdi. Hamas, pragmatik ve doktriner bir grup. Bu yönüyle Türkiye'deki bazı İslâmî gruplara çok benziyor. Bugün Filistin, birbirleriyle çatışan iki güç tarafından yönetiliyor. Devlet başkanlığı ve bürokrasi Mahmud Abbas'ın ve El Fetih'in elinde. Parlamentoda ise Hamas çoğunlukta. Bu ikibashlılık sonucunda Gazze'yi Hamas, Batı Şeria'yı El Fetih idare ediyor. Dolayısıyla, Filistin Hamas'la El Fetih arasında hem siyasi hem de coğrafi olarak bölünmüş durumda. Bunun yarattığı en önemli sorun meşruiyet meselesi. ABD ve AB'nin liderliğini yürüttüğü uluslararası camia Hamas'ı boykot ediyor. Dolayısıyla, Hamas'a karşı ikili bir muhalefet var. İsrail de Hamas'ın önünü kesmek için çok uğraştı. Hamas'ın parlamentodaki sözcüklerini tutukladı, milletvekillerine suikast düzenletti ya da cezaevlerine koydu. Bu yüzden parlamento felç oldu.

Hamas-El Fetih çatışmasından Filistin halkı nasıl etkileniyor?

Filistin'de, Hamas-El Fetih koalisyonu dışında bir ihtimal yok. Bu çatışma devam ederse, hem iç politika kilitlenecek ve bu Filistin Yönetimi'nin dış politikasını da yürütülemez hâle getirecek, hem de İsrail'in Filistin'i Tel Aviv'den yönetmesine imkân tanıyacak. Böyle bir koalisyon denendi ve başarısızlığa uğradı. Sonrasında, Türkiye, Mısır ve kısmen Katar'ın araya girmesiyle bir başka çözüm denendi. Halid Meşal'le bir araya gelindi ve müzakereler yapıldı. Bir tür "modus vivendi" (geçici anlaşma) arandı El Fetih'le Hamas arasında. İçeride bu müzakerelerin hazırlayıcısı Filistin'deki sol partilerdi. Sol partiler iki partinin uzlaşması için aracılık yapmaya çalıştılar. Fakat bunun olabildiği

Salim Tamari

Beyrut merkezli Kudüs Araştırmaları Enstitüsü'nün yöneticisi olan **Salim Tamari**, aynı zamanda Ramallah'taki Birzeit Üniversitesi'nde öğretim üyesi. ABD ve AB'de çeşitli üniversitelerde ders veren Tamari, Osmanlı ordusunda görev yapan Arap ve Filistinli askerlerin günlükleri üzerinden Birinci Dünya Savaşı sırasında milliyetçiliğin gündelik kültürel ve sosyal yaşamda kurumsallaşmasına ilişkin araştırmalar yapıyor. Günlüklerle ilgili ilk çalışmalarını "İhsan'ın Savaşı: Bir Osmanlı Askerinin Mahrem Hayatı" adlı kitapta topladı. 1991 Madrid Barış Konferansı'nda mülteci komitesi üyelerinden olan Tamari'nin kitapları arasında "Mülteci Müzakereleri: Madrid'den Oslo'ya" (1996) ve "Kudüs 1948" (1996) de bulunuyor.

için önce iki parti arasında bir tür ateşkes sağlanması gerekiyor. Çünkü Gazze'de El Fetihliler, Batı Şeria'da Hamas üyeleri tutuklandı ya da tehdit altında. Bu sorun çözülürse, iç çatışmanın giderilmesi için bir umut var; çözülmezse, Filistin'e yönelik izolasyon politikaları sürecek.

Avrupa kamuoyunda İsrail'e karşı büyük bir eleştiri var. Ancak bu, hükümetlerin politikalarına yansımıyor...

Avrupalılar Filistin'de yaşananlar konusunda çok ikiye bölünmüş. Önce Filistinlilere seçim yapmaları için baskı yaptılar. Seçimden Hamas zaferle çıkınca, seçim sonuçlarını tanımayacaklarını açıkladılar, Hamas'ı boykot ettiler, Filistin'i öncelikle finansal olarak izole ettiler. İsrail de bundan fazlasıyla yararlandı. Hamas'ı izole edebilmek için bütün Filistin'i tehlikeye attılar. AB ülkeleri ve ABD 11 Eylül'den bu yana mantıksız bir İslâm fobisine saplanmış durumda. Bu yüzden de Müslüman ülkelerdeki yerel dinamikleri göremiyorlar. İkincisi, İsrail'in Filistin problemini tanımlama biçimi yüzünden Filistin'deki direnişi de anlamıyorlar. Sivillere karşı uygulanan şiddeti kınayabilirsiniz, ama direnişe ilişkin gerçekleri de görmek zorundasınız. Filistin'de olanları İsrail tercümesiyle anlamaya çalışıyorlar. Bu durum son Lübnan ve Gazze saldırılarında değişmeye başladı. Bu bağlamda Türkiye'nin izlediği politika çok önemli. Bugüne kadar Türkiye, eşzamanlı olarak Orta Asya ve AB ile yürüttüğü politikalarla kendince merkezî bir yere oturdu. Son saldırıda Türkiye'nin pozisyonu aracılık etmekten müdahale etmeye ve ardından kınamaya doğru değişti. Bu önemli bir gelişme, çünkü İsrail, Türkiye'yle tarihsel ilişkilere sahip ve Türkiye'nin pozisyonunu önemsemek durumunda. İkincisi, Erdoğan Türkiye'nin Ortadoğu'daki pozisyonunu tanımlarken Osmanlı dönemine gönderme yapıyor. Kimileri bunun bir tür egzotizm olduğunu düşünüyor. Fakat Türkiye, Arap dünyasıyla yeniden ilişkiye geçebilmesini, bu tarihsel devamlılığın yansımalarına borçlu. Osmanlı referansı pratik bir işlev görüyor. Bu sürecin hem ekonomik hem kültürel hem de

dinî karşılıkları var.

Bununla birlikte, ABD ile Türkiye arasında çok yakın bir ilişki var. Sözü-nü ettiğiniz Osmanlı referansı bu yakın ilişki yan yana düşünüldüğünde ortaya nasıl bir manzara çıkıyor?

Erdoğan'ın izlediği politikalar da Batı'yla içinde olduğu ittifaklarla sınırlı. NATO üyeliği gibi asla kaçamayacağı bağlılıkları var. Osmanlı geçmişine ilişkin vizyonunu gerçekleştirecek diye bir şey yok. Fakat Erdoğan'ın İsrail'le özel ilişkileri ve Türkiye'nin NATO üyeliği, Türkiye'nin bu sorunda daha etkili rol oynayabilmesini sağlayabilir. Türkiye'nin Ortadoğu konusunda önemli beklentileri var. Çünkü Türkiye, bölgede her iki tarafla da ilişkileri olan tek ülke. Türkiye'nin hem İslâm ülkeleriyle ittifakları var, hem de ABD ve İsrail'le. İsterse, bu konumu sayesinde bölgede etkili olabilir.

Peki Türkiye ne yapmalı?

Türkiye, Ortadoğu'da etkili bir rol oynamak konusunda ciddiye şunu göz önünde bulundurmak zorunda: İsrail'in Arap dünyasını ve Filistin'i kontrol etme yetileri sınırlı. Ortada bir de uluslararası hukuk var. Türkiye isterse İsrail'le ilişkilerini bu hukuk çerçevesinde sınırlandırma yoluna gidebilir. Türkiye, Ortadoğu'da İsrail'in direkt ilişki kurabildiği tek ülke. İsrail'in Ürdün'le, Mısır'la, Katar'la da arasında barış anlaşmaları var, ama yalnızca Türkiye'yle silah alışverişi anlamında stratejik, ayrıca her anlamda ekonomik ilişkileri var. Özellikle su, bu ilişkide önemli bir yer tutuyor. Türkiye, İsrail'in müttefiki olan tek Müslüman Ortadoğu ülkesi. Bu yüzden Türkiye çok önemli. Türkiye halkının Filistin'e yapılan İsrail saldırıları karşısında sessiz kalmaması da önemli bir husus. Türkiye halkı, hükümetlerinin İsrail yanlısı bir tutum almasını kabul etmeyecektir. İsrail de bunu biliyor. Bütün bu koşulları kullanarak Türkiye önemli bir rol oynayabilir.

Erdoğan'ın Davos'taki çıkışından sonra, Peres bir açıklamasında, Erdoğan'ın davranışına müsamaha gösterebileceğini, çünkü İsrail'in Ortadoğu'da İran'a alternatif bir güçlü müttefike ihtiyacı olduğunu söyledi. İsrail'in Türkiye'yle ilgili planları ne?

Erdoğan'ın yaptığı şey "fuck you" demektir. Peres buna rağmen özürlü diledi. Bunun anlamı şu: Peres, Türkiye'den vazgeçmiyor. Bu sadece Türkiye'nin İran'ın alternatifi olması değil. İsrail'in Türkiye'yle ekonomik ve askerî bağları var. Türkiye'yi kızdırmak istemiyor. Belki Erdoğan'ın davranışları teatral bir oyundan ibaretti, ama yine de işe yaradı. Bu şekilde davranmak, İsrail'le olan yakın ilişkileri saklamayı da amaçlayabilir.

Erdoğan'ın yaptığı şey "fuck you" demektir. Peres buna rağmen özürlü diledi. Bunun anlamı şu: Peres, Türkiye'den vazgeçmiyor. Bu sadece Türkiye'nin İran'ın alternatifi olması değil. İsrail'in Türkiye'yle ekonomik ve askerî bağları var. Türkiye'yi kızdırmak istemiyor. Belki Erdoğan'ın davranışları teatral bir oyundan ibaretti, ama yine de işe yaradı. Bu şekilde davranmak, İsrail'le olan yakın ilişkileri saklamayı da amaçlayabilir. Arap dünyasında, özellikle Filistin'de Türkiye'yle ilişkilere bakış nasıl? Osmanlı'nın son yıllarındaki birçok büyük savaşı Arap topraklarında gerçekleşti. Bu topraklarda çok Arap, Türk, Arnavut, Ermeni kanı döküldü. Filistin çok eleştirildi geçmiş hakkında. Fakat son yıllarda, hem tarihçiler hem de politikacılar karşılıklı suçlayıcı tavrı yeniden değerlendirmeye başladılar. İki taraf da birbirini ihanetle suçluyordu. Bütün bunlar şimdi yeniden gözden geçiriliyor. Türk-Arap ilişkileriyle ilgili pek çok yanlış anlama ve aşırı yorum söz konusu. Bunların arka planında Birinci Dünya Savaşı'nın acı deneyimi var. Benim açımdan Osmanlı yalnızca emperyal bir proje değildi, yurttaşlar ittifakına dayalı bir birlik imkânını barındırıyordu. Ancak, Birinci Dünya Savaşıyla bu imkân ortadan kalktı. Savaş döneminin anılarından kaynaklanan önyargılar kimi kesimlerde çok güçlüydü, ama bunlar geçmişte kaldı, aradan kuşaklar geçti. Araplar, Türkiye'yi artık başka bir şekilde değerlendiriyor. Arap dünyasında şöyle bir görüş var: Osmanlı çokuluslu, çokkültürlü, çoketnik kökenli son rejimdi ve maalesef milliyetçilik saplantısı yüzünden ortadan kaldırıldı. Bugünkü emperyal küreselleşmenin alternatifi, yalnızca çok kısa bir süre için Osmanlı rejimi tarafından ortaya konmuştu. Onu yeniden hayata geçirmek mümkün değil, ama Osmanlı deneyiminden esinlenerek Ortadoğu'daki ittifaklar yeniden düşünülebilir. Bu ittifaklar siyasî düzeyde değil, sivil düzeyde gerçekleştirilebilir. Daha önce söz konusu bile olmayan ihtimallerin gerçekleşebileceği bir zamanda yaşıyoruz.

Söyleşi: Ayşe Çavdar

GAZZE SALDIRISININ PÜF NOKTASI

İsrail'in gaz sancısı

Gazze Şeridi'ne yapılan saldırı, bölgedeki gaz rezervlerinin doğrudan kontrolüne ilişkin anlaşmazlıklarla yakından ilgili. Bu bir fetih savaşı. 2000 yılında Gazze sahillerinde büyük gaz rezervleri olduğu anlaşıldı. British Gas (BG) ve ortağı Lübnanlı Sabbagh ve Koury ailelerinin sahibi olduğu Atina merkezli Consolidated Contractors International Company (CCC), Filistin Yönetimi'yle Kasım 1999'da yaptıkları bir anlaşmaya dayanarak bu gazın işletme hakkını 25 yıllığına aldı. Anlaşmaya göre, gaz rezervlerinden elde edilecek gelirin yüzde 60'ı BG'ye, yüzde 30'u CCC'ye, yüzde 10'u da Filistin'e gidecek, bölgeye bir de doğalgaz boru hattı yapılacaktı. BG'nin lisansı Gazze'nin bütün kıyı şeridini kapsıyor ve İsrail gaz kaynaklarını teğet geçiyordu. Ayrıca, Gazze-İsrail sahil sınırındaki gaz rezervlerinin yüzde 60'ının Filistin'e ait olduğu da unutulmamalı. BG'nin tahminlerine göre, yeni bulunan re-

zervlerde toplam 4 milyar dolarlık gaz bulunuyor. Ancak, kaynakların daha değerli olabileceği de söyleniyor. Doğalgaz kaynaklarının bulunmasıyla, Gazze'ye ilişkin hakimiyet sorunu daha da derinleşiyor. Uluslararası hukuk, gaz rezervlerinin Filistin'e ait olduğunu söylüyor. Ancak, Gazze'de Hamas'ın etkin olması ve bu partiye yönelik uluslararası boykot durumu karmaşılaştırıyor. 2001'de Ariel Sharon'un İsrail başbakanı seçilmesi bir dönüm noktası olmuş, İsrail Anayasa Mahkemesi gaz rezervlerinin İsrail'e ait olduğu kararına varmıştı. Sharon da, "İsrail Filistin'den asla gaz almayacaktır" diyerek, Gazze'deki gaz kaynaklarının asıl sahibinin İsrail olduğunu iddia etmişti. 2003'te Sharon, tek tarafı olarak BG'yle anlaşmayı veto etti. 2006'da seçimleri kazanan Hamas Mısır'ın, BG de Blair'in devreye girmesini sağladı ve anlaşma yolu bir kez daha denendi. 2007 mayısında İsrail başbakanı Olmert, Filistin'den doğalgaz alma opsiyonunu bir kez daha masaya getirdi. Buna göre, 4 milyar dolarlık bir anlaşma yapılacak, bunun 1 milyar doları Filistin'e gidecekti. BG, yapacağı doğalgaz boru hattına İsrail'i de ortak edecek ve ga-

zın dağıtımı İsrail limanı Aşkelon'dan yapılacaktı. Böylece, gazın denetimi aslında İsrail'e geçecekti. Ancak, Mossad Şefi Meir Dagan'ın itirazıyla görüşmeler Ocak 2008'de yarıda kesildi. İsrail kaynaklarına göre, Gazze'nin işgaline ilişkin planlar Haziran 2008'de başladı. Bu arada İsrail, BG ile görüşmeleri yeniden başlatmak için de girişimlerde bulundu. Görüşme denemeleri Ekim 2008'e kadar devam etti. Kasım 2008'de, İsrail Maliye Bakanlığı ve İsrail Ulusal Altyapı Bakanlığı, İsrail Elektrik Şirketi'ne BG ile anlaşma yapması için bir emir daha verdi. Şirket BG'yi anlaşma için sıkıştırmaya başladı. Bu defa istenen, Gazze gazının İsrail'e uzanan Bakü-Ceyhan hattına ulaştırılacağı bir hat daha inşa edilmesiydi. BG anlaşmaya yanaşmadığı gibi, İsrail'deki ofisini de kapattı. Süreci özetleyen Kanadalı ekonomist Chossudovsky'ye göre ("War and Natural Gas: The Israeli Invasion and Gaza's Offshore Gas Fields"), İsrail hem BG'ye hem de Filistin'e, kendi payını almadıkça Gazze gazının ticaretine izin vermeyeceğini göstermek için şeridi, özellikle de sahili ağır bombardmana tâbi tuttu.

FİLİSTİN ULUSAL İNİSİYATİFİ BAŞKANI MUSTAFA BARGUTİ'NİN GÖZÜYLE İSRAİL

Askerî, sınaî, ırkçı bir kompleks

Filistin sorunu, son Gazze saldırısından ve İsrail genel seçimlerinden sonra iyice çözümsüzlüğe kitlendi. Sağın bütün tonlarının hâkim olduğu İsrail parlamentosu nasıl bir resim veriyor, İsrail Filistin'den nasıl görünüyor, işgale karşı nasıl bir mücadele yürütülmeli? Bu soruların cevabı için Filistin siyasetindeki "üçüncü yol"un önde gelen ismi Mustafa Bargutî'ye kulak veriyoruz. 12 Ocak'ta Al Ahram'la ve Mayıs 2008'de Le Monde Diplomatique'in yayın yönetmeni Ignacio Ramonet'yle Ramallah'ta yaptığı söyleşileri harmanlayarak dikkatlerinize sunuyoruz.

İsrail'in Gazze'ye son saldırısını nasıl yorumluyorsunuz?

Mustafa Bargutî: Gazze'de yaşananlar bir halka karşı soykırım, bütün uluslararası kuralları ihlâl eden vahşi ve barbar bir eylemdir. Gazze, dünyada nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu yer ve bugün, işgalci İsrail'in hava ve kara saldırılarına maruz kalıyor. 1967'den beri hiç bu kadar çok şehit ve yaralı olmamıştı. İsrail, uluslararası kamuoyuna sadece Hamas unsurlarına saldırdığını iddia ediyor. Aslında, saldırı Hamas'a değil, Filistin halkına yönelik. İsrail bu kadar acımasızca saldırarak Filistinlilerin direniş iradesini kırmak, bizi dize getirerek kendi koşullarını dayatmak istiyor. İsrail, Filistinlileri, bağımsız Filistin devletinden, Kudüs'ün başkent olmasından ve mültecilerin geri dönüş hakkından vazgeçmeye zorluyor. İsrail'in başlıca hedeflerinden biri de Filistin demokrasisi. Bunu daha önce de açık seçik gördük: Saldırıları Filistin parlamentosunu yerle bir etti ve 46 parlamenterimizi tutukladılar. İsraili Filistinli seçmenlerin yüzde 95'ini temsil eden Ulusal Birlik hükümetine saldırdı ve bu hükümetin bozulmasında büyük rol oynadılar. İsraili yetkililerin uzlaşmaz tavrı nedeniyle sorunun giderek zorlaştığını ve karmaşıktığını görüyoruz. Bu durum, Filistinlilerin tavrı ne olursa olsun, değişmiyor. Filistinliler her şeyi denediler: Silahlı direniş, şiddet dışı direniş, katılım... Her geçen gün Filistin'de durum daha da zorlaşıyor.

Hamas'ın uzlaşmaz tavrını gözardı ediyorsunuz...

Bugün, medyada, en çok Hamas'tan söz

ediliyor. Ama 20 yıl önce Hamas yoktu. Lübnan Hizbullah'ı da yoktu. Onların ortaya çıkmasını, Filistinlilere karşı saldırıdan vazgeçmeyen tavrıyla İsrail sağladı. Objektif olmak gerekirse, Hamas'ın da, Hizbullah'ın da İsrail'in uzlaşmazlığının sonucu olduğunu kabul etmemiz gerekir. Oysa, 1980'lerin sonlarında, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) sorunun çözümü için müzakerelere hazırды.

Ama saldırılar durmadı. İsrail halkının güvenlik endişesi de anlaşılır değil mi? Elbette. Ama bir hekim olarak, size şunu söyleyebilirim: Bir hekimin yapabileceği en büyük hatalardan biri, hastalığın semptomlarıyla sebeplerini karıştırmaktır. Bunları birbirine karıştırırsa, hastasının hayatını riske atabilir. İsraililer propaganda faaliyetlerinde semptomlarla sebepleri ustaca birbirine karıştırıyor. Bu nedenle de medyanın İsrail-Filistin çatışmasına dair bütün haberleri şiddet üzerinden. Ancak, şiddetin sadece bir semptom olduğunu söylemeyi unutuyorlar. Ve sebebin İsrail işgali olduğunu çok ender hatırlıyorlar. İşgale karşı şiddet bir semptomdur. Bu iki terimi birbirine karıştırmamak gerek. Medya sistematik bir şekilde karıştırıyor, bulanıklaştırıyor, durumu anlaşılabilir hale getiriyor.

İsraili sivilere karşı saldırıların da bunda etkisi olabiliyor.

Bu tuhaf ve aslında trajik bir durum. İşgal altındakilerden işgalcilerinin güvenliğini sağlamaları isteniyor. Bu, sürrealist bir durum. Gayet basit bir durumu izah ederken –bir ülke işgal edilmiş ve halkı işgalcilere karşı kendini savunuyor– öylesine laf kalabalığı yapıyoruz ki, sonuç-

İşgal altındakilerden işgalcilerinin güvenliğini sağlamaları isteniyor. Bu, sürrealist bir durum. Gayet basit bir durumu izah ederken –bir ülke işgal edilmiş ve halkı işgalcilere karşı kendini savunuyor– öylesine laf kalabalığı yapıyoruz ki, sonuçta insanlar her şeyi tersinden görür hale geliyor: Kurbanlar saldırgan, saldırganlar kurbanmış gibi anlaşıyor.

ta insanlar her şeyi tersinden görür hale geliyor: Kurbanlar saldırgan, saldırganlar kurbanmış gibi anlaşıyor. İşe İsrail vatandaşlarının kafalarını karıştırmakla başladılar, giderek bütün dünyanın kafasını karıştırdılar.

Bunu nasıl izah ediyorsunuz?

Çünkü İsrail'de çok önemli bir askerî-sınai kompleks var; 1960'larda ABD Başkanı Eisenhower'ın işaret ettiği türden bir oluşum. Amerikalı benzerinden çok daha sofistike. Bunu askerî-sınai-dijital kompleks olarak tanımlayabiliriz. 1948'den itibaren bütün savaşlardan besleniyor ve bu çatışma ortamının sürmesi için her şeyi yapıyor. İsrail sadece önemli bir nükleer güç değil, aynı zamanda en büyük silah ve güvenlik teçhizatı ihracatçısı. Son rakamlara göre, ABD, Rusya ve Fransa'nın ardından İsrail dünyanın dördüncü büyük silah ihracatçısı.

İsrail'in Filistin politikasında silah ihracatçısı olmasının belirleyici olduğunu mu düşünüyorsunuz gerçekten?

Evet. İsrail'in evrimini ancak askerî aygıtının evrimini tahlil ederek anlayabiliriz. 1920-'48 arasında, Filistin'in Büyük Britanya tarafından yönetildiği dönemde, Britanyalılara karşı saldırılarla ilk başarıların elde edilmesini sağlayan Yahudi gizli askerî örgütü Hagana ve Filistinliler terörize eden Stern grubu vardı. O dönemde askerî görevleri ifa edenler sivil-lerdi. Sonra, İrgun gibi silahlı örgütler bunlarla bütünleşti ve İsrail ordusu oluşturuldu. Ordu giderek profesyonelleşti ve sivillerin kumandasından çıktı. Hatta durum tersine döndü. Generaller İsrail toplumunu yönetmeye başladı.

Askerlerin bu kadar büyük bir ağırlığı var mı? İsrail ne de olsa bir demokrasi...

Evet, ama tuhaf bir demokrasi. Askerlerin sıklıkla karar mercilerinde bulunduğu, belirleyici görevleri ifa ettiği bir demokrasi. Sharon, Barak, Netanyahu, Rabin, Begin, hepsi ya askerdi ya da askerî örgütlenmelerden geliyorlardı. Ve hepsi İsrail başbakanı oldu. İsrail ordusunda çok fazla subay var ve sürekli olarak yenileniyorlar. Askerî açıdan bu olumlu bir durum, çünkü subay kadroları genç kalıyor ve en yeni savaş teknolojilerine hâkim olunuyor. Ama bu hızlı "devir teslim" sonucunda, çok sayıda general genç yaşta emekliye ayrılıyor. Onlar da siyasete yöneliyor, çoğu zaman da en üst sivil mevkilere geliyorlar. Böylelikle, ordu hükümette ve kamu hizmetlerinde pek çok konumu ele geçiriyor. Siyasal mevkiler tutulunca, yeni emekli generaller silah sanayii ve güvenlik sistemleri ihracatıyla ilgilenir oldular.

Bir ihracat sanayii olarak savaş yani...

Kesinlikle. İsrail'in, ileride ihraç edebileceği denetim tekniklerini geliştirmek için Batı Şeria ve Gazze'yi canlı laboratuvar olarak kullandığı söylenebilir.

30 Nisan 2003 tarihli "yol haritası" ve 27 Kasım 2007'deki Annapolis konferansından beri barış yönünde pek adım atılamamasını bu durum mu açıklıyor? ABD, BM, Rusya ve AB kuarteti tarafından kaleme alınan ve başarısızlığa uğrayan "yol haritası"nda esas olarak iki he-

def saptanmıştı: 1) İsrail kolonizasyonu durduracak; 2) Filistinliler İsraililerin güvenliğini garanti edecek. İlk maddeye bakarsak, "yol haritası"ndan beş yıl sonra, İsraililer kolonizasyonu daha da şiddetlendirmiş durumda.

Peki ya İsraililerin güvenliği maddesi? Filistin'in ordusu yok, egemenliği yok, sınırları üzerinde kontrolü yok. Bütün bunlara rağmen, İsraililerin güvenliğini garanti etmesi isteniyor. Özellikle de, yurtlarından silah zoruyla kovulan Filistinlilerden müsadere edilen toprakları kolonileştiren "yerleşimcilerin" güvenliğini sağlaması. "Yol haritası" sadece İsraililerin güvenliğinden bahsediyor, yani işgal edilenler tarafından garanti edilmesi gereken işgalcinin güvenliğinden.

Ama "yol haritası" Filistin Yönetimi tarafından kabul edilmişti...

Bakın, güvenlik, aynı zamanda, sosyal güvenliktir, iş güvenliği, mülkiyet güvenliği, seyahat güvenliğidir... Filistinliler bütün bu güvenliklerden mahrum. Bütün bunlardan mahrum olanların, işgalcilerinin güvenliğini sağlaması ve garanti etmesi gerekiyormuş. Tamamen tersine dönmüş bir dünya bu!

Hamas'ın silahlı direnişi yönetişinde hiç hata yok mu? İsrail'in güneyine atıkları roketler kendileri açısından en azından stratejik hata değil miydi?

Hamas'ın bir hatası olduğunu sanmıyorum. Geçtiğimiz kasım ayına kadar Hamas roket atışlarını durdurmuştu. Ateşkes ortamını bozan İsrail oldu. İsraililer Gazze'ye girdi, saldırdılar ve altı Filistinliyi öldürdüler. Bunun üzerine Gazze'den roket atışları başladı. O roketlerle Hamas İsrail'e karşı kendini savunuyordu. Ve herkes bu roketlerin önemli bir tahrip gücüne sahip olmadığını biliyor. İsrail bütün süreci adım adım planladı.

Yine de sivillere karşı saldırıları hiçbir şey mazur gösteremez...

Aynı fikirdeyim. Ancak, sırf fiziki güvenlikten söz ettiğimizde dahi, İsrail'in verdiği resmî rakamlara bakalım. 2007'de, dördü yerleşimci, dördü de silahlı çatışmalarda ölen askerler olmak üzere 13 İsraili öldürülmüş. Aynı dönemde, İsraililer tarafından öldürülen

Asıl üzücü olan, İsrail'in bütün olarak kelimelerin gerçek anlamıyla ırkçı bir ulus haline gelmiş olması. Bugüne kadar hiçbir ülkenin uygulamadığı, İsrail işgalinin akıl almaz bir icadı "yol segregasyonu". Ne apartheid döneminde Güney Afrika'da, ne de ırk ayrımı döneminde ABD'de böyle bir şey oldu. Bu ülkelerde, siyahlarla beyazların ayrı otobüsleri, ayrı bölümleri vardı. Ama herkes aynı yollarda gidiyordu. Burada, İsraili işgal yetkilileri sırf yerleşimciler ve İsraililer için ayrı yollar inşa ettiler. Filistinlilere yasak bu yollar.

Filistinli sayısı 404. Veriler akıl durdurucu! Benim sıkı bir şiddetsizlik yandaşı olduğumu biliyorsunuz, ama bir de sayılara bakalım. 2000'de, öldürülen Filistinlilerin öldürülen İsraililere oranı 4'e 1'di. Öldürülen her İsrailiye karşı 4 Filistinli öldürülüyordu. 2006'da bu oran 27'ye 1 oldu! 2007'de, 31'e 1! 2008'in ilk üç ayındaysa 46'ya 1'e geldik! Sonrasında ise, sayılabilir gibi değil... 2000'den bu yana 2 bine yakın Filistinli çocuk öldürüldü. 2007'deki Annapolis konferansından bu yana, 400'den fazlası çocuk olmak üzere, 2 bini aşkın Filistinli katledildi.

Durum niçin bu kadar kötüye gitti?

Bence üç sebebi var: İsrail'deki barış taraftarlarının güçsüzlüğü, Filistinlilerin güçsüzlüğü ve uluslararası camiadaki muazzam suskunluk. İsraili yetkililer hiçbir yaptırımla karşılaşmayacaklarının farkında olarak davranıyorlar. Bu nedenle de bazı İsraili yöneticiler tam anlamıyla apartheid politikası uyguluyor.

Size bunu söyleten ne?

Bu yarı-çorak bölgede en nadir ve kıymetli nimetlerden biri olan su örneğine bakalım. 1967 sınırlarındaki Batı Şeria ortalama 936 milyon m³ suya sahip. Fakat bunun sadece 132 milyonunu Filistinliler kullanabiliyor. Geri kalan, yani yaklaşık 804 milyon m³ İsraili "yerleşimciler"e ayrılıyor. Bu da şu anlama geliyor: Bir Filistinli içme, yıkanma, temizlik, mutfak, tarım, sanayi vb. bütün ihtiyaçlarını karşılamak için yılda sadece 50 m³ su kullanabilir. Buna karşılık, bir İsraili yasadışı "yerleşimci" yılda 2.400 m³ su kullanabiliyor! Birine 50, diğerine 2.400: 48 kat! Bu dehşet verici bir şey. Acımasız bir alay gibi, üstelik suyu esas olarak finanse edenler de Filistinliler. Filistinliler suyun birimine 5 Şekel (yaklaşık 1 avro) öderken, "yerleşimciler" aynı miktar suya yarı fiyat ödüyor.

Başka bir örnek daha verebilir misiniz?

Enerji konusunda da aynı durum söz konusu. Son yıllarda, İsraili yetkililer Batı Şeria'daki elektrik üreten tek kuruluşu ortadan kaldırdılar. Yeni jeneratör almasını yasaklayarak işe başladılar; sonra, yerleşimcilere düşük fiyattan elektrik verme mecburiyeti getirdiler. Sonuç: Bu kuruluş elektrik üretemez hale geldi, şimdi Batı Şeria bütün elektriğini İsrail'den ithal ediyor. Elektrik de Filistinlilere yerleşimcilere satıldığının iki katı fiyata satılıyor. Yerleşimciler elektriğin birimine 6.3 Şekel öderken, Filistinliler 13 Şekel ödüyor. Böylece, Filistinliler kendi kolonizasyonlarını finanse etmeye katkıda bulunmuş oluyor. İsraili ve Filistinliler arasındaki gelir uçurumunu düşünürseniz, adaletsizliğin daha da ağır olduğunu görürsünüz. Filistin'de kişi başına yıllık ortalama gelir dört yıl önce 1600 dolardı; bugünse 800 doları bulmuyor. Öte yandan, İsrail'de kişi başına yıllık gelir 24 bin dolara ulaşıyor. Bu mütahş uçuruma rağmen, Filistinliler tükettikleri temel ürünlerin çoğunu, İsrail'deki hayat standardına göre belirlenen piyasa fiyatlarıyla İsrail'den ithal etmek zorunda. Gelirimiz onlarınkinden otuz kere düşük olmasına rağmen, İsrail'deki

fiyatlarla yaşamak zorundayız...

"Apartheid" dediğinizde, ayrım duvarından bahsedeceğinizi sanmıştım.

Bir de bu Apartheid Duvarı ve Filistinlilerin serbest dolaşımını engelleyen yüzlerce kontrol noktası var. Asıl önemlisi de "yol segregasyonu". Bugüne kadar hiçbir ülkenin uygulamadığı, İsrail işgalinin akıl almaz bir icadı bu. Ne apartheid döneminde Güney Afrika'da, ne de ırk ayrımı döneminde ABD'de böyle bir şey oldu. Bu ülkelerde, siyahlarla beyazların ayrı otobüsleri ya da otobüslerde ayrı bölümleri olması gibi uygulamalar vardı. Ama herkes aynı yollarda gidiyordu. Burada, İsraili işgal yetkilileri sırf yerleşimciler ve İsraililer için ayrı yollar inşa ettiler. Filistinlilere yasak bu yollar. Mesela, Filistin parlamentosunun bir milletvekili, bir eski bakan olarak bu yollardan birine girmeye kalksam, yaya olarak gezinti maksadıyla dahi olsa, anında tutuklanırım ve altı ay hapse mahkûm olurum. Bu ayrımcılık Doğu Kudüs'lü Filistinlilere de uygulanıyor. Halbuki onlar yüzyıllardır Kudüs'te oturuyor. Onlar kalkıp İsrail'e gitmedi. Ama 1967'de günün birinde, askerî fetihle İsrail onların yurduna geliverdi. Ve 340 bin küsur Filistinli otomatik olarak "geçici yerleşik" konumuna düştü.

Bu ne anlama geliyor?

Durumlarının askıda olduğu, Kudüs'te oturma haklarının her an ellerinden alınabileceği anlamına geliyor. Bir örnek vereyim: İsrail çok nadiren ve bezdirici engellemelerin ardından Doğu Kudüslü Filistinlilere inşaat yapma izni veriyor. Eğer onlardan biri evlenir ve Batı Şeria'da ev yapmaya karar verirse, anında Kudüs'te ikamet etme hakkını kaybediyor. Doğduğu şehirde oturamıyor artık! Halbuki dünyanın herhangi bir yerinden gelen bir Yahudi, İsrail'e geldiği anda İsrail vatandaşlığını elde ediyor ve isterse Batı Şeria'da ev sahibi olabiliyor. Daha İsrail'e adımını attığı anda bu kişi burada doğmuş, ailesi yüzlerce, binlerce yıldır burada yaşamış bir Filistinliden daha fazla hakka sahip oluyor. Asıl korkuncu, bütün bu adaletsizlikler karşısında uluslararası suskunluk. Dünyanın trajedimizi bilmek istemediğini düşüneneceği geliyor insanın; gözlerini, ağzını, kulaklarını kapıyor. Filistin'in bedbahtlığı öksüz.

Örgütünüz Filistin Ulusal İnişiyatifi'ni (UFİ) anlatır mısınız biraz...

FKÖ'nün kurucularından Dr. Haydar Abdel-Shafi -Eylül 2007'de öldü-, İbrahim Dakkak, dostum Edward Said ve başka bazı aydınlarla birlikte Haziran 2002'de, Ulusal Filistin İnişiyatifi adıyla yeni bir hareket kurmaya karar verdik. 1993 Oslo antlaşmaları bizi şoke etmişti. Oslo bir aldatmacaydı sadece. Esas hedef, Filistin'in egemenliği projesini ortadan kaldırmaktı. Oslo antlaşmaları, bağımsızlık ve egemenlik fikrinin yerine, Filistin Yönetimi fikrini koydu.

FKÖ bu anlaşmayı imzalamayı niçin kabul etti?

Tuzağa düştüğünü düşünüyorum. Yaser Arafat zaten epey endişeliydi. Yeni Yönetimin başkanı olunca FKÖ'nün liderliği

Filistin Ulusal İnişiyatifi başkanı
Mustafa Barguti 1954
Kudüs doğumlu.
Moskova, Kudüs ve Stanford üniversitelerinde tıp eğitimi aldı.
2006'da başkanlık seçimlerinde aday oldu, oyların üçte birini alarak bugünkü Filistin Yönetimi'nin devlet başkanı Mahmud Abbas'ın ardından seçimden ikinci olarak çıktı. 2007 genel seçimlerinden sonra oluşturulan Filistin Ulusal Birlik hükümetinde enforasyon bakanlığı yaptı.

ğini bırakmak durumunda kalacaktı. Ama FKÖ'de yerine yeni bir şefin seçilmesine izin vererek alternatif bir liderlik konumu yaratmak da istemiyordu. Bu nedenle, örgütünü Filistin Yönetimi içinde eritmeyi tercih etti.

Filistin Yönetimi'ni yolsuzluğa bulaşmakla suçluyorsunuz...

Evet, Yönetim'in yolsuzluklarını eleştiriyoruz. Aslında bu da, büyük hizmet ve işleri Filistin Yönetimi'nin tekeline bırakan İsrail'in teşvik ettiği bir yolsuzluk. Bu durumun gayrimeşru zenginleşmele-re, kayırmalara, zimmete para geçirmele-re yol açacağı aşikârdı. Sonuçta, yolsuzluklardan ikrah eden çok sayıda vatan-daş Hamas'a yöneldi. Hamas kuşkusuz köktendinci bir örgüt, ama Yönetim'in ahlâkî zafiyetlerini ve yolsuzluklarını sert bir şekilde eleştiriyor.

Örgütünüz, Filistin Yönetimi'ne karşı alternatif bir çözümü mü temsil ediyor? Sadece Yönetim'e karşı değil. Filistin'in bir alternatif ihtiyacı olduğunu düşünüyoruz. Ama köktendinci olmayan bir alternatif. Biz, ayrıca, şiddet dışı yöntemleri savunuyoruz. Direnişe karşı değiliz. İşgal altındaki bir halkın direnişi uluslararası hukuk tarafından da tanınır ve meşrudur. Şiddet dışı kitlesel direniş fikrinden yanayız. Mesela, 1987'nin aralık ayında başlayan birinci İntifada'yı düşünün; şiddet dışı kitlesel direnişe güzel bir örnektir. O zaman, birinci İntifada'nın -Eylül 1993'e kadar sürmüştü- kazanımlarını heba etmeden İsrail'le müzakereleri sonlandırabilseydik, Oslo olmayacaktı ve kalıcı barışa kavuşabilecektik. Fakat İsraililer o dönemde zayıf düşmüş, güçsüz FKÖ yönetimiyle bu antlaşmayı imzalamayı tercih etti. Bugün Filistinlilerin çoğunluğu sıkıştırıldıkları bu ikili seçenekten usanmış durumda: Ya yolsuzluğa batmış El Fetih ya da köktendinci Hamas. UFL, Filistin direnişini yönlendirecek yeni bir seçeneği oluşturuyor.

Şiddet dışı direnişin gerçekçi bir seçenek olduğunu düşünüyor musunuz?

Elbette. Dört bileşeni olan bir stratejiyle hareket ediyoruz: 1) Kitlesel bir şiddet dışı direniş hareketine geçirmek; 2) insanların gündelik hayatlarını kolaylaştırmaya çalışarak direnmelerini teşvik etmek; 3) güçlü bir uluslararası dayanışma hareketine dayanmak; 4) birleşik bir liderlik oluşturmak... Fetih de, Hamas da güce dayanıyor. Bizse demokrasiye bel bağlıyoruz. Demokrasi, barışın önkoşulu. Çünkü barış ancak iki demokratik oluşum arasında müzakere edildiğinde kalıcı olabilir. Bir taraf diğer tarafa şiddetle çözüm dayatamaz. Ne Hamas ne de Fetih demokratik.

Bu sonu gelmeyen çatışmadan çıkılması için nasıl bir formül öngörüyorsunuz?

En iyi çözümün iki devletli formül olduğunu düşünüyoruz. Bütün acıları durdurmanın en kolay yolu bu. Ama bu çözümün hâlâ geçerli olup olmadığını da kendime sormuyor değilim. Çünkü bunun olabilmesi için İsrail'in Apartheid Duvarı'nı yıkması, kolonizasyonu durdurması ve varolan yerleşimleri dağıtması gerekiyor. Halbuki bunları yapmıyor.

Yerleşimler artmaya ve yayılmaya devam ediyor. Düşünün, 1993 ile 2006 arasında yerleşimci sayısı iki katından fazla arttı. Doğu Kudüs'teki yerleşimci sayısı 230 bin küsur, Batı Şeria'da 250 binden fazla. Batı Şeria'da nüfusun yüzde 25'ini oluşturuyorlar ve topraklarımızın yüzde 40'tan fazlasını işgal ediyorlar. Ancak sizi temin ederim ki, Filistinliler asla kendilerine tanınan bir tür yurtlukta köle hayatını kabul etmeyecektir. İsrail, Madrid Konferansı temelinde iki devletli çözümü kabul ederse, Hamas dahil bütün Filistinlilerin kabul edeceğine garanti veririm.

İsrail seçimlerinde önde gelen üç adayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Aralarında hiçbir fark görmüyorum. Livni de, Netanyahu da Likud kökenli. Barak'a gelince, acımasızlık, sertlik ve ırkçılık açısından diğerlerinden aşağı kalır yanı yok. Asıl üzücü olan, İsrail'in bütün olarak kelimenin gerçek anlamıyla ırkçı bir ulus haline gelmiş olması. Bir apartheid sistemi ve ırka dayalı sınırlar, bariyerler yarattılar. Hepsini bağımsız bir Filistin devletinin varlığına karşı çıkan siyonist politikayı benimsiyor, hepsi mültecilerin geri dönüşüne karşı. Livni açık açık tek bir mültecinin dahi İsrail tarafından kabul edilmeyeceğini söyledi. Onunla Netanyahu arasında ne fark var ki?

1967'de 13 yaşındaydınız; İsrail güçlerinin gelişini hatırlıyor musunuz?

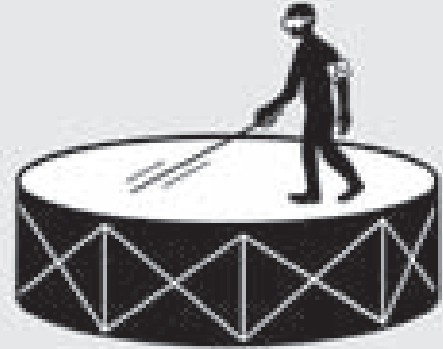
Tabii ki. Babamın sözlerini hatırlıyorum, bize şöyle demişti: "Kalıyoruz. Buradan kıpırdamıyoruz. Evsiz, yurtsuz göçerler gibi gitmektense, kendi topraklarımızda ölürüz." Bu kıpırdamama tercihi, Filistin'in en büyük stratejik başarısı. İlginç olan, bunun yöneticiler tarafından alınmış bir karar olmayıp halk tarafından kendiliğinden benimsenmiş bir karar olması. 1987 aralığında başlayan birinci İntifada gibi. 1967'de, İsrail ordularının yakıp yıkarak ilerleyişi karşısında bazı Filistinliler ülkeyi terkedip gitti. Ama çoğunluk kaldı, çünkü 1948'de kaçanların ve bugün hâlâ Batı Şeria'da ya da Gazze'de veya Lübnan ya da Ürdün'deki mülteci kamplarında yaşayanların başına gelenleri biliyorlardı. 1948'de kaçan ve sürülenlerin uğradığı aşağılanmaya ve ezaya maruz kalmak istemiyorlardı.

Bunca şiddetin ortasında niçin hâlâ şiddeti dışlamakta ısrarlısınız? Bu biraz ütöpik değil mi?

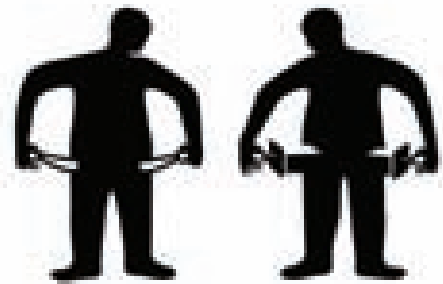
Çok kişi İsrail'in anladığı tek dilin gücün dili olduğunu söylüyor. Bu anlamda, İsrail de bütün diğer kolonyal güçler gibi davranıyor. Zira hiçbir kolonyalist devlet sömürgeleştirdiği insanların kendisini niye istemediğini hiçbir zaman anlamamıştır. Bu durum Cezayir'de Fransa için, ya da Hindistan, Kenya ya da Yemen'de İngiltere için de böyleydi. Fakat bence, güç sadece askerî değildir. Hindistan'da sömürgeciliğe, Güney Afrika'da ırkçı apartheid rejimine son veren şiddet dışı güçtür. Eğer Filistin vatandaşlarının çoğunluğunu şiddet dışı kitlesel direniş fikri etrafında harekete geçirebilirsek, bu bölge için adalet, insan hakları ve demokrasiye dayalı barış ihtimalini görmeye başlayabiliriz.

İman gücü

Örgütsel alan

Tokuz ve yatsıl

Parti-devlet zihniyeti

Ertuğrul Yalçınbayır, AKP'nin kurucularındandı. Gül kabinesinde başbakan yardımcılığı ve devlet bakanlığı yaptı. Parti içi muhalefeti ve 1 Mart tezkeresine karşı duruşu nedeniyle, 2007 seçimlerinde üstü çizilen isimlerden biri oldu. Memleketi Bursa'da kapısını çaldığımız Yalçınbayır'la AKP politikalarını, ekonomik krizi ve yerel seçimleri konuştuk.

AKP iktidarı son dönemde kendilerinin “demokratikleşme atılımı” dediği, Kürtçe televizyon başta olmak üzere bazı kararlara imza attı. Bu “atılımın” bu kadar beklemesinin sebebi ne sizce? Ertuğrul Yalçınbayır: 1999'da Türkiye'nin AB'ye aday olmasından sonra 2001'de kapsamlı bir anayasa değişikliği olmuştur. Orada temel hak ve özgürlükler konusunda bireyin devlete karşı korunması eskiye göre daha ön plana çıkmış, ama bununla beraber anayasada yapılması gereken diğer değişiklikler yapılmamıştı. Sık sık gündeme getirildiyse de, partiler arasında bir uzlaşma olmaması, anayasa taslaklarının gündeme getiriliş biçimleri ve hazırlık şekilleri uzlaşmayı amaçlamadığı için genel kabul göremedi. Fakat şunu unutmamak lazım, AB projesi şu veya bu partinin değil, devletin politikasıdır. Şu anki iktidar bu devlet politikasını sürdürüyor. Önceden belirlendiği üzere dönem dönem çeşitli yasal değişiklikler gündeme gelecektir, şu anda yaşanan da budur. Sırası şimdi gelenler yapılıyor. Kopenhag kriterleriyle de örtüşen demokrasi, insan hakları, hukukun üstünlüğü, azınlık hakları ve AB müktesebatının karşılanması... Önemli değişiklikler bunlar, ama toplum tarafından bir türlü içselleştirilememesi gibi bir sorunumuz var.

Toplum tarafından içselleştirilememesinin önemli bir sebebi, bu değişiklikleri AKP'nin de içselleştirememesi ve topluma anlatmak gibi bir problemi olmaması olabilir mi?

Bence AB projesi, insanlığın vardığı ortak aklın bir seviyesidir. O standartlar hemen hayata geçirilmelidir. Şimdi Abdullah Gül'ün imzasıyla sene başında yürürlüğe giren programda 100'ün üzerinde yasa değişikliği ve çeşitli idari düzenlemeler öngörülmüş. Gönül isterdi ki, bu programın bürokratik bir niteliği olmasın. Ama kamu kurumlarında hazırlanı ve bürokratik bir niteliğe büründü. Diğer kurumlarda, yani örneğin siyasi partiler, akademisyenler ve sivil toplum örgütleri arasında tartışılmadı. Tartışılacak, daha sonra çıkarılacak yasaların kabul görmesi kolaylaşır. AK Parti'nin 2007 sonlarında Ergün Özbudun'a hazırlattığı anayasa taslağını hatırlayın. Yani taslak hazırlığı bile katkımın bir sürece izleyememişti. AK Partililer oturup kendi aralarında tartıştılar. Doğrusu, önce ne durumda olduğumuzun tespitini yapmak ve bunu mümkün olduğunca geniş kesimlerin tartışmasına açarak yapmaktı. Üstelik Türkiye, AB'ye girsin girmesin, demokratikleşme adımlarını hayata geçirmek durumundadır. Bu değişiklikler zorunluluktan yapılırsa, hem Meclis'in hem toplumun bunları içselleştirmesi güçleşir. Artık bireyi etkin hak

nesnesi olarak görmek, temel hak ve özgürlüklerden herkesin yararlanmasına fırsat vermek gerek. Bir an önce kadınlar, çocuklar, özürllüler ve yoksullar lehine düzenlemeler yapmak, onlara ayrıcalık tanımak gerekiyor. Sürekli büyüme rakamlarından söz ediliyor. Ama Türkiye, toplam kalite açısından bakıldığında, insanî gelişmişlikte dünyada 92. sırada. İnsanî gelişmişlik, büyümeden ibaret değildir. Türkiye'de çocuk ölümleri fazla, çocuk işçilik çok yaygın, yani çocuk hakları bakımından yeterli noktada değiliz. Kadınların durumu, doğum öncesi ve doğum sırasındaki ölümler, doğumdan sonraki durum kötü, kadınların iş hayatındaki, siyasetteki etkileri çok az. En temel haklardan bazılarını düşünün, sözgelimi ulaşım haklarını. Türkiye'de güvenli bir ulaşım sistemi yok. Her yıl Birinci Dünya Savaşı'ndan daha fazla insan trafik kazalarında ölüyor. Buna rağmen karayolları çok iyi deniliyor, öyle kabul edelim, peki demiryolları, deniz yolu, havayolu ne aşamada? Eğitim hakkı konusunda da epey geriyiz. Tüm kampanyalara rağmen binlerce kız okula gidemiyor. Sağlık hakları da öyle: Kişi başı sağlık harcamaları, ABD'deki bir kişiye yapılan harcamanın KDV'si kadar. Yani birçok bakımdan zafiyetlerimiz var. Ama iktidar özellikle 2005'ten sonra AB konusunda gerekeni yapamadı. **Neden özellikle 2005'ten sonra?** Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasi istikrarsızlık bunlara yol açtı. AKP'nin en büyük iddiası, tek başına iktidar olup istikrar getirmektir. Tek parti iktidarı bazı kolaylıklar sağlayabilir, ama siyasi istikrar için yeterli değildir. Türkiye temel hak ve özgürlükleri ancak “kısmen” kullanabilen bir ülke. Türkiye'nin kurumlar itibarıyla güçsüz yanlarından biri yasama meclisi mesela. Yasama meclisi kanunları çıkarken hukuka uygunluk kriteri aramak zorunda. Ama birçok yasa Anayasa Mahkemesi'nden geri dönüyor.

Gökçek'in bir sürü yanlışının olduğunu Kemal Kılıçdaroğlu'yla tartışmasında gördük. Bir hukuk devletinde vergi ancak kanunla konur. İdarî bir kararla 150 dolarlık sayacı 300 dolara satarsanız vergi alıyorsunuz demektir. Hukuka uygun değildir. Tayyip bey seçimi kiminle kazanacağına bakmıştır.

Yürütmenin uygulamalarına baktığımızda, Danıştay'da binlerce dava olduğunu görürsünüz. Üstelik o davaların yarıya yakını idare tarafından kaybedilir. Yani orada da hukuka uygunluk yok. Yargının da istenilen kalitede olmadığını, evrensel kuralları tam olarak uygulayamadığını, siyasetin yargıya müdahale ettiğini, yargı bağımsızlığının, yargıç bağımsızlığının tam olarak sağlanmadığını

ni çeşitli dosyalar vesilesiyle görüyoruz. Bu sorunları hal-letmeden istikrar yakalamam diyemezsiniz.

Bursa'da son dönemde yaklaşık 70 bin kişi işsiz kalmış. Daha krizin etkilerinin tam hissedilmediği söylenen bir dönem için bu sayı çok fazla değil mi?

Bursa'da daha şimdiden 40-45 bin kayıtlı işçi çıkarma var. Doğrudur, kayıtdışılarla birlikte rakam 70 bine yaklaşmaktadır. Hem tekstil hem otomotiv krizden çok etkilendiği için Bursa'nın işi zor görünüyor. İnsanlar geleceklerinden daha endişeli olacaklar, bu durum psikolojilerine yansıyor. İşsiz kalanlar bir süre tazminatlarıyla idare edecek, işsizlik fonlarından yararlanacak. Sonra o da yok. Suç işleme oranı ve boşanmalar artacak. Toplum zaten fiziken ve ruhen tam sağlıklı durumda değil. Bu konuda her zamankinden daha büyük bir tehlikeyle karşı karşıyayız.

İktidarın gerçekten bir kriz politikası var mı sizce? IMF ile görüşme dışında pek bir faaliyet görünmüyor, sadece seçime odaklanmış gibiler.

Küresel kriz, adı üstünde, küreseldir, kimseyi teğet geçmez. AK Parti aslında bütçeyle kriz politikalarını kısmen gösterdi. IMF'nin dedikleri doğrultusunda bütçede bazı tasarruflar yapmak durumunda kaldılar. Ama kriz konusundaki politikalarını IMF'den gelecek sıcak paraya bağlayamazsınız. Türkiye kamu yatırımlarına zaten az pay ayıran bir ülke. Son yıllarda işsizliğin giderilmesi için kamu yatırımlarında artış gerekirken, tam aksine, IMF politikaları uyarınca her bütçe döneminde azalma olmuş. Küresel krizde ABD bile kamu yatırımlarını artırırken Türkiye azaltıyor. Kamu yatırımlarının çöküşü –tabii nitelikli yatırımlardan söz ediyorum, siyasi nedenlerle yapılanları değil– o ülkedeki istihdamı artırır, piyasanın hareketlenmesine yol açar. IMF parayı verdiği için düdüğü çalıp yatırımlarda kısıtlama öngörüyor. Krizde ABD'de batan bankalarla ilgili yardımları gördük, Avrupa'da gördük. Ama bizde 2001 krizinde bankalar batarken, “bırakın batan batsın” dendi. Yani kendileri için farklı, bizim için farklı tavırlar ortaya koyuyorlar. Türkiye için en önemli konulardan biri de IMF ilişkileridir. Diğer ülkeler kendilerini IMF'den sıyırdı. Örneğin Brezilya bozuk ekonomisine rağmen IMF'yle ilişkilerini kesti ve küresel krize karşı kendi şartlarını dikkate alarak kendine has projeler üretti. IMF bizim için risk. Bundan kurtulmak lazım.

Başbakan IMF ile basın üzerinden atı-

şirken, “anlaşmak isteriz, ama dar gelir-
lileri, yoksulları da düşünmek zorun-
dunuz” gibi bir laf etti. Yani IMF’yle ya-
pılan işlerin yoksulların aleyhine oldu-
ğunu kendisi de kabul ediyor.

Öncelikle yoksulluğun insanlık ayıbı ol-
duğunu kabul etmemiz lâzım. Dünya
Bankası’nın 2004’te Türkiye’deki kurum-
larla birlikte yaptığı bir çalışma yoksul-
luk haritasını ortaya koymuştu, ki fecaat
bir şeydir. Yoksulluk yüzde 27’lerin üze-
rindedeydi o zaman. Şimdi herhalde daha
da artmıştır. Temel hak ve özgürlükler,
ekonomik ilerleme olmadıkça o kadar
fazla anlam ifade etmiyor. Yani sizin se-
yahat özgürlüğünüz, dinlenme, eğlenme
hakkınız, kaliteli eğitim, sağlık alma hak-
kınız var. Peki ekonomik gücünüz, dev-
letin sosyal devlet olma adına yaptığı ya-
tımlar yeterli değilse, bu temel hak ve
özgürlüklerden nasıl yararlanabilirsiniz?
Artık sosyal devletin her zamankinden
daha ön plana çıkma zarureti var. Dünya
bu nedenle gelmiş geçmiş ekonomik sis-
temleri tartışmaya başladı. IMF’yle ilgili
birçok şey söyleyebilirsiniz, bunda haklı
da olabilirsiniz, ama öyleyse Türkiye’nin
sadece dünya ekonomik forumlarını de-
ğil, sosyal forumları da izlemesi gerekir.
Sadece Davos’a bakarak bu iş olmaz. Büt-
tün dünyadaki halkların kendi sorunları-
na nasıl çözüm üretmeye çalıştığını da
bakmamız lâzım. Brezilya modelini, Gü-
ney Amerika’daki bazı modelleri takip
etmek, incelemek zorundayız.

**Temmuz 2007’deki genel seçimlerin ar-
dından Express’e verdiğiniz söyleşide
Türkiye’de parlamenter demokrasinin
en büyük sorunlarından biri olarak si-
yasî partilerdeki anti-demokratik aday
belirleme süreçlerini ve lider sultasını
göstermişsiniz. Bu çerçevede önümüz-
deki ay yapılacak yerel seçimlerdeki
aday belirleme sürecini nasıl değerlen-
diriyorsunuz?**

Bizdeki demokrasi anlayışı, ‘82 Anayasa-
sı’nın otoriter anlayışının yansımasıdır.
Siyasî Partiler Kanunu ve Seçim Kanunu
‘82 Anayasası’nda belirlendi ve bugüne
kadar hiçbir sivil iktidar bunu değiştire-
medi. Hem yerel hem genel seçimlerde
adayların belirlenmesi hiyerarşik olarak
yukarıdan yapılıyor. Çünkü yasa, önse-
çim mecburiyetini, tercihli seçimi, dar
bölge seçimini öngörmüyor. Bu nedenle
parti içi iktidar, adayları istediği gibi be-
lirliyor. Partide üyenin hukuku korun-
muyor. Partilerin üyesiyle ilişkisi iyi de-
ğil, partilerin devletle ilişkisi de iyi değil.
Onun için zaman zaman kapatma dava-
larıyla karşı karşıya kalıyor partiler. Ama
partiler de kendi yönetimlerinde muhalif
olanın ağızlarını kapatır, yarışma hakla-
rını sınırlar, kendilerine yakın görmedik-
lerini tasfiye ederler. Bu bir kültür ve e-
ğitim meselesi, toplam kalitenin yansıma-
sıdır. Diğer taraftan seçmen de “ben ön-
seçim yapan partiyi tercih ederim” demi-
yor. Onun için ayıplı bir demokrasimiz
var. Bizim gerimizde olan ülkeler de var,
ama bizim hak ettiğimiz seviye bu değil.
Partiler açısından değerlendirdiğimizde,
AK Parti diğerlerine göre kısmen iyi du-
rumda. Eğilim yoklaması yapıyor taban-
da, bir takım kriterleri dikkate alıyor. Di-
ğer partiler, bir-iki istisna dışında bunu
da yapmıyor. Ama AK Parti’nin yaptık-

ları da dahil demokratik değil. Hâlâ lider
sultasının hâkim olduğu bir ülkemiz.

**Bu seçimlerin bir özelliği de seçim yar-
dımları. AKP’nin bu yardımlarla siyasî
hayata sadaka kültürünü soktuğu eleş-
tirilerine katılıyor musunuz?**

Yoksulluğun, açlığın olduğu bir ülkede o
insanların ihtiyaçlarının karşılanması
önemlidir. Bunları karşılamayacağım di-
yemezsiniz. Ama bunları karşılamak
devletin görevidir. Sosyal Yardımlaşma
ve Dayanışma Fonu’ndan yapılan yar-
dımlar hepimizin vergilerinden alınıp
yapılıyor. Bunlar bir partiyle ilişkilendi-
rilmemeli. Fakat işleyiş ve algı o kadar
güçlü ki, “bunlar bir parti kaynaklıdır”
deniyor. Sadaka kültürü denmesinin se-
bebi de budur, devlet eliyle yapıldığı ka-
naati hâkim olsa kimse sadaka demezdi.
Bu yardımlar bir lütf, bir ihsan değildir,
haktır. Ayrıca bizim kültürümüzde bir
elin verdiğini diğer el görmez. Çıkar
ümit ederek hayır işlenmez. Bunlar bi-
zim kendi değerlerimize de aykırı. Ayırı-
ca yardımlaşmadan, dayanışmadan söz
edilirken dinî değerlerin kullanıl-
ması da hoş değil. Dinin hem siyaset
yoluyla hem ticaret yoluyla kullanıl-
ması çok tehlikeli yollardır. Buna
din de izin vermez.

**Deniz Baykal bile “kömürü alın,
ama oy vermeyin” diyecek hale
gelmiş. Yani bu durumdan geri dö-
nüş yok galiba.**

Yardımlar partilerin elindeki listele-
re göre yönlendiriliyor. Muhtaç kişi
partiyeye başvuruyor. Tabii siyaset
kurumu halkla iç içedir, halkın ar-
zusunu dikkate alır. Ama yardım
bir devlet faaliyetidir. Diğer yandan
vatandaş da ihtiyacı kim karşılı-
yorsa gidip ona oy veriyor. Yani si-
yaset alışverişe, ticarete döndü. Ver
yardımı, al oyu. Bu anlayış tabii ki
demokratik değil. Toplam kalitenin
değişmesi lâzım. Seçmenin de de-
ğişmesi lâzım, yani seçmen de yaşadığı
sıkıntıyı birinin hafiflettiğini, bunun bir
siyasî parti olduğunu görüyor. Bir an ö-
nce parti-devletten, partizanlıktan uzak-
laşmamız gerek.

**Bir Meclis konuşmanızda ekonominin
belini doğrultamama sebeplerinden bi-
ri olarak yolsuzlukları göstermişsiniz.
Son AKP hükümetinin yolsuzluk per-
formansını nasıl buluyorsunuz?**

Yolsuzluklar bakımından Türkiye çok
kötü bir durumda. Yandaşlık ve yandaş-
ları himaye etmek tabii ki yolsuzluklara
da yol açıyor. 2000 yılında zamanın Ma-
liye Bakanı Sümer Oral, yazılı soruma
verdiği cevapta, rüşvetin kurumsallaştı-
ğını söylemişti. Bu vaziyet, ilerleyen za-
manda çok daha fazla arttı. Bu, halkın
idareye, yöneticilere güvenini azalttı. Ve
siyaseti pahalı hale getirdi. Siyasetin fi-
nansmanı fevkalâde önemli hale geldi.
Bu durumda yoksulların, halkın temsil
imkânı giderek azalıyor. Artık güç sahi-
pleri eskisi gibi kendi elemanlarını yolla-
mıyorlar parlamentoya, kendileri gidi-
yorlar. Ve yolsuzluk ekonomisi berabe-
rinde yoksulluğu tetikliyor. Ayrıca Tür-
kiye’nin, mevzuatı uygulamakla yüküm-
lü olanların siyasallaşması ve kadrolaş-
ması gibi de bir sorunu var. Ehliyet, liya-
kat, performans değil, yandaşlık kriter

olduğu zaman ortada zafiyet vardır.
Bunların olduğu yerde yönetim sorunu
olmamasına imkân yok.

**Melih Gökçek, Kemal Kılıçdaroğlu’yla
televizyon tartışmasında 150 dolarlık
doğalgaz sayaçlarını halka 300 dolara
sattığını kabul etti. Diğer yolsuzluk id-
dialarını bir yana bırakalım, sırf sayaç
meselesi bile bir kişinin aday yapılma-
ması için yeterli gerekçe değil mi?**

Melih Gökçek aradaki 150 doları hukuka
aykırı olarak aldı. Kendisi “bunu ben
zimettime mi geçirdim, bana yeterince
kaynak verilmedi, ben de bunları halkın
hizmetine, doğalgazın yaygınlaşmasına
harcadım” diyor. Bir hukuk devletinde
vergi ancak kanunla konur. İdarî kararlar
150 dolarlık bir sayacı 300 dolara satarsa-
nız, bir anlamda vergi alıyorsunuz de-
mektir. Hukuka uygun değildir tabii. Bu
sebepler Tayyip Bey’i seçim yaparken
zorlamıştır, tahmin ediyorum.

**Tayyip Erdoğan, Gökçek’in adaylığını
neden geç açıkladı?**

Buna fazla şaşırılmamak lâzım. Biz cum-
hurbaşkanı adayını bile üç
gün önce belirlemiştik. Fakat
AK Parti diğer partilerden da-
ha fazla kamuoyu yoklaması
yaptırıyor. 15 günde bir, ayda
bir kamuoyu yoklamaları
yaptırıyor ve bunu sadece bir
firmaya değil, birkaç firmaya
yaptırıyor. Tayyip Bey seçimi
kiminle alacağına bakmıştır.
Melih Gökçek’le kazanacağını
görmese, seçime başka adayla
giderdi. Gökçek’in bir sürü
yanlışının olduğunu Kemal
Kılıçdaroğlu’yla tartışmasın-
da gördük. Ama Tayyip
Bey’in Gökçek’in yerine bir
başkasını bulması da zor. Be-
ğenin beğenmeyin, Gökçek’in
tecrübesi ve seçmen nezninde
bir ağırlığı var. Tabii bu kez

onu bekleyen riskler de var. Bir kere kar-
şısında Karayalçın aday. MHP dışındaki
AKP’ye muhalif oylar Karayalçın’a gide-
cektir. Ayrıca MHP, ülkücü tabanda çok
sevilen güçlü bir adayı, Beypazarı Bele-
diye Başkanı’nı aday gösterdi. Bu du-
rum, Gökçek’in milliyetçi kanattan aldığı
oyları azaltacak. Keçiören Belediye Ba-
şkanı Turgut Altınok da bölgesinde çok
güçlü, şahsî oyu da çok yüksek. Bu sü-
reçte Gökçek’i ne kadar destekler, bilin-
mez. Bence riskli bir karardır yani. Ama
Gökçek aday gösterilmeyip bir başkası-
yla seçim kaybedilseydi, Tayyip Bey so-
rumlu olurdu. Gökçek gösterilip kaybe-
dilirse, bu Gökçek’in sorumluluğu olur.
Tayyip Bey kiminle kazanacağını hesaba
katar. Ankara’yı kaybetmeyi göze ala-
maz. Zaten sadece şimdi değil, 2004’te de
seçimi Gökçek olmadan alabileceğini
görseydi, başka aday gösterirdi.

Erdoğan’ın 2004’teki derdi neydi?

AK Parti’nin kuruluş sürecinde parti-
ye en çok karşı çıkanlardan biridir
Melih Gökçek. Kamuoyu yoklamala-
rında, çok yüksek bir oy potansiyeli-
ne sahip olduğu görülmüştü. O sü-
reçte yaşananları en iyi Tayyip Bey
bilir. Ama o zaman da seçimi onunla
alacağını gördü ve aralarındaki ihti-
laflar halledildi.

Ertuğrul Yalçınbayır

**Artık sosyal
devletin her
zamankinden
daha ön plana
çıkma zarureti
var. Türkiye’nin
sadece dünya
ekonomik
forumlarını
değil, sosyal
forumları da
izlemesi gerekir.
Güney
Amerika’daki
bazı modelleri
takip etmek,
incelemek
zorundayız.**

9.8'lik efelik

Küresel krizin teğet değil, silindir geçeceği belliydi, gün geçtikçe ayan beyan oldu. Sermayenin ağır topları TÜSİAD başkanının ağızından hükümetin IMF ile nikâh tazelemesini talep ededursun, Tayyip Erdoğan halktan yanaymışcasına direniyor, imzayı erteliyor. Davos'takinden aşağı kalmayan bu efeliğin sebep-i hikmeti ne acaba? Korkut Boratav'a göre, ekim-kasım aylarında Türkiye'ye kayıt dışı giren 8.9 milyar dolar. Peki bu enjeksiyon krizin etkilerini ne kadar bertaraf edebilir? Önümüzdeki günler nasıl bir ekonomik, sosyal, siyasal manzaraya gebe? Korkut hocaya kulak kesiliyoruz...

Davos Zirvesi'ndeki bir panelde yaptığı konuşmada Doğu Holding başkanı Ferit Şahenk üç konu üzerinde durdu: 1) İlk kez bizim sebep olmadığımız bir krizle karşı karşıyayız; 2) Bu ortamda IMF tüm sistemi denetleyecek bir polis işlevi üstlenebilir; 3) Kriz uzun sürerse sosyal patlamalar olabilir... Sermayenin temsilcilerinden birinin bu saptamalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Korkut Boratav: Eğer bugünkü krizi 1997-98'deki kriz dalgalarıyla kıyaslıyor ve o dönemde başlayan krizlerin nedenlerinin ve sorumluluğunun çevre ülkelere yattığını ileri sürüyorsa, olayın tümünü değil, yarısını gözlemiş oluyor Ferit Şahenk. Kriz '97'de Tayland'da başladı, '98'de Doğu Asya'ya, sonra Rusya'ya, ardından Latin Amerika'da Brezilya ve Arjantin'e, sonra da Türkiye'ye geldi; Arjantin'de 2002'ye kadar sürdü, çevresini de etkiledi. Hepsinin arka planında neoliberal politikalar vardır ve büyük bir bölümü de IMF desteklidir. IMF'ye gitmemiş Doğu Asya ülkeleri de neoliberal reçetelere aptalca teslim oldukları için başlarına bu belâ geldi. Bu politikaların ülke içlerindeki bazı yansımaları, yabancı sermayenin, sıcak paranın hızlı çıkışına yol açtı ve krizler böyle patlak verdi. 1997-2001 yıllarının krizleri tamamen neoliberalizmin finans-kapital azgınlığının çevreye yansımalarıydı. Bugünkü kriz, aynı azgınlığın metropolde patlak vermesinden kaynaklandı. Esasında aynıdır. Finans-kapital, önce bir yığın sapkın politikayı çevre ekonomilerine taşıdı. Örneğin, Arjantin ve Türkiye'ye uygulanan IMF reçeteleri sapkın politikalar içeriyordu. Bunu akıllı Batılılar da, Türkiye'deki solcu iktisatçılar da yazdı. Bugünkü kriz ise, azgın finans-kapitalin, kapitalizmin genel yasalarının çerçevesi içinde metropolü krize sürüklemesidir.

Bu kural ve yasalar çok uzun süredir işliyordu, kriz niye daha önce değil de 2008'in sonlarında patladı?

Bazı etkenler patlamayı erteledi. En önemli etken, özellikle ABD ekonomisinin dış dünyadan giderek artan miktar ve oranlarda net kaynak emmesidir. Ve son on yılda bu konumdaki, yani ABD'ye sürekli net kaynak aktaran ülkelere çevre ekonomileri de katıldılar. ABD'ye dış dünyadan net kaynak pompalanması Amerika'daki krizin patlamasını erteledi. Ama ertelerken, diyalektik bir süreçle, balonu şişirerek patlamayı da kaçınılmaz hale getirdi. ABD dış dünyadan 1990'lı yıllardaki gibi millî gelirinin yüzde 1-1.5'i civarında kaynak alsaydı, emperyalizmin öncüsü konumunu tökezlemeden sürdürebilecekti. Süper emperyalist bir ülke, sistemin yükümlülük-

Yukarıda, Limter-İş'in Tuzla'daki ölümleri protesto etmek için düzenlediği bir günlük grev. Yanda, Davos'ta Ferit Şahenk...

lerini ifa etmez, sadece nimetini yer; ABD o konumdaydı. 1980'den bu yana, otuz yıla yakın bir süredir, ABD dış dünyadan kaynak alır ve emperyalist metropollerin çevre ekonomilerine ilişkin kimi sorumluluklarını üstlenmez. ABD dışındaki emperyalist sistem çevreye net yatırım yapar, borç verir, karşılığında faiz ve kâr alır, nimetini yer. Bu iki yönlü akımın toplamından oluşan net kaynak aktarımı, bazen metropolden çevreye, bazen çevreden metropole olur. Net kaynak aktarımı sömürüyle eşanlımlı değildir, çünkü kaynak aktarımının yönüne göre değişmez, sömürü evrenseldir. Metropol, yatırımla, borç vererek çevreyi beslemese, kuyu kurur, sömürünün kaynağı yok olur. ABD bu işlevi ifa etme yükümlülüğünü başkalarının sırtına attı, sadece nimetlerden yararlandı. Millî gelirinin yüzde 1-1.5'i civarında bir kaynak aktarımı sistemi aksamadan sürdürebilir, durum idare edilebilirdi, ama ölçü kaçtı. Ölçünün kaçtığını ana aktörler algılayamadı, dolayısıyla finansal sistemin çılgınlığı sürdürüldü, sürdürüldükçe de balon şişti. Balonun şişmesinin nasıl sonuçlanacağı, balonu oluşturan malzemenin kalitesine ve yeknesaklığına bağlı. Şişirmeye son verseydi, ağızından hafif hafif hava kaçarak belki yumuşak bir şe-

Erdoğan, Davos "kabadayılığını", kamuoyu düzleminde IMF'ye karşı da sürdürüyor. Bazı istisnai dış kaynakların gelmesini beklediğini, kısmen de bunları sağlamaya başladığını tahmin ediyorum. Bunun göstergeleri de var: Ekim-kasım aylarında, 9.8 milyar dolarlık kayıt dışı para geldi Türkiye'ye. Bu 9.8 milyar olmasaydı, sermaye çıkışlarının etkisi çok büyük bir şok halinde yansırı.

kilde sönecek, iş normale, diyelim 15 yıl öncesine dönecekti. Ama ayakta durmak için daha fazla kaynak pompalamaya başladı. Bu bir yerde, kaynak veren bazı ülkelerin de -Çin gibi- geçici olarak işine geldi, bunun devamlı olacağı izlenimi doğdu oralarda.

2008'de yaptığımız söyleşilerden birinde bu balonun daha fazla şişemeyeceğini, ya söneceğini ya da eninde sonunda patlayacağını söylüyordunuz. O dönemde, Çin'in ABD'yi "iflastan" kurtarma ihtimalinden söz ediyordunuz...

Finansal çılgınlık devam ettikçe, ABD ve Çin kader birliği, çıkar bütünlüğü içindeydiler. "Küresel dengesizlikler" denen çarpıklığın yumuşak bir inişle son bulması gündeme gelseydi, "balon sönerken, Çin ve cari işlem fazlası veren bütün ekonomiler (petrolcüler, Asya ekonomileri ve metropolün Japonya benzeri ögeleri) iç pazara dayalı genişlemeyle dünya ekonomisindeki daralma ivmesini telafi edebilir" biçiminde bir beklenti vardı. Bu beklenti tutmadı. Bunun gerçekleşeceğini hiçbir zaman düşünmedim, çünkü Çin'in dış pazardan iç pazara dönmesinin çok büyük bir sektörel uyum meselesi olduğunu biliyordum. Bütün dünyanın oyuncaklarını yapan bir ekonominin bu oyuncakları Çin halkına satması mümkün değildir. Oyuncak yapan endüstrinin Çin toplumunun temel ihtiyaçlarını karşılayacak hangi üretime dönüşebileceğini öngöremiyorum. Altyapıya ve sosyal harcamalara döneceklerini söylüyorlar. Altyapı yatırımlarının, oyuncak

üretimine tahsis edilmiş fabrikaların kapanmasını önlemesi mümkün değildir. Son kriz patladıktan bir müddet sonra Çin 600-700 milyar dolarlık bir iç talebi genişletme programını uygulamaya koydu. Kapanan veya üretimini azaltan fabrikaların büyük ölçüde kırdan göçen, adeta kayıt dışı işçilere dayandığını biliyoruz. Kırsal nüfusun sanayide istihdam edilen öğeleri bugün geri dönüyor. Esneklik şudur: Fabrikalar kapanır, kapasite kullanımı, üretim azalır, ama kırsal bölgelere dönen işgücü aç kalmaz ve bunları uygun bir zaman aralığı içinde altyapı yatırımlarına çekmek mümkün olur. Ancak bunun yetmeyeceğini anlıyoruz. Çin şimdiden negatif büyümeye girdi. Gelelim Ferit Şahenk'in ikinci söylediğine, IMF'ye... Bu ifade, IMF ile ilgili, hatta dünya ekonomisindeki tartışmalarla ilgili kavrayışın büyük bir zafiyet içinde olduğunu gösteriyor. Madde 1: IMF fikir planında iflas etmiştir. Bütün öngörülerini yanlış çıkmıştır. Dayanacağı bir model kalmamıştır. Madde 2: Metropol ekonomileri de, IMF de, adeta iman haline döndürdükleri serbest piyasa söylemini hızla çöp sepetine atarak, devleti yeni baştan harcayan, üreten aktif bir aktör haline getirdiler. Devletleştirmelere kadar giden müdahalelere, kurtarma operasyonlarına ve Keynesgil talep pompalama yöntemlerine geçtiler. Metropol ekonomileri yönetenler, iç talebi pompalarken, bir yandan da dış talep istiyorlar. Bunun için de o tarihe kadar cari işlem fazlası vermiş ülkelerin de talep genişletmesini istiyorlar. ABD talep pompalarken, Avrupa, Japonya ve Çin'de de talep pompalanmasını istiyor. Para politikasının etki sınırına gelindiği için, bunu sağlayacak esas mekanizma olarak kamu maliyesinde sıkı bütçe politikalarına son verilmesi savunuluyor. Kendisinin hiçbir katkı yapmadığı bu tavır değişimini gördükten sonra IMF söylem değiştirdi; sanki bir buluş yapmış gibi "bütçe açıkları iyidir" söylemine girdi. Genel direktör Strauss-Kahn ve baş iktisatçısı Blanchard "her ülke, millî gelirinin yüzde 2'si ora-

Şu anda Türkiye derin bir krize sürüklenmiş durumdadır. Banka batmaları veya döviz kuru fırlamalarıyla tanımlanan bir kriz algılaması neoliberal iktisat sapkınlığının bir örneğidir. Kriz, üretimde, sermaye birikiminde, istihdamda düşme, tarımsal fiyatların çökmesiyle gündeme gelir. Türkiye, bu anlamdaki krizi, şimdi 2001'den daha ağır bir şekilde yaşıyor.

nında bütçe açığını artırsın" diye bir çağrıda bulunuyor. Ama bu genel çağrıya "koşulları uygun olan ülkeler" diye bir istisnayı da sıkıştırıyorlar. Hangi ülkelerdir bu "istisna"nın kapsamı içine giren? Bunlar, büyük cari işlem açığı, büyük dış borç koşullarında, yani kırılgan konumda finansal krizle karşı karşıya kalan ülkelerdir. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri, Türkiye de dahil, bu tanıma giriyor. Nitekim, kasımdan bu yana anlaşma yapılan ülkeler şunlar: Pakistan, Beyaz Rusya, Letonya, Macaristan, Ukrayna... Bir de, 300 bin nüfuslu uygar bir İskandinav ülkesi olarak kayırlan İzlanda var. İzlanda'yı hariç tutalım, diğer beş ülkenin hepsinde sıkı maliye politikaları, emek lehine öğelerin törpülenmesi, emek piyasalarının esnekleştirilmesi var. Talep daralması, buralardaki IMF programının ortak öğesidir. Mantık çok açık: Yüksek dış borcu ve cari işlem açığı olan bir ülke iç talebi pompalarsa, cari işlem açığı büyük kalmaya, belki daha da büyümeye devam edecek. Borcun kesintisiz servisi lâzım. Borç servisi gereksinimine bir de cari işlem açığının döviz talebi girerse, bu makûl ve meşru görülmez. "Talebi kıs, cari işlem açığından tasarruf et, hatta küçüldüğün için mümkünse fazlaya geç. Bu şartla, ben de sana 5-10-20 milyar dolar verirsem, biraz rezervlerini, biraz da bana güvenerek gelme ihtimali olan taze parayı kullanarak dış borcun finansmanını sağlarsın" deniyor. Bugünün koşullarında "taze para"nın gelme olasılığı çok zayıftır, ama IMF'nin politikası bu.

Türkiye'nin IMF'yle yapması söz konusu olan anlaşmanın çerçevesi bu mu? Evet. Bütçenin açık ve örtülü tahsisatından 2008 millî gelir tahmininin yüzde 1.5'i kadar bir oran kesilerek, müzakere-lerden önce bütçede bir daralma yapıldı zaten. "Peşinen, üstelik kendim yaparak müzakerelere girersem kabul ettirim" sanıldı. Ama anlaşıyor ki, IMF'nin bunun ötesinde talepleri oldu. Belki bu yetersiz bulundu, para politikasındaki hızlı yumuşamanın tersine dönmesi istendi.

Belki de -bunu çok açıkça talep etmemiş olabilirler ama- bazı dış borç kalemlerinin devlet garantisi altına alınması istendi. TÜSİAD'ın başkanı Yalçındağ son genel kurulda bunu açıkça talep ediyor. "Dış borçlarımızın finansmanı en ciddi sorunlardan biridir" diyor ve hükümetten üç şey istiyor: "Birincisi, talep desteklenmesi gerekiyorsa, vergi yükünü aşağı çek. İkincisi, IMF ile hızla anlaş. Üçüncüsü, IMF'den gelecek parayı Merkez Bankası ve Hazine katkılarını da ekleyerek bir fon oluştur, borçların finansmanı için bize bir köprü kredi aç." Yani hem IMF'nin vereceği parayı istiyor, bu da yetmiyor, Merkez Bankası'nın ilave rezervlerini ve Hazine'den de katkı istiyor. Bu IMF'ye uyabilir. IMF, uluslararası finans-kapitalin çıkarlarını gözettiği için böyle bir formüle yatkın olur, ama banka dışı özel borçların garantisini açıkça istemesi çok ileri gitmektir. Ama bu perde arkasında olabilir, kitabına uydurulabilir. Fakat, IMF'nin ne istemiş olduğunu bilmiyorum. Erdoğan, Davos "kabadayılığını", en azından kamuoyu düzleminde bir söylemle IMF'ye karşı da sürdürüyor. Niçin? Ben, biraz Davos kabadayılığının da katkılarıyla, en azından mart sonuna kadar Türkiye'yi idare edecek bazı istisnaî dış kaynakların gelmesini beklediğini, kısmen de bunları sağlamaya başladığını tahmin ediyorum. Bunun göstergeleri de var: Ekim-kasım aylarında, 9,8 milyar dolarlık kayıt dışı para geldi Türkiye'ye.

Nereden geliyor bu para?

Belli değil, hata-noksan olarak gösteriliyor, yani kayıt dışı... Ödemeler dengesi istatistiklerinde net hata-noksan bazen eksi, bazen artıdır, yani bazen kayıt dışı çıkış, bazen kayıt dışı giriş gösterir. Kriz yıllarında genellikle çıkış vardır. Bu dercede büyük miktarda dövizin ülke içinden gelmesi düşünülemez. Bavullarla yurtdışından getirilse, yastık altlarından, gizli kasalardan bankalara para verirse, birdenbire banka rezervleri artar. Bu, kayıt dışı ve büyük ihtimalle dışarıdan giriştir. Gizli kapaklı, legalite sınırlarının içinde veya dışında, İslâm dünyasından veya yurtdışında büyük paraları olan İslâmî Türk cemaatlerinden para gelmiş olması bir ihtimaldir. Daha fazla tahmin yapmama imkân yok. Davos kabadayılığının da İslâm dünyasından kaynak akımlarını kolaylaştırması mümkün. Bu olay çok büyük boyutlu bir propaganda ve halkla ilişkiler etkisi yarattı. Arap ve İslâm dünyasının halk sınıfları üzerinde yaratıldı bu etki. Ama büyük sermaye gruplarının bazıları da o dalga'nın etkisi altına girebileceklerdir. Hükümetin bir ayağının Körfez ülkelerinde olduğunu biliyoruz. Körfez ülkelerine yapılan seyahatlerin sayısını, dökümünü izlemek lâzım. Bu kaynak girişi, en azından mart sonuna kadar, Türkiye'deki sıkıntının ortodoks iktisatçı çevrelerin algıladığı anlamda bir krize dönüşmesini erteleyebilir. Bizim ortodoks iktisatçılarımız, kriz diye banka iflaslarını, borsa çöküşlerini ve döviz fiyatlarında dramatik yükselmeleri algılıyor.

Erdoğan'ın Davos'taki çıkışı Türkiye'ye giren kayıt dışı para akışının devam etmesinde etkili olacak mı sizce?

Türkiye şu anda bir yerden büyük para- lar alıyor. Bu paranın kaynağı cemaatler mi, Fethullah'ın dış yatırımları mı, Kör- fez sermayesi mi? Erdoğan'ın tavrına ve başka belirtilere bakarsak, Türkiye'de Mısır'daki Müslüman Kardeşler çizgisi- nin bir benzeri iktidardadır. Müslüman Kardeşler çizgisi, aynı zamanda Hamas çizgisidir. Dikkat ediniz, Amerika'nın Irak'taki zulmü, cinayetleri sırasında, İs- rail'in Lübnan saldırısı ve kıyımları kar- şısında iktidarın ABD çizgisine teslimi- yetine İslâmcı kalabalıklar, Cuma cemaat- i sokaklara taşmadı, kitle muhalefeti yapmadılar. Niye? Çünkü iktidardaydı- lar da ondan. Türkiye, Müslüman Kar- deşler çizgisinin iktidarda olduğu bir toplum özelliklerini taşıyor. Siyasî iktidar istemediği, yeşil ışık yakmadığı zaman, emperyalizmin Ortadoğu toplumlarına yaptığı saldırılar halk sınıflarının İslâmî dalganın etkisi altında olan öğelerini so- kağa sürükledi, Cuma cemaatleri so- kağa çıkmadılar. 1 Mart muhtırasının reddine belirleyici katkı yapan Anka- ra'daki protesto yürüyüşüne İslâmî çev- reler katılmadı. İktidar işaret ettiği za- man İslâmcıları sokağı dökabiliyor. Bu olgu, AKP iktidarının hangi çevrelere dayandığına ışık tutan önemli bir belirti- dir. Bu dayanakların dış uzantılarının büyük para kaynakları da vardır ve bun- ların Türkiye'ye yönelmesi, finansal yan- smalarıyla, krizin hafif atlatılmasına da katkı yapabilir.

Uluslararası sermaye kuralları açısın- dan, kayıt dışı parayla ekonominin döndürülmesi ne kadar meşru?

Meşrudur. Kara parayla mücadele pro- tokolleri, anlaşmaları, yasaları var; bun- lar terör, uyuşturucu, mafya bağlantıla- rıyla mücadele edilmesini gerektiriyor. Ama bunların Türkiye'de çalışmadığı bi- liniyor. Deniz Feneri gibi, dolandırıcılık- la legalite arasında gidip gelen bir kuru- luşun bile Almanya'da afişe olmasına rağmen nasıl ayakta tutulduğunu görü- yoruz. Öte yandan, şu veya bu şekilde dış dünyadan para toplayıp, kayıt dışı yöntemlerle Türkiye'ye getirip bankalara koyarsan, dağıtırsan, rezervleri yüksel- tirsan başın ağrıyıyor, çünkü sermaye hareketleri serbestken, bu tür işlemler yasadışı değil. Ve bu para sayesinde ban- kalar ayakta durabiliyor. Ayrıca, bu tür paranın kullanım biçimi iktidara büyük imkânlar yaratır. Gayrimenkule mi bağ- lanacak? Kime ne avanta verilecek? Han- gi firmalar kurtarılacak, kimler kurtarılmayacak? Para kime aitse, kim kontrol ediyorsa, kullanımını da hükümetle bir- likte o belirleyecek. Ama bu konu üze- rinde daha fazla spekülasyon yapamam. **Fakat böyle bir kayıt dışı paranın Tür- kiye'ye girdiği kesin, öyle değil mi?**

Öyle görünüyor. Bu kadarla kalsa bile bu büyük bir paradır. Türkiye'ye net serma- ye girişi ekim ve kasım aylarında 8.9 milyar dolar azalmış, pozitif girişler ne- gatif dönüşmüş. Önceki yılın aynı iki ayında 1.4 milyar dolar olan sermaye gi- rişleri bu yıl eksi 8.9 milyar olmuş, yani yabancı sermaye hareketlerinde 10.3 mil- yar dolarlık bir tersine dönüş var. Ama giren 8.9 milyar dolarlık kayıt dışı para bu etkiyi büyük ölçüde hafifletecek bir dengeleyici rol oynuyor. Düşünün, bu

9.8 milyar olmasaydı, sermaye çıkışları- nın etkisi Türkiye'ye çok büyük bir şok halinde yansır. İki aylık kayıt dışı dış kaynak girişi, krizin kritik ilk iki ayında Türkiye finansal sistemini rahatlatan bir katkıdır. Avantayı kim yiyecek, para ne- reye gidecek, kim kullanıyor, hangi şart- larla girdi, giren para geçici mi, çıkacak mı, kim komisyon aldı, bunları bir yana bırakıyorum...

Davos sonrasında, gazetelerde Suudi Arabistanlı işadamlarının Türkiye'ye yatırım yapacakları haberleri çıktı...

Tutucu Vahabî çevrelerinin bir ayağı da, Usama'nın terör yöntemleriyle değil ama, ideolojik olarak dahil olduğu radi- kalizmdir, İslâmî köktendinciliktir. Bu çizginin kuvvetli bir anti-Amerikan ve anti-İsrail damarı vardır. Dolayısıyla, Er- doğan'ın Davos'taki tavrının bu çevre- lerdeki büyük para kaynaklarını belli öl- çülerde harekete geçirebilmesi mümkün. **Hükümetin yerel seçimler öncesinde harcamalar konusunda elinin serbest olması için IMF ile anlaşmayı geciktir- diği de söyleniyor...**

Anlaşmayı o kadar geciktirdi ki, bugün imzalasaydı bile uygulaması zaten seçim so- nuna sarkacak. Ayrıca, IMF anlaşma- larında genellikle yıllık bütçe kısıntısıyla il- gili bir hedef verilir, ama bunun aylara dağılımı üzerinde fazla durulmaz. Hü- kümet bütçenin ikinci yarıyı ödeneğini- ni erkene taşıyabilir, o kadar esneklik vardır. Dolayısıyla, IMF'nin seçim pro- gramını etkileyebileceği tarih zaten geçti. Ama mühim olan şu: Er veya geç IMF bütçeyi daha da kısma talebiyle gelecek- tir. Aslında, şu anda Türkiye derin bir krize sürüklenmiş durumdadır. Banka batmaları veya döviz kuru fırlamalarıyla tanımlanan bir kriz algılaması neoliberal iktisat sapknlığının bir örneğidir. Kriz, üretimde düşme, sermaye birikiminde düşme, istihdamda düşme, yani işsizlik- te artma, tarımsal fiyatların çökmesiyle gündeme gelir. Bunu yaşıyoruz şu anda. Bunu artık inkâr etmek mümkün değil. Türkiye, bu anlamdaki krizi, şimdi 2001'den daha ağır bir şekilde yaşıyor. Sanayi üretiminde son üç ayda gerçekle- şen düşüşler, 2008 büyüme oranının eksi ile sonuçlanma olasılığını artırmıştır.

Bu krizin dip noktası neresidir?

Dip noktası, işsizlik artışının, ücretlerdeki aşınmanın durduğu, genç nüfusun iş gü- cü piyasasına rahatlıkla girdiği zamandır. Daha basit anlamıyla, üretim daralmaları- nın son bulduğu zamandır. Yüksek oran- da gerileyen sanayinin dışındaki sektörle- rin, özellikle hizmet sektörlerinin büyü- mesi kısmen sanayinin türevidir. Ayrıca ithalat-ihracat düştüğü anda, ticaret sek- törleri de daralacaktır. Dolayısıyla, bütün sektörlerde sirayet eden bir daralma içinde- yiz. 2008'i eksi büyümeyle tamamlayaca- ğı anlaşılan millî gelir, 2009'un ilk yarısına da küçülerek girecek. Ne zaman dibe vu- racağı ise hiçbir yerde öngörülüyor.

Türkiye İhracatçılar Meclisi, Türki- ye'nin toplam ihracatında, ocak ayında bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 30 gerileme olduğunu açıkladı. Avru- pa'daki resesyonun derinleşmesi ihra- cattaki düşüşü daha da artırır mı?

Tabii. Çünkü Batı'da üretim düşmeleri dibe vurmadı. Önce dibe vuracak, sonra

Düzen partilerinin solunda yer alan, sol, sosyalist, anarşist, komünist, reformist, sendikalist amorf kitle, sınıf davasına odaklansın, ayrışmasını o davanın konuları içinde yapsın. Biri desin ki, "falanca yerdeki şiddet eylemi esnaf-sanatkârı bize düşman edeceği için yanılttı". Öbürü de "sen düzen yanlısın" desin. Biri "fındık üreticilerinin tüccara, uluslararası sermayeye karşı davası, emek davasıdır", diğeriye "Kürt işçilere en ağır sömürüyü Karadeniz çiftçisi uyguluyor; halkın kaynaklarını fındık sübvansiyonuna aktarmak yanıltır" desin. Kavgayı bu şekilde yapsınlar.

durgunlaşacak –henüz o nokta görünür- de değil. Dolayısıyla, küçülen ekonomile- re yönelik ihracat rakamları daha da dü- şecek. İthalat, girdiler olarak ihracatı ve genel olarak üretimi beslediği için önem- li. Üretim düştüğü için ithalat da düşü- yor. Hem ihracat hem ithalat rakamları ti- caretin genişlemesinin ana motorudur. Ticaret, onları taşıyan, pazarlayan, satan, kiralayan, reklamını veren faaliyet alanı. Bütün bu sektörler daralma ivmesine girdi. Neoliberal söylemin o kadar etkisi al- tındayız ki, hâlâ "Türkiye krizi hafif geçi- riyor" diyenler var. Döviz, faizlerin sevi- yesine, bankaların batıp batmadığına ba- kıyorlar. Bankaların hiçbir batmayabilir, buna rağmen Türkiye 2001'den daha de- rin bir kriz yaşayabilir.

En önemli kıstaslardan biri işsizlik, is- tihtamın daralması değil mi?

En önemli şey istihdam ve işsizliktir. Ana sorulardan biri şudur: Kriz ortamı, işçi sı- nıfının mücadele ve dayanışma gücünü zayıflatarak, dağıtarak bir toplumsal çü- rüme mi yaratır? Yoksa, dayanışma gücü- nü ve mücadele ivmesini artırarak, emek- çileri güçlendirerek bizi daha ileri bir Tür- kiye'ye taşıyabilir mi? 2000'li yıllara girer- ken Arjantin krizi, emekçi sınıfların daya- nışma eğilimlerini artırdığı, aktif sınıfsal mücadele yöntemlerini geliştirdiği için, krizin bitiminde Arjantin'de solu iktidara getirdi. Bizde tam aksi de olabilir. Krizin sosyal patlamaya dönüşüp dönüşme- si, tamamen Türkiye'de emekçi sınıfların örgütlenmesi ve solun durumuyla ilgili. 2001 krizi sürecinde, herhangi bir örgüt- lenmenin, sendikanın, solun yönlendir- mesi olmadan, Ankara'da bir esnaf yü- rüyüşü olmuştu. Bu dönemde niye ben- zer tepkiler çıkmıyor sizce?

Bir kere, siyasî iktidarın gündem kaydır- ma taktiklerinin bir hayli başarılı olduğu- nu kabul etmek lâzım. Sınıf mücadelele- riyle ilgisi olmayan, Ergenekon davası, Davos sansasyonu gibi bir dizi alana gün- demi taşıyarak, en azından parlamenter muhalefeti paralyze ediyor. Parlamenter muhalefet de çarşaf, Kur'an kursu gibi gündemlerle o tuzağa giriyor. Bir düzen partisi olmasına rağmen, CHP'nin salt oportünist motivasyonlarla kriz ortamını halk muhalefeti harekete geçirerek lehi- ne dönüştürme fırsatı vardır. Muhallif dü- zen partileri, ortam uygunsa, işlerine gel- dikçe halkın çıkarlarını siyasete taşımak- tan kaçmazlar. Ama burada, lider kad- roları tamamen tutuculaştığı için CHP bunu bir türlü yapamıyor. Hükümetin oluşturduğu gündemin içine takılıp kalı- yorlar. Burada kritik öge Halk Partisi'dir. Halk Partisi, 1970'lerdeki gibi veya SHP olarak 1989'daki gibi ılımlı ölçülerde de olsa bir sınıfsal platforma, sola kayarsa, sosyalist solun gelişme olanakları da yük- selir. Bugün olduğu gibi tutuculuğun gö- beğinde yer alırsa, sağa kaymayı çıkış yo- lu olarak görmeyi sürdürürse, sosyalist sol da etkisiz kalır. Egemen sınıfların ve düzen partilerinin gündem kaydırmaları- nın etkisine solun bazı kesimleri de giri- yor. Kendi içinde irkçileri, darbecileri, et- nik ayrımcıları, demokrase düşmanlarını, satılmışları arıyor. Düşmanları içinde ara- mayla o kadar uğraşıyor ki, egemen sınıf- ları, sermayenin tahakkümünü hedefle- yen mücadeleleri sınıf platformlu bir mü-

cadele etrafında birleşme çabalarını unutmuş görünüyor.

Sol bu hesaplaşmayı yaparken, sınıfsal gündemini de inşa edemez mi?

Yapabilmesi lâzım, ama bu sahte gündemle uğraşmaktan onu yapamıyor. Ergenekon'u konuşmaktan, Tuzla'daki rezaleti çok az konuştular. Bursa'daki işsizliği konuşmadılar. İşsizliğin kadın cinayetlerini niçin artırdığını konuşmadılar... Düzen partilerinin solunda yer alan, sol, sosyalist, anarşist, komünist, reformist, sendikalist amorf kitle, bütün öncelikleriyle sınıf davasına odaklansın, ayrışmasını o davanın konuları içinde yap-sın. Ondan sonra biri desin ki, "falanca yerdeki şiddet eylemi esnaf-sanatkarı bize düşman edeceği için yanlış". Öbürü de "sen düzen yanlısın, mülkiyetin tavrıdır" desin. Birisi "fındık üreticilerinin tüccara, uluslararası sermayeye karşı davası, emek davasıdır", diğeriye "Kürt işçilere en ağır sömürüyü Karadeniz çiftçisi uyguluyor; halkın kaynaklarını fındık sübvansiyonuna aktarmak yanlıştır" desin... Kavgayı bu şekilde yapsınlar. Ama şimdi kim darbeci, kim değil, kim ayrımcı, kim demokrat gibi bir kısır döngünün içinde dolaşıyor. Solun etkisizliğinin merkezdeki politika akımlarının tavrıyla da yakın bir ilişkisi var. CHP veya DSP parlamenter rejimin kuralları içinde kararlı biçimde sokağa çıkarak sınıf platformuna açalsalar, örneğin DTP'nin kendi bölgelerinde yaptığı gibi siyaseti sokağa taşısalar, belki bizim tarafın da aklı başına gelir ve "bu insanların yaptığı benim işimdir, çok daha iyisini benim yapmam lâzım" diyerek sosyalizmi kitlelere yeni baştan taşır.

Kriz dünya genelinde neoliberal politikaların ve söylemin zayıflamasına sebep olmuyor mu? Küresel kriz, küresel ölçekte bir sınıf dayanışmasını körükler mi sizce?

Bunun olması kaçınılmaz; oluyor da zaten. Düzeni temsil eden çevreler, Financial Times, Wall Street Journal, IMF, Davos... Bunlar bile neoliberal söylemin ana yapıtaşlarını gözden geçirmeye başladılar. "Dünya eskisi gibi olmayacak, kuralları yeniden oluşturmamız lâzım" diyorlar. Mesele şudur: Krizin sarstığı ideolojik ortamı, egemen sınıflar ve emperyalizm kendi güdümünde yeniden biçimlendirecek mi, yoksa muhalif hareket, halk mücadeleleriyle kapitalizmi reddeden, düzen dışı seçeneklere doğru yeni bir söylemle sermayenin ideolojik hegemonyasına son verecek mi? Bütün mesele, alttan gelen sınıf mücadelelerinin olup olmamasına bağlı. Yunanistan'da, Bulgaristan'da, Letonya ve Litvanya'da, İzlanda'da, Fransa'da halk mücadelesinin çeşitli örneklerini gördük, görüyoruz. ABD'de Obama'yı iktidara getiren ivmede de halkın krize karşı duyduğu tepki var biraz. Amerikan solcularının bir kısmının şu veya bu biçimde Obama'ya verdiği destek de bu zaferin kazanılmasında etkili oldu. Obama'yı bir kenara bırakalım, ABD'de iş biraz daha zordur. Buna karşılık Latin Amerika'da solun yükselmesi çok önemlidir. Nereye gideceğimiz şu anda belirsiz. Türkiye'de iktidar ve egemen sınıflar şu ana kadar düzen karşıtı söyle-

min genişlemesine fırsat vermeden krizi yönetebildiler.

Bunda AKP'nin güçlü söyleminin ve halkın tepkisini dindirecek, yönlendirecek hamleleri yapma kabiliyetinin payı büyük herhalde...

AKP veya dinci muhalefet, örneğin Gazze olaylarını da kitle hareketleriyle kendi mecrasında kullanmaya çalıştı. Ama bu AKP-Saadet Partisi bütününe içinde güç kayması özellikleri taşıyabilirdi. Erdoğan Davos'taki o sansasyonel çıkışıyla bu dengeyi kendi lehine çevirdi ve gündemi yeniden belirledi. Büyük medyanın tekrar ve tekrar insanı bıktırıcısına Davos'taki o garip oturumu vermesinin de bunda katkısı vardır. Sermayenin hegemonyasına büyük medyanın yaptığı katkıdır bu. Sosyal gerginliklerin, sınıfsal çatırdamaların, sınıf sefaletlerinin yansımalarını gözden uzak tutmanın bir yönü de budur.

Türkiye'de solun kendi gündemini oluşturamaması çok da yeni bir sorun değil. Dolayısıyla, bunun doğrudan ya da sadece iktidarın yarattığı gündemle, Ergenekon'la pek ilgisi yok...

Birlikte katıldığımız bir panelde Hayri Kozanoğlu "liberal sol denen akım lütfen sol yaftasını artık kaldırsın" demişti. Haklı buluyorum. İster Ergenekon, ister başka konularda, solun perspektifi demokrasi ve darbecilik ikilemi değildir. "Sizin anladığınız anlamda demokrasi konusu bizim sorunumuz değildir" dememiz lâzım. Benim demokrasi kavrayışım ve söylemim değişiktir. Medyada kendilerini demokrat olarak tanımlayan kimileri, "Türkiye'nin NATO ve AB üyeliğine karşı çıkan ve Avrasya ittifakına yönelen akımlardır" diyorlar Ergenekon için. Böyle akımların muhalefet yapma hakkını kriminal platforma nasıl koyarsın? Bu tavra demokrat demek mümkün müdür?

Sonuçta darbe girişimlerinin olması, bu yönde teşkilatlanmalara gidilmesi önemli değil mi? Sol buna nasıl kayıtsız kalabilir? "Ha Ergenekoncular ha AKP" diyebilir mi?

Biraz dikkatli bir gözlemlerle bu yönde "teşkilatlanmalar"ın ciddiye alınamayacağını algıyorsunuz. Eğer ciddiye alınacak bir teşebbüs saptanıyorsa, doğrudan doğruya darbe girişimcilerini yargıyorsunuz. Buna kimse itiraz etmez, ama böyle bir dava bizim sorunumuz değildir, şahsen kendimi taraf hissetmem. Öte yandan, Ergenekoncu yaftası yakıştırılanların bir bölümü, seçim-dışı, ancak meşru sayılması gereken parlamento-dışı muhalefet yöntemleriyle, kitle nümayişleriyle AKP'nin Türkiye toplumuna egemen olma girişimini durdurmayı hedeflemiş çevrelerdir. "Gidişata dur demenin tek meşru yolu seçimdir" demek yanlıştır. Çeşitli dönemlerde, ülkelerde sokağın gücüyle iktidarın değişmesini

ABD'de işsizliğin hızla artmasının ardından satılabilircek nihai şeyi, kanını satanların sayısı da çoğaldı. Benzer bir durum, yukarıdaki fotoğrafta görüldüğü gibi, 1974 senesinde de yaşanmış, hastanelerde kuyruklar oluşmuştu

Ana sorulardan biri şudur: Kriz ortamı, işçi sınıfının mücadele ve dayanışma gücünü zayıflatarak, dağıtarak bir toplumsal çürümeye mi yaratır? Yoksa, dayanışma gücünü ve mücadele ivmesini artırarak, emekçileri güçlendirerek bizi daha ileri bir Türkiye'ye taşıyabilir mi? Arjantin krizi, emekçi sınıfların dayanışma eğilimlerini artırdığı, aktif sınıfsal mücadele yöntemlerini geliştirdiği için, krizin bitiminde solu iktidara getirdi. Bizde tam aksi de olabilir.

hiç gözlemedik mi? Bu yöntem niçin gayrimeşru olsun? Herkes sokağa çıkıp "hükümet istifa!" diye bağırma hakkını sonuna kadar kullanmalıdır. Bugünkü iktidarın Türkiye'yi baskıcı, otoriter, hatta adım adım totaliter bir yola sürüklediğine samimi olarak kani olan insanlar vardır. Bu doğrultuda ciddiye alınması gereken belirtiler vardır. Bir yandan devlet aygıtına, bir yandan da her anlamda anti-demokratik yapılanmalar olan cemaat-tarikat bağlantıları aracılığıyla toplum hayatına bu derece hâkim olan ikinci bir iktidarı görmedik. Birkaç adım daha atabilirse, parlamenter sistem içinde değiştirilmesi imkânsızlaşabilir. "Sivil darbe" tezini ciddiye almamız gerekiyor. O nedenle, bu iktidarın bu eğilimler içinde devamının, salt seçimler bu sonucu veriyor diye, partizanı olamam. Bu nedenle bu iktidarın şu veya bu şekilde kösteklenmesiyle kavgaya etmek de benim bir tercihim değildir. Öte yandan, Ergenekon başlığı altında toplanan olguların başka bir boyutu da var. Cumhuriyetin ilk 25 yılını bir yana bırakırsak, egemen sınıfların, Emniyet-MİT örgütlerinin faşist güçlerle birlikte Türkiye'de düzen karşıtı şu veya bu muhalif akımları sindirmek için 1945 sonrasında sosyalist-komünist çevrelere karşı, 1960'lı yıllardan başlayarak Türkiye İşçi Partisi'ne ve devrimci muhalefete karşı uyguladıkları yasadışı baskıların, kriminal eylemlerin, cinayetlerin çok küçük bir boyutu da buraya giriyor. Kendileri buluşmadığı ölçüde, bu olayların bazı sorumlularını tehdit, teşhir ve tevkif etme belirtileri var, ama bu alanda ciddi mesafe alınacağına pek ihtimal vermiyorum. 12 Eylül rejimi niçin gündem dışında tutuluyor? Yakın dönem cinayetlerinde bile mesafe alınmıyor. Hrant Dink ve Malatya cinayetlerinin polis bağlantılarını örtbas ediyorlar mesela. Jandarmanın dinlemesini engelliyorlar, polisin yahut MİT'in dinlemesini serbest bırakıyorlar. Bu anlayışla demokrasi olmaz. Halk örgütlenmesinin felce uğradığı, giderek tarihe karıştığı, dahası, yürütme erkinin, üstelik giderek lidere tam tabiyet içinde, kesin egemenliğine yönelen bir parlamenter rejimi, salt seçimler yapıldığı için "demokrasi" ölçütüyle tercih edecek, hatta "demokrasi" olarak nitelendirecek bir nedenim yok.

ÖDP'DE KRİTİK DÖNEMEÇ

Onikinci adam sahada

Ufuk Uras'ın 2007 başındaki ÖDP kongresinde, son dakikada genel başkanlığa adaylığını koyup seçilmesi parti içinde kriz yaratmış, 22 Temmuz seçimlerinin arefesinde parti organlarının onayını almadan bağımsız milletvekili adaylığını ilan etmesi krizi derinleştirmişti. Sol camiada sıklıkla sorulmaya başlayan "ÖDP yolun sonuna mı geldi?" sorusuna son günlerdeki "çatı partisi" girişimi tartışmaları eklenince, ipler iyice gerildi. Ve Ufuk Uras, şaşırtıcı bir kararla partiyi olağanüstü kongreye götürdü. Kongreden çıkan sonuç, daha da şaşırtıcıydı. Medyada el üstünde tutulan, solun meclisteki sözcüsü konumundaki Ufuk Uras ağır bir yenilgiye uğradı... Önce, kongrede yaşananlara bir göz atıyoruz, ardından ÖDP'nin bu noktaya nasıl geldiğini ve buradan nereye doğru yol alabileceğini görmek için ÖDP'nin yeni genel başkanı Hayri Kozanoğlu'na bağlanıyoruz.

Salon hıncalı dolu. Belli ki ÖDP camiası önemli bir kavşakta olduklarında hemfikir. Kalabalık salonun sağ yakasında bir pankart: "Sinan'a Sözümler Halk İktidarı". Yanıbaşında bez bir Mahir posterini usulca salınıyor. Saat tam 10'da Ufuk Uras, konferansın açılış konuşmasını yapmak üzere kürsüye doğru yola çıkıyor. Etrafında kendisini destekleyen Özgürlükçü Sol Platform'undan gençler. Salon bir anda hareketleniyor. Alkış sesleri karşılıklı sloganlarla karışıyor. Sloganlar karşılıklı, çünkü ortadaki sıralarda oturan delegelerin dışında salonun ön tarafı tümüyle ikiye ayrılmış durumda. Kürsünün bize göre sol tarafına bir kez daha başkanlığa aday olan Uras'ın içinde yer aldığı "Özgürlükçü Sol"cular dizilmiş. Sağda ise adaylığı neredeyse son gece kulislerde duyulan Hayri Kozanoğlu'nun destekleyen Devrimci Dayanışma Platformu konuşlanmış. Beş yüz kişi kadar oldukları söyleniyor. Hareketli kalabalığın çoğu Ankaralı gençler. Karşılıklı "Devrim İçin Tek Yol Devrimci Yol", "Devrim İçin Tek Yol Özgürlükçü Sol", "Devrim Yolunda, 13 Yaşında, Yaşamın Özgürlük Dayanışma", "Faşizme Ölüm Tek Yol Devrim", "Söz Yetki Karar İktidar Halka", "Mahir, Hüseyin, Ulaş, Kurtuluş Savaş Savaş"lar ortalığı kaplıyor. Daha ilk dakikalar günün tansiyonlu geçeceğinin işareti.

ÖDP, Şubat 2009 Olağanüstü Konferansı'na, salondaki havaya benzer gerilimli bir sürecin ardından vardı. Ufuk Uras, ani bir kararla, 4 Ocak tarihli Parti Meclisi (PM) toplantısında, parti tüzüğü'nün 10/d maddesinin kendisine verdiği

yetkiye dayanarak, bir an önce olağanüstü konferansın yapılması çağrısında bulundu. Çağrısı yapmaktaki amacını "partimizin politik sorumluluklarını yerine getirebilmesi için, merkez karar organlarında ortaya çıkan uyumsuzluğu çözmek ve bu tablonun ÖDP'yi içine soktuğu durumdan çıkarmak" olarak açıkladı. Uras'ın başkanlığı döneminde PM 28-32 şeklinde bölünmüş, çoğunluk Uras'a muhalif tarafta konuşlanmıştı. İşaret edilen sıkışıklık buydu. Ancak, Uras'ın hâlihazırda içine girilen olağan kongre sürecine bu şekilde müdahale etmesi bir başka çatışmanın konusu olmuştu. Bahis konusu madde, Siyasal Partiler Yasası'nın getirdiği bir yasal zorunluluktan ötürü tüzüğe eklenmişti. Ancak, parti temayülleri gereği böyle bir kararın genel başkan tarafından değil, parti organları tarafından alınması uygundu. Yapılan hamlenin parti içi demokrasiye aykırı olduğu, Uras'ın burjuva partisi liderliği anlayışının tezahürü olduğu iddia ediliyordu. Hatta Kozanoğlu, Birgün'de, kendi genel başkanlığı esnasında böyle bir tüzük maddesinin varlığından bile haberdar olmadığını iğnelyici bir üslupla dile getirmişti.

İki görüş ve onikinci adam

Konferans kararının nasıl alındığı, teknik bir ayrıntıdan ibaret değil elbette ki. Tarafların karşılıklı konuşmalarının bir veçhesine işaret ediyor. Gün boyu delegelerin kürsüden yaptıkları konuşmalardan ve iki platformun matbu materyallerinden tartışmanın ana hatlarını seçmek mümkün. Özgürlükçü Solcuların iddia-

sı, ÖDP'nin bir sıkışıklık içinde olduğu, bir yenilenme ihtiyacının hâsıl olduğu. Solun içinde bulunduğu yenilmişlik hâlet-i ruhiyesinin aşılabilmesi için ÖDP'nin tarihi bir görevi olduğunu dile getiriyorlar, partinin Kürtlerle, Alevilerle, sol sosyal demokratlarla yakınlaşarak bir açılım geliştirmesi gerektiğinin altını çiziyorlardı. Bu politik hat çerçevesinde karşı tarafın tıkayıcı bir işlev gördüğünü ve Devrimci Yol kimliği etrafında dar bir cemaat gibi davrandığını iddia ediyorlardı. Özellikle Uras'ın Zaman ve Taraf'a verdiği mülâkatlarda Ergenekon davası tartışmaları etrafında bu grubu işaret eden ithamları, gerilimli kongreye giden yolun köşetaşlarından olmuştu.

Devrimci Dayanışmacılar ise Uras'ın yukarıdan aşağı bir anlayışla geliştirdiği burjuva siyasetçiliğinin altını çiziyor, partinin liberal bir saldırıyla karşı karşıya olduğunu vurguluyorlardı. Uras'ın, tabandan yukarıya doğru, toplumsal mücadele zeminlerinden yükselen bir sosyalist anlayış yerine, (Çatı Partisi gibi girişimlerle) kısa yoldan başarıya ulaşmayı hedefleyen bir "muteber" siyaset anlayışına sahip olduğunu ifade ediyorlardı. Söz konusu tüzük maddesinin işlenmesi de, Uras'ın, son konferansta kendisini seçen mevcut delegasyon yapısından istifade ederek parti içi muarızlarını tasfiye etme yönünde bir adımı olarak yorumlanıyordu.

Kürsüden yapılan konuşmalara gelince... Mahmut Memduh Uyan, Uras'ın ABD büyükelçiliğine davet edilmesini ve cumhurbaşkanının makamına çıkışını eleştirdi; Alper Taş, son süreçte partinin yaşadığı yalpalamanın tümüyle Uras'ın mesuliyetinde olduğunu belirtti; salonda yer alan coşkulu genç kitlenin yeni sözcüsü olduğu anlaşılan Önder İşleyen ise sloganlar ve göz yaşları eşliğinde yaptığı konuşmasında "Partinin gerilediği yok, biz gençler olarak buradayız, biz sizin otuz sene önceki haliniziz" diye haykırdı. Haykırmasıyla da sloganlar ve marşlar salonun duvarlarında yankılanmaya başladı. Devrimci Dayanışmacıların kongreye iyi hazırlandıkları aşikârdı. Bir parti üyesinin dediği gibi, on ikinci adam sahaya çıkmıştı.

Buna karşılık Özgürlükçü Solcuların konferans stratejisi, iddia edildiği gibi liberal olmadıkları, tıpkı karşı kamptakiler gibi devrimci bir gelenekten geldikleri ve solu genişletmek istedikleri vurgusunu yapmak üzerineydi. Ancak, salonun tansiyonunu belirlemede rakipleri kadar başarılı olmadılar, daha çok savunmada kaldılar. Ahmet Asena günün başında yaptığı konuşmasında Uyan'a cevap vermeyi tercih etti; Saruhan Oluç uzun süredir kendileriyle aynı yolu yürüten Devrimci Dayanışmacıların ne olup da birden kendilerinin liberal olduğu kanısına vardıklarını sorarak iddiaları reddetti, "Uras'ın gitmesi parti için faydalıysa, onu kovanların en önünde ben yer alacağım" dedi; Özgürlükçü Solcuların tecrübeli gençlerinden Funda Ekin, muarızlarının broşürlerinde dile getirdikleri tüm iddiaları sarih bir dille yanıtlamayı tercih

Kozanoğlu, Ufuk Uras'ın simgelediği politika tahayyülüne taban tabana zıt bir başka tahayyül dünyasından konuşuyordu. ÖDP'liler bu türden bir "kulis" siyasetçiliğinin sosyalist bir partiye yakışmayacağına kanaat ederek, Uras'ın hamlesini tekzip etmiş oldular.

İstikâmet üçüncü yol

ederken, günün en gerilimli konuşmalarından birini yapan Erdoğan Usta, Hayri Kozanoğlu'nun ve Devrimci Dayanışmacıların bir iç düşman yaratarak kendi güçlerini konsolide etme stratejisi uygulamalarını ifade etti.

“Ölü mezardan çıkarıldı”

Ne var ki, karşılıklı bunca sert iddia ortaya atılmışken, bu iddiaların hakkını verecek sahici bir politik tartışma zeminin yaratıldığını söylemek pek mümkün değil. Bu noksanlığı işaret eden birkaç istisna dışında (hatırlatalım, partinin iki kanadı dışında kalan YeniYol grubu, bildirgelelerinde hakiki bir politik zeminin gerekliliğini vurgulamış, partinin dağılacaksa bile tabandan inşa edilmiş bir tartışmanın ardından dağılması gerektiği uyarısını yapmıştı) neredeyse tüm delege konuşmaları, bir tartışmaya katkıda bulunmaktansa, delegelerin duygularını yakalamayı hedefliyordu.

Nihayetinde, bu heyecanlı ve bir gözünü maziye dikmiş duygu yüklü konferansın galibi Devrimci Dayanışmacılar oldu. Hayri Kozanoğlu 40'a yakın oy farkıyla bir kez daha genel başkan seçilirken, PM yine 32-28 şeklinde paylaşıldı. Ancak, bu sonuç, ÖDP'de suların durulduğu anlamına gelmiyor. Bu yapı, partiyi yaz aylarındaki Olağan Konferansa taşıyacak. Kozanoğlu konuşmasında genel başkanlığa yalnızca olağan konferansa kadar talep olduğunu belirtti. “Uras döneminde rayından çıkan partiyi tekrar rayına oturtmayı” hedeflediğini ve partinin bu süreçte demokratik olarak en olgun mekanizmaları işletmesini sağlamayı görev addettiğini ifade etti.

Bu çerçevede, mevcut ÖDP delegasyonunun aldığı kararı, Uras'ın kişisel politik manevralarının pek de hayırhah yorumlanmadığı, partinin demokratik bir olgunluk gösterdiği şeklinde okumak mümkün. Son ana kadar renk vermeyen delege sıralarının Kozanoğlu'nun konuşmasıyla ayaklanması da belki bu minvalde anlaşılabilir. Sonuç itibarıyla, Kozanoğlu, Ufuk Uras'ın simgelediği politika tahayyülüne taban tabana zıt bir başka tahayyül dünyasından konuşuyordu. ÖDP'liler bu türden bir “kulis” siyasetçiliğinin sosyalist bir partiye yakışmayacağına kanaat ederek, Uras'ın hamlesini tekzip etmiş oldular.

Bundan sonraki sürecin nasıl değerlendirileceği, parti içi demokrasi yapılarının nasıl işletileceği ise sadece ÖDP üyelerinin değil, tüm sosyalist kamuoyunun merakını celbediyor. Devrimci Dayanışmacı delegelerden birinin isabetli sözleriyle, “ölü mezardan çıkarıldı, ama diriltip diriltilemeyeceğini hep beraber izleyeceğiz”. Ne de olsa, bahis konusu olan, yalnızca ÖDP'ye değil, tüm Türkiye sosyalist soluna dair bir tartışma. Belki de ÖDP bu süreç sonunda tarihin sayfalarında yerini alacak, ancak sonuç bu olsa da, bunu eğer sosyalist demokrasinin gereklerince hakiki bir tartışmanın ardından yapabilirse, geride anısından daha mühim bir miras bırakıp gitmiş olacak.

Fırat Genç

ÖDP neden olağanüstü kongreye gitti?

Hayri Kozanoğlu: Genel başkanın Siyasal Partiler Yasası'ndan kaynaklanan yetkisini kullanarak partiyi olağanüstü kongreye götürmesi, ben de dahil birçok arkadaş tarafından ÖDP kültürüne aykırı görüldü. ÖDP'nin katılımcı, çoğulcu, başkanlık dahil belli yönetici mevkilerde rotasyonu öngören kültürünün gelişmesinde Ufuk Uras'ın da büyük rolü olmuştu; bu açıdan da yadırgatıcı oldu. Ufuk Uras'ın olağanüstü kongreye gitme gerekçesi neydi?

Kongre öncesinde Radikal'deki açıklamalarına bakılırsa, Merkez Yürütme Kurulu'yla görüş ayrılığına düşmesi nedeniyle, uyumlu çalışabileceği kurullar oluşturma gayretiyle bu yola gitmiş görünüyor. Başka bir partide bu anlaşılabilir ama, hem ÖDP'nin iç hayatına, kültürümüze yabancı, hem de ÖDP belli bir anlayışı, siyaset yapma biçimini solda yaygınlaştırmayı önemseyen bir parti olduğu için yadırgatıcı. ÖDP lidere dayalı bir parti değildir, genel başkanın partinin kurullarında azınlıkta kalmasını da doğal kabul eder. Benim görev yaptığım dönemlerde azınlıkta kaldığım tartışmalar çok olmuştur, o kurullarda şu anda Ufuk Uras'la birlikte hareket eden arkadaşlarla da bulundum. ÖDP kültürü karşılıklı dinlemeye, anlamaya, uzlaşmaya dayanır. Tabii ki genel başkan sürekli MYK ile ters düşüyorsa, bu ayrı bir durum, ama zaman zaman azınlıkta kalmasını bir gurur meselesi yapmayıp doğal kabul etmek gerekir.

Yönetici mevkilerde rotasyonun ÖDP kültürünün önemli bir parçası olduğu-

Öğrencilik dönemimde de, daha sonra da Devrimci Yol'da yer almadım. Kendini her şeyden önce ÖDP'li olarak gören biriyim. Ama geçmişi objektif değerlendirince, Devrimci Yol'un hem en özgün ve bağımsız kalabilmiş, hem de kitlelerle en sıcak ilişkiyi kurabilmiş hareket olduğuna 1980'lerden beri kanaat getirdiğimi söyleyebilirim. Bu hafıza, bugün de ÖDP'yi büyük güçlerin peşine takılmaktan koruyor.

nu söylediniz, ama 13 yılda sadece iki kişi genel başkan oldu...

Solun sesini duyuramamak, kendini tatınmamak, geniş kitleler tarafından bilinmemek gibi bir sorunu var. Bu ciddi bir komplekse neden oluyor ve istenen değişimleri istenen hızda yapmak mümkün olmuyor. Ama, buna teslim olmak gerekiyor. Ben başlangıçta koyduğumuz prensiplerin doğru olduğuna inanıyorum. Bu iddialarla yola çıkmış, eski tip bir parti modeliyle yola çıkmış bir hareket olsak, bu görünüm daha az zarar verir. Ama ÖDP kendi iddialarının gereğini yapmadığı için, “hepsi yalan mıydı?” sorusunu sorduruyor. Önümüzdeki dönemin iddialarımıza çok daha uygun olması gerektiğini, bu konuda da bizim gibi partinin vitrininde yer alan insanlara çok daha fazla sorumluluk düştüğünü düşünüyorum. Sol hâlâ eski tip komünist partilerin yarattığı kültür üzerinden, o katı yapı üzerinden eleştiriliyor. Kendi hayatımızda bunları aşabildiğimizi, genel başkan sorumluluğunu yeni yüzlere, kadınlara, gençlere devrederek net bir biçimde gösterme sorumluluğumuz bulunuyor.

Ufuk Uras, Zaman'a verdiği söyleşide, parti içinde Ergenekoncuların olduğunu söyledi. Olağanüstü kongre çağrısının bununla bir ilgisi var mıydı?

Ufuk Uras, parti kurullarında, bu tip açıklamalar yapmadığını söylediğine göre, bunu veri kabul etmek durumunda-yız. Öbür taraftan, sözleri sık sık yanlış anlaşılan, sürekli tekzip etmek zorunda kalan, özellikle liberal ve İslamcı medyada aranan, ismi “sol liberal” olarak bili-

nen kişilerle birlikte anılan biri haline geldi. Bu da başlı başına bir sorun diye düşünülebilir, çünkü ÖDP’de genel başkan lider değil, partinin sözcüsüdür, partinin görüşlerini, kurullarında çizilen genel rotayı kamuoyuyla paylaşmak görevini üstlenmiştir ve bunu en iyi başaracak kişi olduğuna güvenilerek kendisine o sorumluluk verilmiştir. Belki de niyetinden bağımsız olarak böyle bir imaj oluştu ve tam bu tartışmaların sürdüğü noktada olağanüstü kongreye gidilmesi böyle bir tablo ortaya çıkardı.

ÖDP’de ulusalcı çizginin hakim olduğu yolundaki iddialara ne diyorsunuz? Bu konularda söylentilerden, dedikodulara değil, yazılı metinlere bakmak gerekir. Partinin basın açıklamalarına bakıldığında, ÖDP’nin kendini ulusalcı olarak nitelendiren milliyetçi, devletçi, çoğu zaman darbeci zihniyete tavır almayan sol-la da, AKP’ye hayırhah davranan, liberal, piyasacı sol-la arasında çok net bir çizgi çektiğini herkes görebilir.

ÖDP’deki manzara dışarıya şöyle yansıyor: Bir yanda, demokratik, çoğulcu, özgürlükçü çizgiyi temsilen Ufuk Uras ve çevresi; diğer tarafta, esas olarak Dev-Yol kökenlilerin belirlediği, ulusalcılığa yakın bir çizgi. Siz de bu “ulusalcı” ve “sekte” kesimin adayı olarak başkan seçiliyorsunuz...

Bu konuda en açık metin ÖDP’nin programıdır. ÖDP, 2006 nisanındaki Program ve Tüzük Konferansı’yla programını yeniledi. O dönemde genel başkanlık görevini üstlendiğim ve fikrî olarak ÖDP’nin programına hâlâ sahip çıktığım için bu konudaki sicilimin temiz olduğunu düşünüyorum. ÖDP’nin programı, özgürlükçü sosyalizmi temel alan, ekolojist, feminist, savaş karşıtı, özyönetimci, insanların etnik, mezhepsel, toplumsal cinsiyetten kaynaklanan kimlikleri etrafındaki mücadelelerini meşru ve haklı kabul eden bir program. Diğer taraftan da özgürlük, eşitlik temelinde, ezilenlerin, emeğiyle geçinenlerin iktidarını amaçlar. Sınıf eksenini önemseyen, solu emek-sömürü ekseninde, emeğiyle geçinenlerden, sömürülenlerden yana tanımlayan anlayışıyla, kendini sol olarak ifade eden sol-liberal anlayıştan ciddi bir şekilde farklıdır. Ama liberal hegemonyada emperyalizmden, sınıftan, sömürüden bahseden herkesin en hafifıyla “ulusalcı” diye yaftalamak gibi bir adet zuhur ettiği için herhalde biz de nasibimizi aldık.

Korkut Boratav, bu sayıda kendisiyle yaptığımız söyleşide, sizin “sol liberaller, sol sıfatından vazgeçsin” sözünüzü alıntılıyor...

Ezberleri bozmak saplantısına fazla kapıldığımızda, solcu olmanın temel anlamını, yola çıktığımız noktayı unutabiliyoruz. En genel hatlarıyla solcu olmak, sosyal demokrasiye de katarsak, emek-sermaye ilişkisini kabul etmek ve emekten yana olmaktır. Sosyal demokrasi –Türkiye’deki uygulamasını kastetmiyorum– tarihsel anlamıyla, bu ilişkiyi kabul eden, emekten yana olan, ama emekten yana dönüşümleri reformlar yoluyla gerçekleştirmeyi öngören bir an-

ÖDP’nin programı, özgürlük, eşitlik temelinde, ezilenlerin, emeğiyle geçinenlerin iktidarını amaçlar. Sınıf eksenini önemseyen, solu emek-sömürü ekseninde, emeğiyle geçinenlerden, sömürülenlerden yana tanımlayan anlayışıyla, kendini sol olarak ifade eden sol-liberal anlayıştan ciddi bir şekilde farklıdır. Ama liberal hegemonyada emperyalizmden, sınıftan, sömürüden bahseden herkesin en hafifıyla “ulusalcı” diye yaftalamak gibi bir adet zuhur ettiği için herhalde biz de nasibimizi aldık.

layış. Bizim benimsediğimiz özgürlükçü sol veya özgürlükçü sosyalizm, toplumu emekten yana dönüştürmeyi amaçlayan, ama insanların toplumsal cinsiyetinden, etnik kökeninden, mezhepsel kimliğinden kaynaklanan çelişiklere veya kapitalizmin doğayı tahribine, ekolojik dengeyi bozuşuna karşı mücadeleleri devrime, sosyalizme tahvil etmeden, bugünden yarına bu mücadeleleri sürdüren, daha ferah, daha geniş bir anlayış; bu dönüşümü gerçekleştirmek için öncü özneler yerine, halk kitlelerinin kendi öz mücadelelerini, kendi öz örgütlenmesini ve karar süreçlerinde söz sahibi olmasını öngören bir anlayış. Liberal soldan anlaşılması gereken ise şu: Piyasa mekanizmalarını tamamen reddetmeyen, piyasanın yol göstericiliğine ihtiyaç olduğunu düşünen, ama piyasa toplumunun yarattığı eşitsizlikleri, adaletsizlikleri, dışlanmayı kabullenmeyen, buna müdahaleyi öngören anlayış; örneğin, Nobel ödüllü Hintli iktisatçı Amartya Sen, John Rawls gibi düşünürler liberal solun temsilcileri. Türkiye’de liberal sol diye adlandırılanlara baktığımızda ise yoksullukla, sömürüyle, dışlanmayla, piyasa toplumunun yarattığı eşitsizliklerle, adaletsizliklerle hiçbir sorunları olmadığını görüyoruz. Liberal sol olma iddiasını nereden taşıyorlar veya kendilerine solculuk sıfatı nereden yakıştırılıyor? Çünkü geçmişte, özellikle 70’li yıllarda demokrasi, özgürlük talepleri sadece solcular tarafından üstlenilmişti; daha özgür, daha demokratik bir toplum talebi solcuların alâmet-i farikasıydı. Bugün burjuvazinin de belli bir kesimi, özellikle AB ile entegrasyonu öngören çevreler kendi güçlerine, Türkiye’de ciddi bir düzen karşıtı muhalefet olmamasına ve ittifaklarına güveniyorlar ve onun için de toplumdaki özgürlük, demokrasi taleplerinin bir kısmını, örneğin 301. maddenin kalkmasını, Kürtlerin, Alevilerin belli taleplerini destekliyorlar. Liberal demokratlar açısından bunlar anlaşılır ve bizim tarafımızdan da kabullenilir taleplerdir. Buradaki sorun, bunun sol adına sunulması veya böyle algılanması. İkincisi, özgürlük ve demokrasi taleplerini taşıyan, Türkiye’yi ileri götürecek özne olarak AKP’ye, muhafazakâr, sağ hükümetlere işaret edilmesi; aslında, bu sol liberal görüntüyle AKP hükümetine ve onun dayandığı çevrelere pas verilmesi.

Bu alanda, en temel tartışma konularından Ergenekon davası için ne düşünüyorsunuz?

İbrahim Şahin, Veli Küçük gibi şahısların bunca teşhir oldukları, bilindikleri halde koruma altında olmaları, kamuoyu önünde boy göstermeleri, dışarda dolaşmaları zaten demokrasi adına büyük bir ayıptı. Kimler kontrgerilla faaliyetlerine katılmış, halka karşı suç işlemiş, silahlı eylem girişiminde bulunmuşsa, bunların üzerine sonuna kadar gidip cezalandırılmaları bizim geçmişten beri mücadelesini sürdürdüğümüz, talep ettiğimiz bir şeydi. Rahatsız edici olan, Ergenekon davasına Türkiye’nin özgürleşmesi, demokratikleşmesi yolundaki en önemli

aşama diye bir üstbaşlık uydurulması. AKP hükümeti döneminde bir buçuk milyon kişinin telefonlarının dinlendiğini, toplumun, özellikle polis teşkilatının “F tipi örgütlenmeler”le belli bir siyasetin egemenliği altına girdiğini, “toplumu demokratikleştiriyoruz, özgürleştiriyoruz” derken, AKP’nin örneğin türban davasına ayak bağı olmayan MHP’den BBP’ye, polis teşkilatına, çeşitli kesimlerin korunduğunu, gözetildiğini de görüyoruz. Evet, Ergenekon davası büyük bir fırsattır, bu hukuksal bir davadır; adil yargılama kuralları içerisinde, suç işleyen kim varsa cezalandırılsın, üzerine gidsin. Ama, bu dava üzerinden bir siyasî projenin arkasına takılmamıza, yedeklenmemize de izin vermememiz lâzım.

Sırf bu dava ile Türkiye’nin demokratikleşmeyeceği açık. Ama, 1980 öncesindeki bir dizi katliam, 12 Eylül uygulamaları, 1990’larda işlenen 17 bin küsur faili meçhul cinayet, 28 Şubat, 2003 ve 2004’teki iki darbe girişimi ve son birkaç yılın seri cinayetleri söz konusu. Yapmamız gereken, korunan, kollanan kesimlere de uzanılmasını, bu davanın sonuna kadar gidilmesini talep etmek değil mi? ÖDP’nin bu talebi gur bir sesle dile getirdiği söylenebilir mi?

Tabii ki bu taleplerde bulunmak lâzım. Ama, diğer taraftan da, mesela Tansu Çiller’in görev yaptığı dönemde, bugün AKP hükümetini oluşturan bileşenlerin de koalisyonun ortağı olduğunu unutmayalım. Muhalefet liderinin avukatı, başbakanın savcısı olduğu bir davanın hukuksal bir zeminde sürdürülmesi kolay görünmüyor. Ama biz sonuna kadar hukuksal bir zeminde sürdürülmesini amaçlamalıyız. Sol adaletsiz yargılamalardan, yargısız infazlardan, haksızlıklardan en fazla canı yanan kesimdir; siyasî tartışmalarımız da adil yargılanmasını talep etmek görevimizdir.

Olağanüstü kongrede iki çizgi yarıştı: Özgürlükçü Sol ve Devrimci Dayanışma. Bu iki çizgi arasındaki siyasal anlayış farklılıkları neler?

Bu siyasal farklılıkların tartışıldığı bir kongre yaşanmadı. Ben zaten bu görüşlerin net olarak ortaya konmadığını düşünüyorum için, net görüş ayrılıkları varsa, bunların ortaya çıkmasını, insanların kendilerini özgürce ifade edebilmesini, farklı görüşleri parti kamuoyunun birinci elden izleyip tartışmasını kolaylaştıracak bir süreci örgütlemek üzere bu görevi üstlendim.

Devrimci Dayanışma grubu Dev-Yol’culardan mı oluşuyor?

Hiçbir metinde insanları böyle bir referansla mücadeleye çağırmamakla birlikte, arkadaşların büyük çoğunluğunun Devrimci Yol kökenli olduğu kamuoyu tarafından bilinen bir gerçek. Kongre öncesindeki tartışmanın bazı arkadaşların Devrimci Yol’cu reflekslerini harekete geçirdiğini, hakkaniyet duygularını zedelediğini gözlemliyoruz. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan gibi isimlere devletçi, orducu, darbeci kimliklerinin yakıştırılması, o dönemleri yaşamış insanlarda ciddi bir infiale yol açtı. Ben bu anlayışın çok dı-

"Birarada Yaşamı Savunalım" mitingi, Kadıköy 2006

şında değilim, ama farklı olduğum yerleri, eleştirilerimi dillendirmekten de hiçbir zaman çekinmedim, bundan sonra da dillendiririm. Bugün siyasete bakışta, toplumda süren büyük güçler kavgasını değerlendirmekte, Devrimci Dayanışma metniyle büyük oranda aynı noktada olduğumu söyleyebilirim.

Sonuçta, Dev-Yol'un adayı olarak mı girdiniz seçime?

Ocak 2007'de genel başkanlık görevini devrettikten sonra ekonomiyle, kapitalist küreselleşmeyle, neoliberalizmle ilgili görüşlerimi kamuoyuyla paylaştım, ama parti hayatıyla ilgili hiçbir değerlendirmeye girmedim. Sadece, olağanüstü kongre kararıyla ilgili Birgün'ün sorusunu cevaplandırmak için kısa bir yazı kaleme aldım. Orada, genel başkanlık yapmış bir kişi olarak ÖDP örgütüne sahip çıkma kararlılığımı vurguladım. İkincisi, "Beni bağlayan, partinin programı, 'Birarada Yaşama' kampanyasının metni ve ruhu ve parti kurullarının geçmişte aldığı kararlardır" dedim. Kurultay'daki konuşmam da bu çerçevede oldu. Devrimci Dayanışma grubundan arkadaşlar da -ki bu süreç içinde öteden beri varolan karşılıklı anlayış, dostluk ilişkilerimizin geliştiğini, fikir alışverişinde bulunduğumu da söylemeliyim- bu mesajlarımdan yola çıkarak genel başkanlığa adaylığımı desteklemeye karar verdiler. Teşekkür ediyorum. Onun dışında, kamuoyunda sunulduğu gibi, tek bir siyasi hareketin desteğiyle ve onlara dayanarak genel başkanlık arayışında olduğum değerlendirilmesi gerçeği yansıtmıyor.

Geçmişte Dev-Yol'la ilişkiniz nasıldı?

Öğrencilik döneminde de, daha sonra da Devrimci Yol'da yer almadım. Ben Maoist bir harekette, ama kampüs devrimciliğini aşmayan bir konumdaydım. Kendini bağımsız sosyalist, bağımsız bir kamusal kimlik, her şeyden önce ÖDP'li olarak gören biriyim. ÖDP içindeki serüvenim de bu mecra oldu. Ama geçmiş objektif değerlendirdiğimde, Devrimci Yol'un hem en özgün ve bağımsız kalabilmiş, hem de kitlelerle en sıcak ilişkiyi kurabil-

miş, bu anlamda Türkiye toprağına en sağlam basmış hareket olduğuna 1980'lerden beri kanaat getirdiğimi söyleyebilirim. Bu hafıza, bugün de ÖDP'yi büyük güçlerin peşine takılmaktan koruyor. 1970'leri Halkın Yolu sempatisi olarak geçirmekten de hiç pişmanlık duymadım. Çin devrimini hâlâ önemsiyor ve araştırmaya devam ediyorum.

Olağanüstü kongreye gidişin "çatı partisi" girişimiyle de yakından ilişkili olduğu söylenebilir mi?

İki gruptan yapılan konuşmalarda da, "çatı partisi"ne onay veren, "bu doğru bir girişimdir, genel başkana, yönetime bu doğrultuda yetki vermemiz gerekir" diyen olmadı. "Çatı partisi" fikrinin parti kamuoyunda genel olarak kabul görmediği izlenimi ortaya çıktı.

Ama çatı partisi girişiminde yer alan ÖDP yöneticileri var, öyle değil mi?

Evet. Genel başkan, genel başkan yardımcısı, yönetici düzeyindeki arkadaşların "çatı partisi" toplantılarına gözlemci olarak mı, yetkili mi, yetkisiz mi katıldığı konusunda tartışmalar var. Bu konulara girmeyi tercih etmiyorum ama, genel olarak edindiğim izlenim, bu konunun parti kamuoyunda kabul görmediği. Bu anlamda da kendi adıma ve beraber görev yaptığım kurullar adına sahip çıkılacak bir sicilimiz olduğumu düşünüyorum. 2004 martındaki yerel seçimlerde, ilk defa Kürt muhalefetiyle, değişik sol, sosyalist hareketlerle Demokratik Güçbirliği çatısı altında bir araya geldik. Bu seçimlerde de, bilindiği gibi, "Biz de Varız" inisiyatifinin bir parçasıyız. Kürt muhalefeti ve değişik sol kesimlerle çerçevesi, ilkeleri kamuoyuna açıklanmış bir şekilde birlikte hareket edebiliriz. Demokratik Güçbirliği neoliberalizme, yerel yönetimlerdeki özelleştirmelere ve Irak'ı işgaline karşı net tavrın vurgulandığı, parti genel başkanlarının eşdeğer üyeler olarak bu güçbirliğini kamuoyuna açıkladıkları bir zemindi. Bu tarzdaki birlikteliklere açgözlük, ama ÖDP'nin kurumsal kimliğini, varlığını ve bu tip işbirliklerindeki onurunu korumak şartıyla.

Ergenekon davası bir fırsattır, adil yargılama kuralları içerisinde, suç işleyen kim varsa cezalandırılsın. Ama, bu dava üzerinden bir siyasî projenin arkasına takılmamıza, yedeklenmemize izin vermememiz lâzım. Mesela Tansu Çiller'in görev yaptığı dönemde, bugün AKP hükümetini oluşturan bileşenlerin de koalisyonun ortağı olduğunu unutmayalım. Muhalefet liderinin avukatı, başbakanın savcısı olduğu bir davanın hukuksal bir zeminde sürdürülmesi kolay görünmüyor.

"Çatı partisi" her örgütün, partinin kendi kurumsal kimliğini koruduğu bir yapı olarak tasarlanmıyor mu?

Bunu sürekli bir birliktelik haline getirdiğinizde, bileşenlerin bağımsız özneler olması, farklı programatik, teorik yönelimlere sahip olmaları esprisi ortadan kalkar. ÖDP zaten ortak bir program etrafında bir araya gelmekle birlikte, farklı görüşleri barındıran çoğulcu bir parti; kendi aralarında da farklılıkları olan bireyleri kalıcı bir şekilde "çatı partisi" altında bir araya getirdiğinizde kamuoyuna inandırıcı bir mesaj vermeniz mümkün olmaz. Bu girişimin gerçekçi de olmadığını düşünüyorum. Kürt muhalefeti kitleselliği olan bir hareket, o kitlesellik içinde ya kaybolursunuz ya da onun içinde varlığını öne çıkarma gayretleriniz gerçekçi olmaz, eşit öznelerden oluşan bir parti fikriyatına denk gelmez. O açıdan, "çatı partisi"nde yer almanın fırsatçılık olarak algılanabileceğinden de korkarız. Biz ne zaman ki 1970'li yıllardaki gibi gerçekten bir toplumsal hareket haline geliriz, fabrikalarda, işyerlerinde, okullarda, mahallelerde, ciddi bir güç haline, insanların vicdanı, umudu haline geliriz, o zaman bu tip birliktelikler daha gerçekçi hale gelebilir. Bizim toplumsal hareket haline gelme, özellikle Batı'daki insanlara inandırıcı bir proje sunabilme şansımızı da böyle bir birliktelik ve onun gereklerini yerine getirme gayreti iyice zora sokar diye düşünüyorum.

Olağan kongreye kadarki kısa süreli başkanlığınız yerel seçimlere denk geliyor. ÖDP seçimler için ne yapacak?

Partinin bu konuda şu ana kadarki çalışmalarını miras almış bulunuyoruz. "Biz de Varız" inisiyatifi, 2004'teki Demokratik Güçbirliği'nin genel felsefesine uygun, hatta daha genişletilmiş bir zemin. Bu anlamda çalışmalarımızı sürdürüyoruz. ÖDP, "Biz de Varız" inisiyatifinin bulunduğu yerlerdeki adayları destekleyecek. Kendi gücünün, etkinliğinin daha belirgin olduğu yerlerde ÖDP adaylarıyla seçime girecek. "Biz de Varız", neoliberal belediyeçilik anlayışına, kamu hizmetlerinin özelleştirilmesine karşı çıkan, belediye hizmetlerini vatandaşlara eşit ve kaliteli olarak götürmeyi amaçlayan, karar süreçlerinin çoğulcu, katılımcı işlemlerini vaat eden bir inisiyatif. Genel olarak ezilenlerden yana, AKP'nin neoliberal anlayışını da, CHP'nin tepeden inme, devletçi, milliyetçi anlayışını da reddeden, üçüncü bir yol.

Bu "üçüncü yol"u kongredeki konuşmanızda "devrimci yol" olarak tanımladınız, ardından da "küçük harfli devrimci yol" diye vurguladınız...

Bu vurgulama gereği, delegasyonda bu konularda aşırı hassasiyet olduğunu bilmeden kaynaklandı. Genel anlamda, partinin bir "devrimci silkinişe, bir devrimci yola ihtiyacı var" vurgusunu yaparken ağızdan çıktığı için, o hassasiyeti göz önüne alarak da bunun küçük harfle olduğunu vurgulamak gereğini hissettim. Bunu dile getirdikten sonra da büyük harfle Devrimci Yol hareketinin

de Türkiye devrimci mücadelesinde ne kadar önemli bir güç olduğunu da vurgulamam gerekiyordu. Bazen şöyle bir hataya düşebiliyoruz: Emperyalizm dendiğinde ulusalcılık, devrim dendiğinde Devrimci Yol başta olmak üzere belli hareketler, enternasyonalizm dendiğinde Troçkizm akla geliyor. Bizim genel anlayışımız, kapitalizmle sorunu olmayan, sadece emperyalizme karşı çıkma sınırlarına dayanan ulusalcılıkla, emperyalizmle sorunu olmayan, sadece milliyetçilikle uğraşan sol liberalizmle aramıza ciddi bir fark koyan, hem anti-kapitalist, hem anti-emperyalist, hem de Türkiye’de yaşananların bütün dünyada yaşanan süreçlerin uzantısı olduğunu görerek kapitalist küreselleşmeden zarar gören bütün ulusların emekçileriyle dayanışmayı ön gören enternasyonalist bir anlayış.

Başkanlığınız, yerel seçimlerin yanı sıra, sosyalistlerin, devrimcilerin çok saldırıya uğradığı, çok hırpalandığı bir döneme denk geldi. Özellikle liberallerden gelen bu saldırıyı nasıl yorumluyorsunuz? Buna karşı ne yapmalı?

Solun kendini en yalnız, en güçsüz, örgütsüz hissettiği, kendi iç âleminde de bunun özeleştirisini yaptığı, bundan çıkış yolları aradığı bir dönem olmasına karşın, Türkiye’de birbiriyle çatışan her iki gücün de, liberal eksenin de, ulusalcı-milliyetçi-devletçi-otoriter eksenin de solu kendilerinin bir parçası yapmak, bir anlamda sömürgeleştirmek için büyük gayret sarfettiklerini görüyoruz. Bunu da aslında toplumun vicdanında solun hâlâ önemli bir yer tuttuğunun, bir projenin meşrulaşması, genel kabul görmesi için sol bir referans arandığının bir kanıtı olarak değerlendiriyorum. Bugün sol referansların, devrimcilik vurgusunun çok daha önem kazandığını düşünüyorum. Türkiye’nin yakın tarihi bile, kitaplardan okuduğumuz, yaşayanlardan işittiğimiz değil, birebir içinde yaşadığımız 1970’li, 1980’li yılların tarihi bile yeniden yazılıyor. Bir kısım allâmeler çıkıp her gün yeni teoriler geliştiriyor; bir gün Deniz Gezmiş’in, diğer gün Mahir Çayan’ın ne kadar devletçi, ne kadar orducu, darbeci, İttihatçı oldukları iddia edilip duruyor... Türkiye’de iki genel akım var: İttihatçılık ve İtilafçılık. Ulusalcı-milliyetçi kesim İttihatçı referansını veriyor, bu konuda daha açık. Ama liberal-sermayeci kesim Hürriyet ve İtilafçı referanslarını, Prens Sabahattin referanslarını, işbirlikçi referanslarını vermekten imtina ediyor. Halbuki Hürriyet ve İtilaf, muhafazakârlarla liberallerin bir araya geldiği, sonunda saltanatın değirmenine su taşıdığı, İngiliz emperyalizmine göz kırptığı, Damat Ferit’leri barındıran, bugünkü siyasal manzarayla kolaylıkla paralellik kurulacak bir organizasyondur. Deniz ve Mahir örneğine dönersek, bu suçlamalar bir ke-re işin doğasına aykırı: Biri askerî güçler tarafından katledilmiş, öbürü askerler tarafından yakalanmış ve sıkıyönetim mahkemelerinde asılmış. O suçlamalar ne tarihin gerçeklerine uyuyor ne de akla ve vicdana sığar...

Denizlerin idamı Meclis’teki sağ partilerin oylarıyla oldu...

Evet. Onları asanlar, asılmalarını sağlayanlar, Fethullah Gülen’in bir zamanlar üyesi olduğu Komünizmle Mücadele Dernekleri, Adalet Partisi, Demokratik Parti sıralarında oturan çeşitli tarikatlarla mensup insanlar, bugün MHP sıralarında oturan bir kısım eski ülkücüler... Bugün bu nedenle devrimcilik vurgusunun daha fazla yapılması gerekiyor. Bu konuda da bizim gönümüz rahat, çünkü ÖDP zaten belli mücadele anlayışlarının eleştirisi üzerine kurulmuştur. Biz devrimci mirasına genel olarak sahip çıktığımız arkadaşlarımızı, içinde yer aldığımız devrimci hareketleri eleştirmekten çekinmedik, çekinmememiz de gerekiyor. Ama insanın tahayyüllerinin bitmemesi, hayallerini kaybetmemesi, toplumu ezilenlerden, horlanarlardan yana, radikal bir şekilde değiştirme fikrini terketmemesi anlamında devrimciliğe sahip çıkmak gerekiyor. Devrimcilik demek, bugünden yarına devrimi yapacak bir devrim stratejisine sahip olma iddiası değil. ÖDP, programında da belirtildiği gibi, kendi iktidarını değil, ezilenlerin, emekçilerin kendi öz-örgütleriyle ve öz-güçleriyle iktidarını amaçlar. Biz bugünün işini yarının devrimine bırakma veya ekolojik mücadeleyi, feminist mücadeleyi, savaş karşıtı mücadeleyi, demokratik mücadeleyi “bu bir devrim sorunudur, bunları devrim çözer” diye yarına erteleme anlayışına sahip değiliz. Ama ÖDP programında, eşitlikçi, özgürlükçü, sınıfsız, sömürsüz bir dünya vaadi de var. Sınıfsız, sömürsüz dünyanın devlet tarafından, burjuvazi, sermaye tarafından güle oynaya bize terkedilmeyeceğini de bilmemiz gerekiyor. Bu dönem bu vurgunun yapılması hem siyasî olarak sorumluluğumuz, hem de vicdanî olarak kendimize, geçmişimize ve kaybettiğimiz arkadaşlarımıza karşı bir görevimiz diye düşünüyorum.

Toplumsal hareket haline gelmekten

Kongrede “Çatı partisi” fikrinin parti kamuoyunda genel olarak kabul görmediği izlenimi ortaya çıktı. ÖDP zaten ortak bir program etrafında bir araya gelmekle birlikte, farklı görüşleri barındıran çoğulcu bir parti; kendi aralarında da farklılıkları olan bireyleri kalıcı bir şekilde “çatı partisi” altında bir araya getirdiğinizde kamuoyuna inandırıcı bir mesaj vermeniz mümkün olmaz. Bu girişimin gerçekçi de olmadığını düşünüyorum.

söz ettiniz; toplumsal hareket derken kastınız ne?

Bu soruya Latin Amerika örneğinden yola çıkarak cevap vereyim. Brezilya’nın Belem kentindeki son Dünya Sosyal Forumu’nun kapanış oturumunda, Venezüella, Bolivya, Ekvador ve Paraguay’ın devlet başkaları bir araya geldi ve daha eşit, daha özgür bir Latin Amerika için kolları sıvadıklarını söylediler. Her birinin çok farklı öyküleri var. Chavez, darbecilikten seçim sandıklarına gelen biri. Morales, yerli mücadelesinden devlet başkanlığına yükseldi. Correa, bir zamanlar Chicago ekolüne mensup bir ekonomist. Lugo ise bir rahip. Ama dördünün ortak özelliği, ülkelerinde neoliberalizme karşı geniş halk kitlelerinin verdiği mücadelenin temsilcisi olmaları ve değişik sosyal hareketlerin oluşturduğu koalisyonların sözcülüğünü üstlenmeleri. Türkiye de ne yazık ki uzun yıllardır neoliberalizmin insanları yalnızlaştırdığı, yoksullaştırdığı, dışladığı bir ülke olmasına rağmen, ciddi bir direniş hattı oluşturulamadı. Ama bütün dünyada, mevcut yapıların, zihniyetlerin, ideolojik ve kurumsal hegemonyanın çatıradığı, kapitalizmin varlığının bile tartışıldığı bir dönemdeyiz. Bilindiği gibi, toplumsal hareketler çok hızlı gelişir, sıramalı bir doğası vardır. Türkiye’de de aşağıdan yukarıya, okullardan, işyerlerinden, sokaklardan, dipten bir dalganın yükselmesini umut edebiliriz. İşten çıkarmaların, fabrika kapatmaların, çalışanların yaşam standartlarının aşağı çekilmesinin gündeme geldiği bir dönemde, hareketlenmenin ciddi bir ivme kazanabileceğini düşünüyorum. 2001 krizinin olumsuz, yarıda kalan deneyimlerinin 2009 krizinde yaşanmayacağını umut etmek istiyorum. Bu dönem Türkiye’de de, dünyada da insanların hoşnutsuzluklarının, mağduriyetlerinin artacağı, öfke ve gazaplarının yükseleceği bir dönem olabilir. Bunun milliyetçi tepkiler, insanların dinî, mezhepsel kimlikleri-

ÖDP korteji, Avrupa Sosyal Forumu, Atina 2006

ne rücu etmesine, 2001 krizinde gördüğümüz gibi, reaksiyoner, yıkıcı etkiler yaratmasına da tanıklık edebiliriz; ama örgütlü, sistemli, toplumun ezilen, dışlanan kesimleri arasında dayanışmaya dayalı bir birliktelik olmaması için de bir neden yok. Evet, faşizm de, dinî referanslar da bu dönemi kullanacaktır, bunun çok ciddi tehlikeleri de var.

Ama insanların ezilmişliklerini, mağduriyetlerini faşizan bir harekete yönelmekten engelleyecek bir sol örgütlenme, güçlü bir sol hareket de yok...

Kriz dönemlerinde örgütlenmelerde sıçramalar görülebilir. Canı yanan insanların, farklı yerlerde aynı süreçlerden yaşamı ve çıkarı zarar görenlerle birlikte tepkilerini daha sistemli, örgütlü, düzen karşıtı bir şekilde gösterebilmelerinin zeminini yaratmak için de fırsattır. Bu açıdan, bu dönemin ciddi bir sınav olacağını düşünüyorum. Şu anda pembe hayallere kapılmak için bir neden yok ama, umutsuz olmanın da mânâsı yok. Fikrimize, geçmiş deneyimlerimize ve kendi imanımıza güvenmemiz lâzım.

Toplumsal hareket haline gelmek için nasıl bir siyasal çalışma yürütülmeli?

Sol bile, bilinçaltında kapitalist küreselleşmenin geri döndürülemez bir süreç olduğunu düşünüyordu. Bu süreçten doğrudan doğruya yaşamı ve çıkarı zarar görenlerin, yerlerinden yurtlarından edilenlerin, gecekondusu yıkılanların tepkilerinin sözcüsü olmanın, onlarla dayanışmada bulunmanın ötesinde, bu sistemin, düzenin değiştirilebileceğine ilişkin pek umut taşınmıyordu. Ama bugün, dünya genelinde kamulaştırmaların, kapitalistlerin kendi ezberlerini kendileri lehine bozdukları, kendilerine düzenlemeci, kendilerine Keynesci, planlamacı oldukları bir dönemdeyiz. Dünyanın eksenini ezilenlerden yana çevirmek, sistemin parametrelerini altüst etmek için de bir fırsattır bu. İnsanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasının temel haklar olduğunu hatırlatarak, toplumun dengelerinin buna göre düzenlenmesi çerçevesinde insanları mücadeleye çağırabileceğimizi düşünüyorum. Evvelki çerçeve neydi? "İnsanlar hayatlarını kapitalizmin, piyasanın yarattığı gösterge ve dengelere göre düzenlemeli" deniyordu. Şimdi tersten, "insanların işleri olması, karınları doymalı, sağlıklı konutları olmalı; ekonomi, bütün toplum düzeni bunun üzerinden kurulmalı" talebini andırıcı bir şekilde sunabiliriz. Değişim değerinin belirleyici olduğu bir dünyadan kullanım değerinin belirleyici olduğu bir dünyaya doğru geçişi talep edebiliriz ve gerçekleştirebiliriz.

"1970'lerdeki gibi toplumsal hareket olmak"tan söz etmiştiniz. Bugünün toplumsal hareketi '70'lere göre nasıl olmalı, nasıl bir örgütlenme biçimi düşünüyorsunuz?

O dönem, sol, sosyalist, devrimci hareketler büyük ölçüde mahallelere, okullara, işyerlerine yayıldı, sonra da o yerelin özelliklerine göre konumlandı. Zaman

içinde, büyük ölçüde faşizme karşı mücadelenin öne çıktığı bir süreç oldu bu. Bir süre sonra, yerelin ihtiyaçları çok baskın gelmeye başladı, ortak noktalar, programatik hedefler, ortak bir dil de tam anlamıyla kurulamadı. Bugün değişen siyaset yapma koşulları, iletişim olanaklarının genişlemesi gibi kolaylıkları da göz önüne alırsak, programatik bir yönelim, ortak söylemler, ortak sloganlar çok daha önemli. İkincisi, bugün kapitalizmin temelleri çatırıyor belki ama, Türkiye benzeri ülkeler, Latin Amerika'dan Doğu Avrupa'ya kadar birbirine yakın etkilere maruz kalıyorlar. O bakımdan bugün enternasyonalist dayanışma boyutu geçmişe göre çok daha öne çıkıyor. Geçmişte yerelden ulusala açılan bir çizgi geçerliydi. Filistin'le dayanışma, Che Guevara söylemleri daha çok bir ortak ruh, dayanışma temelinde söylenen laflardı. Bugün aynı sorunlar karşısında ortak bir direniş hattı, ortak mücadele çok önemli. Diğer bir önemli nokta da, bugün '70'li yıllarda bahsedemeyeceğimiz, feminist hareketin, ekososyalist hareketin, savaş karşıtı hareketin, işsizler, emekliler hareketinin varlığı. O zamanlar silahlı mücadele söz konusu olduğu için, silahlı mücadeleyi yücelten bir kültür vardı. Bugün özellikle emperyalist işgaller sonucunda, savaş, şiddeti eleştiren bir ortam var. O bakımdan, '70'li yıllarda rastlamadığımız toplumsal hareketler de geçerli. Dünyada yaşanmış reel sosyalist deneyimlerden çıkarılan dersler de bizi yatay, katılımcı yapılara, demokratik karar süreçlerine, yerelden ulusala, ulusaldan küreselle doğru genişleyen örgütlenmelere götürdü. Benim '70'lere gönderme yapmanın en önemli nedeni, insanların vicdanında, bilincinde solcuların, sosyalistlerin sorunlarına çözüm bulacakları, dertlerine deva olacakları yolunda güçlü bir inanç, bir güven yaratmak anlamında. Bugün bu kaybolmuş durumda. Etkili olduğu belli sendikalar, meslek örgütleri, kamu çalışanları örgütleri dışında, solun sade insanların hayatla boğuştuğu zeminlerde varolmadığını veya iyice güçsüz olduğunu görüyoruz. 1970'li yıllarda, tam tersine, sol, devrimciler insanların umudu olabiliyordu.

ÖDP kurulduğunda, bugünkünden çok daha geniş bir kesim için bir ihtimal, bir umuttu. Birçok insanı içine çekmişti ve çekebilme kapasitesi var gibi duruyordu. 13 yıl içinde ÖDP büyüyeceğine küçüldü. Bu 13 yılın anahatlarıyla bilançosunu siz nasıl yapıyorsunuz? Bu küçülmenin, etkisizleşmenin temel nedenleri neler?

ÖDP, büyük ölçüde, '60'lı, '70'li, kısmen de '80'li yıllarda sol hareketler içinde bulunmuş, ama zamanla kendi köşesine çekilmiş, günlük geçim gailisine kapılmış insanları da çekmişti. ÖDP sade bir solcunun rahatlıkla il, ilçe binalarının kapısından adımını atabileceği, üye olabileceği, geniş, ferah, esnek bir ortam sundu. Ben kendimi de bu kapsamdaki insanla-

ÖDP, kadınların partide temsili anlamında atabildiği adımları attı. Partinin kurullarında yüzde 50 kadın kotası olması, ciddi bir kazanımdır. Öbür taraftan, Kadın hareketinin, feminist mücadelenin bütün birikimini taşıyabildiğimizi, fikrî, teorik anlamda feminist harekete ciddi bir çekim merkezi sunabildiğimizi söylemek zor. Bu birikimleri partiye taşımaya daha fazla önemsemek durumundayız.

ra dahil edebilirim. ÖDP'nin renkliliği, diğer sol, sosyalist hareketlerden farklı olarak geniş bir toplum kesimini kucaklaması büyük ölçüde burada yatıyordu. Ama bu insanların bir kısmı, birkaç toplantıya katıldı, iki kere 1 Mayıs'ta yürüdü, üç mitinge katıldı, sonra yavaş yavaş aile ve iş hayatlarına döndü. ÖDP içeri-sindeki grupsal yapılar, bu kesimleri gerçekten önemsedikleri ve ÖDP'nin kitleleşmesini böyle sağlayacaklarını düşündükleri için de ilk dönemlerde çok dikkatli davrandılar, grupsal aidiyetlerini çok öne çıkartmadılar, çok köşeli bir dil kullanmadılar. Ama yavaş yavaş tek tek bu insanlar çekilmeye başlayınca, ÖDP daha örgütlü kesimlerin, grupsal kimliklerin egemenlik alanına dönüştü. Bence ÖDP tipi yapılar, programı önemseyen, zamanının belli bir kısmını parti hayatına ayıran, belli bir ölçüde daha disiplinli üyelere de sahip olmalı. Bunun dışında, partiye bağlantısını örneğin sadece seçim kampanyalarında sürdüren, partide sadece kültürel etkinliklere, fikrî tartışmalara katılmayı tercih eden insanlar da olabilir. Onları da yormayacak, sıkımayacak, kendilerini ifade edebilecekleri, parti hayatının dışında kalmayacakları ferah ortamlar, bir esneklik olmalı. Daha organize, disiplinli, sistematik bir aygıtlı, daha esnek, ferah, daha kısmi zamanla parti üyeliğine veya parti dostluğuna izin veren bir hayat. Bunun cevabının da büyük ölçüde gençlerden geleceğini düşünüyorum. Bugün en dinamik, fiziksel olarak uzun süreli mücadelelere en hazır ve geçmişin önyargılarını en az taşıyanlar gençler. Bizim gibi insanlar yerlerini gençlere devrettikçe, ilk kuruluş dönemi dinamiği yakalanabilir mi bilemem ama, ciddi bir mesafe alma şansının olduğunu düşünüyorum.

Partinin ilk dönemlerinde feminist gruplar da aktif olarak yer almıştı, zamanla onlar da koptu. Bugün genel manzaraya, tartışmalardaki etkinliğe bakınca kadınların varlığı da çok zayıf görünüyor...

Bir asimetri olduğunu kabul etmek zorundayız. ÖDP, kadınların partide temsili anlamında aslında atabildiği adımları attı. Partinin kurullarında yüzde 50 kadın kotası olması ve bir kurulun etkinlik kazanabilmesi için yüzde 30 kadın kotasının zorunlu olması ciddi bir kazanımdır. Öbür taraftan, Türkiye'de kadın hareketinin, feminist mücadelenin bütün birikimini taşıyabildiğimizi, fikrî, teorik anlamda feminist harekete ciddi bir çekim merkezi sunabildiğimizi söylemek zor. Kadın hareketinin birikimi büyük ölçüde ÖDP'nin dışında duruyor, ki bunların önemli bir kısmı geçmişte ÖDP içinde varolmuş kesimler. Bu birikimleri partiye taşımaya daha fazla önemsemek durumundayız.

Siyasal farklılıkların netleşeceği bir tartışma ortamı yaratmayı arzu ettiğinizi söylediniz. ÖDP'de yer alıp kopmuş kişileri, grupları da bu tartışmaya katma düşünceniz var mı? ÖDP'den ayrılanlar

sadece hayatın gailisine düşmüş kişiler değil. Ayrılanların büyük bölümü hâlâ siyasî faaliyetin içinde...

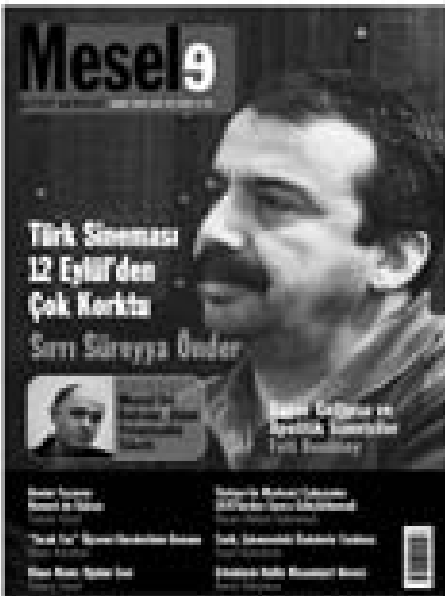
Hayat gailisine dönenler derken, ilk aşamada kopanları kastetmiştim. Farklı grupsal yapıların, farklı fikir kümelerinin bir arada durması da zorlaşmıştı. ÖDP büyük bir imkân olarak düşünül- düğü için herkes bulunduğu yerden bi- raz geri adım atmıştı, ama ÖDP'nin kü- çüldüğü ortamda, grupsal yapılar başka fikrî kümelerle karşı kendi önceliklerini öne çıkarttı ve onun sonunda ÖDP'de ayrılmalar, kopmalar yaşandı. Dedğim gibi, Türkiye'de sol üç ana kulvara ayrıl- mış durumda: Emperyalizmle bir soru- nu olmayan, sadece milliyetçiliği karşısı- na alan liberal yönelimli, piyasa meka- nizmalarına fazla itirazı olmayan bir sol; kapitalizmle bir sorunu olmayan, em- peryalizmi karşısına alan, otoriter eği- limlere kapı açan bir sol; bir de bu büyük güçlerle alışverişi olmayan, temiz kal- mış, anti-kapitalist, anti-emperyalist, en- ternasyonalist özelliklerini öne çıkaran sol. Tek tek savruluşlar bir yana bırakıl- ırsa, aramızdaki farklılıklara rağmen, ÖDP'nin geçmişteki bileşenlerinin bü- yük ölçüde bu üçüncü yola mensup ol- duğunu söyleyebiliriz. Bu da ortak pay- dalarımızın az olmadığını gösteriyor. Bu çerçevedeki bütün kişileri, grupları, par- tileri, ÖDP ile organik, örgütsel bir bir- liktelik kurmak gibi bir şart olmaksızın, bu tartışma ortamına katmayı arzuluyo- rum; bu sürecin, solun temel sorunları üzerine sözü, fikri olan herkesi içerecek bir süreç olması gerektiğini düşünüyö- rum. Görev üstlendiğim kısa sürede bu ne kadar başarılabilir, bilemiyorum ama, olabildiğince kapsayıcı olmak, geç- mişteki sunî farklılıkları aşma yolunda gayret göstermek istiyorum. Ayrıca, sö- zünü ettiğimiz bu iki akıma tam olarak kapılmamış, ama bir ölçüde etkisinde kalmış iyi niyetli kesimleri de o çekim alanından çıkartmayı bir görev olarak görüyorum. Bazı insanlar demokrasi, özgürlükler söylemine kapılarak liberal akıma yaklaşabiliyor. Bazıları da, ulusal-

Türkiye'de sol üç ana kulvara ayrılmış durumda: Emperyalizmle bir sorunu olmayan, sadece milliyetçiliği karşısına alan liberal yönelimli, piyasa mekanizmalarına fazla itirazı olmayan bir sol; kapitalizmle bir sorunu olmayan, emperyalizmi karşısına alan, otoriter eğilimlere kapı açan bir sol; bir de bu büyük güçlerle alışverişi olmayan, anti-kapitalist, anti-emperyalist, enternasyonalist özelliklerini öne çıkaran sol. Tek tek savruluşlar bir yana bırakılrsa, aramızdaki farklılıklara rağmen, ÖDP'nin geçmişteki bileşenlerinin büyük ölçüde bu üçüncü yola mensup olduğunu söyleyebiliriz.

cı kesimin milliyetçi, devletçi anlayışına sempati duymasa da, özelleştirmelere, emperyalizme karşı söylemlerinden, ka- mucu mesajlarından dolayı oradaki çe- kim alanını sol olarak görebiliyor. Her iki tarafın da ortak paydası, kendile- ri gibi düşünmeyen herkesi aynılaştır- rak karşı cenaha postalamaları, projeleri- nin sınıflarüstü, sınıf ekseninden, emek- çi taleplerinden bağımsız olması... Bi- zim yaklaşımımız, tam tersine, eşitlik ve özgürlüğün birbirini çelen, dışlayan de- ğerler değil, birbirini destekleyen, büyü- ten iki değer olduğu. Demokrasi için eşitlik gereklidir. Diğer taraftan, eşitlik için de demokrasi, özgürlük gereklidir. İnsanlar taleplerini açık açık ifade ede- miyorlar, bunun örgütlenmesini yap- mıyorlarsa, kimlikleri nedeniyle ayrımcı- lığa uğruyorlarsa, hem eşitlik mücade- lesine ayıracak zamanları, enerjileri azal- ıyor, hem de ayrımcılığa uğrayan insan- ların gündeminde eşitlik mücadelesi ikincil plana düşebiliyor. Eşitlikle özgür- lüğün birbirini desteklediğini, çoğalttığını, birbirinin mütemmim cüzü oldu- ğunu düşünüyorum... Türkiye'nin toplum- sal tarihinde, '60'lı, '70'li yıllardan başla- yarak, ideolojik söylemi bugünküyle tam aynı olmasa da, sol toplumun de- mokrasi ve özgürlük taleplerinin savu- nucusu olmuştur. Demokrasi, özgürlük- ler deyince de, eşitlik, hak talepleri de- yince de insanların aklına sol gelirdi. Za- ten solun her iki büyük güç tarafından da içerilmek istenmesinin, karşı kutbu eleştirirken oradaki solculara "sizin bu- rada işiniz ne?" denmesinin bir nedeni de, bütün örgütsel güçsüzlüğüne, da- ğınlıklıya rağmen, solun hâlâ insanların vicdanında önemli bir yer tutmasından kaynaklandığını düşünüyorum. Ne yazık ki, hem demokrasi, özgürlük, hem eşitlik, kamuculuk söylemlerini bir arada dile getiren insanlara, bu kesimin sözcü- lerine çok rastlayamıyoruz. Ama, dünya kapitalizminin krizinin piyasa toplumu savunucularının ideolojik hegemonyası- nı ciddi bir şekilde sarstığını düşünüyö- rum. Bu nedenle, önümüzdeki dönemde

hem eşitlik, hem özgürlük kulvarında ciddi, inandırıcı bir mücadele verme şan- sının ortaya çıktığına inanıyorum. Ama, ideolojik olarak, stratejik olarak önünüze ciddi fırsatlar çıkması bu fırsatların mu- hakkak değerlendirileceği, örgütsel kar- şılığını bulacağı anlamına gelmiyor. İyimserliğim, büyük ölçüde, oluşan fikrî zeminle, objektif koşullarla ilgili. **Sizin tarif ettiğiniz "üçüncü yol"la, Er- tuğrul Kürkçü'nün uzun zamandır dile getirdiği "üçüncü cephe" fikri ortak bir zemine işaret ediyor. Dolayısıyla bir "buluşma" söz konusu değil mi?** Tabii ki. Önümüzdeki dönemde bunun fırsat ve olanaklarını değerlendirmemiz lâzım. Bu bizim sorumluluğumuz. Hem bu iki büyük gücün çekim alanına girme- yenlerin yan yana durma gibi bir sorum- lulukları var, hem de bu büyük mücade- lede, fillerin tepişmesi sırasında arada ezilmemek için yan yana durmak duru- mundalar. Hayatın da buna davet edece- ğini düşünüyorum. Çerçevenin biraz da- ha geniş olması gerektiğini, solun geç- mişte kendi içindeki ayrılıklarından, sos- yalizmin tarihini farklı yorumlamaktan kaynaklanan sorunları aşmak için daha ciddi bir irade göstermek gerektiğini dü- şünüyorum. **ÖDP, önümüzdeki dönemde, kuruluş sürecinde olduğu gibi kapsayıcı bir hüviyete kavuşabilir mi?** İnsanları ÖDP çatısı altına gelmeye zor- lamak gibi bir durum yok, ama bir ikna süreci olursa, bundan mutluluk duyarız. Bu tartışma süreçlerinde ortak noktaları- mızın zannettiğimizden daha fazla olduğunu görürsek, farklı yerlerde durmanın artık anlamını yitirdiği so- nucuna varırsak, bu tabii ki bizim için istenen bir durum olur. Ama ön- celikle, solun değişik kesimlerinin reel politik hesapların, seçim hesap- larının dışında, bir ortak ruh haline sahip olmasının, bulundukları toplu- msal zeminlerde dayanışma içinde olmasının, birbirlerini daha iyi anla- yabilmek için bir irade göstermesi- nin önemli olduğunu düşünüyorum.

Söyleşi: Siren İdemen - Yücel Göktürk

Türk Sineması 12 Eylül'den Çok Korktu

Mesela, Şubat 2009, Sayı 26

- 1970'lere Sığınış ve Erkeklerin Neflis Masumiyet Havesi (Benset Güncükan)
- Benim Yazarmı: Honore de Balzac (Tahsin Yücel)
- "Tetikeli Oyunlar"da KÖMÜK Sorunu (Çağla Cömert)
- Klaus Mann: Oğlun Sesi (Sempia Topal)
- Türk Sineması 12 Eylül'den Çok Korktu (Sön Sürçya Önder'e söyleşi)
- "Sıcak Yar", Öğrenci Hareketinin Romanı: Dünya Sokakta Değişecek (Müge Karahan)
- Türkiye'de Marksist Çatışmalar 1970'lerden Sonra Gelişimlemedi (Hasan Bülent Kahraman)
- Tarih, İşlenmedeki Radikalite Yazılmaz (Neyi Sarıdoğan)
- Arthur Miller ve "Yeryüzünün Tuzu" (Andrwe O'Hagan)
- Mervut Sol Kadrolar, Atılım Yapma Potansiyelini Tüketti (Eğün Aydınolu'yla söyleşi)
- Gazze Gettосу ve Apolitik Sınırçılar (Fotî Benlişay)
- Gerçek Bir Sınır Mücadelesi: Sosyal Politikalar Alanı (Ümit Kurt)
- Stephen Jay Gould - Bir Radikal Olmak Ne Anlama Geliyor (Lewendin - Levins)
- Toplumsal Konular Çatışan Fotoğrafçının Mükabidi Ne Olabilir? (Özcan Yurtalan)

RADYO EXPRESS

1 OCAK-10 ŞUBAT 2009

Hazırlayan: **Erdir Zat**

İşsizlik roket hızında

ABD Resesyonun acı göstergesi olarak 2008 Aralık ayında 524 bin kişi işsiz kalmıştı. Beterin beteri varmış. Çalışma Bakanlığı, ocak ayında 598 bin kişinin daha işsiz kaldığını bildirdi. Bu 1974'ten bugüne kadar görülen en yüksek rakam. Beklenenin çok üstünde gelen artışla birlikte işsizlik oranı, Baba Bush'un yönetiminde olduğu 1992'den beri en yüksek seviye olan yüzde 7.6'ya ulaştı. ABD'de ekonominin dinamizmini kaybettiği 2007 Aralık ayından bu yana yaklaşık 3.6 milyon kişinin işsiz kaldığı ifade edildi. Bu da İkinci Dünya Savaşı'ndan beri Amerika'da yaşanan en büyük istihdam kaybı.

Hamas'a ağır suçlama

FİLİSTİN Uluslararası Af Örgütü, Hamas'ı Gazze Şeridi'nde muhaliflerine karşı sindirme kampanyası yürütmekle suçladı. Kurbanlar, doktorlar ve görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak hazırlanan raporda, Hamas militanlarının İsrail ile işbirliği yapmakla suçladığı kişileri kaçırıp dövdüğü, çeşitli işkenceler uyguladığı, özellikle diz kapağından vurarak sakat bıraktığı ve ya öldürdüğü bildirildi. Af Örgütü'ne göre aralık sonundan beri yirminin üstünde yetişkin erkek bu şekilde öldürüldü. Raporda ayrıca bu vakaların bildirilenden fazla olabileceğine, insanların intikam tehdidiyle korkutularak sindirildiğine yer verildi.

BREZİLYA Hareketlerin hareketi

9. Dünya Sosyal Forumu, Brezilya'nın Belem kentinde yapıldı. Beş kıtanın temsilcileri yeni bir altüst oluşla sarsılan gezegenimizin bütün meselelerini masaya koydu. Akıl akıla danıştı, deneyimler paylaşıldı, gelecek için yol haritası belirlendi. En önemlisi alter-globalizmin çok daha güçlü biçimde yoluna devam ettiği bütün dünyaya müjdelendi. Arkadaşımız Ulus Atayurt oradaydı...

"KRİZDEN sonra dünyayı şekillendirmek" şiarıyla 39'uncu buluşması gerçekleşen Davos'daki Dünya Ekonomik Forumu'nun (DEF) itibarı herhalde hiç bu kadar yerle yeksan olmamıştı. Krizle beraber katılımcılarının yüzde 60'ı dünyanın önde gelen uluslararası şirketleri ve finans sektörü yetkililerinden oluşan DEF orta sınıf nezdinde bile şüphe götürür hale gelirken, Davos'dan yaklaşık 12 bin kilometre ötede, dünyanın en ihtişamlı nehri Amazon'un Atlantik Okyanusu'na kavuştuğu Brezilya'nın Belem şehrinde düzenlenen 9. Dünya Sosyal Forumu'nun (DSF) hem nicelik hem de nitelik açısından tepe noktasını bulması şaşırtıcı olmamalı. Resmi rakamlarla göre 142 ülkeden 133 bin kişinin akın ettiği, Belem'in gecekondu mahallelerinden gelenler, kayıt yaptırmayan Amazon havzası halkları ve gençlik kampının binlerce misafiri ile beraber toplam 150 bin kişinin katıldığı harareti Forum, 11 Eylül ve Ortadoğu işgali sonrası alter-globalizmin sönümlendiğini iddia edenlere net bir cevap mahiyetindeydi.

Davos şürekasının DSF'den rol çalarak bir yönetişim söylemi yarattığı artık bilinen bir gerçek. DSF küresel ekolojik krizi ana eksenine mi oturttu? Davos'dan karbon emisyonları ile tamamiyle emisyon pazarı oluşturmaya yönelik ve hemen hiçbir gerçekliği olmayan "çözüm" önerileri zuhur etmeye başladı. DSF, Dünya Bankası'nın "yeşil devrim" yatırımları, mega-baraj projelerinin ve Washington Muhabakatı'nın özelleştirme politikaları ile bilinçli olarak yoksullaştırdığı güney ülkelerinin borçlarının silinmesini mi talep ediyor? Davos yine gerçekleşmeyecek borç indirimlerinden dem vurmaya koyuldu. DSF, katılımcı ekonomi uygulamaları, FAL gibi yerel yönetim örgütleri ve sebil miktarda yerli-köylü hareketleri, halk üniversiteleri ile tabandan hayata geçmeye başlayan sosyal politikaları önemli hedeflerinden biri mi sayıyor? Davos'dan sosyal adalet, devlet müdahalesi, kamu yatırımları vızıldılar yükseldi. Ancak tüm bu dublör öykünmeleri 9. Dünya Sosyal Foru-

mu'nda istihza ile bile olsa hiçbir karşılık bulmadı. Belem'in şimdilerde soylulaşmaya başlamış liman bölgesindeki kargalar bile bu işe gülmeye tenezzül etmedi.

Sosyal Forum'da Erdoğan'ın hamasi tavrından hiç bahsedilmemesi ve hatta Putin ve Hu Jintao'nun ABD'nin sorumsuz tüketim canavarlığına güya yüklenmesinin esamesinin okunmaması bir yana, esas ilham verici hadise Davos'a gitmeyerek DSF'ye gelen beş Latin

si, çoğu katılımcı tarafından foruma "gelmemiş" sayılmasına neden oldu. Bu, toplumsal hareketlerin krizin de verdiği ivmeyle artan özgüvenlerinin net bir göstergesiydi.

Tarihsel koşullar netleşirken

Marx ve Engels, Komünist Manifesto'daki "burada yazılan ilkelerin pratikte uygulanması varolan tarihsel koşullara bağlıdır" ifadesi ile kapitalizmin alt edilmesinde tarihsel konjonktürün önemine işaret eder. Krizin şiddetinin orta sınıfları da kapsayacak şekilde hissedildiği, coğrafi ve jeo-politik haritanın muğlaklaştığı günümüzde Latin Amerika'nın son 20 senesine damgasını vuran toplumsal hareketlerin tarihin ve coğrafyanın sahnesinde billurlaştığını söylemek hiç de yanlış olmaz. Bu, Belem'deki forumun fiziki ve konusal dağılımına da ziyadesiyle yansdı. Açalım...

Belem şehrinin iki büyük gecekondu ma-

Amazon yerlileri Forum'da

Amerika devlet başkanına karşı takınılan vakur tavidir. Bolivya, Brezilya, Ekvador, Paraguay ve Venezüella devlet başkanları, onlarla beraber gelen düzeylerde parlamenter Davos yerine ümidin ve yeni bir küresel yapının inşası için temel yapı taşı olarak gördükleri Sosyal Forum'a katılırlarken hiç de kahraman gibi karşılanmadılar. Hatta ikinci nesil biyo-yakıt ve özellikle soya-okalipüt plantasyonlarına izin vermesi, Amazonlar'daki dev baraj projeleri, toprak reformundaki gönülsüz tavrı, yakın zamana kadar IMF ile içli dışlı hali yüzünden MST, Via Campesina gibi köylü örgütlerince, PSTU gibi sendikalarca ve yerli hareketlerince sıklıkla eleştirilen Brezilya devlet başkanı Lula'nın halka açık bir toplantı yapmama-

hallesine komşu UFPA ve UFRA üniversitelerini ana üs olarak seçen DSF, Brezilya hükümetinin de yaptığı cömert katkılarla şekillenen mütevazı bütçesini, Forum sonrası bu üniversiteler de faydalanabilsin diye altyapıya vakfetmiş. Her Forum biraz deneysel bir mekân ve deneyim paylaşımı stratejileri geliştirmesiyle maruftur. Belem de bundan nasibini ziyadesiyle almıştı. İrili ufaklı binlerce meclisin toplandığı oditoryumlara bu sefer devasa "tematik çadır" toplantıları eklenmiş. Kırsal Amazon Üniversitesi UFRA'nın her yanına saçılmış tematik çadırlar konularında yetkinliğe ulaşmış toplumsal hareketlere, STK'lara ve akıl entelektüellere harareti bir toplantı ortamı sundu. Pan-Amazon çadırı, devletsiz halklar ve ulus-

GENEL GREVLER YAYILIYOR Sarkozy zorda

FRANSA Önde gelen sekiz büyük sendikasının öncülüğünde birleşen kamu ve özel sektör çalışanlarının 29 Ocak'ta yaptığı genel grev, eylem merkezi Paris'te ulaşım, eğitim ve sağlık hizmetlerini geniş ölçüde kesintiye uğrattı. Banka, hastane, postane ve mahkemeler düşük kapasiteyle çalıştı. Sokakları dolduran 1 milyonu aşkın kalabalık hükümetin ekonomik krizi ele alış biçimini protesto etti, iş ve maaşlarının korun-

masını istedi. Le Parisien gazetesinin anketine göre, Fransız kamuoyunun yüz-

de 69'u grevcilere destek veriyor. Hükümet öfkeli çok sayıda kişi bankaların

kurtarılması için milyarlarca avruluk kaynak ayrılırken, zor durumda olan sektör ve işletmelere yeterli yardım verilmemediğini düşünüyor. Gelecek yıl işsizliğin yüzde 10'u bulması beklenen Fransa'da Sarkozy muhalifleri, hükümetin maliyet düşürücü reform programından vazgeçip ekonomiyi teşvik paketleriyle canlandırmaya odaklanmasını istiyor. Küresel mali krize karşı yapılan kitlesel protestolar Yunanistan ve Fransa'dan sonra İngiltere ve Letonya'ya sıçradı. Sendikaların başını çektiği toplumsal hareketler Avrupa'nın öteki ülkelerinde de genel grev hazırlığı yapıyor.

► lar çadırı, insan hakları çadırı, geleneksel halklar ve topluluklar çadırı, kentsel reform çadırı vs. gerek bilgi yoğunluğu gerekse tartışma çeşitliliği açısından gezegen yüzeyindeki en verimli stratejik değerlendirmelere sahne oldu. Örneğin kentsel reform çadırında UNMP, CONAM gibi tüm Brezilya sahinde faaliyet gösteren mahalle platformlarının, IBAM ya da IBASE gibi ülkeye nüfuz etmiş STK'ların ya da David Harvey gibi kanaat önderlerinin, yüzlerce örgütün biraraya gelmesi oldukça dikkate değerdi. Asıl önemli olan ise kent tartışmalarının "barınma hakkı" eksenli dar yaklaşımları çoktan aşmış olmasıydı. Çalışma koşulları, bölgesel ve kentsel planlama, kırsal alan ile ilişki gibi tematik alanın dışına taşan kent toplanlıları, toplumsal hareketlerin ulaştığı boyutlar kadar, el attığı konuların diğer toplumsal temaları da stratejik planlarına katması açısından bir hayli manidardı. Naomi Klein'in ifadeyle "hareketlerin hareketi" haline dönüşmekte olan bu floradaki engellere ve imkânlara değinmeden önce, konuya girizgâh bâbında Forum'da özel bir gün ayrılarak önemi vurgulanan Pan-Amazon mücadelesi için bir parantez açmakta fayda var.

'Sınır'sız bir Amazon ve ilkel birikim

Marx, Kapital'in 8. cildinde kapitalizmin nice-liksel yayılışını doğal bir süreç gibi anlatan, birilerinin kapital birikimi artarken diğerlerinin de ücretli işçi olmasını "özgür" bir işçi sınıfının belirmesine neden olarak gösteren liberal yaklaşıma "ilkel birikim" teziyle karşılık verir. İlkel birikimin en net tezahürü için de sömürgelere bakmamızı önerir. Burada yerel halkın kollektif üretim araçları elinden alınarak, topraklara büyük parsellerle el konularak, yerleşimler yakılarak ve zorla işçi devşirilerek ilkel birikimin en açık halini görebileceğimizi söyler. Bu süreç, örneğin ülkenin altın madenlerine el koymak için İngiliz ve Portekiz krallıklarının ortak girişimi ile 18. yüzyılın ikinci yarısında gelişmeye başlayan tekstil tezgâhlarının yakılması ya da orman arazilerinin şeker için yakılarak yerli halkların tarım emekçisi yapılması ile Brezilya tarihinin bir kesitinde başlamış (ve henüz bitmemiş) bir hikâye. Aynı tecrübe Güney Amerika'nın dokuz ülkesine yayılmış ve doğal olarak sınırlardan muaf bir coğrafyada yaşayan Amazon halkları zararına olanca şiddetiyle pekiştiriliyor. İkinci nesil "agro-fuel"leri temsil eden genetik okaliptüsler Timberwatch örgütünden Wally Menne'nin anlattığı üzere her hasat sonrası toprağı sözlük

anlamıyla yakarken ("hasat" sonrası toprak düzelsin diye kalan kökler ateşe veriliyor) doğanın sundukları ile pekâlâ geçinen yerli halkları yerinden ediyor. Amazon su havzası "su kapanı" diye adlandırılan agro-fuel ile hızla erirken, diğer yandan devasa hidroelektrik baraj projeleri ile (sadece Rio Maderia baraj projesi için 43 milyar dolarlık yatırım öngörülürken, özel şirketlere ait işletmeden günde 250 bin dolar "gelir" bekleniyor) yerli halkların yerinden edilme süreci son sürat devam ediyor. Ve Amazon en iyimser tahminle günde 30 kilometrekare küçülüyor.

Bu açıdan bakıldığında Forum'un yerli halklar mücadelesine sıkı bir ivme kazandırdığı söylenebilir. Amazon ormanlarının çeşitli bölgelerinden gelen 190 kadar yerli grup 450 kadar örgüt ile başbaşa vererek gelecek eylemlerin yol haritasını çizdi. Kimi zaman binlerce kilometreye varan halk yürüyüşleriyle kıtayı boydan boya aşan toplumsal kalkışmaların etkisi düşünüldüğünde 12 Ekim'de başlayacak "Mother Earth" eylemlerinin gerek Amazon'a musallat olan ulusaşırı şirketlerin, gerekse onlara belli ölçülerde göz yuman hükümetlerin başını çok ağrıtaçağı kuvvetle muhtemel gözüküyor. Özellikle Kolombiya gibi sağ bir hükümetin başta olduğu bir ülkede bile su hakkı mücadelesine milyon kişinin dahil olduğunu, Uruguay hükümetinin sendikaların ve kırsal kesimin beraberce mücadelesi sonucu su hakkını anayasal düzeyde kabul ettiğini düşünürsek yerli halklar hareketinin gelecek yıllara damgasını vuracağını söyleyebiliriz. Hareketi bekleyen muhtemel tehlikelerden biri ise forumda çözüm aranan "toplumsal hareketlerin kriminalleştirilmesi" çabaları. Chico Mendes'i vuran para-militer kuvvetlerin artıklarının hâlâ varlık sürdürmeleri bir yana, Amazon'daki asıl güncel sorun mücadelede sivrilmeye başlayan toplumsal örgütleyicilerle suç isnat edilerek çeşitli hapis cezaları verilmesi. Öte yandan toplumsal hareketlerin örgütlenme pratiklerini serpiilmeleri ölçüsünde, MST'nin Syngenta tohum şirketine karşı verdiği mücadelede ya da bizzat Evo Morales'in yükselişinde somutlandığı üzere bu kirli çabaların rüzgârı tersine çevirmesi de mümkün.

Çaylar, nehirler ve düğümler

DSF başından itibaren bir karar mercii olmaktan özellikle imtina etti. Ne de kendini alter-globalizm hareketlerinin tek çatısı olarak değerlendirdi. Forum daha ziyade dünyanın çeşitli köşelerindeki neo-liberalizm karşıtı müca-

delelerin oluşturduğu ağın ilmeklerini sağlamlaştırmaya çalışan, ucu açık bir tecrübe olarak görüldü. Ancak somut hali tematik çadırların ulaştığı içerik doygunluğunda gözlemlenen ve küresel krizin ekolojik, ekonomik ve jeo-stratejik sorunları bir potada erittiği dönüm noktasında beliren, haydi sorun demeyelim, ama aşılması gereken bir engelle karşı karşıya olduğumuzu da söylemek lazım.

Forum, bünyesinde re'sen silahlı eylem gruplarını barındırmaya da katılımcıların çoğunun mutabık olduğu noktalardan biri NAFTA gibi bir bölgesel entegrasyona cephe- den karşı çıkan EZLN ve Zapatist direnişin, alter-globalizm hareketinin ve "yeni toplumsal hareketlerin" nirengi noktalarından biri olduğu. Sadece '70'lerin klasik sol eylemselliğine yüz vermemeleri değil, genel bir sözcülüğe soyunmamaları, alter-global ağa bulundukları yerden dahil olma çabaları Zapatistlerin yaklaşımını forum bünyesine yaymıştı. Bu strateji sayesinde küresel ölçekte birleşen su hakkı hareketi, yerli halkları, insan hakları hareketleri, ekoloji örgütleri ve daha nicesi, krizin gölgesinde yol haritası belirlemek için çözümlerinde ve eylemlerinde ortaklaşmanın yeni yollarını aramaya başladılar. Kent hareketlerinin bir adım öteye gitmesi, örneğin yerli hareketleri ve baraj karşıtı hareket ile ortak strateji geliştirme kabiliyetlerinde saklı gözüküyor. Peki "hareketlerin hareketi" safları nasıl sıkılaştırabilir?

Eğitim siyasî bir eylemdir

Bu açıdan, somut halini Paula Freire'in kadim pratiklerinde bulan "ezilenlerin pedagojisi" geleneği Forum'un müdahili tüm örgütlerin yeni eylem modelleri geliştirmesi için önemli nirengi noktalarından birini teşkil ediyor. 20. yüzyılın ilk yarısında işçi eğitimi etrafında örgütlenen halk üniversitelerinin görece hiyerarşik yapısından ziyade çeşitli başlıklar altında mantar sporları gibi serpilen yeni nesil "kent halkı üniversiteleri", "eğitimden yoksun gençler için üniversite", "gezegen vatandaşlığı merkezleri" toplumsal hareketlerin içeriğini aktarma ve bağdaştırma konusunda başı çekiyor. Örnekleri çoğaltmak mümkün, ancak DSF bünyesinde 2003 yılında başlayan Toplumsal Hareketler Üniversitesi, toplumsal deneyimi ve bilgiyi soyut bir takım verilerden ziyade geleceği şekillendirmenin kollektif pratiği olarak kurguluyor. Bu yüzden örneğin etanol üretimine ses etmeyen ve kooperatifleşmekle yetinen tarım işçileriyle avukatların dayanışma ör-

Obama kolları sıvadı

PAKİSTAN Seçim kampanyasında Irak'tan çekileceğini, ama oradaki birlikleri Afganistan-Pakistan cephesine kaydıracağını söyleyen Obama ayağının tozuyla diplomatik atak başlattı. Özel elçisi Richard Holbrooke, Islamabad ile ince ayar yapmak üzere Pakistan'a vardığı sırada Beyaz Saray'dan bir açıklama yapan Obama, "Afgan sınırının terörist cenneti olmasına izin veremeyiz, El Kaide varlığına seyirci kalamayız" dedi. Devlet başkanı Zerdari ile görüştüktan sonra Afganistan ve Hindistan'a geçen Holbrooke, bundan böyle bölgeden sorumlu üst düzey diplomat olarak görev yapacak.

Kazaklar ABD'ye üs veriyor

KAZAKİSTAN Kırgızistan'ın Manas üssünü kapatma kararından sonra Orta Asya'daki son üssünü kaybeden ABD'nin yardımına Kazaklar koştu. Kazakistan, Afganistan'daki Amerikan kuvvetlerine lojistik destek vermesi için ABD'ye topraklarını kullanma izni verileceğini açıkladı. Manas üssünün kapatılması kararının, Rusya'nın Kırgızistan'a 2 milyar dolar yardım vermesinden hemen sonra gelmesi ve Afganistan'daki Amerikan askerlerinin sayısının yakınlarda artırılacak olması bölgedeki dengeleri bozdu. ABD ayrıca 2005'te kapanan üssün açılması için Özbekistan ile görüşüyor.

Seçimin galibi Maliki

IRAK Başbakan Nuri el Maliki'nin liderlik ettiği Devlet-ül Kanun koalisyonu yerel seçimden büyük kazanımlarla çıktı. Başkent Bağdat'tan yüzde 38 ve ikinci büyük kent Basra'dan yüzde 37 oy alarak açık farkla zafer kazandılar. Koalisyon ayrıca Şii nüfusun çoğunlukta olduğu güney eyaletlerinde en fazla oyu almayı başardı. Bir zamanlar Irak'taki en güçlü Şii grup olan Irak İslam Yüksek Konseyi ise hayli geride kaldı. Radikal Şii lider Mukteda el-Sadr da seçimden hayalkırıklığı ile çıktı. Kuzeydeki Musul'da ise Sünni Arapların yeni koalisyonu El Hadba, Kürt gruplara fark attı.

Devlet halkı katletti

MADAGASKAR Başkent Antananarivo'nun hükümet muhalifi belediye başkanı Andry Rajoelina'nın keyfi biçimde görevden alınmasını protesto eden kitelerin üstüne polis tarafından açılan yayılım ateşi en az 30 kişinin ölümüne yol açtı. Hükümeti yolsuzlukla suçlayan Rajoelina'ya ait VIVA adlı televizyon ve radyonun susturulmasıyla tırmanan olaylar ülkeyi içsavaşın eşiğine getirdi. Devlet başkanı Ravalomanana'nın kamu kaynaklarından kişisel servet edindiği ve ülkenin petrol, altın, kobalt, nikel ve uranyum kaynaklarını yabancı şirketlere peşkeş çektiği bir süreç gündemdeydi.

gütlerini, klasik sendikalarla topraksız köylü hareketlerini biraraya getiriyor. Yüzlerce eğitim semineri düzenleyip, aslında her biri özgün bir deneyim olan "başarılı mücadeleleri", sadece o deneyimi yaşayanların o mücadele yumağını sistematize edebileceğini öngörerek "gerçek bir kuramın" bileşenleri haline getirmeye çalışıyor. "Siyasî bir süreç olarak sistematizasyon" diye adlandırılan bu eğitim sürecinin alter-globalizme yapacağı katkısı zaman gösterecek. Ancak tekil ve tema odaklı hareketlerin doygunluğunu aşmanın önemli ve deneysel bir sürecini idrak ediyoruz.

Gelecek ve "karar"

Forum sonrası klasik olduğu üzere toplanan Forum Konseyi, alışılının aksine salt bir forum değerlendirmesi yapmak ve gelecek forumun organizasyonuna başlamaktan başkaca krizin sunduğu imkân ve tehlikelerden bir tür somut yol haritası çıkartmak eğilimindeydi. Bu yönde bir takım kararlar da verildi. Ancak önce somut iki eleştiri: Öncelikle konsey üyesi yaklaşık 200 örgüt sözcüsü, STK başkanı, sendikacı ya da entelektüelin iki dakikaya sıkıştırılmaya çalışılan "önerileri" soyut değerlendirmelerin ötesine geçemediği gibi alter-globalizmin sokakta ses getirmesinin asıl faileri olan Quebec'in, Seattle'ın, Cenova'nın, La Paz'ın genç aktivistleri tartışmanın etrafında bile yer almıyorlardı. İkincisi, Forum'un son gününde yine her tema etrafında 20 dakikalık beyanlarla dile getirilmeye çalışılan "meclislerin meclisi" toplantısı, Babil kulesinin farklı lisanlarında beyan edilen kaba anti-kapitalist söylemlerden öte bir etki yaratmadı.

Gene de bankaların kamulaştırılması, 30 Mart'ın Filistin mültecilerinin ülkelerine dönmeleri için eylem günü ilan edilmesi, "Mother earth" yerli halklar günü gibi somut adımların atılması ya da orta vadede tüm gezegen için eşitlikçi asgari ücret talebi, uzun vadede ise muhtemel bir "Green New Deal" in post-Keynesyen kapitalizmiyle yetinilmeyeceğinin vurgulanması umut veren adımlardı. Ancak her şeyden önce mart sonunda Londra'da gerçekleşecek G-20 zirvesine karşı küresel eylem çağırısı, alter-globalist hareketin, iktidarın sözcülerini tekrar sokakta göğüsleme azmini göstermesi açısından kayda değerdi. Böylece Marcos'un 1996'daki ilk Encuentro'da ifade ettiği gibi "beş kıtayı kapsayan ve iktidarın bize vaat ettiği ölüme karşı çıkmamıza yardım eden ağı" halen örülmeye devam ettiğine şahit olduk. **Ulus Atayurt**

BOLİVYA Engebeli, dolambaçlı, sarp...

Bolivyalılar sosyalizme geçişi sağlayacak yeni anayasaya ezici bir çoğunlukla onay verdi. Ama Morales'in bu zaferi ülkedeki bölgesel kutuplaşmayı daha da keskinleştirdi. Küresel mâli krizin en çok etkilediği yüksek riskli ülkeler arasında yer alan Bolivya'yı zor bir yıl bekliyor.

CHAVEZ'İN Venezüella'da uyguladığı sosyalist dönüşüm modeli Ekvador'dan sonra Bolivya'da da resmen yürürlüğe girdi. Kurucu Meclis'in hazırladığı yeni anayasa, 25 Ocak'ta yapılan referandumda yüzde 61.4 gibi yüksek bir oy oranıyla onaylandı. Ülkesinin ilk yerli başkanı Evo Morales, böylece çoğunluğu oluşturan yerli halktan asırlardır esirgenen anayasal hakları verme sözünü yerine getirmiş oldu.

Morales aslında bu referandumlar maratonuna Ekvador'dan çok önce başlamıştı. Ama karşısında, Peru kadar olmasa da, Venezüella ve Ekvador'dan çok daha güçlü bir neoliberal oligarşi vardı. Bolivya'nın kemikleşmiş eski iktidar eliti rejimin bypass mekanizmalarını sonuna kadar işletti, temelleri askerî diktatörlük döneminde (1978-1993) atılan kurumsal faşizmin bütün bürokratik engellerini kullandı. Diğer yandan CIA desteğiyle ülkenin doğu yakasındaki beş zengin eyaletin "bağımsızlık" mücadelesini başlattı, bu amaçla paramiliter örgütler kurdu. Ancak sağcı muhalefet referandumları kaybettikçe hırçınlaştı, ülkeyi içsavaşın eşiğine getiren şiddet eylemlerine başvurdu.

Neoliberal faşistlere karşı

11 Eylül 2008'de, Morales'in yüzde 67 oyla meşruiyetini tazelediği güvenoyu referandumunun üstünden henüz bir ay bile geçmemişken, hükümet yanlış kızılçilleri göstericilerin, Pando eyaletinin ayrılıkçı valisini protesto etmek için düzenlediği yürüyüşe yayılım ateşi açıldı. 18 kişinin öldüğü ve yüzden fazla insanın hâlâ çözilemeyen bir şekilde kayıp edildiği katliamın, eyalet valisi Leopondo Fernandez'e bağlı faşist çeteler tarafından yapıldığına ilişkin kanıtlar ele geçirildi. Brezilya'ya kaçan Fernandez kısa sürede yakalanıp hapse atıldı. Pando katliamıyla açıkça tehdit edilen Morales ise doğrudan sağ muhalefetin arkasındaki gücü hedef aldı: Olayın hemen sonrasında Santa Cruz ve Chuquisaca eyalet valileriyle "özel görüşmeler" yapan ABD Büyükelçisi Philip Goldberg'i sınır dışı etti. Ko-

El Alto

sova'da etnik temizlik yürütmekle suçlanan Goldberg, daha sonra Bush yönetimi tarafından Bolivya'ya gönderilmişti. Pando katliamı dünyada tepkiyle karşılandı, özellikle Latin Amerika'daki sol hükümetler sert bir bildiriyle Morales'e arka çıktı.

Bütün bu olaylar yüzünden altı ay gecikmeyle yapılan anayasa referandumu, ancak partilerarası uzlaşmadan sonra gündeme gelebildi. Sağ blok müzakere masasında Morales'ten kendileri açısından hayatî önem taşıyan bir ödün kopardı: Ona iki dönem daha başkanlık yapma hakkı sağlayan anayasa maddesi referandumdan önce değiştirildi; sadece bir dönem daha başkanlık yapabilecek.

Yarış henüz bitmiş sayılmaz. 6 Aralık'ta erken seçim yapılacak. Başka bir deyişle, Bolivya'daki derin bölünmeden kaynaklanan siyasî gerilim bu yıl da devam edecek. Hattâ "artarak" demek mümkün. Zira Avrupa kökenlilerin ve melezlerin ağırlıkta olduğu hidrokarbon zengini Santa Cruz, Beni ve Chuquisaca eyaletlerinde "hayır" oylarının fazla çıkması, muhalifler tarafından zafer olarak algılandı. La Paz, Cochabamba, Oruro, Potosi gibi sosyalist kalelerin yanı sıra ayrılıkçı Pando ve Tarija eyaletlerinin de anayasaya destek vermesi ise sağ blok açısından kesin bir yenilgiydi.

Dönüşümün dinamikleri

Referandumda halka sorulan ikinci soru, yeni anayasada kısıtlanan toprak mülkiyetinin üst sınırıydı; halkın yüzde 81'i "azamî 5 bin ►

Tamil Kaplanları sıkıştı

SRI LANKA Ordunun ocak ayı boyunca süren operasyonları sonucu ayrılıkçı Tamil Kaplanları'nın elindeki bütün kentler düştü. Adanın Hindu kökenli Tamil halkının yaşadığı kuzey ve doğu kesimleri tamamen Budist kökenli hükümetin kontrolüne geçti. BM, 300 bin kişinin iki ateş arasında kaldığını duyurdu. Cangıla çekilen Tamil Kaplanları harekate büyük kentlerde bombalı saldırılar düzenleyerek cevap verdi. ABD, AB, Japonya ve Norveç'in yanı sıra diasporadaki Tamil aydınları örgüte silah bırakıp bundan sonraki mücadeleyi meşru siyasi zeminde sürdürme çağrısında bulundu.

Gladio işbaşında

RUSYA İnsan hakları savunucusu avukat Stanislav Markelov ve muhalif gazeteci Anastasia Baburova, Moskova'da kimliği belirsiz bir saldırganın kurşunlarıyla öldürüldü. Ulusalı kahraman Albay Yuri Budanov tarafından öldürülen masum Çeçen kızı Elza Kungayeva'nın avukatı olan Markelov, Budanov'un cezalandırılması için verdiği hukuk savaşıyla dünya çapında ün kazanmıştı. Ancak Budanov geçenlerde âniden serbest bırakıldı. Markelov, öldürülmeden önce bu keyfi kararı protesto eden bir basın toplantısından çıkıyordu ve şans eseri yanında gazeteci Baburova da bulunmaktaydı.

Sır dolu suikast

AZERBAYCAN Hava Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Rail Rızayev evinin önünde düzenlenen silahlı saldırı sonucu hayatını kaybetti. Geçmişte hava sahası anlaşmazlığı yüzünden İran'ı, ABD'nin Gabala'ya füze kalkanı kurma projesine destek verdiği için de Rusya'yı kızdıran Rızayev'in öldürülmesi üstüne iki senaryo öne çıkıyor. İlkine göre, Karabağ ile ilgili görüşmelerin sıklaştığı günlere denk gelen saldırı, Ermeni gizli servisinin işi olabilir. Diğer senaryo ise Rus silah mafyasına dayanıyor: Rızayev, Rusya'dan MIG askeri uçaklarının alınmasını Aliyev ile konuşarak iptal ettirmişti.

► hektar" dedi. 10 bin hektar olan ikinci seçeneğin sadece yüzde 19 oy alması, bu konuda Morales muhaliflerinde ciddi bir yarıma olduğuna –başka bir deyişle, elitin elindeki sömürgecilik döneminden miras kalmış rant kaynaklarından, siyasi ittifak kurduğu kentli orta sınıfların bile rahatsız olduğuna– işaret ediyordu. Ancak kısıtlama bundan sonrasını kapsıyor, geçmişte tekelleştirilmiş büyük toprakların kamulaştırılması söz konusu değil.

Öte yandan doğal kaynaklara daha fazla devlet kontrolü getiren yeni anayasa ulusasını şirketlerle işbirliği içindeki elitin işini zorlaştıracak. Bunun altını çizmek isteyen Morales, referandumdan birkaç gün önce Chaco petrol şirketini kamulaştırdı. Doğal gaz yataklarından elde edilen gelirin diğer yoksul bölgelere dağıtılmasının yolu açıldı. Artık yerli halka geleneksel topraklarından özerklik hakkı ve doğal kaynaklardan "öncelikli pay" sağlanabilecek.

Bolivya'yı "çokuluslu üniter devlet" olarak tanımlanan yeni anayasa doğrudan demokrasiyi hedefleyen yönetsel reformlar getirdi. Merkezî iktidarın elinde tuttuğu yetkilerin bir kısmı dört düzeye bölüştürüldü: Yeniden yapılanacak devlet kurumları, eyaletler, belediyeler ve yerli özyönetimler. Artık halk tarafından seçilen eyalet meclisleri kurulacak. Yargı da dönüşümden payını alıyor: Yargıçlar parlamento tarafından atanmayacak, seçilecek. Ayrıca yerli halkın yüzyıllardır uyguladığı geleneksel hukuk sistemi, varolan resmi hukuk sistemiyle aynı statüye kavuşturuldu.

Aralıktaki seçimleri kazanıp beş yıl daha iktidarda kalmasına kesin gözüyle bakılan Morales'i zor bir dönem bekliyor. Yeni anayasanın tam anlamıyla işleyebilmesi için yüzden fazla yasa çıkarmak gerekiyor ve Morales'in partisi MAS (Sosyalizme Doğru Hareket) parlamentonun üst kanadında çoğunluğa sahip değil. Muhafifler bu yasaları senatoda durdurmayı deneyecek. Öte yandan, Bolivya küresel mali krizden en çok etkilenen riskli ülkeler arasında bulunuyor. İhracatın üçte ikisini oluşturan dört ürünün (petrol, doğal gaz, çinko ve kalay) fiyatlarında ciddi düşüşler yaşandı. Geçen yıl 2.2 milyar dolar olan hidrokarbon geliri, bu yıl en fazla 700 milyon dolar olabilecek. Morales'in işi zor, ama unutmayalım ki 2005'te iktidara geldiğinde çok daha zordu.

İRAN-İSRAİL Tuhaf bir matematik

Obama'nın "İran açılımı" henüz tazeyken İran'ın ılımlı lideri Hatemi hazirandaki seçimlere katılacağını açıkladı. Ortadoğu'daki değişim potansiyeli geri dönülmez biçimde harekete geçti. Tarih bu potansiyelin niceliği ve niteliği hakkında ipuçlarıyla dolu. Erdoğan'ın Davos şovuna odaklanan "egosantrik" yorumlardan sıyrılıp İran-İsrail ilişkilerinin tarihsel derinliğine göz atmanın tam zamanı...

ALASTAIR CROOKE

Le Monde Diplomatique, Şubat 2009

1979'DA gerçekleşen İran Devrimi'nden hemen sonra, İsrail dışişlerinden bir üst düzey yetkili, "İran ile çok derin ilişkilerimiz var; bunlar her iki toplumun dokusunda büyük etkiler bırakacak türden ilişkiler" demişti. Daha sonra İsrail (ve ABD) yetkilileri, İran'ı doğal muhatap olarak kabul etmekten başka düşünce geliştirmenin bir çlgınlık olduğuna kanaat getirdiler. Otuz yıl sonra, Batılı politikacıların ve özellikle de İsraililerin, İran'ı gün geçtikçe büyüyen bir tehdit olarak algıladıklarına tanıklık ediyoruz. Acaba bu korku İran Devrimi'nin yanlış okunmasından kaynaklanmış olabilir mi?

İsrail'in ilk başbakanı David Ben-Gurion, İsrail'i Ortadoğu'nun değil Avrupa'nın bir parçası olarak görüyordu. Ben-Gurion, 1952'den itibaren, İsraililerin Ortadoğu'da bulunmalarını coğrafi bir kaza olarak nitelendirerek aslında onların Avrupalı bir toplum olduklarını tekrar tekrar dile getirdi. "Bizim Araplarla hiçbir bağımız yok" diyordu. "Yönetim şeklimiz, kültürümüz, ilişkilerimiz bu bölgenin meyvesi değil. Aramızda politik bir yakınlık ya da uluslararası bir dayanışma bulunmuyor."

Ben-Gurion, ABD'nin, İsrail'in Ortadoğu'da stratejik bir değer olabileceğine ikna edilmesi için ortak bir çaba gösterme çağrısında bulundu. Fakat ABD'nin kendi çıkarlarını koruma konusunda İsrail'den bağımsız hareket etmesinin çok daha sağlıklı olacağına inanan Başkan Dwight Eisenhower (1953-61) İsrail'in ricalarını tekrar tekrar geri çevirdi.

Bu retlerin sonucunda Ben-Gurion, İran, Türkiye ve Etiyopya ile anlaşmalar yaparak düşman Arap ülkelerine karşı bir denge unsuru oluşturmak amacıyla "çevre ittifakı" kavramını geliştirdi. Bu İsrail'in yıldırma stratejilerini güçlendirmek, izolasyonu hafifletmek ve ABD için stratejik bir "değer" olma iddiasına katkıda bulunmak üzere yapılmış bir girişimdi.

Ben Gurion buna paralel bir fikir daha geliştirdi: "Azınlıklar ittifakı." Yalnızca İranlılara

ve Türklere değil, aynı zamanda Yahudiler, Kürtler, Dürziler ve hristiyan Lübnan Marunileri gibi dinsel azınlıklara da atıfta bulunarak Ortadoğu sakinlerinin büyük çoğunluğunun aslında Arap olmadığını öne sürdü. Amacı, Arap milliyetçiliğinin okyanusunda müttefik adacakları oluşturmak için azınlıklar arasında milliyetçi çekişmeler yaratmaktır.

İran, 1950'lerin sonunda, böyle bir arka planın içinde İsrail'in "doğal müttefiki" olarak belirdi. Trita Parsi "Tehlikeli İttifak" adlı kitabında, Şah'la yapılan işbirliğinin ve Irak'ı zayıflatmak amacıyla 1970-75 arasında sürdürülen Kürt isyancıları silahlandırma ve eğitim faaliyetlerinin izini sürmüştür. Parsi aynı zamanda, her iki toplumun da Araplara karşı kültürel üstünlük hissettiğini belirterek bunun İsrail ile İran arasında bir empati oluştuğunu da belirtir. İsraililer Şah'ın ilişkileri gizli tutma konusundaki ısrarı karşısında şaşırmışlardı ve canları sıkılmıştı; İsrail alenen tanınmak istiyordu.

Bu yakın ilişkiler içinde olma durumu İran Devrimi'nden sonra da varlığını korudu ve hatta İsrail'in dik başlı sağcı politikacılarını bile –başbakan Menahem Begin dahil– yeni İran yönetimine erişmek için harekete geçirdi. Ayetullah Humeyni'nin dış politikada izlediği pragmatizm, İsraililer tarafından devrimde sapma olduğunu gösteren bir kanıt olarak değerlendirildi. Arap düşmanlığı ile çevrelenen İran, İsrail'in dostluğuna ne kadar ihtiyaç duyduğunu –İsrail'in dostlarına teknolojik üstünlükler bahsedeceğini– çok iyi kavramıştı! Eski bir Mossad yetkilisi olan Yossi Alpher, çevre doktrininin, İsraililerin kafasında "tamamıyla kökleşmiş" bir şekilde yer alarak içgüdüsel bir davranış şeklini ortaya çıkardığını belirtti. İşte bu inancın etkisiyle, İsrail, 1980'lerin ortasında ABD'yi İran'a silah satmaya ikna etmişti ve bu İran-Kontra (İrangate) skandalının başlangıcıydı.

Begin'in 1977 yılındaki seçim zaferi rakibi İşçi Partisi'nden, hatta revizyonist siyonist lider Vladimir Jabotinsky'den çok daha radikal bir vizyon çizdi. Jabotinsky, 1923'de yazdığı "Demir Duvar" adlı ufuk açan makalesinde,

DEVİRİMİN 30. YILINDA İRAN Mezarlık infazı

TAHRAN'DA devletin "lanet-abad" (lanetlilerin gömüldüğü yer) adını verdiği ve rejim muhalifi devrimcilerin gömüldüğü Khavaran mezarlığı imha edildi. 1980'lerin ilk yıllarından itibaren idam edilen ve hapiste öldürülen sol görüşlü siyasiler, Tahrân'ı Meşhed'e bağlayan otayolun adıyla bilinen Khavaran mezarlığına gömülmekteydi. Yakınındaki Ermeni ve Bahai mezarlığı yardımıyla bulunabilen, boş, toprak bir alandan ibaret olan Kha-

varan'a mezar taşı konmasına izin verilmiyordu. Öldürülen siyasi mahkumların ailelerine cenazeler teslim edilmemiş, ölüm haberiyle beraber cenazelerin parsel numarası verilmişti. Bu parsel numaralarına göre mezarlığı ziyaret edebilen aileler, bütün baskılara rağmen mezarların etrafını tuğlalar ve taşlarla belirginleştirmeye çalışmış, özellikle ölüm yıldönümlerinde mezarlıkta toplanmış, anmalar düzenlemişti. 1988 hapishane katliamlarının yıldönümünde İran'daki muhalif örgütler ve öğrenci hareketince Khavaran'da anma toplantısı düzenleniyordu. Yıllar geçtikçe mezarlık üstündeki

baskı azalmıştı. Ancak geçen eylüldeki anma toplantısı engellendi ve mezarlığın kapısı kilitlendi. Aileler, özellikle anneler arkadaki Bahai mezarlığından geçerek mezarları ziyaret etmeye devam ettiler. Geçenlerde ziyaretçi annelerin yolu kesildi ve mezarlığın artık var olmadığı söylendi. Mezarlık buldozerle dümdüz edilmiş, üstüne ağaçlar dikilmişti. Khavaran aileleri, öldürülen insanların varlığını inkar etme, İran toplumunu belleksizleştirme ve gerçeği yoketme çabası olarak gördüğü bu saldırıyı her platformda teşhir etmeye ve mezarlığın annelere iadesi için kamuoyu oluşturmaya çalışıyor.

Araplarla asla bir anlaşma yapılamayacağını savunmuştu. Begin, Jabotinsky'nin şu görüşüne katılıyordu; "ancak artık bizi bertaraf etme umutları kalmadığında... aşırılık yanlısı liderlerini takip etmeyi bırakacaklar," işte ondan sonra, "karşılıklı ödün vermeye ikna olacak" ve "kültürel yönden onların beş yüz yıl ötesinde olan" siyonistlerden faydalanabilecek ılımlılar ortaya çıkacaktır.

Çevreyle ilişkilerin bozulması

Sağ kanat "azınlıklar ittifakı" stratejisini hayata geçirmeye çalıştı. 1982'de Ariel Sharon, Filitin Kurtuluş Örgütü'nü defetmek ve Beyrut'ta dostane bir hristiyan Maruni hegemonyası kurmak amacıyla Lübnan'ı işgal etti-böylece Arapçılığın asıl kalesi olan Suriye'yi ağır bir şekilde bozguna uğratacak. Fakat bu bir yanlış hesaptı; Marunilerin çöküşünü hızlandırdı, oldukça zorlu bir yeni düşmanın, Hizbullah'ın ortaya çıktığı Bekaa Vadisi'nde gelişen Şii hareketini cesaretlendirdi.

Lübnan'da bu başarısızlığın yaşandığı sıralarda İsrail'in çevresiyle olan ilişkileri de kırılanlaştırmıştı -en azından anahtar konumundaki Arap düşman Suriye ile stratejik ittifaka giren İran ile. Bu İsrail ve ABD'nin paylaştığı bir yanlış yargıdan kaynaklandı: İran Devrimi, Batı için, gerilikten Batı tarzı seküler moderniteye doğru ilerleyen -Batı anlatısına özgü- tarihsel gelişimin kesintiye uğramasından başka bir şey değildi. Bu bir sapmaydı; moderniteye karşı bir tepkiydi ve zamanla düzeltilebilirdi. Devrimin ideolojik temeli "içi boş" olarak nitelendiriliyordu; kuşkusuz, "pragmatistler" çok yakın bir zamanda, Batı gözünde anlam taşıyan tek rotaya, Batıcı maddi ilerleme yoluna sokacaklardı onu. Bu yüzden İsrail ve ABD uzun süre boyunca pragmatizm işaretleriyle meşgul olmuşlar ve saplantılı bir şekilde "ılımlı" avına çıkmışlardı. İran'ın devrimci yönetimi ne zaman dış politika pragmatizm işaretlerine yer verse, ABD ve İsrail, bunu, İsrail ile ittifak kurma doğrultusunda bir gidişat olarak değerlendirmişti.

Gerçekte, İsrail doktrininin dayanağı Batı'nın maddecî modernitesiydi; yani İran liderlerini en çok tiksindiren şey. Fakat İran, her ne kadar bölgede seküler kültürü, maddeciliği ve serbest piyasa toplumunu yayma çabaları konusunda ABD ve İsrail ile anlaşmazlık içerisinde olsa da, İsrail'i askerî olarak yenilgiye uğratma arzusunda değildi. Devrim, saldırgan bir bölgesel hırsın etkisiyle ortaya çıkmadı; İsrail veya ABD'ye yönelik bir askerî tehdit içerdiği söylenemezdi.

Sekiz yıl süren ve tarafları güçten düşüren kirli bir savaşın ardından, İran ve Irak, 1988'de ateşkes yaptı. Fakat 1990-92 yılları, bölgenin bütününe değiştirecek iki olaya tanıklık etmişti: Sovyetler Birliği çöktü ve Saddam Hüseyin birinci Körfez Savaşı'nda mağlup edildi. Bu olaylar sonucunda İran'a karşı Rus tehdidi, İsrail'e karşı Irak tehdidi sona erdi. İran ve İsrail, bölgede üstünlük kurma açısından birbirlerine rakip olmuş, ABD tek kutuplu, kontrolsüz bir güç olarak kendini göstermeye başlamıştı.

Körfez Savaşı sırasında İsrail'in en büyük korkusu, ABD tarafından bir dost değil bir angarya olarak değerlendirilmektir. Aynı zamanda İran'ın üstün bölgesel güç olarak ortaya çıkışı, İsrail'in ABD ile olan ilişkilerini gölgede bırakma riski taşıyan bir ABD-İran yakınlaşması ihtimaline doğru açılarak İsrail'in hegemonyasını tehdit etmişti. Daha da önemlisi, İsrail'in yıldırıcı askerî gücü risk altındaydı; varlığını sürdürmesi askeri üstünlüğüne bağlıydı ve yeniden dirilen İran onu bundan mahrum bırakabilirdi.

1992'de seçilen İzak Rabin yönetimindeki İşçi Partisi, çevre stratejisiyle flört etmekten vazgeçti ve bunun yerine Araplarla barış yapmayı tercih etti; böylece strateji tersyüz edilmişti. Bu değişiklik İsrail ve İran'ı, yeni bir denklemde, birbirlerine karşı taraflarda konumlandırmıştı. Değişim beklenmedik olduğu kadar çarpıcıydı da. Bill Clinton'un seçim zafereinden dört gün sonra, o zamanlar Rabin'in danışmanı olan Yossi Alpher, New York Times gazetesine şöyle demişti: "İran 1 numaralı düşmanımız olarak tanınmalı." İşçi Partisi'nin bir başka kıdemli üyesi Şimon Peres, 1993'te verdiği bir röportajda, uluslararası toplumu İran'ın 1999'da nükleer bombaya sahip olacağı konusunda uyardı.

Abartılmış nükleer tehdit

Clinton yönetiminde yer alanların çoğu, birçok İsraili yetkili gibi, İran tehdidinin abartıldığını hissediyordu. İsrail istihbarat servisinin üst düzey yetkilisi Şlomo Brom alaylı bir şekilde Parsi'ye şöyle demişti: "Aklınızda bulundurun, İranlıların bombayı imal etmelerine beş ilâ yedi yıl kalmıştır. Zaman geçer fakat onlar bomba imal etmeye hep beş ilâ yedi yıl uzaktadırlar." Ve 2009 yılında, ABD istihbarat servislerine göre İranlılar hâlâ "beş ilâ yedi yıl içinde bomba imal edecek."

Böyle olunca, İsrail, Körfez Savaşı'nda büyük güç kaybeden Yaser Arafat ile barış görüşmelerine başladı. Rabin ve Peres, ABD'deki İsrail lobisinin dikkatini başka yöne çekmek için

İran'ı şeytanileştirme yoluna gitti; böylece lobi, düşmanla -Arafat ve Araplar- tokalaşarak Jabotinsky'e ihanet eden İsrail liderlerine öfke kuskımsansa, İran'dan gelen varoluşsal tehdite odaklanacaktı.

ABD de buna paralel bir strateji izlemeyi planlıyordu: Çevre çizgisinin ötesinde yer alan düşmanlara -İran'ın öncülüğünde Batı uygarlığının değerlerini, kurumlarını ve ayrıcalıklarını yerle bir etmek isteyen barbarlar- karşı duran Batı yanlısı Arap devletlerinin yeniden düzenlenmesi. Önde gelen muhafazakârlardan William Kristol'un da 2003'de yazdığı gibi, ABD gücü, "İran Devriminin ölüm çanını çalacak" araç olacaktı. İran'ın yenilgisi, İslâm direnişine olduğu kadar Arap ve müslüman ruhuna da çifte darbe indirmenin bir yoluydu. Araplar uysallaşacak, Ortadoğu birçok başka domino taşı gibi teslim olup yenik düşecekti.

Afganistan (2002) ve Irak (2003) savaşları sırasında İran, Washington ile işbirliği içinde olduğu halde, hiç de şaşılmayacak bir şekilde, İran'ın ABD ile "büyük pazarlık" sürecinin içinde bulunma girişimleri geri çevrildi veya Bush yönetimi tarafından baltalandı. ABD'nin güvenlik kaygılarını -İran'ın Hizbullah ve Hamas'a verdiği desteği kesmesi, nükleer programını sonlandırması ve İsrail'i tanıması bunlara dahil- anlama yolunda atılan bir adım olan ve ABD ile görüşmelerin başlatılmasını hedefleyen 2003 tasarısı da esfanenin bir parçası oldu. Fakat İran'ın üstündeki baskının, onu direnişle bağlarını koparma ve İsrail ile anlaşmaya varma düşüncesine sevk ettiğini varsaymak, İran'ın niyetini yanlış yorumlamak olacaktır. İran'ın sunduğu teklif, ortaklığın ve çekişmeye yol açan bütün konuların tartışılması için daha önce önerilmiş olan taslağının incelikli bir şekilde yeniden formüle edilmesidir. 2003 hadisesini "baskı işe yarıyor" şeklinde yorumlamak ve İran'a daha çok baskı uygulamanın buna benzer ödünlere getireceğini düşünmek, yıkıcı politik hatalara neden olabilir.

ABD'nin "Batı yanlısı ılımlılığa karşı İslamcı aşırılık" tarzında dualist bir vizyonla hareket etmesi, bölgedeki kutuplaşmayı, Ben-Gurion'un makûl bir şekilde sürdürdüğü güçler dengesi kurma ve caydırma hedeflerinden çok daha öteye taşımıştır. ABD ve onun Avrupalı müttefiklerinin müslüman dünyasındaki direnişi kırıp seküler ve liberal bir gelecek vizyonu oluşturmak adına yaptıkları, radikalizmi ve Batı düşmanlığını kışkırttığı gibi, büyük bir kitlenin Batı projesine karşı harekete geçmesine neden oldu. Çeviren: Pınar Uygun

KONGO DC Bu bir etnik çatışma değil!

Olağandışı etnik yapısı ve tarihine işlemiş kan davalarıyla “her an savaşa hazır” bir ülke... Ancak Kongo’nun ulusötesi şirketlerin talanına maruz kalan doğal kaynaklarını hesaba katmadan BM’nin dünyadaki en büyük barışgücünün neden orada bulunduğu açıklanamaz. Kivu bölgesinde yaşanan içsavaşın perdelediği çıkar ağları ve karmaşık ilişkiler her şeyi apaçık ortaya koyuyor...

D. ABADIE - A.DENEULT - W.SACHER

Le Monde Diplomatique, Aralık 2008

GEÇTİĞİMİZ kasım ayında, Kuzey Kivu’daki isyancıların lideri General Laurent Nkunda, her zamanki etnik retoriğini bir kenara bırakarak Kongo Demokratik Cumhuriyeti (KDC) ile Çinli şirketler arasında şimdiye dek imzalanmış bütün anlaşmaların yeniden görüşülmesini talep etti. Kivu’daki yıkıcı savaşın da etnik hiçbir tarafı yok; tıpkı daha önceki 1996-97 ve 1998-2003 savaşları gibi bu çatışma da, Doğu KDC’nin uçsuz bucaksız doğal kaynaklarının çıkar ağları tarafından nasıl sömürüldüğü ile ilgili bir mesele.

KDC nadir bulunur mineraller açısından zengin bir ülke ve dünyadaki koltan rezervinin yüzde 60’ını, kömür rezervinin yüzde 10’unu, kobalt rezervinin yüzde 30-40’ını, niyobyum rezervinin yüzde 10’unu ve sadece Kasai bölgesinde dünya elmas rezervinin yüzde 30’unu elinde bulundurduğu düşünülüyor.

Uluslararası çevre kanunları artık elektronik devrelerin kurşun yerine kalayla lehimlenmesini şart koyuyor. En önemli kalay cevheri kasiterit ve bu cevherin işletilmesi Kuzey ve Güney Kivu’da koltanı bile geride bıraktı, ki bu bölgelerin bir diğer cazibesi de Ruanda sınırındaki Kivu Gölü’nün altında bulunan bereketli altın ve metan yatakları.

Tüm bu mineralleri çıkaran küçük bağımsız madenciler, artık pek çok yerel işadamı, tüccar, kamyoncu ve gümrük muavininin paylarını aldığı yasadışı bir ticaret ağının sadece ilk halkası. Ama asıl imtiyaz sahipleri, tedarik zincirinin en son halkasında yer alan Batılı simsarlar. Tabii kaçınılmaz olarak, tam tersi yönde ilerleyen silah ticaretinin de yıldızı parlıyor.

Neoliberal yağmacılık

Bölgede faaliyet gösteren yabancı şirketlerden hangisinin KDC’nin askeri yağmasından en iyi payı aldığını belirlemek güç. Çoğu, faaliyetlerini paravan şirketler vasıtasıyla yürütüp vergi muafiyetlerinden yararlanırken, bir yandan da

bankacılık sisteminin gizliliği sayesinde soruşturmalardan korunuyor. Güney Afrika kökenli Kongo Metal İşlemesi (MPC) şirketi uzun süre boyunca bu kaçak ticaretin başını çekti. Ve yabancı şirketler, kendi aralarındaki rekabetin, tabandaki hizipleşmeleri kışkırtmasını pek umursamıyor gibi görünüyor.

İkinci Kongo savaşı sırasında (1998-2003) MPC, Kanada Banro A.Ş ile, o sırada Kivu Madencilik Şirketi (Sominki) tarafından kontrol edilen altın ve kalay yatakları için rekabete girmişti. Sominki de kendi hesabına ülkenin devlet başkanı Laurent-Désiré Kabila’nın kuvvetleriyle çarpışıyordu. Dominic Johnson ve Aloys Tegera şöyle yazmıştı: “Aynı madenlerden gelecek çıkar için en az üç grup birbiriyle çekişiyor ve her biri farklı bir politik müttefike sırtını dayamış durumda. Bu, 2003’ta Kinshasa’da gücü elinde tutan geçici hükümetten miras kalan bir durum. İki yıl geçmesine rağmen, ufukta hâlâ bir çözüm umudu görünmüyor. Tam tersine madencilik bölgelerindeki çatışmalar devam ediyor.”

Daha kuzeyde ise, Uganda bir dizi çelişkili ittifaka girişti. Daha önceki iki savaş sırasında kuzeydoğu KDC’nin politik istikrarsızlaştırılmasına dikkat çekici şekilde müdahil olmuş, bu arada bölgenin doğal kaynaklarından yararlanmaya devam etmişti.

Bir başka Kanada şirketi, Güney Afrikalı AngloGold Ashanti tarafından desteklenen Barrick Gold da ilk Kongo Savaşı sırasında büyük madencilik imtiyazlarının çoğunu ele geçirmişti. Engin Kilo-Moto altın madenlerinin yer aldığı Ituri’de Kanada menşeli Heritage Oil, Uganda’ya kadar uzanan bir petrol çıkarma imtiyazına sahip. Geçen aydan beri, Tanrı’nın Direnişçileri Ordusu (LRA) mensubu Uganda taraftarı gerillalarla KDC hükümet güçleri arasındaki silahlı çatışmalar insanî yardım çalışanlarını bölgeden sürdü.

Durum, güneydoğu eyaleti Katanga’da bulunan Çinli şirketler China Railway Group, Sinohydro ve China Eximbank’ın varlıklarıyla daha da karışıyor. Geçen nisan Çinli yatırımcı-

lar yoğun rekabeti püskürterek, KDC’nin kamu madencilik şirketi Gécamines’a, 80 milyar dolarlık bir dizi madencilik projesinde ortaklık için 9 milyar dolar ödedi. Tartışmalı anlaşma, anayasal olmadığı, Çinlilere fazla avantaj sağladığı, kamu borçları için bir risk oluşturduğu ve şeffaf olmadığı gerekçeleriyle eleştirildi. Ama Gécamines’ın Kanadalı başkanı Paul Fortin anlaşmayı cansiperâne savunmaya devam ediyor.

“Etnik savaş” şebekesi

Yabancı ortaklıklar, gerek imtiyaz anlaşmaları gerekse devlet kurumları vasıtasıyla, KDC’nin doğal kaynakları üzerinde direkt veya dolaylı kontrol elde etti. Çeşitli silahlı gruplar ve komşu devletler yabancı şirketlerin doğal kaynaklara erişimini sağlayan veya imtiyaz anlaşmalarını güvence altına alan vekiller gibi hareket ediyor. Gene de pek çok gazeteci, ekonomik çıkarları incelemeye bile tenezzül etmeden, bölgenin “etnik savaş”larından bahsetmeye devam ediyor.

Çatışmalar imtiyazları sömürmelerini engellediğinde, maden şirketleri finansal piyasalardaki hisselerinin üzerindeki spekülasyonu teşvik etmesi için krize güvenebilirler. Bugünkü sorunların başladığı 1996’dan beri bu şirketlerin, özellikle de maden aramalarına en çok bulaşanlarının hisseleri her halka arzda biraz daha yükseldi. First Quantum Minerals, Katanga Mining (eski adıyla Balloch Resources) ve Lundin Group, 1990’lar boyunca imzaladıkları tek taraflı sözleşmeler sayesinde baş döndüren kârlar elde etti. Ekonomi muhabiri Nestor Kisenga bu şirketlerin KDC’ne karşı davranışlarını “Bir yağlıboya tabloyu bit pazarından fındık fıstık fiyatına satın alıp sonra galeriye bir şaheserin gerçek değeri üzerinden satmak,” olarak tanımlamıştı.

Bütün bu spekülatif hareketler Toronto hisse senedi piyasasına da taşındı. Dünya madencilik şirketlerinin yüzde 60’ı –illâ Kanada menşeli olmaları gerekmiyor– buraya kayıtlı. Kanada yasaları endüstriye dikkate değer vergi indirimleri, madencilik sektörüne yatırım yapacaklar için teşvik ve bilgi ticaretinde gevşek denetim sağlıyor. Üstelik firmaların kârlarını nasıl artırdıklarını açıklamaları için ciddi bir baskı bulunmuyor. Maden çıkaran şirketleri gözetken Toronto hisse senedi piyasası TSX teşebbüs indeksi, 2001 ile 2004 eylülü arasında hisse senedi işlemlerinin değerinin 800 milyon ABD dolarından 3.4 milyar ABD dolarına çıktığını gösterdi.

Hükümet Kanada madencilik endüstrisinin yurtdışı faaliyetlerini her ne pahasına olursa olsun korumaya hazır. Ulusal yatırımların (emeklilik ve büyüme fonları) endüstriye bağlı olduğu bahanesiyle ulusal çıkarları koruduğunu iddia ediyor. Büyük Göller yöresindeki pek çok ciddi suçlama ve istismara rağmen, Kanada son zamanlarda hiçbir madencilik şirketine karşı politik veya yasal soruşturma başlatmadı.

Geçtiğimiz birkaç yılda Dünya Bankası, üretici ülkeleri özel şirketleri gözetken madencilik kanunları çıkarmaları için teşvik etti. Açıklanan amaç bu borç batağındaki ekonomilere uluslararası rekabetin bir yaşam soluğu üfle-mesiydi. Ama kaynaklara erişmek için yapılan yarışın ve buna eşlik eden savaşların asıl nedeni gelişmiş dünyadaki baş döndüren tüketim seviyeleri. Uluslararası enstitülerin iyi yönetim ve “sosyal sorumluluğunu” bilen işletmeler için yaptığı göstermelik çağrılar, toptan müna-sebetsiz görünüyor. Çeviren: Damla Özlüer

Zalimin cezası mazluma

Kolera salgını Zimbabwe'yi kasıp kavuruyor. Ölü sayısı 3 bini geçti. Geçen yazın hileli seçimlerinden beri göze batan diktatör Robert Mugabe'nin meşruiyeti tekrar gündeme geldi. Batı için çözüm Mugabe'yi göndermek, ama faturayı çoktan yoksul halka kesti bile. İşte o faturanın dökümü...

ZİMBABVE koleradan ölüyor. Dünya sağlık örgütü WHO'nun açıklamasına göre ölü sayısı 3 bini geçti. Kasım ayından beri Harare'de her hafta 150 kişi için mezar kazılıyor; günde 15 mezar da çocuklar için. Hastaneler yetersiz, hükümet aciz. 5 milyon kişi, yani nüfusun yarısı yaşamak için gıda yardımına muhtaç. İşsizlik oranı yüzde 80'i aşmış durumda. Merkez Bankası 100 trilyon Zimbabwe doları değerinde yeni banknotlar basacağını duyurdu; yaklaşık 30 Amerikan doları ediyor. 85 yaşındaki devlet başkanı Robert Mugabe 29 yıldır iş başında ve gitmeye niyeti yok. Son seçimlere hile karıştırdı, muhaliflerini fedaileri yardımıyla sindirdi. Halkın yaşamak için bulabildiği en iyi çözüm Güney Afrika Cumhuriyeti'ne kaçmak. Afrika'nın laboratuvar ülkesi Zimbabwe'ye hoşgeldiniz!

Batı medyası günah keçisi olarak Mugabe'yi gösteriyor. ABD'nin sabık devlet başkanı George W. Bush dahi giderayak "Mugabe gitsin" diye buyurdu. Aynı şeyi işbaşına geldiğinde de söylemiş, "bozguncu" rejimlerin burnunu sürtmek için kullandığı "ekonomik yaptırım" paketlerinden birini Zimbabwe için açmıştı. Irkçı Ian Smith yönetimine karşı zafer kazanmış siyahlar, İngiliz sömürgeciliğinden miras kalan Lancaster House Anlaşması'nı hiçe sayıp Mugabe'nin desteğiyle beyaz toprak ağalarının mülklerine el koyunca, Bush kolları sıvadı ve Zimbabwe Demokratik ve Ekonomik İyileştirme Yasası'nı (ZIDERA, 2001) Kongre'den geçirdi. Bu "iyileştirme" pratikte Zimbabwe'nin uluslararası finans sisteminden tamamen dışlanması anlamına geliyordu.

Toprak reformu cezası

Mugabe 2000'de iki aşamalı bir toprak reformu projesi başlattı. Birinci aşamada 160 bin siyah, yoksul, topraksız köylüye ekilebilir arazi verilecekti. İkinci aşama ise 51 bin tüccar çiftçi oluşturmayı hedefliyordu. Sömürge yıllarının kayıplarını telafi etme iddiasındaydı. Çünkü, Britanya İmparatorluğu'nun 1889'da başlayan ve 1950'de tamamlanan sömürgeleştirme programı, Zimbabwe halkının topraklarını elinden almıştı.

Siyasetbilimci Mahmud Mamdani, Mugabe'nin iktidara geldiği 1980 yıl-

ındaki vaziyeti şöyle anlatıyor: "6 bin beyaz çiftçi 15.5 milyon hektarlık toprağı, ülkedeki toprakların yüzde 39'unu elinde tutuyordu. Buna karşılık komünal arazilerdeki 4.5 milyon siyah çiftçi 16.4 milyon hektarlık araziye paylaşmak zorundaydı. Bu topraklar da ülkedeki en çorak topraklardı. Bu durum daha fazla devam edemezdi."

Toprak reformunun 2000'e kadar ertelenmesine sebep olan Lancaster House Anlaşması, 1979'ta biten iç savaştan sonra ABD ve Britanya'nın ısrarıyla imzalanmıştı. Buna göre toprak değiş tokuşunda karşılıklı rıza aranıyordu. Yani toprak sahibi beyazların topraklarını satmaya niyetli olması gerekiyordu. Anlaşma 1990 yılına kadar geçerliydi. O sırada ZANU lideri olan Mugabe, daha sonra koalisyon yaptığı ZAPU lideri Joshua Nkomo ile beraber anlaşmayı imzalamak zorunda bırakılmıştı.

1980 ile 1999 arasındaki süreç, ZANU ve ZAPU arasındaki ihtilaflarla, Entumbane ayaklanması sebebiyle Matabelelere uygulanan kıyımlarla geçti. Mugabe'nin Kuzey Kore'de eğitim görmüş 5. Tugay'ı katliamlar yaparken ne ABD, ne Britanya, ne de diğer Avrupa ülkelerinin sesi soluğu çıkmamıştı. ZANU ve ZAPU 1985'te birleşti. 1990'lar ise öğrenci ve sendika ayaklanmalarıyla geçti. 1999'da iktidarı zayıflayan Mugabe toprak reformuyla bir atılım yapmak zorundaydı. Mamdani'nin de belirttiği gibi bu durum böyle devam edemezdi. Zaten neredeyse yirmi yıllık bir gecikme yaşanmıştı. 2000 yılında toprak reformu başladı ve Bush yönetimi karşı atağa geçti. ZIDERA yasasını dayanak alan ABD, nüfuzunu kullanarak Zimbabwe'nin IMF, Dünya Bankası ve Afrika Kalkınma Ban-

kası'na yaptığı her türlü yardım başvurusunun reddedilmesini sağladı.

Uluslararası Af Örgütü'nün Afrika programı direktörü Tawanda Hondora şöyle diyor: "Evet, Robert Mugabe zalim bir diktatör ve bir an önce defedilmesi gerekiyor. Ama bunu yaparken Afrika'daki tek bağımsızlık örneği olan Zimbabwe'nin ekonomisini çökertmeye yönelik bir yaptırım rejimi uygulanması da gayri ahlaki bir tutumdur."

Ulusalcılığın açmazı

Hondora'nın kullandığı anahtar kelime bağımsızlık. Mugabe hâla bir kısım insan tarafından Zimbabwe'ye (eski adıyla Rodezya) bağımsızlığını kazandıran bir ulusal kahraman olarak görülüyor. Diğer taraftan sadece bir dönem iş başında kalıp tekrar yönetime talip olmayan tek Afrika liderinin Nelson Mandela olduğu da unutulmamalı. Mandela'nın halefi Mbeki bile bunu yapmadı. Bu bağlamda Mugabe de Zimbabwe'nin daimi liderliğini kendine hak olarak görüyor.

Roni Marguiles'in de belirttiği gibi, Mugabe, bizdeki ulusalcılara benzer bir şekilde, içi boşaltılmış ve aslında başına buyruklu anlamına gelen bir "tam bağımsızlık" söyleminin taşıyıcısı. Şöyle diyor Marguiles: "İktidarını meşrulaştırmak için Mugabe'nin kullandığı temel söylem, anti-emperyalizm. Seçimlerde hile yaptığı da, muhalifleri katlettiğinde de amaç hep aynı: Batı emperyalizmine karşı Zimbabwe'nin tam bağımsızlığı için mücadele!"

Bu noktada son bir parantez açıp uluslararası ilişkiler uzmanı Stephen Zunes'a kulak verelim: "Ekvator Ginesi yönetiminin başındaki Teodoro Obiang, Mugabe'den daha uzun bir süredir koltuğunu korumakta. Obiang, 1979'da yaptığı bir darbeyle amcasını öldürerek iktidara geldi. En son 2002 yılında yapılan başkanlık seçimlerinin ötekiler gibi hileli olduğu, ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından iddia edildi. Ama kimse herhangi bir yaptırım uygulamadı, çünkü Ekvator Ginesi müreffeh bir petrol ülkesi. Ayrıca Obiang'ın da Washington'un biraz dışında, Maryland eyaletinde iki konağı var."

Son olarak Mugabe, muhalefetteki Demokratik Değişim Hareketi lideri Morgan Tsivangirai ile uzlaşmak zorunda kaldı. Uluslararası kamuoyunun da baskısıyla bir ulusal birlik hükümeti kuruldu. Fakat Mugabe'nin inkârına rağmen kolera salgını devam ediyor. İnsanlar temiz suya ulaşamıyor. Hastaneler, bir dönem ülkenin gürur kaynağı olan okullar tek tek kapanıyor. Zimbabwe'nin çamurlu sularla dolan sokaklarında yağmur yağmaması için dualar ediliyor. Yağmurla birlikte ishal, bulantı ve kasma gelecek çünkü. Kısacası Zimbabwe'nin temiz suya, ferah bir nefese ihtiyacı var şu anda. Neoliberaler tarafından yoksullara gönderilen fatura ve cezalara değil. **Balkan Talu**

Zimbabvelilerin bulabildiği en iyi çözüm sınırı geçip Güney Afrika'ya kaçmak

Fotoğraflar: Özhan Özgün - Cengiz Savaş

UŞAK'TA ALTIN MADENCİLERİNE DİRENİŞ YÜKSELİYOR

Canı yanan insan feryat etmez mi!

Siyanürlü altın madenciliğine karşı verilen yerel mücadelelerden biri de Uşak-Eşme'de yaşanıyor. Kanadalı Eldorado Gold şirketinin Türkiye uzantısı Tüprag tarafından işletilen Kışladağ Altın Madeni'nde 2006'da başlayan deneme üretimi, birkaç hafta içinde Eşme ve köylerinde 1500'den fazla insanın siyanür zehirlenmesi şüphesiyle hastanelere kaldırılmasına sebep olunca yöre halkı sesini yükseltti, binlerce yıldır yaşadıkları toprakları yaşanmaz hale getirmeye başlayan uluslararası maden şirketine karşı direnişe geçti. Bu direnişin lokomotifleri, madene yakın köylerden İnay'ın köylüleri; kefenli eylemleriyle ve İnay Vicdan Hareketi adlı örgütleriyle seslerini Türkiye ve dünyaya duyurmaya çalışıyorlar. İnay Vicdan Hareketi'nin sözcüsü Muammer Sakaryalı'ya kulak veriyoruz...

Maden işletmesinin Eşme'de faaliyete başlayacağından nasıl haberdar oldunuz, haber duyulur duyulmaz mücadeleye girişildi mi?

Muammer Sakaryalı: Maden işletmecileri yanımıza gelene, altın işletmesinin zararını öğrenene kadar kılını kıpırdatmadı hiç kimse. Bergama köylülerinin direnişini herkes biliyordu. Çok mücadele edip hukuken kazanıldığını, ama mahkeme kararlarının uygulanmadığını da biliyorduk. Bu durum çok ciddi bir umutsuzluk kaynağıydı. Üstelik Kanadalı Eldorado Gold şirketinin Türkiye uzantısı Tüprag'ın halkla ilişkiler şubesinin başındaki "eski solcu" Mehmet Yılmaz bu durumu iyi kullanıyordu. Bir yandan altın madeninin yöreye büyük kazançlar sağlayacağını anlatıyor, öte yandan "işte Bergama'yı görüyorsunuz, biz bu işi yukardan bağladık" diyordu. Hatta kendisinin köy enstitülü bir babanın oğlu olduğunu, bu ülkeyi düşünen eski bir ODTÜ'lü olduğunu laf arasında mesaj olarak veriyordu. Madeni ekmek kapısı görenlerden de yandaş buluyordu. Çevredeki köy kahvelerinde madeni tartışmak isteyenleri de jandarma toplayıp gidiyordu. Gözaltına alınan köylüler "toplantı ve gösteri yasasına muhalefet"ten cezalandırılmak için yargılanıyordu. Hatta madene en yakın köy olan Ovacık köyünde herkes evini ve tarlalarını Tüprag şirketine satmıştı, yalnızca

İnay'da ağız olmayan, gözü olmayan, hilkat garibesi gibi doğan kuzuların, dört tane ayağı olan civcivin nedenini bulun ey yetkililer! Bunların Kışladağ altın madeni yüzünden olmadığını kanıtlayın! İnaylı Galip Çoban, "42 yıldır hayvancıyım, alt çenesi olmayan kuzum ilk defa doğuyor" diyor. Bu insanların feryatlarını kim duyacak?

"köyün delisi" olduğu söylenen bir kişi satmak istemiyordu. Bir akşamüstü altıncı şirketin halkla ilişkiler müdürü, ilçenin en rütbeli komutanıyla geldi Ovacık köyüne. Komutan bir biçimde "ikna etti" köyün delisini. En fazla parayı da o adam almıştı söylendiğine göre. Yani şirket Bergama direnişinden önemli dersler çıkarmıştı ve öncelikle yöre halkını kazanmak gerektiğini biliyorlardı. Zaten valiler, kaymakamlar da yanlarındaydı. Altın madencilerine hayran milletvekilleri de vardı. Onlardan biri, DSP'li Hasan Özgöbek, şirketin militanı gibi çalışmayı hiç bırakmadı...

Maden işletmesi yörede çalışmaya başladığında halkın tepkisi ne oldu?

Madene yakın olan İnay, Bekişli, Söğütü, Karapınar köyleri ve Eşme ilçesinden bazı insanlar tepkiliydi. Bir süre sonra tepki gösterenlerin önde gelenlerinin madende çalışmaya başladığını gördük. Sonradan anlaşıldı ki, o kanaat önderi köylüler madeni ekmek kapısı olarak görüyorlardı ve oradan ekmek yemek için tepki gösteriyorlardı. Çok kurnazca bir çevre derneği kurmuşlardı, Eşme'den bir sağlıklı bayan ve Bekişli köyünden altı kişi derneğin yönetimindeydi. Üye kaydı yapmıyorlardı ve derneğin yönetim yeri Bekişli köyünde bir yurttaşın eviydi. Derneğin bir paravan olduğu kısa zamanda anlaşıldı. Bu derneğin yöneticilerinin tümünün madende çalıştığını, Eş-

meli sağlıklı bayanın dernek temsilcisi olarak valilikçe kurulan Madeni İzleme Denetleme Komisyonu içinde yer aldığını görüyoruz. Bergama köylüleri yıllarca yaşamlarına, topraklarına, ürünlerine sahip çıkarken, Kışladağ Altın Madeni civarındaki köylüler suskunluk içindeydi. Tepkili gibi duranlarsa madenci şirketin elemanı oldular. İşte bu sırada İnay köylüleri bağarmaya ve gürültü yapmaya başladı. Madenin ihtiyacı olan su, İnay ve çevresindeki kuyulardan borularla, köylülerin tarlaları üzerinden madene taşınmak isteniyordu. Köylüler tarlalarını satmak istemeyince, bunu zorla yapmak istediler, bu da direnişin fitilini alevledi. Kitlese ve meşru hareket edildiği için güvenlik güçlerinin baskıları aşıldı. Gözaltıları, tutuklamaları, yargılamaları göze aldı insanlar. İkinci bir Bergama köylü hareketi doğdu. İnay köylüleri, köyün tüm insanların katılımıyla insanın, toprağın, suyun, böceğin, çiçeğin vicdan hareketini oluşturdular. Panneller, toplantılar, basın açıklamaları, dayanışma etkinlikleriyle seslerini tüm Türkiye'ye duyurdular. Simgeleri ellerindeki çanlar ve giydikleri kefenlerdir. Uluslararası güce sahip ve yanında yerli resmî ve sivil destekçileri de olan bir düşmana karşı onur savaşı veriyorlar.

Şirket İnaylıların kararlarını etkilemek için girişimde bulunmadı mı?

İnay köylülerini bölmek için çok uğraştılar. Bergama köylülerinin direnişini karalayarak Necip Hablemitoğlu'nun "Alman Vakıfları -Bergama Dosyası" kitabını gizli gizli dağıttılar, Alman vakıflarının adamı olduğumuzu ima ettiler. En zayıf halkada olan insanları her türlü ahlağız yöntemi kullanarak etkilemeye çalıştılar, bir yığın yalanla hareketi karalamaya çalıştılar. Ama her şey herkesin gözü önünde konuşulup tartışıldığı ve kararlar birlikte alındığı için, İnay Vicdan Hareketi'nin sözcülerinin bir ikbal beklentisinin olmadığı herkesçe bilindiği için etkili olamadılar. İnaylılar aydın insanlar, Tüprag şirketinin verdiği zararı, şirketi ve onu kollayanları biliyorlar. Haklı olduklarına inanıyorlar. Mücadele edince kazanılacağını yaşayarak öğrendiler. Kışladağ altın madeninin resmî olarak 11 Temmuz 2006'da açıldı, eski Uşak DSP milletvekili Hasan Özgöbek ev sahibi gibiydi. Tayfun Talipoğlu da madenin açılışının sunucusuydu. Enerji ve Çevre bakanlarının madeni açacaklarını öğrendik. Madene giden yolun biri, Uşak-Eşme karayolu, İnay'dan geçiyordu. O yolu iki bin köylü tuttu ve protesto yaptı. Zira daha 15 gün önce Eşme ilçesinde 1500 kişi zehirlenme vakası yaşamıştı. Bakan Güler karayolu yerine helikopterle madene indi ve "zengin madenlerimizin fakir bekçisi olmayacağız, altını son gramına kadar çıkaracağız, üç-beş çapulcuyla pabuç bırakmayacağız" dedi.

Siz bu sürece nasıl dahil oldunuz?

İnay köyü doğumluyum. Çocukluğum ve ilköğretim İnay ve çevresinde geçti. "İnsan doğduğu yere benzer" derler ya, "ben ne kadar benziyorum çocukluğumun geçtiği coğrafyaya?" sorusu hep ka-

famı kurcalardı. Nihayet uygun bir zaman bulunca, büyüdüğüm ortamın kültürel ve toplumsal dokusuna dönük bir çeşit kültürel kazı çalışması yaptım. Bazı okuyanlar yazdıklarımı beğendikten sonra da "İnais'ten İnay'a" kitabı ortaya çıktı. İnay adı, antik Nais ya da i Nais'ten geliyor. Nais "su perisi" ya da su perileri uğruna verilen ad demek. Helenistik dönemde Nais, "i" önekinin almış olmalı. İnais bozularak veya evrilerek İnay'a dönüşmüş. Yani şu andaki İnay köyünün bulunduğu coğrafyada insan yerleşiminin tarihi epeyce eski. Bugün İnay'daki yedi oluklu çeşmenin suyunun 2500-3000 yıldır aktığını, o su etrafında nice kültürlerin yaratıldığını biliyoruz. O suyun geldiği akiferle şimdi Kışladağ altın madeninin kullandığı su aynı akiferde olduğu için, İnay'ın suyunun azalacağından, kuruyacağından korkuyoruz. O suya sahip çıkmak tarihe ve yaşama sahip çıkmak anlamına geliyor. Maden işlerse 17 yıl sürekli su çekilecek aynı kaynaktan. Her saniyede en az 50 litre, 17 yılda 30 milyon ton demektir.

Yöre halkının maden işletmesine böyle bir tepki göstermesi Eldorado Gold şirketinin işini zorlaştırmadı mı?

Tabii, mücadeleimiz sonuç verdi.

Madenin çalışmaya başlamasından yaklaşık bir yıl sonra Danıştay 6. Dairesi yürütmeyi durdurma kararı verince, bütün yetkililere sorduk, "çapulcu kim?" diye. Eski Uşak valisi Kayhan Kavas bizim için "vatan hainleri madeni engellemeye çalışıyor" demişti. O vali, Sedat Peker'in adamlarına silah ruhsatı verdiği gerekçeyle 5.5 ay hapis cezası aldı ve bir siyasi partinin milletvekili adaylığına bile kabul edilmedi.

Maden Uşak Valiliği tarafından resmen kapatılmadı mı?

Ama kapalıyken gizli gizli çalıştığını gördük. Maden sahasını genişletiyorlardı. Kuşuklarımız hiç de yersiz değildi. Güçbela Ulubey ilçesinden bir hâkime tespit yaptırarak. Tespit için hiç kimse gitmek istemiyordu, parasıyla bilirkişilik yapacak mühendis de bulunamıyordu Uşak'ta. Isparta'dan üç kişi buldu yargıç ve tespit yapıldı. Tespit sırasında liç alanının büyüldüğünü, makinelerin kesilerek toprağın dozerlerle trashediğini gördük. Avukat arkadaşlarımız, Tüprağ yetkililerine yaptıkları çalışmanın ne olduğunu sordu. Aldıkları yanıt çok ilginçti: "Kapatmadan sonra yağacak yağmurun yığın alanındaki toprağı altın arıtma tesisine toprağı sürüklemesi ihtimaline binaen Çevre Bakanlığının talimatları gereği bu sahaya membran ve filtre malzemesi serilmiştir. Bu membran'ın altın çıkarma işlemiyle bir ilgisi yoktur, sadece madeni koruma adına yapılmıştır." Maden yasal olarak kapalıyken madende çalışmaya bizim Çevre ve Orman Bakanlığımız kılıf bulmuştu. Halbuki yapılan iş, kesinlikle erozyonu önleme çalışması değildi. Biz hilelerini tespit edip teşhir ediyorduk, ama bu arada altın fiyatları yükseliyor-

du. Bir ara tarihinin en yüksek seviyesine (1 ons = 1000 dolar) ulaştı. Şirket yeni bir kampanya başlattı. Televizyonlarda hem Tüprağ'ın genel müdürü hem de madende çalışan köylüler mağduru oynuyordu. Parayla programlar yaptırılıyordu. Tayfun Talipoğlu gene devredeydi. Altın madencilğine Kazdağları'nda karşıydı, ama Kışladağ'da değil. Madende taşeronluk yapan CHP ilçe başkanı da başrollerdeydi. Danıştay'da davamızın esas-tan görüşülmesi yaklaşırken kamuoyu oluşturmaya çalışılıyordu. Ortada bir yürütmeyi durdurma kararı vardı, ne yapıp edip bu aşılmalıydı. Ve Eldorado Gold şirketinin yönetim kurulu başkanı

Muammer Sakaryalı

olan zatın Başbakanlık Yabancı Sermaye Kurulu danışmanı ve şirket başkanı sıfatıyla Bakan Kürşat Tüzmen'e 7 Kasım 2007'de yazdığı bir mektup açığa çıktı. Mağdur edildiklerini, Kışladağ altın madeninin açılmasını istediklerini söylüyor ve aba altından tahkim sopasını gösteriyordu. Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararını geçersiz saydılar. Çevre ve Orman Bakanlığı yargı kararına aykırı biçimde kanunsuz emir verdi, Uşak valisi de bu kanunsuz emri uyguladı.

Siyanürle altın çıkarmaya karşı mücadele Bergama'yla başladı. Uşak'taki çevre mücadelesinin Bergama'dan öğrendikleri nelerdir?

Madenlere, sulara, ormanlara sahip çıkma mücadelesinin önsözü Bergama köylülerinin 15 yıl süren mücadelesidir. Çok şey öğretmiştir. Onların mücadelesine takılan kulp ve onlara çalınan kara tutmamıştır. Tarih Bergama köylülerini şimdiden beraat ettirmiştir.

Şirketin "halkla ilişkiler" konusunu bu derece ciddiye alması, onların da Bergama'dan bir şeyler öğrendiğini gösteriyor galiba...

Yerli ya da yabancı şirketler, kendi en yüksek kârlarını düşünürler, açgözlüdürler. Onların İsa'sı da, Musa'sı da kârdır. İnsan, ağaç, su, canlı yaşam, emek, toprak, hava, gelecek saygısı ve kaygısı, onların kazanç hırslarına kurban edilir. Bu vahşeti topluma yakışıklı göstererek yutturmak gerekir, işte şirketlerin halkla ilişkiler şubeleri bunun için vardır. Tıpkı devletlerin kötü bir uygulamayı kendi halkına karşı iyi gösterdiği gibi, şirketler de yarattıkları vahşeti toplum yararınaymış gibi, zararlı bir faaliyeti zararsızmış gibi gösteriyorlar. Bunun için psikolojik savaş yürütüyorlar, talanı yalanla yapıyorlar. Halka ve halkın ileri gelenlerine rüşvet dağıtıyorlar, bu rüşvetin adına da "sosyal sorumluluk" diyorlar. Örneğin köylülere damızlık koyun dağıtmak, okullara bilgisayar almak, köyün kanalizasyonunu yapmak devletin görevi değil mi? Sosyal devlet, halktan topladığı vergilerin bir kısmını halkın sağlığı, eğitimi, tarımı, sosyal güvenliği için ayıran ve veren devlet değil miydi? Neoliberalizm

denen şey, sosyal devletin yerine şirketlerin sosyal sorumluluğunu geçirmeye çalışıyor. Diğer yandan, yerel ya da ulusal hukukun şirketlerin çıkarları adına bozulmasını istiyorlar.

Tüprağ size bir tazminat davası açtı, bu davanın gerekçesi ne?

Eski parayla 50 milyar TL tazminat istiyorlar. Altıncı şirketin saygınlığını zedelemişim. Ne demişim, "İnay'da kuzular meylemeden ölüyor" demişim, bunun nedenini sormuşum! "Bu sakat doğumların ve 500'ü aşan kuzu ölümünün nedenini bulun ve açıklayın" demişim! Ama yaşam savunucularının, çeşitli derneklerin, platformların, odaların bana ve bizim hareketimize sahip çıktığını da söylemeliyim. Türkiye'nin birçok yerinden tek tek insanlar da sahip çıktılar ve eğer davayı kaybedersem 50 milyarı bir saat içinde toplayacaklarını söylediler. Menemen'den bir bayan derhal emekli olacağını ve emekli ikramiyesini verebileceğini söyledi. Böyle bir dayanışma duygusu az bir şey midir?.. Yine ve hâlâ aynı şeyi diyorum: İnay'daki kuzu ölümlerinin, tilki ölümlerinin, ağzı olmayan, gözü olmayan, hilkat garibesi gibi doğan kuzuların, dört tane ayağı olan civcivin nedenini bulun ey yetkililer! Bunların Kışladağ altın madeninden kaynaklanmadığını kanıtlayın! Ve kurtarın insanımızı "çocuklarımız da sakat doğacak mı" endişesinden. İnanlı Galip Çoban, "42 yıldır hayvancıyım, alt çenesi olmayan kuzum ilk defa doğuyor" diyor. 80 yaşındaki İbrahim Uysal, "60 sene çobanlık yaptım, böyle felaket görmedim" diyor! Bu insanların feryatlarını kim duyacak? Bu çekilen acının ve endişenin parasal karşılığı var mı? 2006 haziranı sonunda Eşme'de yaklaşık 2 bin kişi baş dönmesi, nefes alma zorluğu, kuma isteği gibi nedenlerle hastanelere koştu. 72 saat sonra İzmir'den gelen heyet gönüllü insanlardan kan aldı, anket yaptı, ama yetkililerimiz bu kanlara el koydu. Bari kendileri siyanür analizi yapsalardı, yapmadılar. Kanda arsenik baktılar, oysa bakılması gereken o anda ağır metal değil, siyanürdü. Ve Ege bölgesinde siyanür bakacak akredite olmuş bir laboratuvar da yoktu! Sonra gönüllüler yeniden kan verdi, limit değerlerin çok üstünde, 18 ila 40 kat siyanür çıktı. 30 Temmuz 2007 tarihinde yaşadıkları zehirlenmeyi tutanak haline getirdiler ve altına imza attılar, bu belgeyi Uşak valiliğine de, mahkemelere de sundular. O gün yağmurlu, madenden doğru rüzgâr esen bir gündü ve "acı badem kokusu", "yanık kablo kokusu" gibi ifade ettikleri kokular sonrasında aynen Eşmelilerin yaşadığı hastalık belirtilerini yaşadılar. Ama kolları kısa ve olanakları kısıtlı olduğu için kan analizi yaptıramadılar. Zehirlendiklerini söyledikleri günlerin üzerine beş ay saydılar: Kuzu hasatları yüzde 80 ölçeğinde telef olmuştu. Canı yanan insan feryat etmez mi? Ama "bizim kârlarımıza kâr katmamıza engel oluyorsunuz" demek istiyorlar. "Canınız da acıya susun, kuzularınız, tilkileriniz de ölse ses çıkartmayacaksınız, çünkü yetkililer bizden yana" diyerek gözdağı

vermek istiyorlar.

Yerel çevreci halk hareketlerini '70'lerden beri içinde olduğunuz toplumsal muhalefet ve mücadele anlayışıyla birleştirdiğinizde ortaya nasıl bir tablo çıkıyor sizce?

Çevre, bizim diğer canlılarla birlikte yaşam alanımızdır, evimizdir, yurdumuzdur. Yurt kavramına hiç ırkçı-etnik bir şey atfetmiyorum. Zaten ırkçılık-milliyetçilik yapılamayacak bir yer varsa, o da Anadolu'dur. Bu toprakta beş bin yıl önce yaşamış insanların DNA'sıyla şimdi yaşayanların DNA'sı aynı çıkıyor birçok yerleşimde. Kökümüzün, kültürümüzün, geleneklerimizin devrimci yanlarına sahip çıkmak zorundayız. Bu mesele lumpen milliyetçilere bırakılamayacak kadar önemli bir meseledir. Evimize, yurdumuza, dilimize sahip çıkmak, tıpkı Kübalılar, Bolivyalılar, Venezüellalılar gibi onu temiz tutmak ve yaşanılabilir kılma devrimciliğidir. İşte çokuluslu maden şirketlerine ülke topraklarının yüzde 25'ini deşmek için ruhsatlar verdiler. Şimdi su havzalarımızı uluslararası su şirketlerine satacaklar. Ormansızlaştırma diğer taraftan sürüyor. Tarım alanlarımızı çokuluslu şirketlere bağlıyorlar. İnanılmaz salça, tarhana, yoğurt bile yapamayacak; maydanoz, nane, buğday, arpa ekemeyecek, domates yetiştiremeyecek... Neoliberal saldırı böyle bir şey. AKP iktidarı bu saldırının taşeronu durumunda. AKP'nin uygulamalarına karşı çevrede, sağlıkta, eğitimde, kültürde, tarım alanlarında ve tabii siyaset alanında mücadele etmek gerekir. Çevre meselesi bize düzen eleştirisi imkânı sunuyor. Bu Kışladağ'da da böyle, Artvin'de, Kazdağlarında, Munzur'da, Pazarcık'ta da böyle.

Çevre hareketinde anti-kapitalist bir eksen nasıl tarif edilebilir?

Türkiye'de sol, çevre mücadelesine gereken önemi atfetmiyor. Çevre mücadelesi, insanın doğrudan yaşam alanına sahip çıkma meselesidir. Suyu olmayan, toprağı kirlendiği için kullanılmayan, atmosferinde zehir solunan ve çocuklar sakat mı doğacak kuşkusunu taşıyan bir yurdu ne yapsın insanlar? Yaşam alanımızı, evimizi katleden, mahvedenlerse esasen kapitalistler. Çevre mücadelesi anti-kapitalist olmak zorundadır. Bazı tuzu kuru çevre örgütleri de bu noktaya gelmelidir. Dünyanın tüm zenginliğinin çok küçük bir azınlık tarafından semirildiği, çoğunluğa açlığın, sefaletin, acının ve ölümün düştüğü bir dünya kabul edilemez. Kaynaklara el koyarak krizin faturasını bizim gibi ülkelerin insanlarına çıkartmak isteyecekleri açıktır. Petrol, maden, su, verimli tarım ve orman alanlarına el koymak için Ortadoğu'da, Kafkaslar'da, Balkanlar'da, Kuzey Afrika'da, Afganistan, Pakistan, Hindistan, İran ve Türkiye'de savaş çıkartacakları bellidir. Savaşa karşı mücadele de yaşam alanlarımızı korumak için vazgeçilmezdir. Çevre mücadelesi, tekeli sermayeye, onun siyasi iradesine, savaşa karşı olmak zorunda.

ÇEVRE MÜHENDİSLERİ ODASI GENEL SEKRETERİ BURÇAK KARAMAN UYSAL Ya maden kapansın, ya mahkemeler

Eşme'deki altın madenine karşı mücadele eden Muammer Sakaryalı'ya Tüprag tarafından tazminat davası açıldı. Bu davanın anlamı nedir, Tüprag nasıl bir şirket?

Burçak Karaman Uysal: Kışladağ altın madeni, faaliyetine başladığı günden bu yana sadece çevre ve halk sağlığını tehdit etmekte kalmadı, hukuksuzluk belgeleriyle de ibretlik bir vaka oldu. Yaşadıklarımız bize "ya maden kapatılsın ya mahkemeler" bile dedirtti. Bu son gelişme de başka, yeni bir sürecin sinyallerini veriyor. 2006 haziranı sonunda altın madeni deneme üretimine başladıktan sadece birkaç hafta sonra Eşme ve köylerinde yaşayan 1500'den fazla insan siyanür zehirlenmesi belirtileriyle sağlık sorunları yaşadı. Resmi olarak hastane kayıtlarında yer alan hasta sayısı bile bine yaklaştı, yüzlerce hayvan, hektarlarca tarım arazisi zarar gördü. Bu olayların ardından Muammer Sakaryalı, olayın sorumlusu olarak görülen Tüprag A.Ş.'den zehirlenme olaylarıyla ilgili açıklama istedi, köydeki olumsuz gelişmelerle ilgili kamuoyunu bilgilendirdi. Aslında, anayasanın 56. maddesine göre, çevre ve insan sağlığını korumak için vatandaşlık görevini yerine getirmiş oldu. Olay bu kadar basit ve apaçık ortadayken, bu tazminat davası ancak şöyle yorumlanabilir: Tüprag A.Ş., hükümetin altın madenciliği konusundaki yağmacı politikalarına, firmanın ve kamu görevlilerinin hukuk tanımaz uygulamalarına karşı bilimle ve hukukla mücadele veren herkesi yıldırma istiyor, gözdağı vermeye çalışıyor. Muammer Sakaryalı da seçilmiş, temsilî bir yaşam savunucusu. Bizler meslek odaları olarak Ankara 25. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülen ilk iki duruşmasında Muammer Sakaryalı'nın yanındaydık. Çünkü bu davanın ülkemizin doğal, tarihi ve kültürel varlıkları için mücadele eden tüm yaşam savunucularına açıldığını düşünüyoruz.

Çevre Mühendisleri Odası, Tüprag'ın sahibi Eldorado Gold'un başkanı Paul W. Wright'ın Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen'e yazdığı resmi bir mektubu ele geçirmişti. Bu mektup ne amaçla yazılmıştı?

Eldorado Gold Madencilik Şirketi, Kışladağ Altın Madeni işletmecisi Tüprag A.Ş.'nin yüzde 100 hissesine sahip. Bu Kanada kökenli şirketin başkanı Paul W. Wright, Türkiye yargısı tarafından Kışladağ Altın Madeni hakkında verilen aleyhte kararları tanımamış, faaliyetlerine devam etti. Maden halen yasal olarak kapalı, ama gizli bir çalışma devam ediyor ve cevher zenginleştirme alanı genişletiliyor. Bu çabanın en son örneğini, madenin kapatılmasından sadece birkaç ay sonra, Wright'ın Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen'e yazdığı 8 Kasım 2007 tarihli mektupta görüyoruz. Şirketin patronu, söz konusu mektupta kendisini "Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Yabancı Sermaye Danışma Kurulu Üyesi" olarak tanıtarak yargı kararını "muallakta" olarak nitelendiriyor, madenin kapalı kalması halinde güven bunalımı oluşur diye tehditte bulunuyor, Tüzmen'den özel bir randevu istiyor. Wright, yargı kararını muallakta diye nitelendirirken aslında niyetini de belli

ediyor, yargı kararına uymayacağını üstü kapalı ifade ediyor.

Şirketin yargı kararına rağmen faaliyete devam etme niyetini beyan etmesi ve gizli çalışmalar yapması karşısında siz nasıl bir mücadele yöntemi belirlediniz?

Öncelikle Wright'ın kendini üyesi olarak gösterdiği Başbakanlık Yabancı Sermaye Danışma Kurulu'nun varlığını araştırdık. Başbakanlığın birimleri arasında

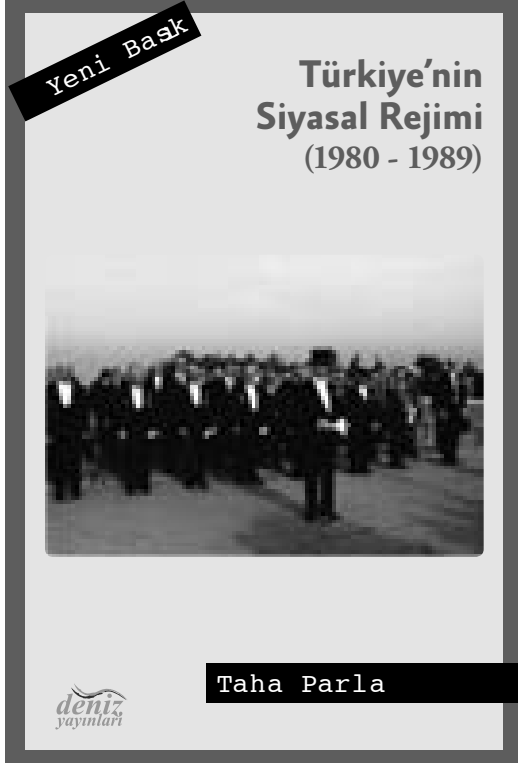
böyle bir kurula rastlayamadık. Daha sonra İstanbul milletvekili Ufuk Uras, soru önergesiyle konuyu Meclis gündemine getirdi, söz konusu mektubu ve Wright'ın üyesi olduğunu belirttiği Başbakanlık Yabancı Sermaye Danışma Kurulu'nu sordu. Uras'ın soru önergesine Çevre ve Orman Bakanı Veysel Eroğlu yazılı yanıt verdi. Yanıtta, Wright'ın Tüzmen'e yazdığı mektubun kaydına rastlanmadığı belirtiliyordu. Ayrıca,

idarî teşkilatlanma içinde Başbakanlık Yabancı Sermaye Danışma Kurulu adında bir kurulun mevcut olmadığı söyleniyordu. Bakan Eroğlu'nun yalanladığı mektubun bir örneğini basınla paylaştık, ilgili kurumlara ve birimlerine gönderilen her bir yazının tarih ve sayısını, evrak kayıtlarını tespit ettik ve bulamaması halinde mektubu bakana gönderebileceğimizi bildirdik. Zira yazının Çevre ve Orman Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Daire Başkanlığı tarafından Uşak valiliğine, ÇED genel müdürlüğüne ve Çevre Yönetimi genel müdürlüğü'ne gönderildiğini de biliyoruz. Wright'ın mektupla randevu talebini takiben bakanlıkla şirket arasında söz konusu görüşme de gerçekleşti. Çevre Mühendisleri Odası, Wright hakkında, olmayan bir resmi kurum adını kullanarak başta hükümet ve bakanlıklar olmak üzere idarî makamları aldattığı, nüfuzunu kullanmak suretiyle yargının vermiş olduğu kararları ortadan kaldıracak kararların alınması için mahkemeleri ve bu kararların uygulayıcısı olan idarî makamları etkilemeye çalıştığı gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu. Bu arada, şirket Kışladağ'da faaliyetlerine devam ediyor.

Dünyada ve Türkiye'de altın madenciliği neden bu kadar önemli?

Altın madenciliği yüzyıllardır yaygın bir uğraş, "kıymetli" bir sektör. Öte taraftan, siyanürlü liç yöntemi, atıklar, antma teknolojilerinin olanakları, riskler, kazalar gibi bir takım teknik konuları kamu yararı, doğayı, çevre ve halk sağlığını gözetken bir pencereden tartışmak da son derece önemli. Altın madenciliğinin insanlık tarihindeki akıl almaz varlığını çok iyi özetlediğini düşündüğüm bir Bertrand Russell alıntısı yapmak istiyorum: "Herkes tarafından yararlı diye kabul edilemeyen uğraşlar içinde hemen hemen en sağlam altın çıkarılması işidir. Altın Güney Afrika'da yerin altından çıkarılır, hırsızlığa ve kazaya karşı sınırsız önlemler alınarak Londra'ya, Paris'e ya da New York'a taşınır ve bu şehirlerde yine yerin altındaki, çelik banka kasalarında saklanır. Böyle yapılacağına, Güney Afrika'da yerin altında bırakılsa aslında hiçbir şey değişmeyecektir."

TAHA PARLA'NIN TÜM KİTAPLARI DENİZ YAYINLARI'NDA

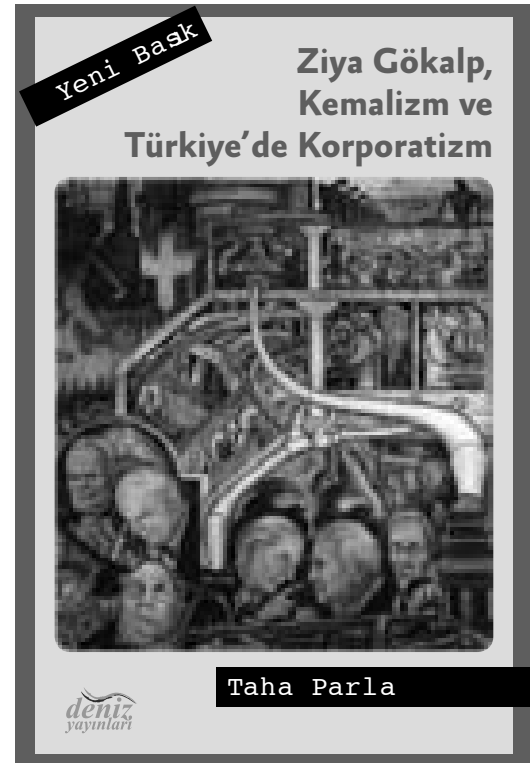

Toplumlar ilerler de, geriler de. 12 Eylül'deki askerî darbe ve sivil baş eğişten sonraki 1980'ler Türkiye'si birçok bakımdan gerilemiş bir toplumdur. Demokratik siyasetin kalmaması, hukuk devletinin sönmesi, insan haklarına saygısızlık, kültürün yoksullaşması, eğitimin tek tipleştirilmesi, değer yargılarının ve ahlakın yozlaşması, yaşamın her alanında kural tanımazlık ve anomi, laikliğin terk edilmesi, vb, vb.

O günden bu yana Türkiye demokrasi, hukuk devleti, insan hakları, gerçek laiklik, sosyal adalet konularında ciddi bir ilerleme göstermediği gibi daha da geri düştü. Derecesi artan şeyler, kanıksama, kayıtsızlık, bencillik ve temelsiz bir kendinden hoşnutluk duygusu oldu. Yine de karamsar ve teslimiyetçi olmaya gerek yok. Unutulmasın ki bilinçli kitleler tarih yaparlar.

Egemen Türk siyasal düşüncesi, hatta daha yüksek bir soyutlama düzeyinde Türk kamu felsefesi korporatisttir. Korporatizm, solidarist alt-türüyle de, faşist alt-türüyle de, anti-Marksist ve anti-sosyalist olan ve kapitalizme anti-liberal bir teorik-moral rasyonel sağlamaya çalışan, tanım gereği sağ bir ideoloji ve dünya görüşüdür.

Türkiye'deki egemen korporatist düşüncenin en yetkin düşünürü Ziya Gökalp'tir. Türkiye'deki aşırı ve ılımlı sağ akımlar ve partiler, silahlı kuvvetler, klasik Kemalistler, "Kemalist sol" ve "sosyal demokratlar", hatta belli ölçülerde bazı sol gruplar, son tahlilde sahip oldukları temel düşünsel kategoriler bakımından, bu korporatist şemsiyenin altındadırlar ya da korporatist düşünceden nasiplerini değişik derecelerde almışlardır. (Tabii, son üçünün bu bakımdan tutarsızlığının ve "sentez sakatlığı"nın vahameti de er geç ortaya çıkmak zorundadır.)

deniz
yayınları

İnönü Mh. Babil Sk. No: 5-9 Ferdi Paşa Apt. D: 5
Elmadag - Şişli - İstanbul
denizyayinlari@gmail.com
Tel: 0 212 2301281 Faks: 0 212 2301257

'deniz olunmalı'

EFEMÇUKURU'NDA KÖYLÜYE, KENTLİYE, DOĞAYA TOPTAN İNFAZ

İzmirliiler ayağa kalkmalı!

Adı gibi enfes bir üzüm, o üzümü yetiştiren müreffeh bir belde ve yörenin temiz kalmış yegâne su havzası... Bütün bunlar Eldorado-Tüprag adlı altın avcılarının kurban edilecek. Express Efemçukuru'ndan bildiriyor...

İzmir'in Menderes ilçesinden Efemçukuru köyüne giden 22 kilometrelik yılankavi yolun bir aşamasından sonra, çam ağaçlarının yerini her yönden fıskıran üzüm bağları alıyor. İrtifa yükselip İzmir'e tepeden bakan köye yaklaştığımızda, dünyaya nam salmış Enfes adlı yöre üzümünün refaha ulaştırdığı taş evleri görmeye başlıyorsunuz. İçinizden "işte Ege böyle bir yer" diyorsunuz. Ama köyün 500 metre kuzeyine devam ettiğinizde, iktidar ve sermayenin murad ettiği Ege'ye şahit oluyorsunuz. Bu Ege, Kaz Dağları'ndan Bergama'ya, Uşak Kışladağı'ndan Manisa Salihli'ye kadar siyanürle iğdiş edilen, üç bin senelik tarım mirası 15 sene açık kalacak madenler için heder edilen Ege. Ege'nin çeşitli köşelerinde altın madeni ruhsatı alan Kanadalı Eldorado şirketinin Türkiye "ofisi" Tüprag'ın Efemçukuru'na çöreklenmesi yöreye çok ağır faturalar çıkartacak. Ruhsatı olmamasına rağmen madenin galerilerini açmaya başlayan ve madene yaklaşanların üzerine özel güvenlikleriyle saldıran şirketin tüm İzmir'e vereceği en büyük hasar, temiz kalmış son ve en büyük su havzasını siyanür ve ağır metallerle boğacak olması. Böylece binlerce ton üzüm üreten müreffeh Efemçukuru tarihe karışmakla kalmayacak, 3.5 milyon insan da 15 sene içinde susuzluk tehlikesiyle yüzleşecek. İşin en vahim yanı ise, yörede yaptığımız röportajlar sonrasında, Anayasa Mahkemesi ve Danıştay'ın verdiği bir dizi kararlar Efemçukuru altın madeni alenen kanunsuz bir işletme durumunda olmasına rağmen, hükümetin mahkeme kararlarını uygulamaması. Anayasa Mahkemesi, Madencilik ve Çevre Kanunu'nda yapılan yönetmeliklerle ilgili bir dizi değişikliği iptal etti ve Bergama, Kışladağı, Efemçukuru'ndaki altın arama ve işleme izinleri geçersiz hale geldi. Diğer yandan Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, ba-

kanlar kurulunun Efemçukuru'nda Tüprag lehine verdiği acele kamulaştırma kararını hukuka aykırı bularak yürütmeyi durdurdu. Yani "köylünün toprağı köylüye aittir" dedi. Ancak bürokrasi, acele kamulaştırma şerhinin kaldırılmasına engel olmaya devam ettiği gibi, köylülerin ziraat kredisi almasına da mâni olarak ahaliyi zor durumda bıraktı. Hukuksuzlukta üçüncü gelişmeyi ise, Enerji Bakanlığı Maden İşleri Genel Müdürlüğü, 23 Ocak 2009 tarihli yazısıyla hayata geçirmeye çalışıyor. Müdürlük, söz konusu yazıyla İzmir'in su kaynaklarına vereceği zarardan dolayı madeni mühürleten belediye encümen kararının iptal edilmesini, belediyenin Maden Kanunu'nun Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen maddelerine göre işletmeye ruhsat vermesini buyur ediyordu! İktidara, ulusötesi şirkete ve sus pus kesilen belediyeye karşı Ege Çevre Platformu'nun verdiği mücadeleyi avukat Arif Ali Cangı'dan dinliyoruz...

Efemçukuru'na altın madeni açılacak olması kamuoyu gündeminde hak ettiği yeri bulamadı. Bunun nedeni ne sizce?

Ali Arif Cangı: Bir süre Bergama sürecinin gölgesinde kaldı bir anlamda. 2002 yılında İZSU Kent ve Çevre Komisyonu'nda üyeyken imzasız bir mektup geldi bana. Diyor ki, "Efemçukuru'nda altın madeni bulunması söz konusu, İZSU karşı çıkıyor, ama gücü yetmiyor, müdahale edin". İzmir Barosu duyarlıydı o günlerde, taraf durumundaydı. Biz de İZSU'ya bir yazı yazıp "böyle bir duyum aldık, bu konudaki bilgileri aktarın" dedik. Sanki bekliyorlarmış gibi, bize koca bir dosya geldi. Dosyada buranın su havzası olduğu, su havzasında her türlü maden işletmesine karşı çıktığı ve yö-

netmelikte maden işletilmesinin yasak olduğu, buna rağmen Enerji Bakanlığı tarafından Tüprag Metal Madencilik A.Ş.'ye 1999 yılında işletme ruhsatı verildiği belirtiliyordu. Bunun üzerine El Ele Hareketi bir görev bölümü düzenledi, bilimsel olarak inceleme yaptırdı, ruhsatın geri alınması için valiliğe başvurdu ve dava süreci başladı. 2002'de dava süreciyle birlikte köylülerle de ilişkiye geçtik. Yine de Efemçukuru köylüleriyle ilişkimiz şu anda çok da istediğimiz gibi değil. Şirketin büyük bir etkisi var. Muhtar bile madenci.

Bergama'daki gibi bir hareket yok mu?

Yok. Köylünün sözcülüğünü yapan, liderliğini üstlenen kooperatif başkanı madenci olup davayı sattı. Şu anda da hem acele kamulaştırma kararının iptali için açtığımız davada, hem de ÇED'e karşı devam eden dava sürecinde köylüler vazgeçirmek için müthiş bir çaba harcıyor. Çünkü davadan vazgeçildiği takdirde direnci kırmış olacak.

Acele kamulaştırma kararının alınabilmesi için aslında bir anlaşma zemininin bulunmadığının ispat edilmesi gerekmiyor mu?

Hiçbir hukuksal dayanak yok aslında. Çünkü 5177 sayılı Maden Yasası'ndaki değişikliklerle, bir maden işletmesinin yapılacağı yerde, işletmeyi yapacak gerçek ya da tüzel kişiyle mülk sahibi anlaşmazlarsa ve Enerji Bakanlığı kamu yararına uygun görürse kamulaştırma kararı verilir, kamulaştırma bedelini ve buna ilişkin mahkeme masraflarını şirket öder diye bir hüküm var. Ama oradaki düzenleme olağan kamulaştırmaya ilişkin, "acele kamulaştırma" denmiyor. Acele kamulaştırmanın kamulaştırma yasasının 27. maddesinde belirtilen özgün bir yapısı vardır, normal kamulaştırmadan daha hızlı, bir ay içinde el konulmasına ilişkin. Madde, yurt savunmasının gerektirdiği acil durumlarda, mesela savaş halinde geçerlidir. Ordu sefere çıktı, bir yere yerleşmesi lâzım, bunun için konmuş bir şey. Ama bunun artık suyu çıktı, her yerde uygulanıyor. Çünkü yatırımcı "acelem var, geciktirirsem şu kadar zarara uğrayacağım, vergisini ödeyemeyeceğim" diyor. Hatta yabancı yatırımcılar tahkime götürüyorlar, Bakanlar Kurulu hemen acele kamulaştırmaya karar veriyor. Efemçukuru'nda bu süreç yaşandı. Daha önce köylülere gelip "gelin anlaşalım, yoksa kamulaştırırız" dediler. Köylüler de tepki olarak tebligatları yaktı. Biz de bir taraftan normal kamulaştırma sürecini beklerken dava açarız diye hesap ediyoruz, diğer taraftan da toplumsal muhalefeti güçlendirmeye çalışıyoruz. O güçlenirse kamulaştırmaya da kalkışamazlar, ama 3 Ocak 2008 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla 39 parselin acele kamulaştırılmasına karar verdiler. Efemçukuru'nda toprak mülkiyetinin yapısı nasıl, parçalı mı, belli ellerde mi toplanmış?

39 parselde yaklaşık 15-20 köylüye ait yerler var. 39 parselin dışında da bir kısmını anlaşılarak almışlardı. Diğerleriyle anlaşamadıkları için acele kamulaştırma

Yasa çok açık: Devlet hakkı sadece yüzde 2. Çıkarılan maden Türkiye'de işletilirse, yüzde 1'e düşüyor. Kurumlar vergisinde kâr beyan ederse vergi ödüyor. Ödenen vergi yarattığı riskle karşılaştırıldığında kayda değer değil. Ekonomik yönünün ayrıca tartışılması gerekir, ama asıl ekolojinin tartışılması gerekiyor. Efemçukuru gibi bir yerde altın madeni işletilmesi, koscoca bir kentin kaynaklarından mahrum olması anlamına geliyor.

kararı aldılar. O 39 parsel sahibinin karşı çıkması çok iyi bir direnişti, kamuoyunun gündemine bomba gibi düştü. Kamuoyu ilgilenince köylüler de bu defa dava açalım dediler. Dava açtık, ama bir kısmı sonra vazgeçip toprağını sattı. Şirket daha önce önce dönüm başına 8 bin lira verirken, davadan sonra "10-12 bin veriyorum" dedi. Bir de orası orman köyü, ormanla ihtilaflı yerleri ve 2B arazileri var. Gerçekten orman vasfını yitirmiş, atalarından, dedelerinden beri tarım yaptıkları araziler özenli bir orman kadastro yapılmadığı için orman ya da 2B sayılmış. O yüzden köylü için 2B arazilerinin satışı bir kurtuluş. Şirket, ormanla irtibatlarında sıkıntıya düştüğünü farketmişti köylülere gidip "sen davayı kaybedeceksin, ben burayı da satın alayım" diyor. Bu, çok amaçlı bir strateji aslında. "Acele kamulaştırma kararına dahil olan yeri de bana sat" diyor, "onun için dava açtım" denilince de "ben anlamam" diyor. Davalılardan birinin acele kamulaştırmaya dahil olan arazisini satması karşılığında 2B arazisini satın aldılar, o da davadan vazgeçti. Köylü çaresiz kalmış, "hiç olmazsa parasını alayım" diye bakıyor, o zaman şirket "Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) Raporu'nun iptal davasından da vazgeç" diyor. Bu acele kamulaştırma kararına iptal davası açan köylülerden azilname gelmesini anlayabiliyorum, çünkü anlaşmış, satmış yerini, davasından vazgeçiyor. Ama ÇED raporuna karşı toplu halde açılan bir dava söz konusu. Köylünün, odaların, İzmirliilerin de dahil olduğu bir dava bu. Azilname bunun için gönderildiği zaman kızıyorum. Niye gidip noterden masraf ediyorsun, "ben davadan vazgeçtim, bana avukatlık yapma" de. Şirket, köylüdeki direnci kırmak için her yolu deniyor. Kişisel davadan vazgeçirdiği gibi, benim müvekkilim olmaktan da vazgeçiyor, böylece toplu açılan davanın etkisini de azaltacağını düşünüyor. Ayrıca 2B arazilerini alarak oraya yerleştiriyorlar. Aldıkları bazı yerlerin maden işletmesiyle ilgisi bile yok. "Ben bağcılık yapacağım" diyor, ama ne işi var bağcılıkla, bilmiyoruz. Aslında maden her yerde var. Efemçukuru'ndaki 15 yıllık ruhsatın dışında başka şeyler planlıyorlar. Efemçukuru'nu yönetmek demek, İzmir'i yönetmek demek. İzmir'in en temiz, arsenik içermeyen tek su havzası burada yere alıyor. Biliyorsunuz, bir yandan da su özelleştirmesi yolda. Madenin ardından orada arsenik olacak, ama böylece İzmir'i de elinde tutmuş oluyor. Belediye başkanlığını düşünen biri rahatlıkla "altıncı aday" diye tanımlanabiliyor ve şirket hemen onunla ilişkiye geçiyor. İzmir'in yerel siyasetini etkileyen bir durum söz konusu. Zaten AKP'le çok yakınlar, yerel seçimlerde Tüprağ'ın etkili olmasını bekliyorum.

Tüprağ da Koza gibi Fethullahçı mı?

Hayır. Tüprağ aslında Eldorado Gold adlı bir Kanada şirketinin taşeronu, Türkiye şubesi. Ama onların ne olacağı belli olmaz. Çünkü daha önce de Edremit civarında bir yer Koza'ya satılmıştı. Normalde "yabancı firma var" diye bir tepki vardı. Yabancı firma da yüzde yüz Türk olan Koza'ya satıverdi. Ne fark var ki Koza'yla yabancı şirket arasında?

Peki Çevre Bakanlığı'nın onayladığı ÇED'i kim hazırladı? Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu'ndan bildiğimiz üzere, özel hazırlatıyorlar galiba...

Raporu ENCON adlı bir şirket hazırladı. ÇED'in hazırlanması süreci başlı başına tartışmalıdır. Biz, açtığımız davada Enerji Bakanlığı'nın vermiş olduğu işletme ruhsatının iptalini istiyoruz. Bir maden işletmesinin mutlaka Enerji Bakanlığı'ndan izin alması gerekir. Oysa işletme ruhsatının iptal edildiği aşamada ÇED raporu devreye girer. Biz Enerji Bakanlığı'na açtığımız davada "bu işletmenin etkinliği İzmir'in su kaynağını kirletecektir, bilirkişiler bu yolda görüş bildirdiler" dedik. İdare Mahkemesi yürütmeyi durdurdu. Ama temyiz aşamasındayken ÇED'leri işletmişler. Karardan dolayı Çevre Bakanlığı'na sürekli "ÇED sürecini durdurun" dedik, çünkü işletme ruhsatı olmayan bir proje için ÇED süreci işletilemez. Enerji Bakanlığı'na "ruhsat iptal edildi, ruhsatı geri aldınız mı" diye sorduk. Birkaç ay sonra cevap geldi, "iade edilmediği anlaşılmıştır" diye. Ama bu süreçte, yani 2005'te, ÇED raporu olumlu çıktı. Birkaç ay sonra Danıştay işletme ruhsatının iptali kararını bilirkişilerden gelen bilgiler çerçevesinde

Ali Arif Cangı

En temiz kalmış su kaynağı Efemçukuru'nda. Arsenik ve ağır metal kirliliği açısından en temiz yer. Diğer yandan, İzmir'in en yüksek yeri, oradaki kirlilik doğrudan doğruya İzmir'e gelir. Efemçukuru'nda bir yaşam sürüyor ayrıca. Oradaki bağlara verilen bedeller, bir köylü ailesinin ne yazık ki en fazla altı-yedi senesini karşılayabilir.

bozdu. Yani ÇED raporunun alınması süreci, Danıştay'dan gelecek bozma kararı bilinir gibi sürdüürldü. Şimdi de ÇED iptali ve işletme ruhsatı iptali davaları beraber sürüyor. Ama İzmir 4. Mahkemesi'ndeki davalar iyi gitmiyor. Daha önce işletme ruhsatı davasında maden mühendisi olan bir bilirkişi olumlu görüş bildirmişti. Diğer iki bilirkişi olan jeoloji mühendisi ve ziraat mühendisi olumsuz görüş bildirmiş, su kaynaklarını, orman ve tarım arazilerini etkileyeceği, madenin orayı yaşanmaz hale getireceğini söylemişti. Ardından ziraat mühendisinin yerine getirilen mühendis rapora olumlu imza attı, "peyzaj bozulursa düzeltiriz" dedi. Oysa mahkeme tarım alanlarına ne olacağı soruyordu. Öyle bir kuşkulu bir rapor verdiler ki, ilk gören mühendis arkadaşlarımız "bu bir rapor değil, 'burası bozulursa düzeltirim' diyen bir iş teklifidir" dediler. Böyle rapor olmaz ki. Enerji Bakanlığı "Bergama'da olumsuz rapor veren bilirkişi Prof. Dr. Şevki Filiz tarafıdır" diye Efemçukuru'nda yer almasına itiraz etti. Ama yerine getirilen peyzaj mühendisi de Bergama'da olumlu rapor vermiş. Şu anda ruhsatla ilgili kararı düzeltme aşamasın-

dayız. ÇED raporundaysa seçilen üç bilirkişi de "bu rapor harikadır" dediler.

Zaten ÇED raporlarının sadece binde üçü olumsuz oluyor. Bu da epey şüpheli bir tablo değil mi?

Hatta İzmir'in ihtiyacı olan baraj için, "böyle bir baraj yapılmayacak, Büyükşehir bundan vazgeçmiştir" dediler. O zaman daha böyle bir bilgi yoktu. Bu üç bilirkişi de onaylandı, mahkeme de üç sıfır aleyhimize karar verdi. Şu anda temyiz aşamasında dava, yani başa döndük. Büyük olasılıkla Danıştay ÇED davasını bozacak. Çünkü işletme ruhsatı tartışmalı olan bir yerin ÇED davasına red kararı verilemez. Ardından bu acele kamulaştırma kararı çıktı ve ona yirmi tane iptal davası açıldı. Danıştay 6. Dairesi, beklenmedik bir kararla, altın madeninin ekonomiye yüksek bir yararı olduğunu söyledi. 6. Daire ki, Bergama'da o ünlü çevreci kararı veren daire.

Daha önce "siyanürle altın çıkarılamaz" diyen bir Danıştay kararı yok mu?

Öyle bir karar çıktı. Ama ruhsat iptalinin reddedilmesi üzerine orada zora girdik. Bu, Tüprağ'a yaradı. Ardından İdari Davalar Genel Kurulu'na itirazımızda oy birliğiyle harika bir karar verildi, "mülkiyet hakkının sınırlandırılması için kamu yararı şarttır" dendi. Efemçukuru altın madenine ilişkin henüz ruhsat ve ÇED dava süreçleri sonuçlanmamış, "bu işletmenin kamu yararına olup olmadığı belli değildir" diyor. Bu aslında bütün acele kamulaştırmalarda emsal olacak bir karardır. İkincisi, kamulaştırma kamu yararına uygun olmalıdır, ama acele kamulaştırma durumunda da, yapılmadığı takdirde kamu düzeninin bozulması gerekir. İdare, Efemçukuru maden arazisinin acele kamulaştırılmasını gerektiren kamu düzeninin bozulması riski anlatılmıdır dedi. Öyle bir şey yok. Davalar sürüyor, henüz açılma ruhsatı verilmiş değil.

Altın madenlerinin ekonomiye büyük katkı sağlayacağı söyleniyor, hatta 800 milyar dolar gibi rakamlar zikrediliyor. Mesela ruhsatın ne kadara kiralandığını biliyor muyuz?

Burada henüz işletme yok ki, kiralama olmadı. İşletme belgesi alınırken bir bedel yatırılıyor, orman alanları tahsis ediliyor, işgaliye gibi bir harcı var. Ama işletme aşamasında yasa çok açık. Devlet hakkı sadece yüzde 2 deniyor. Eğer çıkarılan maden Türkiye'de işletilirse, yüzde 1'e düşüyor. Kurumlar vergisinde kâr beyan ederse vergi ödüyor. Bergama'da biz bu bilgiye net ulaşamadık. Şirketin açıkladığı vergiler vardı, bir miktar kâr gözüküyor. Ama ne olursa olsun, orada ödenen vergi yarattığı riskle karşılaştırıldığında kayda değer bir oran değil. Bence ekonomik yönünün ayrıca tartışılması gerekir, ama asıl ekolojinin tartışılması gerekiyor. Efemçukuru gibi bir yerde altın madeni işletilmesi, koskoca bir kentin kaynaklarından mahrum olması anlamına geliyor. Zararının ölçüsünü düşünsenize. Kuzeyden gelen kuyular kirli, Gediz kirli.

En temiz kalmış yüzeysel su kaynağı burada, arsenik ve ağır metal kirliliği açısından en temiz yer burası. Diğer yandan, orası İzmir'in en yüksek yeri, oradaki kirlilik doğrudan doğruya İzmir'e gelir. Orada bir yaşam sürüyor ayrıca. Oradaki bağlara verilen bedeller, bir köylü ailesinin ne yazık ki en fazla altı-yedi senesini karşılayabilir.

Peki bu kamulaştırma pazarlığına şirket de dahil oluyor mu?

O bölgeyi satın almak istiyor, satın aldığı zaman devlet kamulaştırmadan vazgeçiyor. İdari mahkemenin verdiği yürütmeyi durdurma kararına kadar yedi ay geçti, yedi ayda yetmiş defa el koyarlardı, bilerek değer tespiti yapmadılar. Kamulaştırma olsa toprak Enerji Bakanlığı'na kalacak, o da zamanı gelince tekrar eski malikine verecek. Şirkete orayı kendi mülkü yapıp istediği gibi at oynatabilecek.

Şirketin yerel seçimlerde etkili olabileceğinden söz ettiniz. Bu olup bitenler İzmir'deki siyasî süreci nasıl etkiliyor?

Yerel seçimler yaklaşırken kimse madeni telaffuz edemiyor. İzmir'de Büyükşehir belediye başkanı "Efemçukuru altın madeni işletilirse İzmir'in taşınması gerekir, Çamlı Barajı'na ihtiyacımız var, hem baraj hem maden olmaz" diyordu. Hükümet ne yaptı? Barajdan vazgeçti. Ama Büyükşehir belediyesi yeterli direnci gösteriyor mu? Hayır. Şu anda köylüler maden bölgesinde tesis çalışmasının başladığını söylüyorlar. Bunun için Büyükşehir belediyesinden yer tespiti istemeleri gerekiyor, işletme ruhsatı ve açılma ruhsatı istediklerinde belediye devreye girebilir. İZSU'ya "burada bir faaliyet var, denetleyin" dedik, silahlı bekçiler İZSU'yu bölgeye sokmadılar. Jandarma bile "bizim yetkimiz yokmuş" dedi. Olayı şirketin özel güvenliğine bırakıyorlar. Belediye de "aslında Efemçukuru'ndaki üzümler tesislerinde yeraltı kaynaklarının işletilmesine karşı değiliz, ama şartlarımız var" dedi. Efemçukuru'ndaki konuşmada "altın madenine karşı değiliz" demenin gereği var mı? Acele kamulaştırma kararı verilmiş, herkes teyakkuzda, "İzmir belediye başkanı Aziz Kocaoğlu ne diyecek bu konuda" diye bekliyorlar, ama o çıkıp tepki vermiyor. Bu sessizlik kötü bir durum. Çünkü toplumsal bir tepki var, ama Büyükşehir belediyesi karşı çıktığı bir işletmenin uygulamalarına tepki göstermiyor. EGEÇEP olarak "biz gerekirse Büyükşehir belediyesiyle de mücadele ederiz" demek zorunda kaldık, halbuki belediyenin o tepkiyi örgütlemesi gerekirdi. Şimdi seçime giderken su tartışılıyor. 2002 yılından beri "bu işletme açılırsa İzmir'in musluğundan arsenikli su akacak" diyoruz. Tam bu ortamda Çamlı Barajı'na ihtiyacın vurgulanması gerekirken Büyükşehir tepkiyi örgütleyemedi. Desteklese, İzmir ayaklanırdı. Bu olayda İzmir suskun, sessiz. Bir avuç insan, çabalayıp duruyoruz.

Melih Gökçek'in zehirli su için İzmir'i işaret ettiği noktada, CHP'li Aziz Kocaoğlu'nun durumu açıklaması gerekmez miydi?

ÇED olumlu raporu verdiği günlerde, Çevre Bakanlığı'na yazı yazıyorduk. Kooperatif başkanının bir dilekçesine bir yanıt geldi. Hemen Aziz Kocaoğlu'ndan randevu alıp gittik. "Haberimiz yok, mümkün değil bunu yapamazlar" dedi. "Yaparlar, imza atmazsanız sizi görevden de alırlar, bu kadar güçlüler" dedik. Nitekim yaptılar. "ÇED dosyasına göre işlem yapılır, imza atacak makam inceleme yapamaz" diyor yönetmelik. Ben olsam, Konak meydanında bir kürsüden her şeyi halka söylerim. İzmirli ayağa kalkarsa, kimse bir şey yapamaz. Aziz Kocaoğlu ise "bu bizim yönetimimiz değil" diyor. Oysa "altın madenine karşıyız" yerine, "bilimsel olarak kirlilemiyorsa bu olabilir" dendi. Bu da direnci zayıflattı. İsteyen istediği raporu düzenliyor artık.

EFEMÇUKURU TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFİ'NDEN İBRAHİM UYSAL

Ege'yi bitirecekler

Altın madeninden ne zaman haberiniz oldu?

İbrahim Uysal: 1991'de. Gerçekten halk olaraktan artık geliştirebiliriz, ileri gideriz hesabıyla hareket ettik. Para kazanma peşinde değildik, çünkü çevreye göre iyi durumdaydık. Zararını gerçekten bilmiyorduk. Şimdi doktorlardan, üniversitelerden, çevreci arkadaşlarımızdan, Ege Çevre Platformu'ndan öğrendiğimiz zararın farkındayız. Bergama'ya gittik, Bergama halkıyla görüştük. Söyledikleri aklımdan gitmiyor. Yaşlı bir amca dedi ki: "Ben 70 yaşındayım, bunlar geldi, kadın ölü doğum yaptı, ikinci hamileliğinde yedi aylık doğum yaptı. Üçüncü hamileliğinde 20 milyar masraf yaptım, buna rağmen çocuk zor bela hayatta kaldı, İzmir'e götüre getire İzmirli gibi oldum, kadının kolunda kocaman iğne yarası oldu. Burada keçilerimiz, ineklerimiz, hepsi ölü doğum yaptı. Bir arkadaşın yedi ineğinin yedisi de ölü doğum yaptı. Bize 'zararlı değil' dediler, ama genç bir evladımız öldü..." Bizim bu aşağıdaki araziden TEDAŞ yüksek gerilim geçiriyor, oradan geçen arkadaşın biri madencilerin hesabını yaparken, Uşak'tan gelen taşeron şirket çalışanı oradaki durumu anlattı. Uşak'a da gittim ben. Çok aşırı zararlı olduğunu görüyoruz madenin. Hükümet bunların bir numaralı destekçisi.

Siz bir dizi dava da açtınız, değil mi?

Maden açılmasın diye açtık. Buraya üç defa kamulaştırma kğıtları geldi. Biz iki sefer kabul etmedik, üçüncüde kabul edenler oldu. Avukat "kaybedecek bir şey yok" dedi, ama onlar mahkeme aşamasında korkup bıraktılar. Sekiz-on arkadaş da parselleriyle birlikte devam ediyor. Şu anda her şey dağınık vaziyette burada.

Toprak satılınca ele bir miktar para geçiyor, ama üzümlünüz de çok değerli, değil mi?

Bu İtalya'dan gelme bir üzüm. İsmi Aydos, ama halk arasında Enfes diye geçiyor. Doktorlar bile bu üzüm çekirdeğinin bir sürü hastalığa faydalı olduğunu söylüyor. Bu üzümün piyasada var, ama tadından, havasından dolayı dünyada eşi benzeri yok. Tat konusunda bize bir türlü ulaşamıyorlar. Ama şimdi aşağı yukarı otuz-kırk kişi arası terk var. Halbuki bu köy, civardaki en eski köy. Burdan orman kadastro gelmiş geçmiş kaç defa, 2B bile olmayacak arazilere orman demiş para almak için. Bazı arkadaşların bağları Orman İdaresi tarafından küldü. Bir tek dikili kökü kalmayan arkadaşlarımız kaldı. Devlet ellerinden bağlarını aldı, bizim köy biter hale geldi.

Siz aslında üzümlü geçinebiliyordunuz, değil mi?

3 bin ton üzüm çıkaran bir köy burası, madenle bu rakam düşecek maalesef. İstanbul'dan tüccar geliyor, kendimiz de gönderiyoruz halere. Üç yıldır organik üzüm de devam ediyor. Bazı arkadaşlarımız kilosunu 4 milyondan sattılar. Devlet bu köye gözünü dikti, "ister yok ol, ister PKK ol, ister kapkaççı ol, cezaevine gir, ben sana bakayım" demeye getiriyor.

Peki bu 2B işini altın madeniyle bir araya getiriyor musunuz?

Vallahi biz yoldan geçenden bile şüphe kapmaya başladık. Bizim köydeki 170 haneden,

İbrahim Uysal

ekonomisi bundan sonra devam edebilecek arkadaşımız 70 hane kalmaz. Kamulaştırmadan dolayı elimize gelen son kararları ben astım.

Kamulaştırma pazarlığını şirket mi yapıyor?

Evet. Telefon açıyorlar, haber yolluyorlar "gelsin, anlaşalım" diye. Başbakanın, cumhurbaşkanının imzaları geldi gitti. Kamulaştırma şirketin işine gelmiyor nedense. Onun yerine anlaşmaya çalışıyorlar. Herkes gelmeyince bir daha kamulaştırmayı devreye soktular. Bu yüzden aşağı yukarı 60 kişi rahat satmıştır. Yüz kişi kadar hâlâ direnmiyor. Bazı araziye dönüşüne 4 bin lira, bazılarında da 9 bin lira biçtiler. Sonra 12'ye, 20'ye, 22'ye bile satanlar oldu. Aslında bir ailenin geçinmesine 20 dönüm yeter. Bu dört-beş bin kök civarı, o da haneye 20-30 bin YTL kazanç getirir. Bazı bağlar dört-beş yılda telafi ederdi şirketin verdiği parayı. Nesiller boyunca ekenler vardı. Yazık oldu.

Peki satanlar ne yapıyor?

Kimi gitti ev aldı, kimi araba aldı. İzmir'e, Menderes'e gidenlerden dönenler oldu. Sonuçta burası kürkçü dükkânı, havasını alan gidemez bir yere. Kimisi parasını bitirdi bile. Bu sene mahsul de az oldu. Kredi almış olan vatandaşlar ödeyemez hale geldiler. Bu köy Menderes'in geliri en iyi olan köylerinden biriydi, ama maalesef sifıra düşmek üzereyiz.

Peki siyanür sizi nasıl etkileyecek?

Altın madeni kurulduğu takdirde 30 km çevresini etkilediğini biliyorum, kuş uçuşu hesabı. Bergama'yı bitirdiler. Ege'ye düşman bunlar. Sayın başbakan İzmir'de istediği ilgiyi göstermedi, "gâvur İzmir" dedi.

İzmir belediye başkanı Aziz Kocaoğlu açığa "ruhsat vermeyeceğim" diyor mu?

Festivale geldiğinde "bu altının çıkması gerekir, ama burası farklı bir bölge, İzmir'in suya ihtiyacı var, bunun için Çamlı Barajı'nın yapılmalı" dedi. "Bu topluluğu temel atmada göreceğiz inşallah" dedi ve ayrıldı. Kocaoğlu kazanır da barajı kurabilirse belki bir şansımız olur. Ama bakanlıktan bir yasa çıkıyor ki, ne vali, ne askeriye, ne belediye etkili olabiliyor. Ruhsat vermek zorunda bırakıyorlar, tesis yapıyorlar. On yıllık hedefleri yirmi yıla çıkmaya başladı. Yirmi yıl burada nasıl kalacaklar?

Şirketle çalışan köylüler var mı?

Üç-dört tane çalışan var. En fazla on kişi çalışır. Yasa bizim ülkemizde geçmez hale geldi. Yasalara saygı kalmadı ki.

EBEDÎ YOLDAŞLIK:
SIERRA MAESTRA DAĞLARI'NDAN
KÜBA DEVRİMİ'NE

ANI-ANLATI >

"Fidel, sizlerle birlikte harika günler yaşadım. Senin yanında Füze krizinin hüzünlü ama gururlu günlerinde halkımızdan bir parça olmanın mutluluğunu hissettim. Ama artık dünyanın başka ülkeleri de benim mütevazı çabalarımı talep ediyorlar. Küba'nın başında olma sorumluluğun sebebiyle sana yasak olan şeyleri ben yapabilirim. Ayrılık saati geldi çattı..." (Che'den Fidel'e)

Che'li Anılar

Fidel Castro

Türkçesi: Mehmet Harmanlı-Murat Uyarkulak

100

Charles Cooper
 Director, Center for Law and Liberty
 The Heritage Foundation

[illegible]

20

Topic: *Chemical*
File: *Microbiology*
Library: *Science*

Hobbeswani'n bu fikrini, onun
kendi ve geçmişi düşüncesi, kendi
ve geleceği, kendi ve insanın
argümanları ışığında, Marston ve
Marston'un kendi fikrini kullanan,
ayrıştıran kendi, Bu Düşünce'nin
kendi düşüncesi kullandığı ve aynı
şekilde kendi düşünceyi kullandığı
gibi düşüncesi kullandığı
düşüncesi bu kavram.

© 2004

1. **NAME** _____
 2. **ADDRESS** _____
 3. **CITY** _____

[illegible]

meselesi olan kitaplar...

Türkçe hikâyeciliğin, ama daha da çok Türk-
çenin sıkı işçilerinden biri, metniyle beraber
kendini de, okurunu da genişleten, geliştiren
kar makinalarından, yol açıcılardan biriydi Bil-
ge Karasu. Edebiyatında ne kadar şahsi zevki-
ne bel bağladıysa o kadar toplumsallaştı, top-
lumun hafsalasını o kadar zenginleştirdi.
"Göçmüş Kediler Bahçesi"nden "Gece"ye, Sa-
it Faik sonrası düzyazının başyapıtı niteliğinde
bazı örnekleri onun titiz kaleminden çıktı..
Şimdi elimizde "Susanlar" var: Dergilerde kal-
mış, kitaplaşmamış Karasu öyküleri, deneme-
leri, söyleşileri, hatta şiirleri. Başından beri bir
bütünlük gözeterek yazdığı, ama tamama er-
dimediği için rafa kaldırdığı hikâyelerindeki
dil kaygısı, özellikle "Yazar-Okurun Defteri"
başlıklı denemelerinde söze döküldüğü, '50'le-
rin verimli tartışma ortamında Karasu sanat,
yapıt, yazı gibi başlıkların ontolojik tartışması-
na giriyor, bu arada okumanın, okur olmanın
nasıl bir ağır sorumluluk olduğunu sık sık be-
lirtiyor. Metis'ten çıkan "Susanlar" da kediler-
den de elbet bahis var.

X - KÜTÜPHANE

- Aliza Marcus** Kan ve İnanç -PKK ve Kürt Hareketi (İletişim)
Beybin Kejanlıoğlu Türkiye'de Medyanın Dönüşümü (İmge)
▲ **Cemil Koçak** Geçmişin İtinayla Temizlenir (İletişim)
Douwe Rieff Yaşandıkça Hayat Neden Çabuk Geçer (Metis)
E.H. Carr Michael Bakunin (İletişim)
Enis Batur Mekik (Norgunk)
Eric J. Hobsbawm Tarih Üzerine (Agora)
Fidel Castro Che'li Anılar (Agora)
● **Gamze Yücesan-Özdemir - Ali Murat Özdemir** Sermayenin Adaleti
-Türkiye'de Emek ve Sosyal Politika (Dipnot)
Giovanni Arrighi Adam Smith Pekin'de -21. Yüzyılın Soykütüğü (Yordam)
Gülseren Adaklı Türkiye'de Medya Endüstrisi (Ütopya)
Irène Mélikoff Uyum İdık Uyardılar (Demos)
Leo Panitch Küresel Parlama Noktaları
-Emperyalizme ve Neoliberalizme Karşı Tepkiler (Yordam)
Michel de Certeau Gündelik Hayatın Keşfi (Dost)
■ **Onur Caymaz** Yaz Tarifesi (Metis)
Simon Clarke Marx'ın Kriz Teorisi (Otonom)
Stephen Jay Gould Yaşamın Tüm Çeşitliliği -İlerleme Mitosu (Versus)
* **Tanıl Bora** Türkiye'nin Linç Rejimi (Birikim)
Tarık Sipahi Hala (Periferi)
Vefa Zat Barmen -Suriçi'nden Hilton'a Yudum Yudum İstanbul (Doğan)

*

Ergen halini bilmez miyiz? Ar-
zu patlamaları ve o arzu düşle-
riyle muazzam bir tenakuz için-
deki gündelik hayatın darlığına
isyan... Bir tarafta kabardıkça
kabararak bir Benlik ve sıfır em-
pati... Diğer tarafta ebeveynin,
ortamın, yaşı yetmemenin,
"izinsizliğin", -çokları için- pa-
rasızlığın kısıtları; böylece bü-
yüyen acz duygusu, o birden
uzayıp sarsaklaşan kolların ba-
cakların ilan ettiği, o çattallanan
sesin haykırdığı özgüvensizlik...
Bu baş edilmesi zor karmaşanın
getirdiği asabiyeti, kâh içine ka-
panarak, agresif biçimde buna-
larak, kâh böbürlenmeler, dik-
lenmeler, horozlanmalarla aş-
maya çalışır delikanlı. Muktedir
olandan, "yapabilen"den (her
neyi ve her nasıl olursa olsun
"yapabilen"den) büyülenir,
kendisini kısıt altında tutan
edep ve ar hudutlarını zorla-
yandan etkilenir. Galiz küfürler,
"kafasına sıkma", "kelle alma"
lâfları, porno, şiddet bunun için
cezbeder onu. "Kurtlar Vadisi"
ve emsalleri, bilhassa ergenlerin
"duygularıyla oynadığı" için,
ergenlere özgü, kendi güç-kud-
ret fantezisinden ötesini düşün-
meyen, "pornografik" bir şid-
deti güzellediği için tehlikelidir.
(...) Hem, biliyorsunuz, ergen-
lik aşlamayabiliyor. Kişilik
oturmazsa, gencin şişen benliği
ve patlayan talepleri, belirli bir
tatmin bulmazsa, hele dünya-
daki başka insanları ve durum-
ları anlama çabasına açılmazsa,
ergenlik ebedileşebiliyor, sünü-
yor. Biz, bu bakımdan, sadece
yaşça değil, başça da ergen
olanlarla dolu bir toplumda
yaşıyoruz. "Kurtlar Vadisi", bu
yönden de tehlikelidir.

•

Türkiye, son yıllarda, hem sen-
dikalaşma oranlarında hem de
toplu iş sözleşmesi kap-
samındaki çalışanların oran-
larında dramatik düşüşler ya-
şamıştır. Geleneksel olarak,
sendikalaşma, gıda, savunam.
enerji ve madencilik gibi kamu
işletmelerinin bulunduğu sek-
törlerde yüksektir. Sendikalaş-
ma oranının en düşük olduğu
taşımacılık, medya ve turizm
gibi hizmet sektörleri özel sek-
törün elindedir.
(...) Sendikaların güçsüzleşme-
sinde bir diğer önemli nokta,
1980'lerden bugüne sendika-
ların ve sendika yanlılarının,
medyada ve akademide ko-
numlarıyla ilişkilidir ve sendi-
kalar ve sendika yanlıları, ha-
yatın her alanında zor anlar ya-
şamaktadırlar. Üçüncü dün-
yanın otoriter rejimlerinde, ki
Pinochet'nin Şili'si buna en
önemli örnektir, 1980'ler son-
rası yeni emek stratejileri, "pi-
yasa"yı tek denetim mekaniz-
ması olarak belirlemiş ve sendi-
kaları da, bir karşı hegemonya
stratejisi yaratmaktan uzak
kılacak şekilde zayıflatmıştır.
Bu durumda, Marksistler ya da
emeğin haklarını savunanlar
"terörist"le eşanlamlı kul-
lanılmakta ve sendikalar da
mavi yakalı erkek işçilerin "ar-
kaik" kaleleri olarak görülme-
ktedir. Sendikacılığın bu "yeni
imaj"ının üretiminde, medya
da önemli rol üstlenmektedir.
Medya, sendikalara çok az ses
ve yer vermekte ve sendikaları
şiddet ve anarşi gibi "arkaik"
yöntemler kullanan "arkaik"
örgütler olarak görmekte ve
göstermektedir.

■

Kesintisiz devrim

az önce külden bir kuş sürüsü
geçti / üzerinden uçarak ıslak
çatıların / bu geçiş söylen-
meyen sözler gibiydi / değişmez-
liğini biliyordum yaşanmışın

aynı soru: ayrılık an mı, zaman
mı

kahvedeki yanık masa örtü-
sünde / kupa kızı nasıl da yal-
nızdı az önce / umut her za-
man bir yol bulur denir / maça
valesi vardı birisinin elinde

aynı soru hep, yaman eşkıya: /
hayat neden kirlenir?

bunlar da eski günlerimdi be-
nim / yalnız sabahlarım, dost
olduğum kuşlar / otelin isli
lambası, sokakları unutmadım
/ askerdeyken mektuplar alı-
dım rüzgârdan / o kâğıt gemi-
yi unutmadım, istasyonu / kü-
çük ama güzel bir nottaki imla
hatası

neden ama neden, zorlu eşkı-
ya! / nasıl görülürdü bir körün
rüyası

az önce yaz, unutulmuş bir ka-
dın resmiydi / geçip gitti her
şey, bir ortaçağdan geçip git-
tim / kesintisiz bir devrimdi
aşk ve uçurtmalar / soylu eşkı-
ya! gurbetin akşamlarına ben-
zerdim

hep aynı soru, / yorulduğum ar-
tık yok mu sonu

sonra kesintisiz bir devrim gibi
/ cevabın yakıcılığı

cevabın yakıcılığı...

▲

1941 yılının ikinci yarısından
itibaren (...) Türk gazete ve
dergilerinde, her zaman bili-
nen Yahudi tipinin yeniden,
ama sert vurgulu bir şekilde
ortaya çıktığı görülmüyordu. O
Yahudi ki, hep rahat ve zengin
bir hayat yaşamış, ama nimet-
lerden yararlanırken, hiçbir
kulfete katlanmamıştı. Bu
hatırlatış, hem hedef gösteri-
yordu hem de saldırgan bir
tarzdaydı. Karikatürler ve pek
çok yazı bunu gösteriyor.
Türkiye'ye bir Yahudi göçü
mevcuttu. Ama bu hem isten-
miyordu ve hem de göçmen
kabul edilmiyordu.
1939 yılında 800 Çekoslovak
Yahudisini İzmir'e getiren Pa-
rita gemisi, limanda alkonul-
muş ve göçmenlerden hiçbirin-
nin ülkeye girişine izin veril-
memişti. Gemiye kömür, su ve
yiyecek yüklendikten sonra,
polis zoru ile de limandan
uzaklaştırılmıştı. Yahudi ce-
maati elinden gelen yardımı
yapmaya çalışmıştı. Türk
basını ise, durumu ve finali
şöyle özetliyorlardı: "Serseri
Yahudiler" nihayet İzmir'i
terk ettiler!
Struma ise, 1941 yılının son
günlerinde İstanbul Limanı'na
gelmişti ve geminin akabeti, ilki
ile kıyaslanamayacak derecede
trajik olacaktı. Bu göçmenler
de Türkiye'ye alınmamışlardı.
İngiltere'nin de suç ortaklığı ve
işbirliği ile, gemi zorla Türk ka-
rasularının dışına çıkarılmıştı.
Ama asıl trajik son, bir gün
sonra meydana gelecektir. Ka-
radeniz'de ve kimliği belirsiz
bir torpil ile...

Gaipten gelen sesler

Woody Allen'ın son kitabı "Sırf Anarşi"yi geçen sene dilimize kazandıran Siren Yayınları, şimdi de yirmi senedir yeni baskısı yapılmayan denemeler toplaması "Tüysüz"ü evvelki baskıda bulunmayan "Tanrı" oyunuyla beraber yayınlıyor. Woody Allen mizahına hiç hayır denir mi?

Göze görünmeyen bir âlemin varlığı tartışılmaz bir gerçektir. Asıl sorun oranın şehir merkezine olan uzaklığı ve kaç kadar açık olduğudur. Açıklanamayan olaylar daima vuku bulmaktadır. Biri hayaletler görür. Bir diğeri sesler duyar. Bir üçüncüsü ise uyan-
dığında kendini at yarışlarında koşarken bulur. Kim evde yalnız başınayken ensesine buz gibi bir elin dokunduğunu hissetmemiştir ki? (Tanrıya şükürler olsun ki bana olmadı, ama bazı insanlara oluyor.) Bu deneyimlerin arkasında yatan nedir? Hatta önünde? Bazı insanların geleceği önceden gördüğü ya da hayaletlerle iletişime geçtiği doğru mu? Ve öldükten sonra hâlâ duş alabilmek mümkün mü?

(...) Şüpheli Sir Hugh Swiggles bulunduğu ilginç bir ruh çağırma seansını şöyle nakleder:

"Ünlü medyum Madam Reynaud'nun evine gittik. Masanın etrafına oturup el ele tutuşmamız söylendi. Bay Weeks kendini tutamayıp kıkırdayınca Madam Reynaud ruh çağırma tahtasını kafasına indirdi. Işıklar söndürüldü ve Madam Reynaud, Bayan Marple'in operadayken sakalları tutuşup ölen kocasıyla teması geçmeye çalıştı. Aralarında aynen şu konuşmalar geçti:

BAYAN MARPLE: Ne görüyorsun?

MEDYUM: Mavi gözlü ve kafasına fırladıkları şapka geçirmiş bir adam görüyorum.

BAYAN MARPLE: Kocam bu!

MEDYUM: Adı... Robert. Yo... Richard...

BAYAN MARPLE: Quincy.

MEDYUM: Hah, evet! Quincy.

BAYAN MARPLE: Başka ne görüyorsun?

MEDYUM: Kafasında hiç saç yok, ama kimsekel olduğunu farketmesin diye başını genellikle

le yapraklarla örtüyor.

BAYAN MARPLE: Evet! Aynen öyle!

MEDYUM: Nedense elinde bir cisim var... Domuz filetosu.

BAYAN MARPLE: Evlilik yıldönümünde ona aldığım hediye bu!

Konuşturabilir misiniz onu?

MEDYUM: Konuş, ruh. Konuş.

QUINCY: Claire, ben Quincy.

BAYAN MARPLE: Ay! Quincy! Quincy!

QUINCY: Izgarada tavuk pişirmek istersen kaç dakika kızartırsın?

BAYAN MARPLE: Bu ses! Bu, O!

MEDYUM: Herkes yoğunlaşmaya çalışsın.

BAYAN MARPLE: Quincy, sana iyi davranıyorlar mı?

QUINCY: Fena sayılmaz, yalnız giysilerin kuru temizleyiciden gelmesi dört gün sürüyor.

BAYAN MARPLE: Quincy, beni özlüyor musun?

QUINCY: Ha? Ah, tabii. Tabii ki, yavrum. Gitmem lazım...

MEDYUM: Onu kaybediyorum. Gidiyor...

Bu seansın sahtekârlığa karşı en katı testlerden bile başarıyla geçtiğini düşünüyorum, küçük bir ayrıntı dışında: Madam Reynaud'nun elbisesinin altından çıkan fonograf."

Şüphesiz, seanslarda gerçekleşmiş bazı olaylar gerçektir. Sybil Seretsky'lerdeki meşhur vakayı kim hatırlamaz ki? Akvaryumundaki kırmızı balık, o günlerde kaybettiği yeğeninin çok sevdiği "I Got Rhythm" şarkısını söylemişti. Fakat ölümlerin çoğu konuşma hususunda isteksiz olduklarından ve kem küm ederek ancak

sadece gelebildiklerinden, onlarla bağlantıya geçmek müthiş zordur. Yazar havalanan bir masaya bilfiil şahit olmuştur. Harvard'dan Dr. Joshua Fleagle'ın katıldığı bir seansta ise masa yerden yükselmekle kalmayıp üst kata çıkıp uyumak için izin istemiştir...

(...) Sevmek mi yoksa sevilme mi daha iyidir? Eğer kolesterolünüz altı yüzün üzerindeyse hiçbiri. Sevmek derken, kastettiğim tabii ki romantik aşk -erkek ile kadın arasındaki aşk yani; anne ve çocuğunun, çocuk ve köpeğinin ya da iki şef garsonunun arasındaki değil... Sevmek, kesinlikle beğenilmekten farklıdır çünkü biri uzaktan beğenilebilir, ama gerçekten sevebilmek için o kişiyle aynı odada bulunmak ve

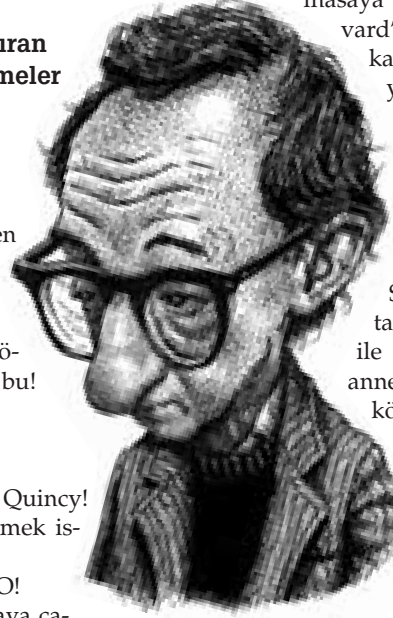
çoğu zaman perdelerin arkasında

çömeliyor olmak elzemdir.

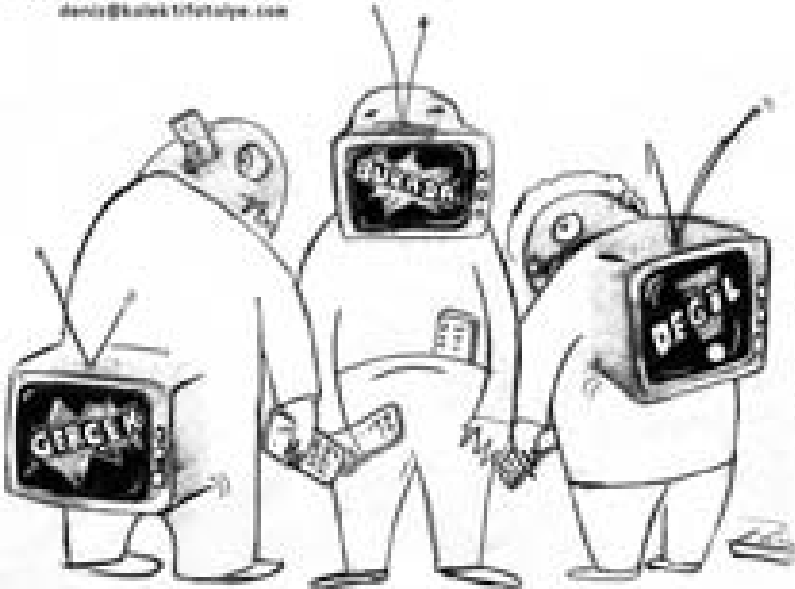
Gerçekten iyi bir sevgili olmak için güçlü ama aynı zamanda hassas olmak gerekir. Ne kadar mı güçlü? Sanırım yirmi beş kiloyu kaldırabiliyor olmak yeterlidir. Ayrıca şunu da unutmamalısınız, seven için sevdiği kişi her zaman dünyada hayal edilebilecek en güzel şeydir, buna rağmen aynı kişi yabancı birine gümüşbalıklarından farksız gözükebilir. Zevkler ve renkler tartışılmaz. Güzellik göreceli olduğundan, gözleri iyi göremeyenler hemen yakınında bulunan birine hangi kızın daha güzel göründüğünü sorabilirler. (Aslında en sevimli olanlar genelde en sıkıcı olanlardır ve işte bundan dolayı da bazı insanlar Tanrının varolmadığı hissine kapılır.)

"Sevinci aşkın bir dakika topu topu," diye söylemiş ozan, "oysa aşk acısı geçmez ömür boyu".

Woody Allen, "Tüysüz" (Siren)

panzehir
deniz@kulak.trt6trkiye.com

Dumanı üstünde

Rüya nasıl yazılır?

Marguerite Yourcenar - **Rüya ve Kader** - çeviren: Roza Hakmen (YKY)

Theodor W. Adorno - **Rüya Kayıtları** - çeviren: Şeyda Öztürk (YKY)

Adorno'ya göre rüyaların muhafazası ve başkalarına aktarılması için en iyi yol, onları uyanır uyanmaz, kahvaltıdan önce yazmaktır. Benjamin ise bunun tam tersi bir görüşü savunur: Geceden gündüze geçiş tam olarak yaşanmadan, yani karın doyurulmadan rüyaları yazmak, hatta onları anlatmaya çalışmak bile bir hatadır. Benjamin'e göre, "Tek Yön" de belirttiği gibi, kahvaltıdan önce "hâlâ rüya dünyasından kopamamış olan kişi, rüyasına kendi sözleriyle ihanet eder". Rüyaların kaydedilmesiyle ilgili bu iki farklı tavır, rüyaların birer edebiyat metnine dönüştürülmesine dair önemli sorulara yol açar: Rüyaların edebiyat metni olarak ele alınması ne demektir? Ya da, rüyaların edebî birer metne dönüştürülmesi çabası, rüyanın dünyasının elimizden kayıp gitmesine sebep olur mu?

Adorno'nun "Rüya Kayıtları", başlarına tarihleri düşülmüş rüya notlarından oluşuyor. Adorno rüyaların "kavramsızlığına" en dolaysız haliyle ulaşmayı hedefliyor ve rüyalarını bir "kayıt tutma" tekniğiyle metne döküyor. Uyandığı anda aldığı notlar üzerinde sadece dile dair küçük düzeltmeler yapıyor. Metinlerin bu ham hali sayesinde rüyanın o kendine özgü doğasına tanıklık edebileceğimizi düşünüyor Adorno. Uyanık haldeki zihnin süzgecinden geçtiği anda rü-

yanın bazı unsurlarının ayıklanması ihtimali, bu ilk kayıtların değerini ispatlamak için en önemli dayanak...

Öte yandan, rüyalarını yazarak kendi iç dünyalarına tanıklar bulmak isteyen yazarlar hep şu önemli zorlukla yüzleşmek zorunda kalırlar: Rüyalar uyanık zihinle olayları ve imgeleri birbirine bağlayışımızdan farklı bir yapıda olabildiğinden okurun rüyadaki atmosfere nüfuz etmesi son derece zordur. Bir rüyada bizi etkileyen şey, imajların ve bu imajların yarattığı etkilerin sıradışı bir şekilde birbirine eklenişi değildir yalnızca. Rüyanın olay örgüsünü anlatmak, rüyanın yarattığı etkiyi vermek için her zaman yeterli olmaz. Adorno'nun kayıtları da bu zorluğu aşamaz.

Rüyaların sebep olduğu farklı ruh hallerinin, imajların ve olayların o sıradışı dizilişini aşan bir derinliği vardır. İşte bu derinliğin bir metinle hissettirilmesi çabası bizi ikinci tavra, yani Benjamin'in tavrına götürüyor. Benjamin rüyaları tok karna yazmayı öneriyor, "çünkü insan rüyasını ancak karşı kıydan, günün parlak ışığı altında hakkını vererek hatırlayabilir" ve aktarabilir. Böyle bir aktarma ve yazma faaliyeti, önce iyi bir hafızayı, sonra da güçlü bir kalemi gerektiriyor.

Benjamin gibi düşün-
nen ve rüyalarını bu şekilde yazmaya girişen yazarlar için, uyanır uyanmaz alınan notlar, üzerinde çalışılacak hammadde-
lerdir sadece. Bu hammaddeye bir "ruh" kazandırmak ve bunu okurlarına, yani rüyalarının tanıklarına da hissettirebilmek, yazarın rüya ve uyanıklık arasındaki köprüyü kurabilecek sabra, "düş gücüne" ve edebî hünere sahip olmasına bağlıdır. Bunların tümüne de fazlasıyla sahip olduğu çok açık olan Marguerite Yourcenar, "Rüya ve Kader"e yazdığı son derece samimi önsözde, bu köprüyü kurmak için en uygun edebî türün şiir olduğunu şöyle anlatıyor: "Benim görüşüm, rüya gören kişinin yaşadığı deneyimin şairin deneyimiyle benzerlikler taşıdığıdır; rüya unsurlarının işlenmemiş halini, sonsuz sayıda çoğaltılabilecek simgesel çağrışımlarıyla bir sözlüğün sütunlarında sıralanan

bayağı ya da ulvi kafiyele benzetebiliriz. Şair kelimeleri nasıl bir araya getiriyorsa, uyuyan kişi de imgeleri bir araya getirir, kendine kendinden bahsetmek için bu imgeleri iyi ya da kötü kullanır."

Evet, rüya gören kişi bir şair gibi, başka bir mümkün dünyanın içinde kendini kendine anlatır, ama o dünyaya dışarıdan bakabilmek için ve onu anlatmak için belki de düzyazı daha uygundur. Yourcenar, rüyalarından birini anlatmaya başlarken şöyle yazıyor: "En karmaşık rüyalar kısırdır; daha doğrusu ne uzundur ne kısa, zamanın dışında gelişirler. Buna karşılık bir rüyanın aslına sadık tasviri mutlaka ayrıntılı ve yavaş olmak zorundadır, çünkü okurun düşünümlemeyi tartmasını, çoğunlukla oldukça yetersiz benzetmeler aracılığıyla, dolambaçlı bir yoldan yabancı bir âleme nüfuz etmesini ve nihayet her defasında rüyanın değişik ve garip atmosferine, kokusuna alışmasını sağlayacak kelimeleri bulup bir araya getirmek gerekir." Yourcenar açıkça Benjamin'den yanadır...

"Rüya ve Kader", Yourcenar'ın zihninde canlılığını koruyan önemli rüyaların tekrar tekrar okumaktan zevk alacağımız metinlere dö-

nüştüğü, kişisel kayıtların çok ötesine geçen bir rüya derlemesi. Adorno'nun "Rüya Kayıtları"nı okurken ise benzer bir zevk almak çok zor. Jan Philipp Reemtsma, bu kayıtlara yazdığı sonsözde, Adorno'nun "rüyayı bir edebî form olarak ele alma girişimleri"ne yaklaşımını ayrıntılı bir biçimde ortaya koyuyor ve bu rüya kayıtlarını Adorno'nun diğer metinleriyle birlikte yeniden düşünüyor. Reemtsma'nın sonsözü, Adorno'nun kayıtlarını düşünsel ve edebî bağlamına

oturtmamızı sağlıyor ve bizi rüyalara dair teorik bir tartışma düzlemine çekiyor. Yourcenar'ın "Rüya ve Kader"ini okuduğumuzdaysa, başkasının rüyalarına tanıklık etmemizin mümkün olduğuna inanıyoruz.

— Gaye Çankaya Eksen

Marguerite Yourcenar

Mor Çatı'ya alkış

Şiddete Karşı Anlatılar –Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri -
(Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı)

Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün yaptığı "Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması"nın sonuçlarına göre, Türkiye'de on kadından dördü çeşitli derecelerde şiddete maruz kalıyor. Duygusal ve cinsel şiddetin yanı sıra, fiziksel şiddet mağdurlarının sayısı ve oranı da hiç az değil. İtip kakma, tokat vs. de var bunun içinde, son yıllarda gazetelerde sıkça okuduğumuz akla hayale gelmez işkence vakaları

da. Erkeğin konumunu kabul eden, kendi ikincil statüsüne rıza gösteren kadınlar da hayli fazla...

Bu korkunç ortamda, Beyoğlu Kaymakamlığı, Mor Çatı'yı Beyoğlu sığınagından kopardı, bunca yıllık birikimin, deneyimin askıda kalmasına sebep oldu. Halbuki Mor Çatı, '80'lerde filizlenmeye başlayan feminist mücadelenin ilk somut kazanımlarından biri olmuş, nereye gideceğini bilemeyen sayısız kadının hayata yeniden tutunmalarını, ayakları üzerinde durmalarını sağlamıştı. Pek çok gönüllünün de desteğiyle, çaresizliğin, umutsuzluğun, binbir çeşit eziye-

tin karşısında bir sığınaktı, kaymakamlığın baştan savar gibi davranmasına rağmen hâlâ da öyle...

Mor Çatı Kadın Sığınakı Vakfı'nın çıkardığı "Şiddete Karşı Anlatılar –Ayakta Kalma ve Dayanışma Deneyimleri" kitabı, bu onurlu tarihin belgesi niteliğinde. Kocasından, babasından, abisinden, kaynanasından, eltisinden, kim varsa ondan eziyet gören, dayak yiyen, köle gibi çalıştırılan, tecavüze, tacize uğrayan, eğitimsiz, yoksul, kimsesiz kadınların birinci elden tanıklıkları var bu kitapta. Nasıl bir cehennemden geçtiklerini, Mor Çatı'nın hayatlarını nasıl kur-

tardığını okumuş yazmış kadınlara anlatıyorlar. Kimi bu anlatıları söyleşi formunda tutmayı, konuşan kadının sesini kaybetmemeyi, kimi röportaj formunda yazıya dökmeyi, kimiye öyküleştirmeyi, edebiyattan faydalanmayı tercih etmiş. Hepsi de dinledikleri kadınlardan "mağdur" diye söz etmemekle, bir hiyerarşi kurmamakta hemfikir. Dolayısıyla, bu kitap, burjuva kadınların yazılarını kuruş biçimleri, seçtikleri kelimeler, ifadeler, hatta yer yer yazıklandıkları, bazı hisli tasvirler üzerinden çeşitli kadın hallerini okuma fırsatı da veriyor.

— Merve Erol

Lisana meydan gerek

Giorgio Agamben - **Nesir Fikri** - çeviren: Fırat Genç (Metis)

Ursula K. LeGuin'in Yerdeniz serisindeki büyü fikri, nesnelerin, canlıların görünüşü ve hacme indirgenmiş varlıklarıyla onların hakikatleri arasındaki boşluğun doldurulması fikrine dayanır. Boşluk her iki âleme de ait olan tek şeyle tamamlanır, dille. Ged hem Yerdeniz'in çok dilli coğrafyasını oluşturan adacıklar arasında hem de hakikat âlemiyle hacimler dünyası arasında bir seyyahıdır. Büyü/dil onun seyahatlerinin aracı, aynı zamanda da bir tür üst-mekânı gibidir. Amaçsa hacimlerle hakikat arasındaki dengeyi bulmak, şirazesinden çıkan sayfaları restore etmektir. Ged bir tercüman olarak iki âlem arasındaki anlaşmazlığı ortadan kaldırır, ama barış ancak hacimlerin genişleme arzularının terbiye edilmesiyle mümkün olur. LeGuin'in ütopyasındaki lisan gerçek dünyada da hayatı bir işlev görür: Bizi kamuya tercüme eder. Dilin kendince aldığı terbiye, tercümenin sınırlarını belirler.

Agamben, "Nesir Fikri"nde lisanın aldığı terbiye gereği büründüğü sınırları sorguluyor. Nesri, peşpeşe sıralanmış cümlelerin mantıksal bir izleği takip edip sonunda ders veren ya da bir varsayımı kanıtlayan modern sınırlarının dışına çıkmaya zorluyor. Felsefeyle şiir arasındaki ilişkilere çeşitli temalar üzerinden bakarken, nesri bu gözlemin evi ve aracısı olarak konumlandırıyor. Felsefe, şiir ve nesir arasındaki pozitif bilimlerin, pozitivist sosyal bilimlerin, nesri hacimlerin, şiiri imgelerin ifadesi olmaya (onlar için uygun görülmüş etkinlik alanlarıyla sınırlı kalmaya) mahkûm eden modern işbölümünün kategorik alışkanlıklarını kırmaya uğraşır. Bu yüzden görsel olarak nesir gibi görünen metinler hem imgeleri, hem öyküleri, hem de felsefeyi göz alıcı kıvılcımlar eşliğinde birbirine çarpıyor, onları konforlu alancıklarından çıkarıp birbirleriyle (yeniden) ilişkilendirmelerini sağlıyor.

"Nesir Fikri" başlıklı bölümde, "nesir karşısında şiirin kimliğini adımlama olasılığı üzerinden giderek serdetmediği sürece, şiirin hiçbir tanımını tam anlamıyla tatminkâr değildir" diyerek şiirle nesir arasındaki farkı teknik bir ayrıntıya indirgeyip anlamsızlaştırıyor. "Durak Fikri"nde ise o teknik ayrıntının şairin kendi sözü içinde suretiyle karşılaşma anı, şans ya da şanssızlığından ibaret olduğunu söylüyor. Bir yandan da, kendi nesrinde, şiirin imkânlarından alabildiğine yararlanarak bu varsayımını ete kemiğe büründürüyor. İşaretlerini kitabın ilk bölümlerinde verdiği bu üslupla temadan temaya seyahat ediyor. Bölüm başlıkları birer tuzak işlevi görüyor ve tam da bu noktada Agamben kendi varlığıyla da oynuyor. Çünkü onu kimimiz linguistik ve felsefeye, kimimiz hukuka ve siyasete ilişkin tecrübesinden, kısacası okuma ve yazma çerçevesinin kendi bilgi ve ilgi alanlarımıza değen yerlerinden biliyoruz. "Nesir Fikri"ndeysen her bir okurunun zihnini başlıklarıyla adeta yerinden edip bir başkasıyla buluşmak için teşvik ediyor.

Kitabın İngilizce çevirisine önsöz yazan Alexander Garcia Duttman, Agamben'in "Nesir Fikri"ndeki metinlerin aforizma niteliği taşıdığını söylüyor. İngilizcede görebildiğimiz hemen bütün tanıtım ya da eleştiriler de aynı fikirde. Oysa aforizma gündelik hayatta pek de hoşgör-düğümüz bir tür değil. Genellemelerle, kestir-

meden, kulağa hoş gelen sözcüklerle oluşturulmuş, ancak sırf böyle olduğu için boş olduğunu düşünme eğiliminde olduğumuz kelâm için kullanıyoruz bu tanımlamayı. Bir aforizma bizim için ancak yazdığımız bir metnin epigrafı olarak işe yarayacaksa ve mutlaka çok mühim biri tarafından edilmişse değerli olabiliyor. Kendi lisanımızla söylemeye çekindiğimiz, o çok mühim başkası söylediği için geçerliliği zaten ispat edilmiş bu cümleler birer sığınak işlevi görüyorlar. Bu, hacimler dünyasının büyüklüğü ve zenginliği karşısında kişisel dillerimize ve deneyimlerimize olan güvenimizin sarsılmasından kaynaklanıyor olabilir. Agamben, bu özgüven eksikliğini de gidermeye çalışıyor. Düş kurmaya, siyaset yapmaya, ütopyalar hayal etmeye çağırıyor; iktidar duygusunun elden aldığı hazı, hediye ettiği acıyı sorguluyor; onları sahici ve gündelik birer deneyim olarak yeniden konumlandırma imkânlarının propagandasını yapıyor: "Şu ana dek bildiğimiz tarih sürekli bir ertelemeden başka bir şey olmamıştır; yalnızca tarihin

Kitaptan: *Amore forsennati sulla lumaca*

nabızının duracağı noktada, tarih bir başka tarihî-dönemsel tehire dönüşmeden önce onun içinde saklı fırsatı yakalama umudu vardır. Kendimize zaman tanıma yönündeki inatçı çabamız esnasında bu hediyein anlamını ıskalarız; tam da sürekli söze girdiğimizde dilin varoluşu nedinin ortadan kalkması gibi. Bu yüzden yeni sanat ya da düşün eserleri istemiyoruz; başka bir kültür ve toplum çağı istemiyoruz. İsteddiğimiz, çağ ve toplumu gelenek içinde dolanıp durmaktan kurtarmak, onların içinde kısıp kalan –tehir edilemez, devrilsen-olmayan– iyiyi ele geçirmek. Bu vazifenin üstlenilmesi, içinde yaşadığımız ana yaraşır yegâne etik ve politika olacaktır."

Kitabın doruk noktası ise bu paragrafın hemen ardından geliyor. "Müzik Fikri" başlıklı bölüm Agamben'in en yakın öğrencileri için bile –belki de kendi arzuları dışında– aşırı değeren-

miş putları topluca imha ediyor: "Halihazırdaki kavramsal analiz bolluğu, fenomenolojik tasvir noksanlığıyla kol kola gider. Çoğunlukla 1915-30 arasında yazılmış bir avuç felsefi ve edebî çalışma, yaşadığımız çağın duyarlılıkları üzerindeki kontrolü hâlâ elinde tutar; zihin ve kalple-rimize dair son ikna edici tasvirin üzerinden elli yılı aşkın bir zaman geçmiştir. (...) Ne Sartre'in bulantısı ne de Camus'nün karakterlerinin küskün absürtlüğü, Heidegger'in ıstırap ve diğer Stimmungen'e (ruh hallerine) dair 'Varlık ve Zaman'da giriştiği kategorizasyona yeni bir şey eklemiştir. (...) İstrabın diyalektik kutupsallığını deneyimlememiz hâlâ mümkün, sahiden arzu eden biri ruh hallerinin katartik gücünü hissedebilir; ama deneyimi bir otorite iddiasının temeli olarak öne sürmeyi düşlemiyoruz artık. Duygularımız, duyularımız bize vaatlerde bulunmuyor artık. Şaşaalı, fakat faydasız ev hayvanları gibi bir kenara çekildiler. (...) İnsan ruhu müziğini kaybetti. (...) Çağsız, yıpranmış ve kadersiz kalan bizler, zaman içindeki müziksiz ikametgâhımızın mutluluk verici eşliğine varırız. Sözü-müz sahiden başlangıca vardı."

Agamben, nesir türünü hapsedildiği çölden çıkartıp onu şiirle hayata bağlamaya, felsefeyi üşengeçliğini bırakıp kendisine biçilen "profes-sional" pozisyonu terk etmeye, şiiri ise aristokratik kibrini bırakıp aramıza dönmeye çağırıyor. Çünkü dilin kendisi zaten bir sınır. Ona bir de şekil ve şemal sınırları eklemek, Stimmungen'i iyiden iyiye ifadesizleştiriyor.

Agamben'in çabası, bir başka Akdenizlinin, İbn Arabî'nin şiirle şuur arasında kurduğu ilişki-yi hatırlatıyor. O da "Fütuhât"ında damarına basılmışçasına şunları söylüyordu: "Kur'an-ı Kerim, açıklayıcı ve ayrıntılandırıcı (nesir) olarak gönderilmiştir. Şiir ise şuurdan gelir, onun bağ-lamı da, tafsil (ayrıntı) değil, mücmelliktir (kısa ve öz olmaktır). Dolayısıyla şuur, beyanın (açık-lamanın) zıddıdır." Dahası, İbn Arabî şiirle nesrin birbirinin alternatifi değil, tamamlayıcısı olduğunu da söylüyor (yine "Fütuhât"ta): "Bu ki-tabın her bölümünün başındaki her kaside, nesir bölümünde ayrıntılı zikredilmiş şeyleri özetle-mek ve onlardan söz etmek amacıyla zikredil-memiştir; aksine şiir, zikredildiği bölümün açıklanması kapsamındadır. Bu yüzden, şiirden sonra gelen sözde bir tekrar yoktur. Her bölümün açıklanmasında nesre olduğu gibi, şiire de bakıl-sın! Şiirde konunun nesir olarak söz edilmemiş meseleleri vardır." (Her iki alıntı da "İbnü'l Ara-bi Sözlüğü"nden, Suad el Hakim, Kabalcı)

Büyülerle başladık, fantaziyle bitirelim. Agamben için de, İbn Arabî için de "soğukkan-lı" demek aklımızdan bile geçmez. Zaman ortadan kaldırılabilse, bu iki Akdenizlinin havzada olup bitenlere bakıp birlikte efkârlanmalarının önünde ancak birkaç küçük engel kalırdı. Her ikisinin de hacimler dünyasıyla başı dertteydi. Biri bu derdin hal çaresini vücutta keşfettiği vahdet fikriyle bulmaya çabaladı, diğeri bölü-nerek, parçalanarak, yaralanarak kendini haki-katten izole edilen lisanda keşfettiği ateşten med-det umuyor. Her ikisinin çağrısı da hakiki bir vecde teşvik niteliği taşıyor. Biraz vecdin kanı donmuş dünyaya getireceği coşkuya kimin ihtiya-yı yok ki? Ne de olsa bildiğimiz tüm dilsel, kültürel, coğrafi, ekonomik vs. vs. sınırlar vecd hallerini kontrol altına almak üzere icat edilmiş-lerdi, şimdi acilen ortadan kaldırılmaları için alabildiğine coşkuya ihtiyaç var.

– Ayşe Çavdar

Sanat her şeyden önce bir ilişki biçimidir. İki sanatçı (Güneş Terkol ve Burak Delier) ve bir sosyolog (Eylem Akçay), PiST inisiyatifi namına bu şiarla yola çıkıyorlar. Ve Sokak Toplayıcıları Araştırma Geliştirme Merkezi (STARGEM) projesi bağlamında kâğıt toplayıcılarla ilişki kuruyorlar, şehir hayatı, kentsel rant, tüketim alışkanlıkları üzerine beraber düşünüyorlar, ediyorlar, konuşuyorlar. Maçka'da, İnönü parkında çöpten bir heykelle burun buruna gelirsiniz ya da bir atık kâğıt çuvalında serbest usûl çiziktirilmiş bir Ferdi Tayfur resmine rastlarsanız, biliniz ki bu ar-ge faaliyetinin kapsama alanı içindesiniz. 1 Mart'a kadar sürecektir proje dahilinde Pangaltı'da, PiST'in mekânında söyleşiler, atölyeler de düzenleniyor, sanatın, sanatçının varlığı, yokluğu, işlevi üzerine kafa patlatılıyor. Projenin meramını ekipten dinliyoruz...

STARGEM: BU BİR SOSYAL SORUMLULUK PROJESİ DEĞİLDİR

İşbirlikçi Ferdi çantaları

Projeye başlarken kafanızda ne vardı, nasıl yola çıktınız?

Burak Delier: Ben uzun zamandır kurumlar, şirketler ve örgütlenmelerle ilgileniyordum. Kurum nedir? Nasıl çalışır? Hayatımızı nasıl şekillendirir? Devlet, şirket, üniversite gibi kurumların alternatifleri neler olabilir? Bütün bu kurumlarda "kötü" olan nedir? Akımda sokak toplayıcılığıyla ilgili alttan gelişen bir ar-ge kurma fikri vardı. Fakat ne bu konu hakkında yeterince bilgi sahibiydim ne de bunu uzaktan yapabiliyordum. Bir sene kadar önce internette yaptığım taramalar sonucu, Ankara'da Katık dergisini çıkaran Ali Mendilloğlu'na ulaştım ve ona İstanbul'da kiminle görüşebileceğimi sordum. O da bana Eylem'in (Akçay) ismini ve telefonunu verdi. Aradım, buluştuk. Birçok konuda hemfikir olduğumuz ve sosyal bir konuya yaklaşırken çoğu zaman sürüklenen handikaplar konusunda eleştirilerimizin ortak olması büyük bir şanstı. Sonra, Güneş'in (Terkol) geçen sene Apartman Projesi'nde açılan sergisini gördüm. Güneş'i okuldan tanıyordum ve Osmanbey'den topladığı kumaşlarla çalıştığını biliyordum. Apartman Projesi'ndeki sergiyi gördüğümde hayran kalmıştım. Ar-ge'nin sokak toplayıcılarından aldığı ya da kendi topladığı kumaşlarla çeşitli deneyler ve üretimler yapması fikri vardı, fakat bunun nasıl olabileceğini kestiremiyordum. Güneş'le konuştuğumda o da fikri heyecan verici buldu ve beraber yola çıktık.

Üzerinde sık sık durduğunuz bir şey

Orta sınıf ne zaman kendi bulunduğu toplumsal konuma ihanet eder, işte o zaman yaratıcı işbirliğine açık hale gelir. Bundan sonra yapacağı şey, kendisi gibi yersiz yurtsuzları aramak için yola çıkmak olacaktır.

var, işbirliği: Sokak toplayıcılarıyla birlikte çalışmayı hedefliyorsunuz. Nasıl bir işbirliğini kastediyorsunuz? **Eylem Akçay:** "İşbirliği" kavramını geniş bir anlamda kullanıyoruz. Kendi aramızda konuşmalarımızda sıklıkla kullandığımız bir örnek var. Baba, büyük abi ve küçük yaramaz kardeş arasındaki ilişkiler içerisinde babayla, yani devlet, belediye, şirket, yönetici elitlerle değil de, küçük "yaramaz" kardeşle geliştirilmesi gereken bir işbirliğinden bahsediyoruz. Emperyalizm sözlüğünün kullandığı komprador "işbirlikçi" burjuvazi terimine de gönderme yapacak şekilde aşağılarla, alt sınıflarla işbirliği yapmanın gerekliliğini vurgulamak amacımız. Ayrıca, işbirliği kavramını "yardım", "destek", "hayırseverlik" gibi hiyerarşiden kaynaklanan ve bu hiyerarşiyi yeniden üreten ilişki biçimlerini dışlayarak, eşitler arasında gelişen yatay bir ilişkiyi betimleyecek

şekilde kullanıyoruz. Bu tarz ilişkilerde, destek verilen gruplar belirli koşulları karşılamak zorunda kalıyor. Örneğin, "gerçekten" yoksul olmalı, konuşmalı, kendini bir yoksul olarak ifade etmeli, böylece olduğu yerden ayrılp destek verenin onun için açtığı konuma yerleşebilmeli. Destek vereninse böyle bir zorunluluğu yok: O her "alan"a orayı düzeltmek üzere girip kendi konumuna geri dönebilir. İşbirliği ise iki tarafın da karşılıklı adımlar attığı bir ilişki biçimini vurguluyor.

Delier: Belli bir iş bölümü yok açıkçası, "herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre" düsturunu işletebiliriz. Bizim için asolan, kendi yaşam alanlarımız kadar kendi düşünce biçimlerimizin dışına da bir adım atarak bir araya gelmek ve içinde bulunduğumuz durum üzerine alternatif düşünceler, kavramlar, bakış açıları, farklı bir dünyanın ipuçlarını sunacak üretimler yapabilmek.

Akçay: Bunu yapabilmek, hareketlerimize mürşit kıldığımız "bilim", "sanat" gibi uzmanlık alanlarından feragat edebilmeyi, bu alanların üretim süreçlerini de ortaklaştırebilmeyi, "işbirliğine" tâbi kılmayı gerektiriyor.

Bu ilişkiler mutlaka iki farklı sınıf arasında mı kurulmalı? Kamusal sanat "küçük yaramaz kardeş"in sorunlarına eğilmek yerine kendi sınıfıyla işbirliğine girerse ne olur?

Delier: Biz her şeyden önce bulunduğumuz toplumsal düzen içerisinde sınıfları tespit ediyoruz. "Bir sınıfsal kompartımanlaşma" var diyoruz. Ama bu bizim başlangıç noktamız. Amacımız bunu yeniden üretmek, sınıfsal kompartımanlarda hapis kalmak değil, aksine, bunun dışına çıkmak. Kamusallığın ancak böyle bir kompartımanlaşmanın yıkılması ve kırılmasıyla ortaya çıkabileceğini söylüyoruz. Bunun için STARGEM'in bir deneyim ve süreç olduğunu vurguladık. Çıkabilecek üretimler ise ancak bu sürecin yetersiz gösterenleri olarak anlaşılmalı. Blanchot'un çok yerinde bir tespiti var, Foucault üzerine yazarken '68 Mayıs'ından bahsediyor: "Mayıs bozguncuları ne söylerse söylesin, o dönem insanlar arasında yalnızca bir insan olarak, bir başka insan olmaktan başka bir gerekelelendirmeye gerek duymadan herkesin birbiriyle anonim, gayrişahsî bir şe-

Soldan sağa: Güneş Terkol, Eylem Akçay ve Burak Delier. İstanbul - Pangaltı'da bulunan PiST ve STARGEM için ayrıntılı bilgi pist-org.blogspot.com adresinden öğrenilebilir

kilde konuşabildiği güzel zamanlardı.” Bu anlamda bizim önerimiz, sadece sınıfsal bakış açılarını terketmek değil, özne konumunu da terkederek gayrişahsî ilişkiler için bir aralık sağlamak. Dolayısıyla, işbirliği çağrımızı “orta sınıf”’a da yapıyoruz. Orta sınıfın aracılığı yeni bir şey değil elbet, fakat uzun zamandır sanat alanında ya da akademik alanda kullandığı stratejiler iyi niyetli olsa da, ezilen alt sınıfları, kendi sınıfını, hatta ve hatta tüm dünyayı sömürgeleştiriyor. Biz bu stratejileri bir kenara bırakıp aşağı doğru hesapsızca akan bir araştırma-geliştirme girdabı yaratmak istiyoruz. Kastettiğimiz anlamda işbirliğini bütün sınıflara, hem sınıfçı hem sınıflararası hem de sınıflarötesi olmak üzere herkese salık veriyoruz, yoksa aracı sınıf zaten kendi içinde bizim reddettiğimiz, dansıklı dövüş tarzında işbirliği ilişkileri içinde. Orta-aracı sınıf kendini ancak bu şekilde var edebilir. Ne zaman kendi bulunduğu toplumsal konuma ihanet eder, işte o zaman aracı-sınıf bizim kastettiğimiz anlamda yaratıcı işbirliğine açık hale gelir.

Akçay: Kastettiğimiz “işbirliği”, içinde bulunduğumuz, –büyük oranda aracı-orta sınıfın eseri olan– söylemsel ve sınıfsal düzene ihanet etmeyi içerdiklerinden, tekrar dönüp orta sınıfla “işbirliği” geliştirmek mümkün değildir. Bundan sonra yapacağı şey, ihanet ettiği sınıfa dönmek değil, kendisi gibi yersiz-yurtsuzları aramak için yola çıkmak olacaktır.

Projede kâğıt toplayıcısı Osman Gülek’le birlikte çalışıyorsunuz. Onun bu işbirliğindeki rolü ne?

Güneş Terkol: Osman, STARGEM açıldığında beri her gün geliyor, kendi arkadaşlarını da gelmeye ikna etmeye çalışıyor. Osman’ı STARGEM’in dışında görmek yanlış olur. Şimdilik somut olarak Osman için ve Osman’ın tavsiyeleriyle toplayıcı arabalarına asılacak bir çanta yaptık. Aslında, biz ilk başta çanta olarak düşünmemiştik, ama Osman söyleyince bizim de aklımıza yattı. Osman’ın bir Ferdi hayranı olması vesilesiyle, üzerinde Ferdi Tayfur olan bir toplayıcı çantası ürettik. Beraber yapmayı planladığımız başka şeyler de var.

PiST’te düzenlediğiniz konuşmada sorulan sorulardan biri de, neden daha önceki sosyal yardım projelerine benzer şekilde, Dünya Bankası’ndan fon almak için girişimde bulunmadığınızdı. Bu projelere kıyasla kendi çalışmanızı nasıl konumlandırıyorsunuz?

Akçay: Sokak toplayıcıları için onları “kurtaracak” bir çözüm sunmaya çalışmıyoruz. Aksine, kolaycı çözümlerden, hızlı fikirlerden ve sokak toplayıcılarını bir sorun olarak tanımlamaktan kaçmak, bildiğimizi sandığımız şeylerin dışına çıkmak, pratiklerimize buralardan yeni patikalar üretmek istiyoruz. Proje başladığın-

dan beri “iyi de, alt sınıfların sanata niye ihtiyacı olsun?” önyargısıyla ve “çözüm öneriniz ne?” veya “STARGEM ne işe yarayacak?” sorularıyla karşılaşılıyor. Bu sorular aslında belli başlı cevaplardan kaynaklanıyor. Genelde bilimin, sanatın, teorinin yaptığı, verilen cevaplara özne aramaktan ibaret. Alt sınıfları ilgilendiren sorunların olduğu açık. Ancak bu sorunların çözümünün, bu sorunların alt sınıfların kendisinin bir sorun olarak temsiline yol açacak şekilde, “alt sınıfların sorunları” başlığıyla tartışmakla, bu “sorun”ların kıyısını köşesini ölçmekle çözülmeyeceği de açık. Asıl ihtiyacımız olan, hâlihazırdaki sorulardan kurtularak soruları ve sorunları toplumsallaştırmak, sorun tanımını da önerdiğimiz işbirliği çerçevesinde gerçekleştirmek.

Terkol: İster geçici ister kalıcı bir katılımı sağlanan birliktelikler için cazip gelecek nedenler üretmeye çalışıyoruz. Bizi bir araya getirecek ortak noktalar, entelektüel, ideolojik veya aksiyona dayalı motivasyonların yanında, sohbet ve çayla gelen birliktelikleri de içine alıyor. STARGEM’de oturup konuşmak ve çalışmak için masamız var. Bu masanın çalıştırılması da birlikte olma ve üretme hissini çağırıyor.

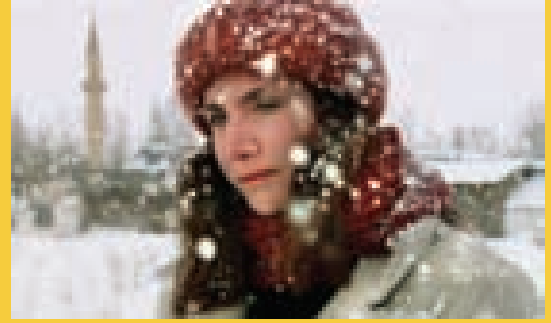
STARGEM 12 Ocak’ta başladı, 1 Mart’ta bitecek. Bu süre iki “taraf” arasında sürekli bir diyalogun kurulabilmesi için yeterli mi?

Delier: Biz aslında bir nevi “kurum” kurduk. Bir kurum binalardan ibaret değildir, bir ilişkiler toplamıdır. STARGEM’e başlarken aklımızda Ankara ve İstanbul’da edindiğimiz ilişkiler vardı. Mesela Ankara’da birkaç yıldır süren dernekleşme faaliyetleri ve Katık dergisiyle sürekli bir ilişkimiz var. Bu ilişki, yapacağımız pankartla sürececek. Bunun yanında, Pangaltı’da hemen yakınımızdaki depoyla ve civarda çalışan kâğıtçılarla ilişkilerimiz var. Bu ilişkiler elbette 1 Mart’tan sonra da sürececek ve belki benzeri çalışmalara vesile olacak. Bu süreçte karşılıklı bir güven ilişkisi kurabileceğimizi düşünüyoruz,

Akçay: Ama bu bir zorunluluk ilişkisi olarak düşünülmemeli. Bu çalışma, bütün kâğıtçılara veya belli sayıda kâğıtçıya ulaşmayı hedeflemiyor, kâğıtçılar için ulaşabilecekleri bir uzaklıkta ve açıklıkta durmayı hedefliyor daha çok. Sadece kâğıtçılar için değil, sanatçılar, araştırmacılar ve başkaları için de çeşitli karşılaşma fırsatları sunmayı hedefliyor. Ancak, zorunlu olmadığımızı söylerken, sorumluluk sahibi olmadığımızı söylemiyoruz. Müdahalemiz geçici de olsa, kalıcı da olsa, kamusal alanda sonuçları önceden hesaplanmayan bir genişleme ve değişime yol açıyor, bizi de etkiliyor.

NURİ BİLGE CEYLAN

İklimler

‘Mayıs Sıkıntısı’nda, ‘Uzak’ta, ‘Kasaba’da olageldiği üzere, ‘İklimler’in senaryosu da çekimden önceki haliyle ulaşıyor okurlara. Kitapta ayrıca film üzerine yazılmış sayısız yazıdan alıntılar, yönetmen ve oyuncularla yapılmış söyleşiler, yapım sırasında tutulan günlükler de yer alıyor. Böylece bir külliyata dönüşüyor ‘İklimler’.

Norgunk Yayıncılık

Şehit Erdoğan İban Sokak C/8 Akatlar / İstanbul
T. 0212 351 48 38 / F. 0212 351 83 24
www.norgunk.com / info@norgunk.com

n

EXTRAMÜCADELE'DEN BİR KISA FİLM: "KÖLE"

Politik, pornografik, poetik

Türkiye'de çağdaş sanatlar alanında politik ve "anonim" kişiliğiyle tanınan Extramücadele, genellikle kişisel sergilere yer vermeyen "Çeşitli Sanatlar Âlemi" Hafriyat Karaköy'de ilk kişisel sergisini açtı, "Köle" adlı yeni kısa filmini de gösterdi. Extramücadele'nin 20 Aralık - 3 Ocak arasında izlenen sergisine kişisel dedik ama, bakmayın, yine kolektif bir çalışma vardı ortada. Extramücadele, "Köle"yi, çok defa maruz kaldığı sansür meselesini ve müstakbel ilgi alanlarını anlatıyor...

"Köle" sergisi, başında Extramücadele'nin son kısa filminin ilk gösterimi olduğu bilgisiyle yer aldı. Buna karşılık, serginin açılışında izleyiciler sadece kısa filmin gösterimiyle değil, heykel, tual, asamblaj ve desen gibi farklı araçların bir araya geldiği, bütüncül bir sergiyle karşılaştı. Bu şaşırtmalı yöntemin serüveni nedir?

Extramücadele: "Ayaklar baş olacak" cümlesi etrafında dönen kısa filmi, terk edilmiş bir ayakkabı atölyesinde, Hakan Yonat çekti. Çekim 22 saat sürdü. Bu film için Extramücadele, Hakan Yonat ve Murat Ertel ortak yapımı diyebiliriz. Prodüksiyon Kala Film'e ait. Oyuncular Sahip, Bayan İmkânsız ve Silahlı Adam'ı sette çok yorduk, fakat performansları olağanüstüydü. Profesyonel oyuncu olmayışları, arayışları ve filme olumlu katkı yapan sahici inatları beni etkiledi. Hikâyedeki üçlü yapıya, karakterlere ve kıyafetlerine Gülcan Evrenos ve Murat Ertel de katkıda bulundu. Murat'la yaratıcı bir çalışma ortamına girdik. Zaten dört dakikalık kısa film "Köle"nin müziği de Murat'ın grubu Baba Zula'ya ait. Filmin

ardından yine bir ortak çalışma başladı. Hüseyin ve Bora'yla desenler yaptık. "Köle" için çekilen tüm fotoğraflar Serkan Tunç'a ait. Serpil Erdener'le ayakkabı kafalı, asamblaj portreler, Esin Evrenos'la üç akrilik bağışan kadın resmi, İlhan Sayın'la da "Ayaklar Baş Olacak" heykelini tamamladık. Heyecanlıydı, beraber çalışmak, kendimden kurtulmak hoşuma gitti. Extramücadele adıyla yaptığım çoğu şeyden farklıydı. Belki de bir yol ayrımıdır.

Sergi açılışında, "Köle" filminde "iktidar"ı temsil eden karakterle birlikte beklenmedik bir performans gerçekleştirdiniz. Söz konusu karakter, aynı zamanda serginin tanıtım afişlerinde de karşımıza çıkan, başında yumurtalar taşıyan "fetiş" bir imge. Performans sırasında, trafiğin akışını durdurup haykırma eylemi, bir nevi protesto özelliği taşıyordu. Bu yönüyle, performansın "iktidar"ın ta kendisiyle yapılan bir işbirliğini temsil ettiği varsayılabilir mi?

Öncelikle şunu söyleyeyim, iktidarı temsil eden bu karakterin ortaya çıkışında Gülcan Evrenos ve Murat Ertel'in de bü-

"Tasarım + Moda + Dekorasyon" üçlüsü birer gülümseyen katil. Sürekli yenilenme ve bu yenilenmenin ardından hızlı eskime, tatminsizlik tohumları. Şehir insanının önce kalbini çalan, sonra aklını alan, ardından cebine dalar bu üçlü çete, fikirlerimizin at koşturacağı mümbit topraklar.

yük katkısı var. Yumurtalı şapkası olan iktidar, yani "Sahip" yeni kahramanım. Müslüman çizgi karakter "Türban Şoray"ın ardından yeni bir kadın kahraman. Sanırım bir süre Sahip'le takılacağım. Bu vesileyle iktidarla bol bol işbirliği yapma imkânı doğacak. Artık ne kumpaslar, ne dolambaçlar, ne merkezî yönetimler... Bugüne kadar Extramücadele adıyla yaptığım pek çok işi düşünceyle yaptım. Düşünce yerine hayali koymak benim için yeni bir yöntem. Hayallerin oyun alanı bir üçgen. İktidar, silahlı adamlar ve halktan oluşan bir üçgen. Seneler öncesinden planlanmışlık var hayatlarında -bu, politik. Sürekli kendini yenileyen, eskimeyen bir çeşit istismar üzerine kurulu alışverişleri var aralarında -bu da pornografik. İnsanların maruz bırakıldıkları çaresiz hallerini, ellerindekilerin birer birer alınışını ses çıkarmadan kabullenişleri var -buysa poetik. Politik, pornografik ve poetik. Kısaca Popopo! Yeni bir ucube! Açılış gecesi Sahip'le trafiği durdurma kısmına gelince, evet, eğlendik işte. Geceleyin Karaköy zifirinde, asfaltın ortasında taksi farlarıyla aydınlanmış Sahip etkileyici ve korkutucuydu. Performanstan çok, Hafriyat Karaköy'e bir teşekkürdü aslında. Karaköy'ü Sahip'lenme. (gülüyor) Asıl performans, DJ Ken'in geceyarısına kadar süren etkisiydi. Müzik hayatı değiştiriyor. Gerek "Pompa", gerekse "Köle" filmlerinde kadın bedeni, karşımıza kapitalizm ve iktidarın metaforu olarak çıkıyor. Eleştirel tavrınızı ifade ederken neden kadın cinselliğini ön planda tutuyorsunuz?

Geceleyin Taksim'den Şişli'ye doğru gi-

derken, kaldırımda bekleyen, 1.80 boylu, lüle lüle sarı saçlı, kısacık şortlu, upuzun bacaklı erkekler görüyorum. Arabalarıyla yanaşanlar da, bekleyen sarışınlar da erkek. Erkek erkeğe bir dava bu geceyarısı halledilmesi gereken. İki tarafın da ayrı ayrı kendi üsluplarınca aradığı şeyse kadın: “Göster amcalara pipini evladım.” Tribündeki, sokaktaki, haber programındaki, sokağın başındaki, Meclis’teki binlerce erkekten sonra, kadın bulunmaz bir cins... Kapitalizmin kendi geleceği için kadın cinselliğine ihtiyacı var. Satın alınmayı bekleyen eşyanın yeni olması, yeni değilse mutlaka seksî olması gerekiyor. Artık bugün satın almak alışveriş eyleminin dışında bir cinsel deneyim, sınıflarası atlama yapılabilen bir yolculuk. İşte tam da bu yüzden filmdeki iktidar tiplemesi bir kadın. Kendi geleceğini başındaki yumurtalı şapkada taşıyan, erkek acımasızlığıyla büyümüş, erkekten de acımasız olmuş bir kadın baş, bir tür kadın ata, bir kadın despot. Murat Ertel’in “5 Süper Türk Kadın Kahraman” fotoğraf serisini görünce heyecanlandım. Çok sıkı, güçlü karakterler, mahallî, buradan ve aynı zamanda punk kostüm tasarımları. Hiç de komik olmayan bir mizah duygusu. Tam da oralarda, aynı kafalarda dolaşıyorum. Ama “Pompa”yı da, “Köle”yi de sevmeyen çok. “Köle, Pompa’dan da kötü” diyen bile oldu. Benim için yeni bir deneyim yaptıklarımın sevilmemesi, beğenilmemesi. Hissi farklı. Bir süre sevilmemeyi göze alabilirim. Durduğum yerden eminim.

“Barış Ormanı” ve “Mazgalyürek” (Anıtkabir) gibi yerel kaygıların yön verdiği çalışmalarınızdaki ikonografiden farklı olarak “Türbanlı Boksörler”de kurulmuş ikonografinin uluslararası okunabilirlik ve yorumlanabilirlik düzeylerini nasıl görüyorsunuz?

Bilmiyorum. Ben basit biriyim. Fakat “Türbanlı Boksörler” bu sergide filmin altında ezildi. Onlarla tekrar ilgileneneğim. Türbanlı boksörler hem fantastik hem gerçek hem mahallî hem pitoresk. İf-fetli ve saldırganlar.

EXTRAMÜCADELE’NİN “KÖLE”SİNDE İKTİDAR, HALK VE SİLAHLI ADAMLAR Her şey zehirdir, mühim olan dozdur

Hatun-kişilerin iktidarını izlerken bile ortalıkta buram buram testosteron hakim. Şarkıdaki gibi “it’s a man’s world” ve kadın ancak erkeğin silahlarını kuşanarak sağ kalabileceğini düşünüyor. Extramücadele filmi “Köle”deki yumurtalı kadın işte tam da böyle bir kadın. Statükonun azılı, kraldan kralcı bir uygulayıcısı. Tüm afra tafрасına rağmen fazlasıyla sıradan, fazlasıyla politik.

Bandajlı ojeci, filmin jeneriğinde yer alan üggende poetik halk’a karşılık düşüyor. Ezilen, ama umudu elden bırakmayan, yaratıcı ve duygusal belki, ama nedense bonyun eğen biri. Bu karakter “hakiki kadın” a çok yakın duruyor. Özünden kaynaklanan “gücünün” farkında olmayan, yaralı, saklanmış, üreten, ama horgörülen biri. Basit olmadığı gibi, oldukça karmaşık.

Extramücadele’nin malûm üggenini tamamlayan silahlı adam ise belki de filmin en kolay okunan kişisi. Bir bakış açısıyla testosteronun en saf ve yoz hali. Erkeğin zekası sayesinde dönüşerek yapıcı bir şiddeti üreten testosterone, zekadan yoksun kalınca, başına kim geçerse

“Köle”de, öteki yapıtlarınızdan farklı olarak, halkın “poetik”/naif oluşu, silahlı adamın “pornografi”si ve iktidarın sömürü üzerine kurduğu “politika” bir-biriyle tamamlanıyor. Popopo olarak tanımladığınız bu üçgen, sizi hangi malzeme ve nasıl bir üretim alanına götürüyor?

Popopo’nun kendi açılımı dışında beslendiği, faydalandığı, lanetlediği ve bindiği dalı kestiği bir alan daha olmalı: “Tasarım + Moda + Dekorasyon” üçlüsü tam da buna uygun birer gülümseyen katil. Sürekli yenilenme ve bu yenilenmenin hemen ardından hızlı eskime, tatminsizlik tohumları. Şehir insanının önce kalbini çalan, sonra aklını alan, ardından cebinekinen dalan bu üçlü çete, yeni Popopo fikirlerimizin at koşturacağı mümbit topraklar. Kusursuzca planlanmış bir güzellik. Ancak Tanrı’nın tasarlayabileceği bir mükemmellik. Eşya sevgisinin varabileceği üst sınır. Murat Ertel’le içinde çalışacağımız yeni bir inşaat sahası.

“Köle” eski dönem işlerinize kıyasla daha profesyonel bir biçimselliğe sahip. Bu doğrultuda, reklam sektörüne yakın bir dil kullanıldığınıza ilişkin eleştiriler aldı. Bu sizi eleştirdiğiniz alana taşıyan bir ölçüt olabilir mi?

Bu eleştiriyi ciddiye almıyorum. Viyana’daki Index sergisinde sansür gören işlerinizi çekip görmeyenleri sergiye dahil etmenizi tartışma yaratmıştı. Extramücadele’nin “sanatta sansür” kavramına getirdiği tanım nedir?

Sansür demişken, geçen sene Hafriyat Karaköy’deki “Allah Korkusu” konulu afiş sergisinden bahsedelim öncelikle: Vakit gazetesinin tehdide varan, açılış saati ve adres belirten, korkutmaya ve sindirmeye yönelik yazılarından sonra, sergiye geleceklerin ve afişleri yapan sanatçıların güvenlikleri için, yaklaşık 10 kişilik bir Hafriyatçı grubuyla beraber “bazı afişleri sergilememe” kararı almıştık. Bugün düşündüğümde, ciddi bir provokasyona yol açacak iki ya da üç afiş dışında, diğer yedi ya da sekiz afiş sergilememe kararımızın o günkü korku

Kapitalizmin kendi geleceği için kadın cinselliğine ihtiyacı var. Satın alınmayı bekleyen eşyanın yeni olması, yeni değilse mutlaka seksî olması gerekiyor. Artık bugün satın almak alışveriş eyleminin dışında bir cinsel deneyim, sınıflarası atlama yapılabilen bir yolculuk. İşte tam da bu yüzden filmdeki iktidar tiplemesi bir kadın.

ortamının etkisiyle alınmış yanlış bir karar olduğunu anlıyorum. Buradan hem kendim hem Hafriyat Karaköy’deki herkes adına, afişleri sergilenmemiş, bizim tarafımızdan sansüre uğramış tüm tasarımcılardan ve sanatçılardan özür dilerim. Sergi açılışında polisin “bazı afişlerin tasarımcıları için suç duyurusunda bulunacağını ve sanatçılardan karakolda ifade vermelerini istediğini” hatırlatıyorum. Hatırlatıyorum ki, yaşananları doğru yorumlayabilelim. Viyana’daki hadiseye gelince... Üç farklı sergide arka arkaya üç farklı isim küratörler ve diğerleri tarafından veto edilince, Viyana’dakilere “tamam kardeşim, ne istiyorsanız siz seçin” dedim. Onlar da en pofidik işlerimi seçip sergilediler. Viyana’da Extramücadele’nin uygun görülme-yen işi, Atatürk’ün kara çarşafı bir kadınla el ele olduğu ve filmin sonunun mutlu bitişi bir animasyondur. Kısacası, Viyana Büyükelçiliği, Atatürk ve kara çarşafı bir kadını el ele görmek ve göstermek istemiyordu. Bundan böyle Hafriyat Karaköy’den daha iyi bir yönetim bekledimiz gibi, daha iyi kültür ateşeleri de istiyoruz.

“Pompa” önce Cannes Film Festivali’nin kısa film bölümünde gösterildi, daha sonra Fransız kanalı CanalPlus Fransızca konuşan ülkelerdeki televizyon yayın haklarını satın aldı, film Afrika’da izlenme olanağı buldu. Bu gelişmelerin üretiminizin geleceğine olan etkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Filmler sizden bağımsız kendi hayatlarını özgürce yaşıyorlar. Ne güzel. Extramücadele, imzacılık ve şöhret kültürüne karşı duran “anonim” bir sanatçı. Sergide yer alan çalışmaların çoğunluğu kolektif biçimde üretilmiş. Bu doğrultuda “kişisel sergi” tanımını kullanmak size göre kendi içinde ne kadar tutarlı?

Zaten ne kadar çirkin “kişisel”. Sanatçılarla ortak çalıştığım bir Extramücadele sergisiydi “Köle”. Beraber çalıştığım bütün arkadaşlarıma teşekkür borçluyum.

salı gibi, üstünkörü dinliyor ve önemsiyoruz. “Köle” filmindeki o gerilimli atmosfer ve ses tasarımı, sanki gerçekliğe uyguladığımız bu masalsi dublajı kaldırıyor, gerçeğin haşın ve yaralayıcı cangılına bizi bırakıyor.

Bu çok katmanlı, her cümlesi yeni bir başlangıca bağlanan filmde eksik bulduğum, şiddetin pornografisi. Extramücadele’nin PoPoPo diye kodladığı politik/pornografik/poetik üggende en az vurgu buraya harcanmış, oysa fikrin en sağlam söylemi burada gizli.

Bir tersyüz bakışla da şu söylenebilir ki, “Köle”deki iktidar-halk-silahlı adamlar üçlemesi aslında bir bermuda üggeninden çok, bir hayat ağacı bana göre. Çünkü hayat bu üçünün deviniminden oluşuyor. Biri ötekiler olmayınca varoluş sebebini yitiriyor. Ekecek biçecek tarlasını yitiren çiftçiye dönüyor. Burada kritik olan da doz. Unutmayalım: “Her şey zehirdir, mühim olan dozdur.”

Bir de yumurta konusu var. Filmi seyreden çoğu kişi yumurtanın ne anlama geldiğini sorguluyor. İlla öğrenecekler. Bırak biraz kafan kıvransın, ama olmaz, hemen alışveriş yapıp sayfa çevrilecek... Ben burdaki David Lynch’vari yaklaşımı çok sevdim. Biz filmi düşünürken sanat içimizde devam ediyor, daha güzel ne olabilir?

– Gülcan Evrenos

Söyleşi: Didem Yazıcı

10 albüm

Antony & The Johnsons The Crying Light
Bruce Springsteen Working On A Dream
John Martyn Solid Air
Lee "Scratch" Perry The Mighty Upsetter
Marianne Faithfull Easy Come Easy Go
Mirican OUTIM
Morrissey Years Of Refusal
Prodigy Invaders Must Die
Robert Plant & Alison Krauss Raising Sand
Sumru Ağrıyürüyen Issız

5 şarkı

Ahmet Kaya Grev
Bedük Automatik
John Bilezikjian Bekledim de gelmedin
Kesmeşeker Ekmeğin Emrindeyim
Özdemir Erdoğan Suya İthaf

Ben bu gecelerin adamıyım!

Franz Ferdinand / Tonight: Franz Ferdinand
 (Sony Türkiye)

Şu hayatta Franz Ferdinand isimli gruba dahil olmak da çok zor bir şey olmalı. Daha yalnızca iki albüm olmuş, o kadar çok parti Franz Ferdinand'la geçti ki, daha fazlaymış gibi geliyor. İlk albümü çok başarılı olmuş bir grupsanız, daha sonra yayınladıklarınızın ilk albümünüzle kıyaslanması kaçınılmaz oluyor. Bu acı kaderden "You Could Be So Much Better" kurtulamadı, ama alınının aklıyla çıktı. Şimdi haliyle "Tonight: Franz Ferdinand" a da bakarken, kariyerinin başında genç bir indie grubunun albümü olarak değil, birçok hit çıkarmış bir grubun uzun zamandır beklenen albümü gözüyle bakıyorsunuz. Neyse ki şimdilik albümü yerden yere vuran yok.

"Tonight: Franz Ferdinand" daha çıkmadan bu albümün diğerlerinden daha disko olacağını söylemişlerdi. Hakikaten şarkıların arasında '70'lerin uzaylı filmlerinden tanıdık bir takım cızırtılar var, dans var, diskoya yakın bir his veriyor. "Ulysses" çok eğlenceli bir şarkı örneğin,

ama "Take Me Out" gibi bir dans klasiği olur mu, bilemiyoruz. Aynı durum "No You Girls" ve grubun İstanbul'a selam çağırdığı "Lucid Dreams" için de geçerli. Hiçbiri çok kötü şarkılar değil ve radyolar hepsini çok sevecek (hatta "Lucid Dreams"i sevdiler bile), ama hangisi bir "Do You Want It?" ya da "The Fallen"? Hisli şarkılar kontenjanından "Katherine Kiss Me" hoş, tatlı bir şarkı, ama "Eleanor Put Your Boots On" un eline su dökemez. "Tonight: Franz Ferdinand", önceki albümlere göre çok daha disko, ama bu demek değil ki pistleri daha çok doluracak.

Başta söylediğimiz gibi, Franz Ferdinand için başında, henüz sadece üç albüm yayınladı. Öyle özgün bir üslupları var ki ve bunu ilk albümlerinden beri o kadar başarıyla dile getiriyorlar ki, o kadar fazla gruba ilham verdiler ki, bir noktada beklentiler çok yüksek olabiliyor veya ne yap-salar şahane olacağına yönelik bir etki bırakıyor-lar. "Tonight: Franz Ferdinand" yılın şimdiye kadarki en iyi albümü, önümüzdeki sene de sık sık dinleriz büyük ihtimalle, ancak grubun en iyi albümü değil.

– Haziran Düzkan

Fairuz'dan derin arabeks

Fairuz Derin Bulut / Arabesk (Doublemoon)

Fairuz Derin Bulut, hayatımıza konserlerle girdi: İzbe, karanlık barlarda onları dinlemeye gittiğimiz dün gibi aklımızda. İzbe dediğimize bakmayın, bir dönemin kalbinin attığı mekânlar onlar. Nitekim şu anda dinlediğimiz pek çok grup buralardan çıktı. Karşılıklı terbiye gördük, birbirimizi sevdik. Bugün bu çeşitlilik varsa sebebi tam da o barlar işte...

BaBa ZuLa'nın ilk döneminde oluştu Fairuz Derin Bulut. ZeN çoktan tarih olmuştu, ama topluluğun (sonradan BaBa ZuLa'ya can verecek) iki elemanı, Murat Ertel ve Levent Akman, Fairuz Derin Bulut'u derinden destekledi ve ilk albüm "Kundante"nin prodüksiyonunu üstlendi. Ada Müzik tarafından basılan "Kundante" legalite illegal arasında kaldı; daha ziyade elden ele dolanan "demo" versiyonu sayesinde yüzlerce ele, bir o kadar eve ulaştı. Topluluğun ilk yasal albümüydü, ama hiçbir zaman öyle anılmadı. Bunun içindir ki elimizdeki "Arabesk", Fairuz Derin Bulut'un "ilk" albümü olarak tanıtılıyor.

"Kundante", topluluğun o zamana kadarki birikimini gözler önüne seren bir retrospektif gibiydi. Sonrası için de bir fragmandı aslında ya da belki de iddialı bir dizinin pilot bölümü. Heyecanla bekledik, ama sonrası gelmedi. Zaman zaman konserlerde hasret giderdik, yeni çalışmanın ne zaman çıkacağını sorduk, net bir cevap alamadık. Derken, yeni albümün müjdesini geldi: Yılların söz yazarı, arabeskin en büyük isimlerinden Ali Tekintüre'nin şarkılarını, hem de eski halleriyle okuyacaklarmış! Neyse ki çok beklemedik, ama buruk bir tatla albümün sonunu getirdik. "Arabesk"te arabesk var, Ali Tekintüre var, şahane icra var, duygu var, ağdalı ve iç yakan yorum var, ama bir de eksik var: Fairuz De-

rin Bulut!

"Arabesk" kötü bir albüm değil. Zaman zaman yeknesaklık hissediyoruz, ama bu hem arabeskin ağdalı durumundan, hem de hazırlık aşamasının kısa tutulmasından kaynaklanıyor. Topluluk elinden geleni yapmış, arabeskin olmazsa olmazlarını yanına almış, iki solist eşliğinde yola düşmüş ve albümü oluşturmuş. Ali Tekintüre de zaman zaman karşımıza çıkıyor, hatta "Büyük Aşkımız" adlı Orhan Gencebay şarkısını bizzat "yorumluyor". Solistlerin "bayan" olanı, Gonca Öncel, Pozitif'te çalışan, kendi halinde şarkı söyleyen birisiyken, bir anda albümün "güzelliği" oluvermiş. Diğer solist Serkan Döver, arabesk gelenekten geliyor; söyleyişi de haliyle

biraz ağdalı. Başta Orhan Gezer Yaylı Grubu olmak üzere albüme ses vermiş diğer sanatçılar hep bu geleneğin içinden gelenler. "Arabesk", bu yüzden sahici. "Acı Gerçekler", "Sen Affetsen Ben Affetmem", "Benim İçin Üzülmek" ve "Seni Yakacaklar", bir kenara ayırdığımız şarkılar.

Yeni Fairuz Derin Bulut albümünü dinlerken, "esas yeni" albümü hâlâ ve daha büyük bir heyecanla beklediğimizi bir kere daha anlıyoruz. Bir ara albüm, bir proje, her şeyi diyebiliriz, ama buna "bir Fairuz Derin Bulut albümü" diyemiyoruz. Bu, şahane bir arabesk albümüyle, hem de arabeske "arabeks" diyenlerin seveceği bir albümle karşı karşıya olduğumuz gerçeğini değiştirmiyor elbette.

– Murat Meriç

Giorgio Agamben Nesir Fikri

Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Fırat Genç, 160 sayfa

Daha çok siyaset teorisi alanındaki çalışmalarıyla tanıdığımız Agamben bu kez *Nesir Fikri*'yle Türkçede. İktidar, komünizm, adalet, barış gibi politik temalar bu kitapta da var, ama dil, hakikat, aşk, unutuş, temsil, mutluluk, ölüm ve müzik gibi daha yaşamsal ve sanatsal temaları da içine alan daha geniş bir alandayız. Agamben kitap boyunca Kafka, Melville ve Dante'den Aristoteles, Heidegger ve Benjamin'e bir dizi yazar ve düşünürle diyalog halinde geliştiriyor fikirlerini. Düşünceye teori ve deneme dışında farklı bir mecra, farklı bir "nesir" arıyor: Aforizma, kısa hikâye, bulmaca, fabl, mensur şiir gibi bugün neredeyse elimizden kaçıp gitmiş formlara başvuruyor; bu yolla doğrudan deneyimlerimizdekine benzer bir yaşanmışlık hissi yaratmayı amaçlıyor. Başka bir dil, başka bir hakikat arayışında uyanışı, farkındalığı, hafızayı canlandırmayı başarıyor gerçekten de.

Nancy Huston Fay Hatları

Metis Edebiyat, Roman, Çeviri: Sosi Dolanoğlu, 296 sayfa

Fay Hatları, bir ailenin dört kuşağı üzerinden, etkisi günümüze kadar uzanan karanlık bir sırrı anlatıyor. Altı yaşında çocukların gözünden 2004'ten geriye doğru 1982'ye, 1962'ye ve 1944'e gidiyoruz kitap boyunca. İlk anlatıcımız Amerikalı olmanın gururunu taşıyan, annesinin titiz denetimine rağmen internetin tüm vahşi sitelerinde gezinen, dünyaya bir armağan olduğundan kuşkusu olmayan Sol. Onun aile içinde sezdiği tuhaflıklara dair ipuçlarını, ikinci anlatıcı olan babası Randall'ın çocukluk öyküsünde bulmaya başlıyoruz. Roman Sol'un babaannesi Sadie ve büyük büyükanne Kristina'nın anlatılarıyla sürdükçe, kirli sırlar gitgide aydınlanıyor. Amansız bir kötülüğe karşı aşkla, müzikle, inançla hayata tutunmaya çalışanların direnişini de izliyoruz.

Bilge Karasu Susanlar

Metis Edebiyat, Hazırlayan: Serdar Soydan, 256 sayfa

Bilge Karasu 50'lerin başından itibaren süreli yayınlarda öyküler, yazılar, kitap ve resim eleştirileri, hatta şiirler yayımlamıştır. Araştırmacı Serdar Soydan'ın titiz bir arşiv taramasıyla dergi ve gazete sayfaları arasında kalmış bu işlerden derledi *Susanlar*'ı. Kitap, 1952-53 yıllarında *Seçilmiş Hikâyeler* dergisinde yayımlanmış ve daha sonraki eserlerinde ele alacağı pek çok izleğin, pek çok biçimsel denemenin ortaya çıkışını, gelişimini sergileyen sekiz öyküyü, Kedili Mer-yem öyküsünü, şiir denemelerini, Karasu'nun edebiyata bakış tarzını dile getirdiği "Yazar-Okurun Defteri" metinlerini, kendisiyle yapılmış söyleşileri ve Enis Batur'un bu kitap için kaleme aldığı sonsözü içeriyor. Bilge Karasu külliyatına eklediğimiz bu derleme, yazarın kurmaca dünyasına girmek, düşüncelerini ve bakış açısını kavramak açısından pek çok ipucu taşıyor bugünün okurları için.

Onur Caymaz Yaz Tarifesi

Metis Edebiyat, Şiir, 80 sayfa

ah sevgilim bu şiiri içimden yazıyorum sana
içim öyle yeni ki
sevgilim vapurlara biniyorum yokluğunda
vapurlar elleri yüreğinde çocuktur
sevgilim çocuklar çok büyük
hatta daha büyüktür küçük çocuklar...

Sevmek Diye Bir Kelime'den..

Erving Goffman Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu

Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Barış Cezar, 248 sayfa

Tüm zaafı, kaygıları, hinliği, oyunbazlığı, kısaca tüm insanlığıyla insanı ele alan kışkırtıcı bir kitap: *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. 1950'lerde yazılmış olmasına rağmen tazeliğini koruyan, dahası "performans" kavramının günümüz sosyal bilimlerinde ciddi bir çözümleme aracı haline gelmesiyle birlikte özel bir güncellik de kazanan bir klasik. Erving Goffman farklı kültür- lere de uzanan titiz bir araştırmacının ürünlerini ince bir düşünce süzgecin-den geçirerek, büyük bir tarafsızlıkla sunuyor bizlere; insanların birbirleriyle etkileşimlerini ve insanlık hallerini yargılamaksızın gözler önüne sermeyi, ir- delemeyi, anlamayı hedefliyor.

Carlo Ginzburg Tahta Gözler

MESAFE ÜZERİNE DOKUZ DÜŞÜNCE

Tarih Toplum Felsefe, Çeviri: Aysun Şişik, 280 sayfa

"Ben, Katolik bir ülkede doğup büyümüş bir Yahudiyim, hiç din eği- timi almadım, Yahudi kimliğim daha çok baskı sonucu ortaya çık- mış." Yazarın bu kısa otobiyografik ifadesi, *Tahta Gözler*'deki "mesafe" kavramını anlayabilmemiz açısından büyük önem taşıyor. Ginzburg'a göre, bir şeye çok yakın olduğumuzda aşinalık bakış açımızı çarpıtır, çok uzak olduğumuzda ise bakış açımızdaki çarpıklığın kaynağı mesafenin ta ken- disidir; dolayısıyla, içinde yaşadığımız dünyayı anla- mak için uzaklıkla yakınlık arasında bir denge tut- turmak gerekir. İşte yazarın *Tahta Gözler*'de yaptığı da bu dengeyi tutturmak. Ayrıntı zen- ginliği ve bu ayrıntıları ilişkilendirişindeki dehasıyla okurlarını şaşırtacak bir kitap.

metis

Olga Kisseleva'nın
"[görün(mez)]" serisinde Paris, 2007

DEPO, ULUSLARARASI BİR KARMA SERGİYLE AÇILDI: "GERÇEKLIK BİTTİ"

Praksisin yolları taştan

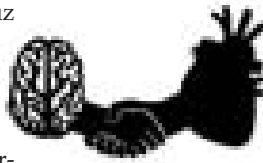
Tophane'deki eski tütün deposu, artık bir sanat ve düşünce platformu. Adı da üstünde kalmış: Depo. Uluslararası bir "kitle iletişim" buluşması olan "Gerçeklik Bitti", videolarla, yerleştirmelerle, fotoğraflarla, devrimci politika ve sanat arasındaki bağı ararken iki alandaki dönemsel arayışları da gösteriyor. 5 Mart'a kadar açık...

Birinci sahne: Eski zaman İngilteresi, herhalde 19. yüzyıl Londra, meydanlar modern vasıtalarla donanmaya başlamış, kadınlar ve erkekler caddelerde şık şık dırdım. Siyah-beyaz, hızlı bir görüntü, bir o yana, bir bu yana koşturuyor insanlar, karınca gibi. Aynı meydanların aynı tarihlerde ilk 1 Mayıs'lara da sahne olduğunu görüyoruz. Şehir meydanları sadece piyasa ve temaşa için kullanılmıyor artık, toplumsal mücadelenin gösterildiği alanlar da bunlar, daha geniş anlamda bir piyasayla buharlarda göğüs göğüse gelinmiyor...

Kesme: Zamanımızın Londrası. Şehir bir ahtapot gibi yayılmış, düzensiz bir ağ gibi örülmüş, irili ufaklı caddelerden, sokaklardan kurulu bir labirent haline gelmiş. Emdiği enerjiyle dünyaya da zarar vermeye başlamış, tüketici bir mabede dönüşmüş. Mesela Ankara'daki Gökçek zihniyetinin çok istediği gibi, insandan

çok aracın hakimiyeti altına girmiş, yüz yıl gibi kısa bir zamanda yaya yürünecek alanlar arabalar lehine kısıtlanmış. Şehir artık kokmaya yüz tutmuşken Reclaim The Streets (Sokakları Geri İstiyoruz) hareketi kendini göstermiş, örgütsüz, lidersiz kalabalıklar anayolları zaptedip trafiği altüst etmişler, kaldırımların değil ama, asfaltın altındaki plajı aramaya başlamışlar. Arabaların vızır vızır geçtiği yerlerde zamanı yavaşlatmışlar, dansa koyulmuşlar. 1 Mayıs, bütün günlere yayılmış, sokakların ne zaman işgale uğrayacağı artık belli değil...

İkinci sahne: Herkes ona bakıyor, onu bekliyor, onun için haykırıyor. Meydanlar onun için doluyor, kalabalık peşisıra onun ardından koşturuyor. Elvis'in "50.000.000 Elvis Fans Can't Be Wrong" albümünün adı gibi, bunca insan yanılıyor olamaz belki ama, neredeyiz, anlayamıyoruz. Bir rock'n'roll konserinde mi,

"Gerçeklik Bitti", politik boşluğa gözünü dikeyyor, bunu da sanat kisvesi altında, sanatı da politize ederek, sanat denen faaliyetin bizzat kendisini sorunsallaştırarak yapıyor.

bir resmigeçitte, bir mitingde mi?

Üçüncü sahne: Şehrin en büyük yapılarından birinde, bir stadın içindeyiz. Bir derbi maçında iğne atsanız yere düşmez hale gelen tribünlerde bir avuç insan toplanmış, stadın büyük boşluğuyla sayıları tezat oluşturuyor. Ama onlar da büyük şeylerden bahsediyorlar, dünyayı nasıl değiştireceklerini, düzenle nasıl savaşacaklarını, başkalarını nasıl yanlarına çekeceklerini tartışıyorlar. Rus devleti, sosyal foruma yüksek katılımı önlemek için elinden geleni yapmış, bu sefer Emniyet yolları kesip zaptetmiş, stadın yolunu tutan kimilerini tutuklamış...

Dördüncü sahne: Şehrin en kalabalık kapalı alanlarından birinin, bir alışveriş merkezinin önü. Mağazalarda mal beğenenler dışarıda birikip bağırarak, dans eden insanların ne yaptığını anlayamıyor. Muhitin doğal ritmini bozan bu tuhaf durum karşısında endişelenmiyor da değiller, ama müdahale edeceklerine dair bir emare de görünmüyor. O zaten güvenlikçilerin işi. Bir-iki tanesi delirip bu zararsız eylemcilere kafa göz dalmak istiyor, ama kaldırımların da sahibi o alışveriş merkezi, o dükkânlar değil ya!

Büyükçe bir salonda dünyanın şehirlerini böyle dolaşabilir, şehirlerde boğulan kalabalıkların kendi içine gömülü hallerini izleyebilir, şehirleri yaşanılır kılmaya çalışan bir takım örgütlerin, kolektiflerin tecrübelerine şahit olabilirsiniz. "Gerçeklik Bitti -Kalabalık ve Performans: Protesto Gösterisi, Kamusal Mekân, Bedenin Kullanımı" başlıklı sergiye ev sahipliği yapan Depo'nun bir salonu videolara ayrılmış, kitleyi ve iletişimi anlamaya çalışan politik belgeseller, kitle hareketlerinin -veya hareketsizliğin- varlık yasalarına vakıf olmaya çalışan kısa filmler bütün gün bu salonda şahsa özel ekranlar ve kulaklıklar marifetiyle dönüp duruyor, dört bucaktan vurucu insan tecrübeleri paylaşmayı bekliyor. "Gerçeklik Bitti" sergisi, reel sosyalizmin çöküşünden sonra önü iyice açılan kapitalizmin derinleşmesi, yoğunlaşması, kitlesel hareketleri dondurması, "büyük anlatılar"ın bittiğini ilan etmesiyle beraber yaşanan politik boşluğa gözünü dikeyiyor, bunu da sanat kisvesi altında, sanatı da politize ederek, sanat denen faaliyetin bizzat kendisini sorunsallaştırarak yapıyor. Bir yandan toplumcu bir sanat dili arıyor, diğer yandan gayet bireysel bir bakışla toplum davranışlarını yorumlayıp eleştiriyor.

Sokağı ele geçirmenin yolları

"Gerçeklik Bitti", nihayete ermiş bir sergi değil. Sürekli gelişiyor, her sergilendiğinde yeni bir şeyler ekleniyor. Daha ziyade, bir düşünce platformu olarak tarif ediliyor düzenleyenler tarafından. Claire Staebler ve Jelena Vesic'in küratörlüğünü üstlendiği sergiye Rusya'dan İngiltere'ye, Almanya'dan Hırvatistan'a, İsviçre'den Brezilya'ya pek çok sanatçı, eylemci, yayıncı, örgüt katkıda bulunmuş. Ortadoğu, Balkanlar ve daha genişçe bir coğrafi bölgenin daha uzak halkalarının sanatsal üretimlerini İstanbul'da buluş-

turmak için yola çıkan Depo'nun ilk sergisi, özellikle Avrupa ülkelerinde üzerinde düşünülen, denenen yeni mücadele biçimlerine odaklanıyor...

Toplumsal üzerine düşünmek, yeni eylem fikirleri geliştirmek gibi iki temel aks üzerinde yürüyen sergi, "hayat tarzı sektörleri"nin tuzağına düşmeden bireysel farklılığın nasıl kurulabileceğini, bunun toplumsal bağlamdan koparak mümkün olup olmadığını da masaya yatırıyor. Diğer yandan, özellikle '90'lardan, gelir eşitsizliğinin uçurum boyutuna geldiği neoliberal yıllardan sonra gelişen güvenlik hezeyanının sokakları nasıl cendereye aldığını tartışıyor. Özelleştirilen, "nezihleştirilen" kamusal alanın ani ataklarla nasıl sekteye uğratılabileceğini, nasıl tekrar ele geçirilip demokratikleştirileceğini de yaratıcı eylem biçimleriyle soruşturmaya çalışıyor.

Leipzig garındaki telsiz balesi mesela. Güvenlikçilerin iletişimini sağlayan telsizi bu sefer tam da onları etkisiz kılacak şekilde kullanan LIGNA ekibi, bir sürü telsizli insanı gara yığıyor ve "uygunsuz" davranışlar gösterenleri dışarı atmayı iş edinen güvenlikçileri dumura uğratacak bir emir-komuta düzeneği başlıyor. Telsizden gelen emirleri uygulayanlar, oturup kalkarken, dilenir gibi el açıp dans ederken, güvenlikçiler de nasıl müdahale edeceklerini şaşırıyorlar.

Zaten ya bir sanat biçimi olarak bu tür şaşırtıcı, spontan müdahalelere şahit oluyoruz sergi boyunca ya da tartışmalara. Johanna Billing'in "Devrim Projesi" adlı işi, az bir farkla ikinci gruptan sayılabilir. Antonioni'nin "Zabriskie Point"ini hatırlar mısınız? Filmin başında büyük bir salonda toplanan öğrenciler, kendinden emin ama sakın bakışlarla, sert ve kararlı tonlarla, devrim için propaganda ve eylem yöntemlerini, bir devrimcinin nasıl davranması gerektiğini uzun uzun tartışıyorlardı. Filmden yıllar sonra, 2001'de çekilen "Devrim Projesi"nde kılık kıyafet biraz değişmiş, fakat bakışlarda kararlılıkla bıkkınlık arası benzer bir alışkanlık havası var. Antonioni'nin öğrencilerinin aksine, bunlar hiç konuşmuyorlar ama. Bir sürü genç, bir odada, kimi yere bakıyor, kimi duvara. Göz göze gelmiyorlar, bir şey paylaşmıyorlar, hiçbir şey yapmak da istemiyorlar. Otuz yılda gelinen yerin özeti sanki, Billing'e göre...

"Gerçeklik Bitti" sergisi, sokaklara baktığı zaman da, benzer bir yalıtılmışlık, insanlar arasında benzer bir kopukluk görüyor ve bir yabancılaşma rutinini kırmak için neler yapılabildiğini belgelemek, göstermek istiyor. Fia Backström'ün "Sürü İçgüdüsü 360°" adlı projesi, vakit isteyen işlerden. Bir odada, geniş bir ekranda gösterilen içinde Kurt Cobain'lerin de, Che'lerin de geçtiği, dünya tarihinde tebarüz etmiş çeşitli cemaatlerin işleyişleri üzerinden, üyeler arası eşitliği, bireysel sorumluluğun ve inisiyatifin ne derece kullanılabildiğini, "mahalle baskısı"nı tartışıyor, bir arada durmanın, ortak iş üretmenin yollarını, ilkelerini bir ders verir gibi tartışıyor.

Tabii sokağa müdahale etmenin yanında, sokakta müdahaleye maruz kalmak da var. 2001'de Belgrad'da, 2002'de Zagreb'de düzenlenmeye çalışılan Gay Pride yürüyüşleri esnasında hem polislerin hem vatandaşların şiddetine uğrayan katılımcıların hali, Türk halkının "hassasiyetlerine" dikkat etmediği söylenen TAYAD'lılardan çok da farklı değil mesela. Igor Grubić'in "Doğu Yakası Hikâyesi" işinde iki video ekranı yan yana: Birinde yürüyüş esnasında "vatan-daş"ın sözlü ve fiziki saldırıları gösteriliyor, diğerinde olaylardan bir sene sonra Zagreb sokaklarında dört dansçının yaşananları dans marifetiyle canlandırmaları suretiyle gerçekleştirilen protesto ve hafıza tazeleme gösterisi...

Ama sokağı geçici işgal yolları da var. Bizde de bir ara göze çarpan anlamsız, ama afallatan duvar yazıları gibi bir bahçe duvarında, bir yol levhasının üzerinde, bir klozet kapığında, şehrin olmadık yerlerinde göze çarpan cümlecikleri Ciprian Muresan'ın fotoğraflayıp yaptığı gibi yan yana getirirseniz, Elias Canetti'nin "Aut-da-Fé"sinden bir bölüm devasa bir "puzzle" gibi karşınıza çıkıyor mesela. Ya da, içeriyle dışarının, egoyla süperegonun, düşünce ve duyguyla ifadenin arasındaki bariyerleri kaldırıp New York'un göbeğinde megafonla aşk mektubunuzu okursunuz da, biz koca salonun bir köşesinde sesinizi tatlı tatlı dinleriz. Ya da ses değil, direkt taş kullanırsınız: Claire Fontaine'in Foucault, Ranciere, Negri gibilerinin kitaplarının cilt kapaklarını geçirdiği tuğlalar gibi mesela. Praksis ilkesinin yalın ve güzel bir örneği sanki...

Teoride ve pratikte sanat

Fakat bu "Tuğlalar" işi, diğer eserlerde de görülen bir kusuru da en iyi şekilde gösteriyor: Teori ve pratik birliğini işaret ederken tam da bundan yoksun kalıyor. Şimdi Claire Türkçede de yayınlanan benzer kitapların bazılarında daha telefonda onay verebilir, buradaki arkadaşlar da Tophane'den tuğlaları temin edip bunların kapaklarını monte edebilirler-

Devrimci siyaset alanının daraldığı bir momentte bir yaratıcı enerji Çarşı'ya akmış, gayet siyasî, yer yer Dadaist ("Çarşı kendine bile karşı"), zihni bir anlığına durdurup şarj eden bir eylem azmi, "Gerçeklik Bitti"de ulaşılmak istenen birliğe bu sefer tersten yol almış, lumpenesk bir politikadan sanata doğru uzanmıştı.

miş. Eh, illâ cilt istiyor madem, ta Avrupalardan tuğlaları da taşımasına lüzum yokmuş. Her şeyden önce pratik olarak iyi değil bu. Ama işte, "sanat"...

İnsan tuhaf duygularla ayrılıyor "Gerçeklik Bitti"den. Benzer meselelerle uğraşan diğer dünyalılarla hemhal oluyor ama, bir gerçeklik duygusu da edinemiyor hakikaten. Ortaya çıkan sanki ne sanat ne politika oluyor, ama daha ilk anda yadırgatıcı, inandırıcılıktan uzak görünebiliyor. Punk'çıların, sityasyonistlerin murad edebileceği gibi şok edici bir efekt de taşıyor mesela. Böyle söylersek haksızlık olacağını düşündüğümüz işler de yok değil tabii, ama devrimci politikanın da, sanatın da kitleyle bağının hırpalandığı bir zamanın puslu havası sergideki işlere de yansıyor doğal olarak. Serginin varlık nedeni ve güzel hedefi de, aynı anda hem bu pusu analiz etmek, hem de yarmak zaten.

Her şeye rağmen, kesişen sorunları, ortak arzuları görebilmeli. Balkan ya da Latin coğrafyasında sanatçılardan geliyor demek ki böylesi silkiniş hamleleri, bizde de bir ara futboldan geliyordu. Devrimci siyaset alanının daraldığı bir momentte bir yaratıcı enerji Çarşı'ya akmış, gayet siyasî, yer yer Dadaist ("Çarşı kendine bile karşı"), zihni bir anlığına durdurup şarj eden bir eylem azmi, "Gerçeklik Bitti"de ulaşılmak istenen birliğe bu sefer tersten yol almış, lumpenesk bir politikadan sanata doğru uzanmıştı.

Ama Reclaim The Streets mesela, yolu öbür türlü okuyup rave'den politikaya, hazdan sorumluluğa gidiyor, esasını yitirmeden. Marcelo Exposito'nun "Radikal Hayalgücü" belgeselinde, başta andığımız birinci sahnede, ilk 1 Mayıs'larla Reclaim The Streets aksında dendiği gibidir belki de, toplumsal vecd ve haz arayışı anları, karnavalesk bir toplumsal dalga kriz zamanlarının meyvesisidir. Demek ki tam zamanı kolları sıvamanın. Çelişkileri keskinleştirmek için sanat da, politika da, haz da, kavga da birbirlerini dışlamayan, zenginleştiren yaşamsal ihtiyaçlar olabilmeli.

Merve Erol

Depo'nun bir salonunda adeta arzun etrafında bir seyahat... Duvarlarda boydan boya Ukraynalı R.E.P grubunun "Yurtseverlik" başlıklı atmosferik yerleştirilmesi, evrensel bir logo alfabesi...

Haydi Hep Beraber

Patronu yok, holdingi yok,
şefi yok, partisi yok, tarikatı
yok ! İlkesi var, haysiyeti
var, meslek ahlakı var !

Sırtında yumurta
küfesi yok;
sorumluluk
duygusu var !

Kimseye
diyeti yok,
özgürlüğü
var !

Sahibinin
sesi değil,
kendi
sesi...

29 OCAK'TA
ÇIKIYOR

EXPRESS
Haftalık Gazete

15 yıl önce, haftalık Express'in gelişini bu afişle ilan etmiştik.
Sözümüz bâki. Çorbada tuzu olan herkese bin selâm.